

Non pretiosa petit.] Verba Codri ad superos & fortunam, de funere Pompeij humili, quod iam procurabit nullum quidem, si cum illo conferatur, quod Romæ ei amici exquerentur.

Thure.] In rogius thus, & alia materia gratis. odoris inspargebatur, cumulatè effundebatur, ne tener odor, & grauelentia circumstantium nares offenderet.

Eos odores.] Ex Arabia, & India petitos, cuiusmodi sunt, Cinnamum, myrrha, balsamum, & id genus alia. Statius in Epicedio.

Pilei Vrsi. —
 " Odoriferos exhausti flamma Sabæos,
 " Et Cilicum messes,
 " Phariæq; exempta uolucris
 " Cinnama, & Assyrio manantes gramine succos.

Vt Romana col.] Non portabitur honorificè à summis uiris Romæ ad bustum, ut pater patriæ.

Præferat.] Sed ne is honor quidem Pompeio deferetur hic, qui Romæ excelsis uiris

præstari solet, ut in funere triumpho depicti præferantur: si qui uiri triumphales essent. Cupressus item ante ædes funestas nobilium uirorum statuabatur,

Et non plebeios lucus uisitata cupressus.

Cantu.] Lugubri carmine, & epicedijs ad tibias. Totus] Id militare erat, ut exercitus ter rogius circumiret, Verg. Aeneid lib. 11. ubi cæforum in acruum congesta cadauera concremassè canit.

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis

Decurrere rogos, ter cæstum funeris ignem

Lustrare in equis, ululatusq; ore dedere

Homerus Iliad. 24.

δένοντο φοιμάθι, δένοντο δὲ τέρυχα φωτῶν

δάνουσι. Plebei fa.] qua plebs, & uulgus sine nomine cremari, & funerari solet.

Robora.] materia in qua corpora uri consueuerunt.

Sic fatus.] Codrus secum ad fortunam, dum rogius adornat fragmentis nauium collectis raptim Vile suis]

Non pretiosa petit cumulatè thure sepulchra Pompeius, fortuna tuus, non pinguis ad astra Ut feratè membris Eos fumus odores:

Vt Romana suum gestent sua a colla parentem:

Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos:

Vt resonent tristi cantu fora, totus ut bignera

Proiectis mœrens exercitus ambiat armis.

Da uilem Magno plebei funeris arcam,

Quæ lacerum corpus siccoscq; effundat in ignes.]

Robora desit misero, & non sordidus uistor

Sit satis, & superi, quod non Cornelia fuso

Crine iacet. subiciq; facem complexa maritum

Imperat, extremo sed abest à funere busti,

Infelix coniunx, nec adhuc à littore longè est.

Sic fatus paruos iuuenis procul aspicit ignes

Corpus uile suis, nullo custode cremantes.

Inde rapit flamas, semiustaq; robora membris:

Subducit, quæcunq; es, ait, neglecta, ne uili

Cara tuo, Sed Pompeio fœlicior umbras,

Quod iâ cõpositū uiolat manus d hospita bustū,

Da ueniam, si quid sensus post fata relictum est,

Cedis & ipsa rogo, paterisq; hæc dāna sepulchri:

Teq; pudet sparsis Pompeij manibus uri?

Sic fatur, plenusq; sinus ardente fauilla

Peruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus

Littore pendebat, summas dimouit arenas,

Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ

Exigua trepidus posuit scrobe, nobile corpus

Robora nulla premūt, nulla strue membra recum

Admotus Magnū nō subditus accipit ignis. (būt

Ille sedens iuxta flammam, & maximè dixit,

Ductor, & Hesperij maiestas nominis una,

Si tibi iactatu pelagi, si funere nullo

Tristior iste rogius, manes, animamq; potentem

Officijs auerte meis, iniuria fati

Hoc fas esse si ubet, ne ponti bellua quicquam,

Ne fera, ne uolucres, ne sæui Cæsaris ira.

Audeat, exiguam, quātum potes, accipe flammā,

Romana succense manu, fortuna recurfus

Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent

Tam sacri cineres, sed te Cornelia Magne

Accipiet, nostraq; manu transfundet in urnam.

Truncum.] Pompeij, qui penè fluctus, quo subinde abluebatur, uiolentia in mare retractus erat.

Dimouit ar.] Quibus mater truncum contexerat cursu, ac recursu suo. Fragmenta.] Modica enim ex fragmentis nauium materia conquisita, ut potuit, crema uit, & eodem tumulauit loco.

Robora nul.] à materia. nam rogius ex roboreis fissilibus lignis, & ilignis sectis extrui solebat, & in medio corpus componi. Inde auersi subiciebant facem, Ille sed.] Codrus, qui solus funus procurabat, atq; ita exclamabat. O maximè.] deprecatur culpam, si hoc suo officio sit grauis, aut iniurius trunco Pompeij.

Fortuna re.] promittit bustum luculentius, si fortuna reflauerit, si rebus belli in contrarium mutatis, secundum cursum dederit. Excusat præsentē tenuitatem funeris, partim à necessario, partim à pio, ne à piscibus absumatur in mari, ne rapacibus auibus præda relinquatur, aut Cæsar in corpus sæuiat.

Interea.]

quod honore hoc in lo A cum carebat, charum alioqui Roma futurum. Quæcunq;] Verba sunt Codri ad umbrā Pompeij, quæ illic à nemine seruabatur. Violat mat. hos.] deprecatur ueniā, quod subtraxerit ambusta ligna, Bustum, nunc ipsum rogius uocat.

Si quid sen.] Allusum est ad Epicureorum opinionem, qui afferebāt animam unā cum corpore interire. Cedis & ipsa.] Umbra cedis rogo, ac benignè accipis, quod lignorū reliquæ subtrahantur, quod sepulchri damna uocat.

Sparsis ma.] Inter Platonicorum mysteria, hoc etiam erat, cum denarius numerus perfectus esse credatur, si decies sumatur, nascitur centenarius. Hos annos, uniuersos illi uocant, qui purgationi, et emaculandis animis dedicantur, quibus uitiorum sordes eluuntur, ut aliquādo Elysijs fœlicitate fruātur. Sparfos itaq; manes Pompeij, errantes centum annos planè dicere uis detur.

a al. Pia.

b al. ignes.

c al. nec.

d al. ultima.

e al. fatus.

f al. Hos.

g al. fatus.

h al. fatus.

i al. fatus.

k al. fatus.

l al. fatus.

m al. fatus.

n al. fatus.

o al. fatus.

A Interea par. fig.] Signabat sepulchrum Pompeij. saxo in quo epitaphium insculptur, cum enumeratione rerum illius gestarum, & triumphorum numero. Nota busti.] monumentum sepulchri exiet apud posteros, Plenos ho.] iusta persolvere, & sepulchro inferre libamina, quæ mortuis præstari solent.

Tuū caput.] auersio, quod amputatū, sublatum est, & traditum Ptolemæo, ut exhibeatur Cæsari,

B Inualidas flāmas.] sine uiribus, ut tenuis admodum materia erat, neq; fissilia decussatim composita.

Auroræ præ. d.] pro aurora præmissa diei, ut per hypallagen interpretemur. hyperboleu percusserat astra, nisi q; simpliciter malit interpretari. Nam sub auroram dispalescunt astra, aduentante Sole.

Attonitus late.] Omnis omnibus reliquis, quæ in iustis funebribus præstari solebant, metu ne cum Sole exortu deprahenderetur, latuit alicubi in littore.

Quam metuis.] Non potest non exclamare poeta, in timiditatem Codri ustoris, cui cum pro pio officio, non gratiæ solum haberi debuissent, uerum etiam præmium debebatur, insuper fugit aduentante luce, quasi pœnam ob malam noxam meritis fuisset. Quo te famulo.] ut merito laudibus ueharis, quod contempto periculo Pompeium cremaris.

Imodo secur. ueniz.] hortatur eum, ut securus eadem uia Ptolemæum, & percussores adeat, & eadem uia caput humanum petat, nihil periculi futurum: imò laudem apud Cæsarem consecuturum propter pietatem in hostem etiam. Cogit pietas.] narrat, quæ post con cremationem trunci egerit, collegit reliquias semiustas, & aqua non lustrali, sed marina restinxit. Parua humo.] Sepulchro humili, tumulo non admodum alto aggesto. Saxo conclus. aren.] Ne uidelicet uentus exortus, cinereus dispergeret, sed sub terra coniecti manerent.

Interea paruo signemus littora saxo
Vt nota sit a busti, si quis placare per emprum
Fortè uolet, plenos & reddere mortis honores,
Inueniat trunci cineres, & norit arenas,
Ad quas Magne tuū referat caput. hæc ubi fatus
Excitat inualidas ad moto fomite flammæ,
Carpitur, & b Magnus lentus distillat in ignem
Tabæ fouens bustum. sed iam percusserat astra
Auroræ præmissa dies, ille ordine rupto
Funeris, attonitus latebras in littore quærit.
Quam metuis demens isto pro munere pœnam,
Quo te fama loquax omnes accepit in annos
Condita laudabit Magni focer impius ossa,
Imodo securus ueniz, fassus q; sepulchrum
Posce caput, cogit pietas imponere finem
Officio, semiusta rapit, resoluta q; nondum
Ossa fatis neruis, & in iustis plena medullis
Aequorea d restinxit aqua, congesta q; in unum
Parua clausit humo. e nunc ne leuis aura relectos
Aufferet cineres, saxo compressit arenam,
Nauta q; ne bustum religato fune moueret,
Inscripsit sacrum semiusto stipite nomen:
Hic situs est Magnus, placet hoc fortuna sepulch.
Dicere Pompeij, quo condi maluit illum, (rum
Quam terra caruisse focer, temeraria dextra
Cur obices Magno tumulum, manes q; uagantes
Includis: situs est, qua terra extrema refuso
Pendet in Oceano, Romanū nomen, & omne
Imperium Magno tumuli est modus, obrue saxa
Crimine plena Deūm, si tota est Herculis Oete,
Et iuga tota uacant Bromio Nylsea, quare
Vnus in Aegypto Magno Lapis: omnia Lagi
Arua g tenere potest, si nullo in cespite nomen
Hæserit, erremus populi, cinerum q; tuorum
Magne metu, nullas Nili calcemus arenas,
Quod sit tam sacro dignaris nomine saxum,
Adde actus tatos, monumenta q; maxima rerum,
Adde truces Lepidi motus, Alpina q; bella,
Arma q; Sertori reuocato consule uicta.
Et currus, quos agit eques, commercia tuta
Gentibus, & puidos Cilicas maris, adde subactā
Barbariem, gentes q; uagas, & quicquid in Euro
Regnorum, Borea q; iacet, dic semper ab armis
Ciuilem repetisse togam. ter curribus actis
Contentum multos patriæ donasse triumphos.

Nauta q;.] religiose canit, ne sepulchrum uiolaretur. Summum scelus semper habitū fuit, uiolasse sepulchrum, Lex, inquit, ubi corpus mortui hominis condas, locus sacer esto Mortui sacri Pluarcho dicitur in Numa, quorum sacra sint sepulchra. Sancita tum lege fuit, ut graui ter multaretur, si quis bustum uiolasset, aut ex sepulchro columnam deiecerit frangisset. ue. Apud Athenienses Dux capite puniebatur, qui bello caesos non humasset. Apud Macedones uixulum militia munus erat tam solenne, quam suos sepelire. Apud Hebræos etiam hostes sepeliri cogebantur. Vlpianus sepulchri, inquit, uiolati actio infamā irrogat. Paulus iureconf. Rei sepulchrorum uiolatorū, si corpora ipsa extraxerint, uel ossa erunt, humilioris fortunæ summo afficiuntur supplicio, honestiores in insulam deportantur, aut relegantur. Itaque canere studuit religiose Codrus pius in Pompeiū, ne a nauis temerè uiolaretur eius sepulchrum.

Inscripsit sacrum nomen.] indicat epitaphium Pōpeij. Socer.] Cæsar maluit eum sepeliri quamuis humili busto quam in sepultū abyssi. Manes q; uagan.] Sulpicius, inquit, animam, & umbram quæ errant, quietas iuxta cinerē reddis. Situs.] omnis ea terra Pompeij sepulchrū dici potest: perinde ut Oeta ipsius Herculis. Et ob id corrigit seipsum, ut temerariū manu, quod concludat animā Pompeij angustiis limitibus tumuli humilis, cum tota ea regio, quæ includitur Oceano, in qua Romanum nomē formidabile est, Magni sepulchrum dici possit. ut mons Oeta totus Herculis, non pars aliqua sequepedem lata. Oeta mōs est, ab Ortu Solis in Occasum porrectus, à Thermopylis in Ambraciū usq; sinum, rectilineo tractu, à Parnasso ad Pindū mōtana scindens regionem ad Thermopylas uergens, qua parte in seipsum assurgit altitudo. in huius summo iugo, pyra constructa sui oraculi iussu, cui Hercules uiuus, sentiens q; impositus, tum iam

a al. busto,

b al. Lentum Magnus.

c al. præmissa

d al. restituit.

e al. tunc.

f al. arenas.

g al. Rura,

959

tum iam omnem spem uitæ abieciſſet, faciem admoueri-
iſſit. Et cum cæteri triſte miniſterium detractarent, Phi-
loctetes, qui ſagittas, & arcem ab eo dono acceperat, py-
ræ ignem admouit. Oeta ſepulchrū Herculis dictus fuit.

Inga Nyſeia.] Duo exempla ſunt à maiori, Inga Ny-
ſeia, montem Heliconem interpretatur Sulpitius, ubi eſt
Bacchi ſepulchrum, & uicus Nyſa. Nyſam ab Aegypcio
Dionyſio in India conditam quidam uolunt, ubi & eiuf-
dem nominis mons eſt, quem nonnulli Merum, plures Her-
modorum uocant. Memoratur & Nyſa in monte Par-
naſſo, non autem Helicone, ſacra Libero patri, à qua Ny-
ſæus appellari creditur. Nyſa uero in India, ſub radicibus
Meri montis fuit, & ſeu femur Græcis eſt, unde poëtiſ fa-
bulandi materia data eſt, Bacchum è femore Iouis natū.
Hanc urbem Alexand. Magnus poſt dierum aliquot ob-
ſidionem in deditiōnem accepit, ſimul conditoris reueren-
tia motus, ſimul religione motus ab omni iniuria abſtinuit.
Arrianus lib. 5. ἀναβάσιον Nyſam urbem inter Co-
phenen & Indum fluiuium habitatum & cōditam à Dio-
nyſio fuiſſe, qui Indiam ſubegerit. Sed quiſnam fuerit ille
Dionyſius, (Dionyſum Græci eum nuncupant) aut unde
in eas terras uenerit, fatetur ingenuè ſe ignorare, ſimul &
quādo, & unde eo mouerit. Sed hæc de Nyſa, ſiue Nyſſa,
ut Græci ſcribunt, fatiſ ſunt.

Bromio.] Baccho, qui Bromius, ἀπὸ βρόμου, ſtre-
pitu, & ſono dicitur, ſicut Iacchus, ἀπὸ τῆς ἰακχῆ.

Inga tota.] Siue Nyſe illius, quæ eſt inter Aegyptium:
& Arabiam, ſiue India, ſiue illius circa Parnaſſum.

Quare.] Concluſio, qua inferre, non unius lapidis ſpa-
cium debere Pompeij ſepulchrum dici, ſed totam Aegy-
ptium. Arua Lagi.] totam Aegyptium.

Adde actus tan.] Res geſtas abs te à iuuentute, uſ-
que ad ultimum uitæ diem. Inde enumerat aliquot mo-
numenta rerum ab eo geſtarum. Lepidi mo.] Cau-
tus & Lepidus Conſ. ex Syllano funere reuerſi, ſtatim
ſunt inter ſe diſceptare uerbis adorti. Cenſebat Lepidus
omnia Syllæ acta reſcindī oportere, ut agri, qui Italici ad-
empti fuiſſent, ueteribus dominis reſtituerentur. Locau-
rat Sylla ad centum & uiginti milia hominum, quorum
opera fuerat in bello uſus, in alienis agris. Senatus ueri-
tus, ne Conſulum diſcordia in aliquod nouum diſcrimen
ciuitatis ſtatuſ incidere, ambos publicè iurare cōegit, fo-
re, ne inter ſe armis diſceptarent. Inde lepidus prouinci-
am Galliam, quæ ſupra Alpes eſt, ſortitus, continuo bel-
lum in Syllanos moliri cepit. Quod ubi Romæ eſt au-
ditum, in urbem à Senatu reuocatur. Ipſe non ignarus
eſt reuocaretur, cum exercitu ex Gallia profectus, co-
pias ad urbem admouit. Cautulus contra populum per
præconem ad arma concitat, ſiſq; ſubitum prælium in
Campo Martio. Hic Lepidus pulſus in Sardiniam nauig-
auit, ubi non multò poſt diſtillationis morbo deceſiit.
Alij tradunt, nuncio de adulterio coniugis accepto, cum
mæore confectum periſſe. Adde tru. l.] Nam

cum Lepidus ex Hetruria arma ad urbem admoueret. A
Cautulus, & Cn. Pompeius Syllanæ dominationis, Duces
ad Pontem Miluium, & collem Ianiculum inſederant, à
quibus ſtatim primo impetu retro pulſus, hoſtijs à Sena-
tu iudicatus fuerat. Alpinaq; bella.] Oſtendimus Le-
pidum Galliam, qua ſupra Alpes eſt, prouinciā ſortitū
fuiſſe, atque inde cepiſſe exercitum ad urbem admoue-
re. Armataq; Sertorij.] pro Sertorij, apocope. Bellum
Sertorianum L. Flo. hæreditatem Syllanæ proſcriptio-
nis uocat, qui exul, & profugus, maria, terrasq; ſuis malis
permiſcuit: in quæ Africam, Balearesq; inſulas etiam at-
traxit. Inde in Oceanum miſſus inſulas fortunatas pene-
travit: Hiſpaniam armauit. His non contentus, etiam
cum Mithridate, & Ducibus Põticis ſocietatem belli ad-
uerſus Rom. inijt, eosq; claſſe iuuit. Et cum illi uno impe-
ratore reſiſtere non poſſent, Metello Conſuli additus fuit
Cn. Pompeius, qui illius copias eladibus alijs ſuper alias
attriuerunt, Curruſ, quos.] hoc eſt, triumphum de
Hiarba, quem cum Domitio uicerat, quem petenti Syl-
la nonnihil obſtiterat, cõſtitans eum honorem Conſuli-
bus duntaxat, & ſummis Ducibus deberi, non Pompeio,
qui de alienis auſpicij, non ſuis rem geſſerat. Accedere
immaturam ætatem, cui nunquam Pop. Rom. talem eſſet
honorem decreturus. Erat enim quatuor & uiginti an-
nos natus. Tum Pompeius, ò Sylla, plures mortales ſolem
Orientem, quàm Occidentem uenerantur. Obiuit qui-
dem Pompeius tum, ut triumpharet, qui ut conſpectiore
aliquanto apparatu urbem inueheretur, quatuor curru
elephantes adiunxit, quod primus omnium Liber pater
uicta India feciſſe dicitur. Cilicas pauid ma.] Bellū
piraticū dicit, quod 40. diebus cõfecit. Fuerat enim pira-
ta è Cilicia profecti. Adde ſub.] Tot barbaras natio-
nes, gentes Ponticas, Mithridatem, Tigranem, Armenias
Iberiam, Colchidem, Albaniam, omnes deniq; Ponticas
gentes, & Orientales populos ad Indiã pene uſq; à Mæo-
tilacu, ad rubrum uſq; mare. Ciuilem Togam.] A
triumphis ſemper in ordinem redijt, nunquam ad Monar-
chiam aſpirauit pacis temporibus, ſed munus ſuum unã
cum alijs ciuibus, & uiris Senatorijs obiuit. Ter curri-
bus.] Tres triumphos claros egit, primum, eques ſub Syl-
la, de Hiarba, alterum de Mithridate, & bello Ciuili Sar-
toriano extincto, curruſ triumphales eques Ro. induxit.
Patriæ donat.] Hos reddit, inquit Plin. patriæ titu-
tulos, more ſacris certaminibus uicentium. Hos ergo ho-
nores urbi tribuit in delubro Minervæ, quod ex manu-
bijs dicabat. Libet hoc loco adſcribere, triumphum, quem
duxit ad III. Kalend. Octob. M. Meſſala, & M. Piſone
Coſs. præſationem, quæ fuit hæc. Cum oram mariſimã
à prædonibus liberaſſet, & Imperium maris Pop. Rom.
reſtituiſſet, ex Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cap-
padocia, Cilicia, Syria, Seythis, Iudæis, Albanis, Iberia,
inſula Creta, Baſternis, & ſuper hæc, de regib. Mithrida-
te atq; Tigrane triũphauit. Et de Pharnace triũphū egit.

Quis capit hæc,
& al. illis. tu.] Quod epitaphiū
poieſt omnia iſta ca-
pere: interea erigitur
buſtum ſine abſolutis
titulis rerum geſtarū.
Ordine t. fat.] in
quib. libris toties ſcri-

Quis capit hæc tumulus? ſurgit miſerabile buſtum
Non a ullis plenum titulis, non ordine tanto
Faſtorum ſolitumq; legi ſuper alta deorum
Culmina, & ex tru ctos ſpolijs hoſtilibus arcus,
Haud procul eſt ima Pompeij nomen arena,
Depreſſum tumulo, quod nō iegat aduena reſtus:
Quod niſi monſtratum Romanus trãſeat hoſpes.
Noxia ciuili tellus Aegyptia fato:

ptus eſt Conſul, toti-
ties Imperator, & Im-
perij Ro. propagator.
Solitumq;.] cuius
nomen legi ſolitū fuit
in ſummis culminib. tẽ-
plorum. Arcus.] quã
in triũpho ei erectus
fuit,

A fuit cum spolijs hosti-
um. Posuit & Thea-
trum ex Mithridatico
bello reuerfus, ad ex-
emplū illius quod Mi-
tylenes uiderat, sed
amplius multo, & ma-
gnificentius, in quo mi-
rabiles fama posuit ef-
figies, ob id diligentius
magnum artificum
ingenijs elaboratas.

Nomen.] non pro-
cul ab arena, quod le-
gi non potest, nisi quis
pronus, aut curuus de-
orsum se inflectat, ut
non incurrat facile in

B uertit orationem ad Aegyptum, fato nescio quo pernicio-
sam P. R. & exitialem, id quod ex libris Sibyllinis satis e-
docti erant. Etenim, cum Gabinus qui Syriae praerat,
Ptolemaeum Auletem ab Alexandrinis extorem eiectum,
Pompeij auctoritate contra religionē in regnum reduce-
ret, audiit in libris Sibyllinis celebre carmē extare, ne Ro-
manus exercitus in Aegyptum portaretur. Huius carmi-
nis Sibyllini nunc facit mentionem poeta, quod Pompeio
Aegypti exitialis fuit. Hospe.] Italus miles Pompei-
us Pelusia ora, ipsam Aegyptum uocat, a parte totum.

Ripas.] Nilum, ut supra dictum est. Aestate tu-
men es.]. Aestiuis mensibus Sole Cancrum ingredien-
te, & Luna noua, quacumq; post Solstitiū est, crescit pau-
lulum Nilus, in Leone abundantissime, residet in Virgine,
in Libra intra ripas reuocatur in totū. Quid tibi.] Di-
ra imprecatur Aegypto, pro tanto scelere, ut retrorsum
uertat, ac postquā pro diuina fertilitate inferat in Aegy-
ptum prodigiosam sterilitatem. Quo nasc.] orbe, Grae-
ci, & Latini scriptores Nili ortum ignorari arbitraur:
sed ne Aegyptiorum, aut Aphrorum quisquam id sciuit,
teste Herodoto. Hic testatur se in Sai urbe, sacrum pe-

C cumiarum Mineræ scribam audiuisse se haec eadem sei-
scitatum, qui duos esse montes diceret, inter Syenē urbem
Thebaidis, & Elephantinam, quorum huic Crophi no-
men esset, illi uerò Mophi, ex eorū medio, Nilis fontes im-
mensæ altitudinis, emanare: diuersaq; inde abire flumi-
na, ad Septentrionem unum, qui idem esset & Nilus. Al-
terum Aethiopiam uersus ad Meridiem. Iubas, teste Plin.
ex inferioris Mauritaniae mōte, haud procul ab Oceano,
lacu stagnante, quem accolæ Alidem uocant, seaturire
arbitratur. Obseruatum, quoties in Mauritania, niues,
hymbresq; eum saturauerint, Nilum incescere: qui iam
quasi indignatus modò per arena sa currit, modò sub ter-
ra conditur aliquot dierum itinere. Mox aliquanto
maiore lacu Casariensis Mauritaniae in Massylum gen-
te erumpit: iterumq; arenis acceptis conditur uiginti di-
erum solitudinibus. Vbi Aethiopicis propinquat, quasi
humanum sentiat cultum, profilit fonte, Africamq; ab
Aethiopia dirimens, feris primo, mox populis frequens,
syluarum interim opifex, medios Aethiops fecat. Im-
precatur Nilo, ut illic detineatur, ubi nascitur.

In arcuas.] Nam circa Aethiopiam, ubi arenis pro-
pinquat, quasi ibi humanum cultum sentiat, erumpit,

Haud equidem immeritò Cumanæ carmine uatis
Cautum ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles, ripasq; æstate tumentes.

Quid tibi sæua precer, pro tãto crimine tellus,
Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus
Et steriles egeant hybernis imbribus agri.
Totaq; in Aethiopum putres soluaris arenas.
Nos in templa tuam Romana accepimus Isim,
Semideosq; canes, & sinistra iuuentia luctus,
Et quem tu plāgens hominem a testaris Osirim:
Tu nostros Aegypte tenes in puluere manes?
Tu quoq; cū sæuo dederis iam templo tyranno,
Nondum Pompeij cineres ò Romam piasti.
Exul adhuc iacet umbra Ducis, si secula prima
Victoris timuere minas, nunc excipe saltem
Ossa tui Magni, si nondum subruta fluctu
Inuisa tellure sedent, quis busta timebit?

& è fonte profilit.

Nos in templa.]
Collatione rerum ob-
ijcit ingratitude Aeg-
gyptijs, per indignati-
onem. Nos Romani
recepimus in urbē, tu-
am Isidem, eiq; templū
posuimus religiose in
campo Martio. & tu
manes Pompeij in uili-
pulvere conclusos te-
nes, adeoq; in sterili et
putri litore, Isidem e-
andem esse, cum Io, ne
mo ignorat, quā Iu-
piter in uaccam muta-
rit, & ab Aegyptijs

a al. tristaris;
b al. petisti.

pro Dea culta fuit. Huius sacra Romam translata, tem-
plumq; in Campo Martio constitutū fuit, cum o. dierum
sacrorum ceremonijs. Quidam Isidem terram esse uolūt,
uel rerum naturam, quæ Soli ex, ostita est. Vetusitas tamen
Isidem Lunam, Solem uerò Osyrum nominabant, quod
pro Dijs colebant, uelut certum illis inesset numen, sicut
& Serapim Aegyptij Deum maximum coluerunt, quem
& ipsum Solem esse prodiderunt. ut ipse oraculo testatus
fuit huiusmodi,

εἰ μὴ θεὸς τοῖσδε μάθῃν, ὄντιν' ἀγὼ ἔπω
ἔρᾶν, & νόσμον, & κίφην, & ἀφῆρ, & δὲ θάλασσαν,
γούνα ἤ μὲν ποδὲς εἶσι, τὰ δ' ἕατ' ἐν ἀβέροι κῆσαι,
ὄμματε τελευτῆς, & ἀπὸρὸν φᾶ & ἡλί. 10.

Semicanesq;.] ut Anubim, quem canina facie de for-
mabant Cuius uim eandem esse Aegyptij putabāt cum
Hecate apud Græcos, partice terrestrium, et celestium.
Fingitur Deorum nuncius, de quo eadem narrantur, quæ
de Mercurio. Ex terrestribus colebāt animalia Aegyptij,
bouem, canem, selem. Ex uolatilibus, accipitrē, & Ibin.
Ex aquatilibus, Lepidotum piscem, & Oxyrrynchum.
Quin & Aspidi, & Crocodilo diuinos honores defere-
bant. Aduersos hos peruersos, & impios ritus scripsit Iu-
uenalis Satyr. 13. Cicero libro Tusculan. Quæst. libro
5. Aegyptiorum morem, inquit, qui ignorat: quorum im-
butæ mentes prauitatis erroribus, quamuis carnisficant
prius subierint, quàm Ibin, aut aspidem, aut selem, aut ca-
nem, aut crocodilum uiolent, quorum etiam si impruden-
tes quidpiam fecerint. pœnam nullam recusent. Hæc Ci-
cero. Fabulantur animam Osiridis in bouem migrasse.

Non est fas eum certos uitæ annos excedere, ut ait Plin.
Mersum in sacerdotum fonte enecant, quæsituri lucrum
alium, quem substituant, donec inueniant moerent dera-
sis etiam capitibus: quo inuento, populus luclū finit. Stra-
bo lib. 17 Mēphis Aegyptiorum est regio, ea Apidis tem-
plum habet, qui idem est, quod Osiris Hic autem est ille
Osiris, quem alij Saturni ex Rhea filium fuisse tradunt:
alij Iouis, & Niobes, uirum magni ingenij, gloriæ cupi-
dum, qui relictis Argis patria sua, ad Aegyptios trans-
fretauit, quos ditioni suæ subegit. Isidem Inachi filiam,
antea Io, dictam, uxorem duxit, quorum uerq; ob uarias
uirtutes, diuinos honores consecutus fuit. Isis leges cō-
didisse fertur, unde Thesmophora à Græcis, hoc est, le-
giferā dicta est. Aiunt eum quoq; frugum inuentricem fu-
isse. Osirim uarias artes Aegyptios docuisse.

Tibullus.

Primus aratri manu solerti fecit Osires,
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus in expertæ commisit semina terræ
Pomaq; non notis legit ab arboribus.
Hic docuit tenerum palis adiungere uitam,
Hic uiridem dura, cedere falce comam.

Tradit Osirim à fratre Triphone per fraudem occisum,
ac dilaniatum fuisse, eiusq; membra ab uxore diu quæsi-
ta: quibus inuentis in maximis eiulatus percurrere sole-
re, quare commotos Aegyptios, tamdiu ea quæuisse, do-
nec iuxta Syenen inuenissent, quæ illic Isis sepeliuit.

Sistra.] Sistrum instrumentum æreum, & argenteum
fuit, quo in sacris Isis argutum innitum multis crepi-
taculis circumsonantibus strepebant, Vnde multifonum
id dictum à Papinio. Hinc Sistrati sacerdotes, à sistrorum
gestamine dicebantur *ισιδη* & *βερατρύπες*. Isis cultio-
res sistrum quæiebant. Iubentia luc.] Indigentia
Isidis sacra, dicit Sulpitius, quæ sunt, quatenus paruulum
filium, uel perdidit, uel inueuerit, ut cum in gaudium lu-
ctus mutatur. Testaris Osirim ho.] planctu testaris

eum hominem esse mortalem, & non Deum immortalem, A
cum Dijs non moriantur. Nostros.] Romanos manes,
ut Pompeij, & multorum, qui postea perierunt, eos in pul-
uere condidit. Tyranno.] Casari, auersio ad urbem Ro-
mam. Augustus enim ei diuinos honores decreuit, post-
quam eum in numerum Deorum retulit: templum dedi-
cauit, plebs ei columnam ex Numidico lapide erexit in
foro, ad quam sacrificabatur, & uota suscipiebatur. Con-
secrabat ei in Comitio etiam curiam. Piaisti.] pro ex-
piaisti, simplex pro composito. Cum enim templum Au-
gustus pari dedicaret, Pompeij manes nondum placati
erant. Ducis.] Pompeij Magni in gloria.

Si secula prima.] illa uidelicet, quibus occidit
Pompeius, & Casaris res: erant ualida & florentissima,
si homines per Casarem non ausi fuerunt manes eius pla-
care, saltem nostra tempestate refodiuntur ossa, & hono-
rificè Romæ sepeliuntur. Inuisam tellurem, Aegyptum
indicat, in qua perijt.

Quis busta.] Nam mortuorum sepulchra uiolare
nefas erat, ut pluribus paulò antè ostendimus. At hac
in re uenia dabitur. B

al. merubi-
bitur.

al. urnam.

Quis sacris.] Op-
tat aliquem exorturū
apud posteros, qui of-
sa tati uiri diuinis ho-
noribus digna refodi-
at, & aliò transferat,
adeoq; optat hoc mu-
nus sibi contingere
posse, quod pro pio of-
ficio sit habiturus, tan-
tum abest, ut pro scele-
re sit ducendum.

Manes transf.] Cor-
pus ipsum Romæ por-
tare. Violare.] quod
quidem non pro uiola-
to sepulchro ducere-
tur, sed pro diuinis ho-
noribus affecto

Forfitan.] For-
tan Roma aliquando
peste afflictâ, aut ali-
quo malo, optabit à su-
peris ut malo libere-
tur, posse umbrâ Pom-
peij, & ossa in urbem
transferre, quæadmo-
dum Spariata è Te-
gea quondam Orestis
ossibus potiti, iuxta o-
raculi fidem, totâ Pe-
loponnesum fermè in
potestatem redegere.

Et Phryges Athy ab Apolline sepelire iussi fuerunt.
Athenienses mortem Androgei expirare coacti sunt, cum
siccitâte laborarent. Ignibus.] Qualibus malis saepe
compelluntur placare mortuorum manes, ut propter in-
cendia, aut terræ motus. Magne tuam.] Auersio pa-
thetica urbem tuam, cuius imperium usque adè ampli-
asti tuam patriam. Summus sacer.] quod honorifi-

Quis sacris dignam mouisse a uerebitur b umbrâ
Imperet hoc nobis utinam scelus, & uelit uti
Nostro Roma sinu: satis o' nimiumq; beatus.
Si mihi contingat manes transferre reuulsos
Aufoniam, si tale ducis uiolare sepulchrum.
Forfitan aut sulco sterili cum poscere finem
A' superis, aut Roma uolet feralibus Austris:
Ignibus aut nimijs, aut terræ te & a mouenti,
Consilio iussu Deum transtibis in urbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos,
Nam quis ad exustam Cancro torrente Syenen
Ibit, & imbrifera siccas sub Pleiade Thebas?
Spectator Nili quis rubri stagna profundi,
Aut Arabum portus mercis mutatur Eoe
Magne petet, quem non tumuli uenerabile saxū
Et cinis in summis forsan turbatus arenis
Auertet, manesq; tuos placare ciuabit?
Et Casio præferre Iouis nihil ista nocebunt
Famæ busta tuæ, templis, auroq; sepultus
Vilior umbra fores, nunc est pro numine summo,
Hoc rumulo fortuna iacens angustius aris
Victoris Libyco pulsatur d ab æquore saxum.
Tarpeijs qui sæpe Deis sua thura negarunt,
Inclusum e fusco uenerentur cespite f numen.
Proderit hoc olim, quod nō mansura g sepulchris.
Ardua marmareo surrexit pondere moles.
Pulueris exigui, sparget non longa uetustas
Congeriem, bustumq; cadet, mortisq; peribunt
Argumenta tuæ, ueniet foeliciores ætas
Qua sit nulla fides saxum monstrantibus istud,
Arque erit Aegyptus populis fortasse nepotum.
Tā mendax Magni tumulo, quàm Creta tonantis.

al. libebit.

al. licebit.

al. Auerrat.

al. iubebit.

al. in.

al. Thusco.

al. fulmen.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

al. futuris.

cum erit, quemadmo-
dum dicit, Micyllus:
Cybeles, & Aescula-
pij sepulchra olim Ro-
mam accersita fue-
runt, & Thesei ossa ab
Atheniensibus quæsi-
ta fuere. Rectè ille.

Nam quis ad.] Quis
ad uenerandum Pom-
peium, aut publici de-
siderij causa in remo-
tissimas orbis partes
ueli penetrare? Syene
nullum est oppidū sa-
migeratius, in Aegy-
pto interiore, post The-
bas, sed cui fors fortu-
na, & casus plus clari-
tudinis dedit, quàm
uirtus. Propè enim Cæ-
cri parallelus terris
imminet, qui quum So-
lem sustinet radijs per
pendiculo decussatis,
hora meridiei nullam
umbram corporibus
addit, sed absumit.

Idèo alibi poëta dixit,
Syenen nullas umbras
flectere. quo nomine
etiam fama ueterū in
Thebaide urbium no-
tissima facta est. Thebas siccas.] Thebas Aegyptiacas
omnium clarissimam urbem in hoc tractu. Augusti tem-
poribus dirutam penitus, tradit Eusebius: Diospolis etiā
nominatur, cum Cambyses eam ante grauius afflisset.
in diuersa Nili ripa spectat Tentyram audacia contra
Crocodylos notam. Siccam uocat ob calidam, et exustam
regionem. Pleiades, quos nostri Vergilius uocant, pluuiā
signura

A signum in finitione corporis Tauri, & Arietis. (uel ut alij) circa os Tauri, Pleiadem nomina recensentur, Electra, Alcione, Celeno, Merope, Sterope, Taygeta & Maia. ex quibus Electra negant apparere. Haru exortu aetas incipit, occasu hyems. Per Pleiades Taurum intelligit, cum Theba subiecta sunt. Aratus interprete Casare Ger.

Sidera communem ostendunt ex omnibus ignem.

Septem traduntur numero, sed carpitur una, Deficiente oculo distinguere corpora parua Nomina sed cunctis seruauit fida uetustas, Helectra, Alcynoëq, Celenoq, Taygete'q, Et Sterope, Merope'q, simul formosaq, Maia. Celifero genitæ. si uerè sustinet Atlas

Regna Iouis, superosq atq ipso pondere gaudet, & e.

Rubri pro.] Maris Erythraei. Mutator, Mercator.] qui Indiam, & orientem su petiturus mercimonij exercere ai caussa. Auertit] Neminè non è cursu nauigationis, & itineris ad sepulchrum eius inuisendum inuitabit.

Casio Ioui.] de quo paulò antè diximus. Nam procedente tempore, cum tumulus sub arena esset, obrutus, statuæ etiam, quæ Pompeio à necessarijs eius circa Casium montem ex are erectæ steterant in tèpli adiu, iam uerustate exesa seruarentur, postea ab Hadriano Imperatore summa diligentia perquisitæ, & inuentæ fuerunt.

B Fortuna.] Auersio ad Fortunam, quæ illi honorificentius sepulchrum inuidit.

Augustis arius.] Maiestate plenius hoc saxu est, qui-

buis aris, & templis Casaris dicatis.

Victoris] Casaris, cui templum, & are postea Romæ dedicata fuerunt. Venerunt.] Tarpeios Deos uocant, qui in Capitolio colebantur, Iouem, Apollinem, Mineruam, Iunonem, Martem. Qui his Dijs negarut ali quando sacrificia, uenerabuntur hoc saxum Pompeij Mirum est, quàm hoc loco torquet se Omnibonus, id quod etiam annotauit Micyllus. Legit ille, Inclusum Thusco uenerantur cespite fulmen, & exponit de ritu Haruspicum, in hanc sententiam. Quemadmodum Thusci sacerdotes sæpe de dignabatur sacrificare Ioui Capitolino, & immolabant bidentè, ubi fulmen cecidisset, ua & umbris tuis sacrificia exhibebuntur à gentibus.

Proderit.] Ab utili apud posteros, quod humili sepulchro sit conditum Pompeij corpus, ut posteri non sint cre dituri tam abiectio momento sepulchrum fuisse, quod uerustate arena, & pulueribus obruitur, ut nemo possit mōstrare locum, ubi sit Pompeius humatus. Ea etas, cum Aegyptij uelint querentibus saxum monstrare, neq poterunt, pro fabula habitura est, de sepulchro Pompeij apud se, perinde, ut Cretenses mendaces, & uani ob id habiti fuerunt, quod mentirentur Iouem apud se natum, eductatum, & sepultum fuisse, quasi uerò Dij moriantur, ac nō potius sint immortales. Mendax Creta.] Cretica aduersus Cretensem, aduersus mendacem mendacijs uertere.

FINIS LIBRI OCTAUI.

5: 2 M. ANNEI

Indige tes
bono d. 2 d
sup

M. ANNEI LVCA- NI CORDVBENSIS POETÆ CLA- RISSIMI, DE BELLO CIVILI, LIBER NONVS,

CVM COMMENTARIIS AC EXPLA-
nationibus eruditissimis D. LAMBERTI HORTEN-
SII MONTFORTII.

ARGVMENTVM IN NONVM LIBRVM
M. Annei Lucani, per SVLPITIVM

Spiritus in nono Magni petit æthera: pugnae
Reliquiasq; Cato Libyæ transportat in oras,
Etcum Pompeijs Magnum Cornelia luget.
Quem Cato commendans Cilices, castigat, & inde
Per Syrtes agitur, Libycas quoq; calcata arenas:
Hammonemq; tuens serpentem senta peragrat.
Dux & ab Emathia Traianam uectus in urbem:
It Pharon, & generi lachrymans pia conspicit ora.

T non in Pharia.] A corpore, ad spiritum Pompeij transit, qui in Aegypto quiescere non potuit, sed in campum Elysiu migravit, ad illustres heroes, unde contemplari potuit omnia ea, quæ in rebus humanis gerebantur

errantiu planetarum, de orbibus caelestibus, de consentaneorum, de motu, de ratione anni, & terræ situ. Porro autem Elysius campus, ubi sit, uariant auctores, inter quos constat, domicilium esse beatorum animorum. Quidam delubrum esse credunt apud inferos, nonnulli in Aegypto aut in Lesbos. In hoc omnes conueniunt, locum esse iustorum, & felicium animorum, quod post mortem commi-

stratq; ubi sit campus ille, quem Platoni Elysiu uocant. Antonius Sabellicus hic, pro axibus apibus legendum esse contendit. Apibus ait Glareanus pro apsidibus, ut strilibus, pro strigilibus. Sed nimis arguitur id nobis uisum. Cui tamen id placeat, uideat Plin lib. 2. ca. 15. Sabellicus idem in quinto mox uersu legit, in internos, pro, & Aeternos, haud scio, quo ratione motus. Hæc ille. Stellastq; uagas mir.] Imitatus est Ciceronis locum ex libro sexto de Republica de Somnio Scipionis, ubi Africanus, Scipionem omnia docet de animorum immortalitate, de motu, & cursu sideru fixoru: &

T non in Pharia manes iacuere fauilla. Nec cinis exiguis tantam compe- scuit umbram, Prosluit busto, semiustaq; membra relinquens, Degeneremq; rogum, sequitur conuexa tonantis,

grant. At Philosophi in insulis fortunatis Elysiu collocat. Fuerunt, qui affirmarunt, esse circa Lunare circulum, ubi purior est aer, quam opinionem Lucanus secutus est. Vnde Maro in Sexto.

a al. apibus
b al. Quod- que.

Qua niger astriferis connectitur a axibus aer Quaq; b patet terras inter, Lunæq; meatus Semidei manes habitant, quos ignea uirtus Innocuos uita patientes ætheris imi Fecit, & æternos animam collegit in orbem. Non illuc auro positi, nec thure sepulti Perueniunt, illic postquam se lumine uero Impleuit, stellasq; uagas nirat, & astra Fixa polis, uidit quanta sub nocte iaceret Nostra dies, risitq; sui ludibria trunci. Hinc super Emathia campos, & signa cruenti Cæsaris, ac sparsas uoluitauit in æquore classes, Et scelerum uindex in sancto pectore Bruti Sedit, & inuicti posuit se mente Catonis. Ille, ubi pendebant casus, dubiumq; manebat, Quem dominum mundi facerent ciuilia bella, Oderat & Magnum, quamuis comes esset in arma Auspicijs raptus patriæ, ductuq; Senatus. At post Thesalicas clades iam pectore toto

Qua niger astriferis connectitur a axibus aer Quaq; b patet terras inter, Lunæq; meatus Semidei manes habitant, quos ignea uirtus Innocuos uita patientes ætheris imi Fecit, & æternos animam collegit in orbem. Non illuc auro positi, nec thure sepulti Perueniunt, illic postquam se lumine uero Impleuit, stellasq; uagas nirat, & astra Fixa polis, uidit quanta sub nocte iaceret Nostra dies, risitq; sui ludibria trunci. Hinc super Emathia campos, & signa cruenti Cæsaris, ac sparsas uoluitauit in æquore classes, Et scelerum uindex in sancto pectore Bruti Sedit, & inuicti posuit se mente Catonis. Ille, ubi pendebant casus, dubiumq; manebat, Quem dominum mundi facerent ciuilia bella, Oderat & Magnum, quamuis comes esset in arma Auspicijs raptus patriæ, ductuq; Senatus. At post Thesalicas clades iam pectore toto

Aëris in campis— Nec desuerunt, qui in Hispanijs posuerunt, in quaru subterraneis Plutum habitare crediderunt, propter admirabile in eo tractu fecunditatem metallorum. Plato in Gorgia eruditè docet, quid sit campus Elysius. Quidam astruunt in circulo Laeteo Elysiu esse. Didymus affirmat Elysiu dictu, à quodam Elysiu Eleutheri filio homine religioso sistimo, siue quod ibi corpora maneant perpetua.

A petuò libera, & insolu-
bilia. Classes] quas
diximus Pompeiũ cir-
ca Corcyrã habuisse
eum etiam integras, ut
iam mox etiam dice-
tur. Sedit.] quasi
μετὰ τὸν πόρον Py-
thagorica, qui inter
percussores Cæsaris
post annos aliquot fu-
turus erat. Ille.] Ad
Catonem diuerit, &
eius Consilia, post fugam è pugna Pharsalica. Pendebant casus.] id est, cum adhuc incertum esset, ut belli alea caderet, utrunq; ex æquo oderat, & Cæsarem, & Pompeium, ne victor imperium inuaderet. Corcyre secreta pe.] Ne itaq; post fugam Pompeij è pugna Cæsar, qua erat celeritate fusas reliquias partis uictæ persequeretur, & in suam ditionẽ traheret, Cato Corcyram celeriter petiuit, ubi Pompeius non cõtemnendam classẽ habebat: ut alio loco nobis demonstratum est. Corcyra insula est, ex aduerso Thesprotiã, à Butthoto 12. M. passuum: eadem ab Acroceraunijs. L. M. passuum cum urbe eiusdem nominis, Libere ciuitatis, & oppido Cassiope, temploq; Casij Iouis, pass. XCVII. M. in longitudine patens, Homero dicta Scheria, & Phæacia, Callimacho etiam Dre-

Pompeianus erat. patriam tutore carentem
Exceptit, a populi trepidantia membra refouit:
Ignauis manibus proiectos reddidit enses.
Nec regnum cupiens gessit ciuilia bella,
Nec b leruire timens, nil causa fecit in armis
Ille sui. c totæ post Magni funera partes
Libertatis erant. quas ne per littora fusas
Colligeret rapido uictoria Cæsaris actu,
Corcyræ secreta petit, ac mille carinis
Abstulit Emathiæ secum fragmenta ruinæ,
Quis ratibus tantus fugientia crederet ire
Agmina: quis pelagus uictas arctasse carinas?

alterius exercitus curam trecentarũ triremiũ prætor reli-
ctus fuerat. Itaq; quicunq; ex ipsis clariore exitiẽre, Põpe-
peij copias, classẽq; inter se partiti sunt, Cassius in Põtiũ
ad Pharnacẽ profectus est, ut in Cæsare illũ excitaret. Sci-
pio, & Cato in Libyã enauigarũt. Vari fiducia & exerci-
tus, q; cũ illo asseruabatur. Iuba Numidiarũ rege pariter
cũ illis ad bellũ cõspirante. Põpeius autẽ Põpeij primogeni-
tus filius, Launiusq; uel, ut alij, Leuniusq; copiarũ partẽ
deducẽtes, in Iberiã sunt profecti. Quã ad se adijciscus,
exercitũ alium ex Iberis, feruisq; in unũ congregarunt, sic
ut longè maior impetu assurgerent. Haclenus Appianus,
Fragmenta.] Reliquias Pharsalicae cladis, partẽ triremi-
um secũ inde abduxit Cato unã cũ Scipione. Amplifica-
tio numeri. Quis ra.] Exclamatio per admirationem.

Dorida.] Nauiga-
tionem Catonis, è Cor-
cyra in Africã descri-
pturus, narrat loca,
quæ præternaugarit.
Dorida.] Malea
promontorium Laco-
niæ est, à Maleo rege
Argiuorum, dictum,
quod per quinq; passu-
um millia in mare er-
currit. Periculosa fuit
circa Maleam nauiga-
tio, id quod lectiãdis
authoribus facillẽ ob-
seruatur. Vnde etiam
in prouerbium abiit.
Maleam legens, quæ
sunt domi obliuiscere.
μαλὰ ἐστὶν ἀπὸ τῆς
ἀπιδάβου τὸν οἰνα-
δε.
Ouidius in Heroinis
ad hoc prouerbium
allusit
" Ausus es ò nimium, ni-
mumq; oblite tuorũ
" Thracia nocturno
tangere castra dolo.
Promontorium est La-
conia, ubi Eurotus flu-
uius in mare funditur.
Tanaron.] Tanarõ
præpositam oportuit;

Dorida e tũc, f Maleãq; & apertã Tænarõ umbris,
Inde Cythera petit, Boreaq; urgente carinas,
Creta fugit. Dicta ea legit cedentibus undis
Littora, tunc ausum clasi præcludere portus
Impulit, ac sæuas meritum Phycunta rapinas
Sparsit, & hinc placidis, alto delabitur auris
In littus Palinure tuum, naq; enim æquore tatum
Ausonia monumenta tenes, portusq; quietos
Testatur Libyæ Phrygiõ placuisse magistro,
Tum procul ex alto tendentes uela carinæ
Ancipites tenere animos, socios' ne malorum,
An ueherent hostes, præceps facit omne timendũ
Victor, & in nulla non creditur esse carina.
Ast illæ puppes luctus, planctusq; ferebant,
Et mala uel duri lachrymas motura Catonis.
Nam postquã frustra precibus Cornelia nautas
Priuigniq; fugam tenuit, ne fortè repulsus
Littoribus Pharijs remearet in æquora truncus
Ostenditq; rogam non iusti flamma sepulchri,
Ergo indigna fui, dixit, fortuna marito
Accendisse rogam, gelidosq; effusa per artus
Incubuisse uiro? laceros exurere crines,
Membraq; dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus
Ossibus, & tepida uestes implere fauilla?
Quicquid ab extincto licuisset tollere busto,
In templis sparsura Deũ? sine funeris ullo
Ardet honore rogam: manus hoc Aegyptia forsan
Obtulit officium graue manibus ó bene nudĩ
Crassorum cineres, Pampeio contigit ignis]
Inuidia maiore Deũ. similes' ne malorum
Sors mihi semper erit? nunq; dare busta licebit
Cõiugibus? nunquã plenas plangemus ad urnas?
Quid porro tumultis opus est, aut ulla requiris

pane, uulgus nauicũ d al. Exci-
hodie Coriniã uocat. pit, & popu
Secutus hic maxime li.
Appianũ est, qui hoc b al. nisi.
hodo historim per cal ipse iua
sequitur post Pompeij al. ille sua.
necẽ. Lucius, inquit,
Scipio Pompeij socer,
ceteriq; quicunq; illu
stiores a Pharsalica
pugna profugerũt, ad
Catonem Corcyram
uersus abiere, qui ad
alterius exercitus curam trecentarũ triremiũ prætor reli-
ctus fuerat. Itaq; quicunq; ex ipsis clariore exitiẽre, Põpe-
peij copias, classẽq; inter se partiti sunt, Cassius in Põtiũ
ad Pharnacẽ profectus est, ut in Cæsare illũ excitaret. Sci-
pio, & Cato in Libyã enauigarũt. Vari fiducia & exerci-
tus, q; cũ illo asseruabatur. Iuba Numidiarũ rege pariter
cũ illis ad bellũ cõspirante. Põpeius autẽ Põpeij primogeni-
tus filius, Launiusq; uel, ut alij, Leuniusq; copiarũ partẽ
deducẽtes, in Iberiã sunt profecti. Quã ad se adijciscus,
exercitũ alium ex Iberis, feruisq; in unũ congregarunt, sic
ut longè maior impetu assurgerent. Haclenus Appianus,
Fragmenta.] Reliquias Pharsalicae cladis, partẽ triremi-
um secũ inde abduxit Cato unã cũ Scipione. Amplifica-
tio numeri. Quis ra.] Exclamatio per admirationem.

antequam præterlege d al. tumã
ret. Tæneris oppidum f al. Maleã.
Laconia est, & pro-
montorium, cuius in-
cola Tænaritæ uocan-
tur. In promontorio
spelunca erat, per quã
aditus erat ad infe-
ros. Tænarũ malum,
prouerbium, si crudeli
us scitum esset in fa-
mulos. Olim enim La-
cedæmonij captiuos,
qui in Tænarum cõsu-
gerant reductos capi-
tis supplicio affecer-
unt, Tænarium lap-
idem, ut Pænicum
& Hamaiten in me-
dicamẽis prodesse tra-
dunt, quæ ex corio cõ-
ponuntur. Contra
Maleã insula sita est,
Cythera, Veneris no-
mine celebrata.

Creta fugit.] Fu-
gere, ac retrocedere
uisa fugit, cum uento
Septentrionali, qui tum
nauiganibus in Liby-
am secundus erat, exo-
riens naues propelle-
ret. Hanc præternaui-
gantes à tergo relin-
sunt 3 quebant,

quebant. Dicte
littora] Cretensia.
Dicteum mons est in
Creta, & Dicte no-
bilis urbs in eadē insu-
la. Mōi hodie nomen
Labyrintho esse affir-
mant. Phycunta.]
Phycus in Africa est
promontorium contra Cretam, per Creticum mare ex-
currens, distatq; CCCC. M. passuum à Tenaro Laco-
niæ promontorio : A' Creta uerò ipsa CXXXV. M. pass.
Post id Cyrene à mari X I. M. pass. Huius promontorij
oppidanos dicit, Catoni præclusisse portus, quare eum op-
pidum expugnasse, & diripuisse, at que inde placido uen-
to longius nauigasse. Palinure.] Auerſio ad indito-
rem nominis. Est alioqui in Italia promontorium Pali-
nurus denominatum à gubernatore Aeneæ sic dictum, ibi
sepulto. Oppidum Helia, inquit Plinius, quæ nunc Ve-
lia, promontorium Palinurum : à quo recedenti ad co-
lumnâ Regiam, C. M. pass. Ceterum de Palinuro A-
fricae promontorio, iudicium Glareani adscribam. At no-
ſter poëta, inquit, etiam hoc in Africa promontorium
ab eodem gubernatore dictum contendit, per u. cum. u.

Inſtrumenta dolor non toto in pectore portas
Impia Pompeium non imis hæret imago
Viſceribus: quærat cineres a uictura ſuperſtes.
Nunc tamen hic, longè qui fulgor luce maligna
Ignis, adhuc aliquid Phario de littore ſurgens
Oſtendit mihi Magne tui, iam flamma reſedit,
Pompeiumq; ferens uaneſcit Solis ad Ortus.
Fumus, & inuiſi tendunt mihi carbafa uenti.

in tertia ſyllaba. cum A
Ptolemaeus in Marm-
rica deſcriptione τω
λιουρορ, uocet, abſq;
u. in tertia ſyllaba.
Eſt aut littorale pro-
montorium. Multi exi-
ſtimant hunc poëtam
deceptum nominis ſi-

mitudine Palinurum pro Paliuro poſuiſſe. Hæc ille.

Auſonio.] Italico, Tyrrheno in Lucania Phrygio ma-
giſtro Aeneæ. Priuigni.] Sexti Pompeij ex Aemylia.
Ergo indigna f.] Querulatioſa oratio Cornelia, quæ
inuita à nauis ab Aegypto mari auecta fuit.

Fortuna.] ad fortunam uertitur oratio. Recenſet ali-
quos pietatis officia, quæ marito Pompeio in funere præ-
ſtare potuiſſet. O bene nudi.] Collatione Craſſo-
rum, & Pompeij, illorū cineres bene poſitos dicit, præter-
quam ipſius Pompeij. Vnas.] ad ſepulchrū mariti. In-
ſolentem ſe, & miſerā uocat, quod id neq; in iuniore Craſ-
ſo, neq; Pompeio conſeſſum fuit. Quid porro.] Se re-
prehendit, quod uana optari. Muliebri inconfantia nūc B
reijcit ſepulchrum, quod totum Pompeium in pectore ge-
ſtet, & animi oculis uſq; contempletur præſentius.

Non mihi.] Rur-
ſum Aegyptium in a-
more omnibus ter-
ris anteponit, quod
habeat cineres Pom-
peij, cum eam deteſta-
ri debeat, ob eadem.
A pietate uxoris er-
ga maritum.

Felix.] is qui tum
erat, cum triumphans
Capitolium ingrede-
retur. Felix ille Pom-
peius elapſus eſt è pe-
ctore meo, ſed teneo,
& amplector inſæli-
cem illum, qui in Ae-
gypto conditus eſt.

Tu pete.] tranſit
ad Sextum Pompe-
ium, eumq; hortatur
uerbis patris, ut arma
ciuilia ſumat contra
Cæſarē. In noſtra
cura.] meæ fidei com-
miſit iſta mandata ad
te. Me quum fa-
talis.] Mandata Pom-
peij ad liberos, cum
adhuc ſuperſtes eſſet,
quæ Cornelia ad libe-
ros perferret, ſi in bel-

al. tua cer-
nens.

al. tene-
bras.

lo fato deſungeretur.
Quisquis Pomp.]
Sive Sextus, ſive Cn.
fuerit, Claſſes dicit
ad Corcyram, qua-

Non mihi tellus Pompeio ſi qua triumphos
Viſta dedit, non alta terens Capitolia curruſ
Gratior, elapſus ſælîx de pectore Magnus.
Hinc uolumus, quæ Nilus habet, terræq; nocenti
Non hæreſe quæror, crimen cōmendat arenas
Linquere ſi qua fides, Peluſſa littora nolo.

Tu pete bellorum caſus, & ſigna per orbem
Sexte paterna moue, nanq; hæc mandata reliquit
Pompeius uobis in noſtra condita cura.
Me quum fatalis leto damnauerit hora,
Excipite o nati bellum ciuile, nec unquam
(Dum terris aliquis noſtra de ſtirpe manebit)
Cæſaribus regnare uacet, uel ſceptra, uel urbes
Libertate ſua ualidas, impellite fama
Nominis, has uobis partes, hæc arma relinquo.

Inueniet claſſes quiſquis Pompeius in undas
Venerit, & noſter nullis non gentibus hæres
Bella dabit, tantū in domitos, memoresq; paterni
Iuris habere animos, uni parere decebit,
(Si faciet partes pro libertate) Catoni.
Exolui tibi Magne fidem, mandata peregi:
Inſidiæ ualuerunt tuæ, deceptaq; uixi?
Ne mihi commiſſas auferrem perfida uoces.

Iam tūc te per inane Chaos, per tartara, coniunx
Si ſunt ulla, ſequar, quam longo tradita leto
Incertum eſt, pœnas animæ uiuacis, ab ipſa
Ante ferā, potius cernens b tua uulnera Magne.
Non fugere in montem, planctu concuſſa peribit:
Effluet in lachrymas, nunquā ueniemus ad enſes,
Aut laqueos, aut præcipites per inania iactus:
Turpi more poſt te ſolo non poſſe dolore.

Sic ubi fata, caput ferali obduxit amictu:
Decreuitq; pati c tenebris, puppiſq; cauernis
Detulit, læuamq; arctæ complexa dolorem
Perfruitur lachrymis, & amat pro cōiuge luſtum.
Illam non fluſtus, ſtridensq; rudentibus Euris
Mouit, & exurgens ad ſumma pericula clamor:

rum meminimus.

Nullis non.] om-
nibus totius orbis gen-
tibus, uter erit, bellū
mouere poterat

Tantum.] Solum
habeat animos fortes,
& memores, quod ius
ego Pompeius habue-
rim ad ciuile bellum
pro Senatu, Popu-
loq; Romano geren-
dum, ad aſſerendam
Imperij libertatem.
Et in hac re parete
Catoni, cuius cōſilio
refragari nefas eſt.

Inſidiæ ualuerunt.] C
Quod me in nauis re-
liſta, ſolus in cymbam
Aegyptiacam deſcen-
deris. Habent tamen
ille momentum ali-
quod, quod tua manu
data ad filium peruuli.

Auferrem.] Vt om-
nino uobis hæc patriæ
mandata declararem.

Iam nunc.] Auer-
ſit orationem ad Pom-
peium abſentem, quæ
ſe ſequitur am more
aliarum heroinarum
denunciat.

Quam Lōgo.] Ne-
ſcio horam fatalē mi-
hi à ſuperis deſtinatā.
Cernens,

A Cernent, oculis animi,
non corporis.
Planctu Con.]
Quo mortis sit perituru
ra indicat. Sic ubi
fata.] Allusio ad Ver
gilianum illud.

Sic effata sinus lachrymis impleuit abortis.

Tristis.] Dilatat
narrationem à perso
na Cn. Pompeij, qui
id tempus in Africa e
rat, apud Catonē, quē
secutus à pugna Phar
salica fuerat. Nā Se
xtium apud Corneliam
in Lesbo deposuerat.

Fratrem.] Sextum
Cornelia nouerca in
una, & eadem nauī.

Romanaq.] An u
na cum patre, res Ro
mana cōcidit? Fra
ter.] Sextus respōdit,

B ut qui rerū actarū prae
sens spectator fuisset.

O' foelix.] allusio
ad illud Verg.

O' foelix una ante
alias Priameia uirgo.

Hectoris ad tumu
lum Troiae sub manibus
aliis

Iussa mori, quae
fortius non pertulit
illos.

Perit.] pro perijt
syncope. Rege sub.]
periphrasis Ptolemai.
Et addit, impuro, pro
pter spadonem Phoi
num. Victimā.] pul
chre uictima, pro resti
tuto in regnum patre

C Aulete. Gestata ora.]
Amplificatio cru
delitatis in eade pat
terna. Itaq; pater ra
tus cum ius hospitale
seruaturū & superos,
ipsumq; Iouem, qui iu
ri hospitali praesidet,
reueriturum, crudeli
ter in nostro cōspectu
necatus fuit. Ora.]
pro caput paternū di
xit. Oculis uictoris.]
Casaris cuius aduētus expectaba
tur. Fidem scel.] quod Pompeiū interfecisset. Ignor
o.] quod in mari ex interuallo nihil certi uidere potuis
sent, post cadem. Seruata de par.] De capite seruato in
aduētū Casaris. Praecipitate.] Decorū hic seruat poē
ta, in oratione inueniuntur etatis, immodicē uehementis, nulle

Votāq; sollicitis faciens contraria nautis:

Composita in mortem iacuit, fauitq; procellis.

Prima ratē Cypros spumantibus accipit undis,
Inde tenens pelagus, sed iam moderatior Eurus
In Libycas egit a sedes, & castra Catonis.

nauiganda erat petentibus eam Libya partem, ubi Cato
nis castra erant.

Tristis (ut in multo mens est praesaga timore,)

b Aspexit patrios comites à littore Magnus
Et fratrem, medias praiceps tunc fertur in undas.
Dic ubi sit germane parens: stat summa, caputq;
Orbis, an occidimus? Romanaq; Magnus ad um
Abstulit: haec fatur, quē cōtra talia frater (bras

O' foelix, quem fors alias disperfit in oras,
Quiq; nefas audis, oculos germane nocentes
Spectato genitore fero, non Cæsaris armis
Occubuit, dignoq; perit authore ruinae,
Rege sub impuro Nilotica rura tenente,
c Hospitij frater superis, & munere tanto
In proauos, cecidit donati uictima regni.

Vidi ego magnanimitate lacerantes pectora patris,
Nec credens Phariū tantū potuisse tyrannum,
Littore Niliaeo focerum iam stare putauī.

Sed me nec sanguis, nec tantum uulnera nostri
Affecere senis, quantum gestata per urbem
Ora ducis, quae transfixo sublimia pilo,
Vidimus, haec fama est, oculis uictoris iniqui.

Seruari, scelerisq; fidem, quae fuisse tyrannum.
Nam corpus Phariae canes, auideq; uolucres
Distulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis
Soluerit, ignoro: quaecūq; iniuria fati
Abstulit hos artus, superis haec crimina dono,
Seruata de parte queror, cum talia Magnus
Audisset, non in gemitus, lachrymasq; dolorem
Effudit iustaq; furens pietatem profatur.

Praecipitate rates e fisco littore nauatae,
Classis in aduersos erumpat remige uentos,
Ite duces mecum, nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces, inhumatos condere manes
Sanguine semiuiri Magnum satiare tyranni.

Non ego Pellaeas arces, adytisq; reiectum
Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
Non mihi pyramidum tumulis euulsus amasis,
Atq; alij reges Nilo torrente natabunt?

Omnia dent poenas nudo tibi Magne, sepulchra
Inuoluam busto, iam numen gentibus Ilin,
Et tectum lino spargam per uulgus Osirim,
Et sacer in magni cineres d iactabitur Apis,
Suppositisq; Deis uram caput, has mihi poenas
Terra dabit, linguam uacuos cultoribus agros,
Nec Nilus cui crescat, erit, solusq; tenebit
Aegyptum genitor, g populis, superisq; fugatis.

Dixerat, & classem saeuas rapiebat in undas
Sed Cato laudatam iuuenis compescuit iram.

ret, auream peluim, quam habuit, & in qua regij con
uiuiae se lauare consueuerant, in idoli speciem conflu
uit, eamque in publico positam rex ueneratus fuit, cae
tera multitudo regē secuta pari ueneratione eam digna
ta fuit. Et cum circa statuam religio indies magis ac
magis cresceret, rex multitudinem in concionem aduocata,

loq; iudicio praeci
pitatis se ad uindictam.

Manes.] animam.

Non ego.] Cōme
morat uindicta gene
ra. Primum uult reso
dere corpus Alexandri
Magni, & aliorū regū
sepulchra demoliri, &
ossa eorū dispergere
in flumine. Marcoti
de.] Mareotis. Alexā
der Macedo Alexan
driam condidit iuxta
Mareotim lacū, q an
tea Arapotes dictus
fuerat: ad meridianā
urbis partē Euripo è
Canopico ostio mitti
tur. Est & Mareotis
pars Epiri, optimo ui
no commendata, unde
uine Mareotides apud
Maronem. Amasis.]
humili loco natus ab
Aprie missus ad Aegy
ptiorum motus cōpri
mendos, tumultuariē
fuit rex declaratus.

Apris id indignē fe
rens, misit, qui eū ad se
uinctū duceret. Respō
dit Amasis, daturū se
operam, ut breui regi
adesset. Cōparato ex
ercitu, circa Mēphim
magno pralio Apris
uictus, in Amasis pote
state uenit, adductusq;
in urbem Sain, ubi A
masis uictor regni se
dem sibi elegit, quoad
uixit in summo hono
re habitus fuit. Hic
cum uideret se pa
rum gratum suis esse,
quod homo obscurus
tot gentibus impera
uit.

Apris id indignē fe
rens, misit, qui eū ad se
uinctū duceret. Respō
dit Amasis, daturū se
operam, ut breui regi
adesset. Cōparato ex
ercitu, circa Mēphim
magno pralio Apris
uictus, in Amasis pote
state uenit, adductusq;
in urbem Sain, ubi A
masis uictor regni se
dem sibi elegit, quoad
uixit in summo hono
re habitus fuit. Hic
cum uideret se pa
rum gratum suis esse,
quod homo obscurus
tot gentibus impera
uit.

Apris id indignē fe
rens, misit, qui eū ad se
uinctū duceret. Respō
dit Amasis, daturū se
operam, ut breui regi
adesset. Cōparato ex
ercitu, circa Mēphim
magno pralio Apris
uictus, in Amasis pote
state uenit, adductusq;
in urbem Sain, ubi A
masis uictor regni se
dem sibi elegit, quoad
uixit in summo hono
re habitus fuit. Hic
cum uideret se pa
rum gratum suis esse,
quod homo obscurus
tot gentibus impera
uit.

Apris id indignē fe
rens, misit, qui eū ad se
uinctū duceret. Respō
dit Amasis, daturū se
operam, ut breui regi
adesset. Cōparato ex
ercitu, circa Mēphim
magno pralio Apris
uictus, in Amasis pote
state uenit, adductusq;
in urbem Sain, ubi A
masis uictor regni se
dem sibi elegit, quoad
uixit in summo hono
re habitus fuit. Hic
cum uideret se pa
rum gratum suis esse,
quod homo obscurus
tot gentibus impera
uit.

Apris id indignē fe
rens, misit, qui eū ad se
uinctū duceret. Respō
dit Amasis, daturū se
operam, ut breui regi
adesset. Cōparato ex
ercitu, circa Mēphim
magno pralio Apris
uictus, in Amasis pote
state uenit, adductusq;
in urbem Sain, ubi A
masis uictor regni se
dem sibi elegit, quoad
uixit in summo hono
re habitus fuit. Hic
cum uideret se pa
rum gratum suis esse,
quod homo obscurus
tot gentibus impera
uit.

Apris id indignē fe
rens, misit, qui eū ad se
uinctū duceret. Respō
dit Amasis, daturū se
operam, ut breui regi
adesset. Cōparato ex
ercitu, circa Mēphim
magno pralio Apris
uictus, in Amasis pote
state uenit, adductusq;
in urbem Sain, ubi A
masis uictor regni se
dem sibi elegit, quoad
uixit in summo hono
re habitus fuit. Hic
cum uideret se pa
rum gratum suis esse,
quod homo obscurus
tot gentibus impera
uit.

Si 4 ecce,

b al. ut nil
dit patrios
comites à
l. Ma.

c al. hospiti
tius.

d al. mastra
dem sibi elegit, quoad
batur.

e al. tene
re habitus fuit. Hic
cum uideret se pa
bis.

f al. popu
lis genitor,

ecce, inquit, ueneramini simulachrum ex ea materia factum, ex qua nuper constitit peluis illa, quam ad sordidissimos usus subiectam uidistis. Facies effecit, ut dignitas sit mutata. Sic & in me facite. Fui priuatus, fateor, nunc rex sum praestate mihi eum honorem, quem debetis. Proditum est, de Amasis thoraee, in Rhodiorum insula ostendi solito in templo Mineruae, CCC. LXV. filis, singula si

la constitisse. De prodigioso sepulchro, & pyramide Amasis est apud Plin. lib. 36. cap. 12. Ism. Minatur, & omnia saera se euersurum. Porro de his decorum Aegyptiorum portentis supra dictum est. Linquam. Sed & agros ferro, & incendio populaturus est. Fugatis enim ex agris mistiacis, in nullius usum Nilo crescente & inundante omnia quotannis, agri oblimabuntur.

Interea totis au.] Sparsa miserabili catastrophe exitus Pompeij, redeintegratur planctus in littore Africa, ubi Catonem Pompeij amicum offendit. Insignia.] pathos a monumentis Pompeij. Ter. Conf. Io.] Io ui Capitolino in tribus diuersis triumphis. Funesto ig.] Pompeio exstructo. Solent enim omnes exuuias, et arma cum mortuis eodem rogo concremari, quae in uita habuissent chara, in amatorijs. A pietate Cornelia erga maritum. Sic.] lucet in quarto uersu. Collatio incendij littoralis in busto Pompeij, cum igne Appulo, quoties pastor in Appulia ignem in herbis immittit & quidem hyeme, ut renouentur, & nouas elician. Garganus.] lucet promontorium in Apulia ad CCC. stadia in mare excurrans in ortum. Circa huius sinum Septenturionis est, in littore. Haud procul inde insula sunt Diomedea. Circa Garganum Vultur mons est, cuius meminit Horatius in Odis.

Me fabulosa Vulture in Appulo.

Buxeta.] Variat hoc loco. Sunt qui legant, buxeta hoc est, loca buxis deserta et obrita: Rursum nonnulli, buxera, loca, in quibus boues pascunt. Matini.] Ex Gargano, inquit Plin. Mateolani Nerecini, Matini, Tubustini, Syluini, Strappellini, Turmatini, Vibernates, Venusini. Haec patria Horatii fuit. Matini populi quibusdam dicuntur, a Matino monte Apuliae. Obijcit Deis.] quasi Diuorum iniuria haec calamitas, & crudelis mors illi contigerit. Obijcit.] pro

Interea totis, audito funere Magni Littoribus sonuit percussus planctibus aether, Exemploque carens, & nulli cognitus aeo Luctus erat, mortem populos deflere potentis, Sed magis ut uisa est lachrymis exhausta, solutas In uultus effusa comas Cornelia puppe Egrediens, rursus geminato uerbere a plangunt. Ut primum in sociam peruenit littora terrae, Collegit uestes, miserique insignia Magni, Armaque, & b impressas auro, quas fecerat olim Exuuias, pictasque togas uelamina summo Ter conspecta Ioui, funestoque intulit igni. Ille fuit miseram Magni ciuis, accipit omnis Exemplum pietas, & toto littore busta Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem. Sic, ubi de partibus submittere gramina campis, Er renouare patrans hybernas Appulus herbas, Igne fouet terras, simul & Garganus, & arua Vulturis, & calidi lucent d Bucceta Matini. Non tamen ad Magni peruenit gratius f umbra. (Omne quod in superos audet conuicia uulgas, Pompeiumque deis obijcit,) quam pauca Catonis Verba, sed a plena uenientia pectore ueri, Ciuis obit, inquit, multum maioribus impar, Nolle modum iuris, sed in hoc, tamen utilis aeo, Cui g non ulla fuit iusti reuerentia, salua Libertate potens, & solus plebe parata Priuatus seruire sibi, uictorque Senatus, Sed regnantis erat, nil belli iure poposcit, Quaeque dari uoluit, uoluit sibi posse negari. Immodicas possedit opes, sed plura retentis Intulit, inuasit ferrum, sed ponere norat. Praetulit arma togam, sed pacem armatus amauit, Iuuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas, Casta domus, luxuque carens, corruptaque nunquam Fortuna domini, h charum, & uenerabile nomen Gentibus, & multum nostrae, quod proderat urbi, Olim uera fides, (Sylla, Marioque receptis) Libertatis obit, Pompeio rebus adempto, Nunc & ficta perit, non iam regnare pudebit, Nec color Imperij, nec frons erit ulla Senatus.

obijcit, per syncopen.

Qua pan.] Pendet a quarto uersu superiori. Nil gratis peruenit ad umbram Pompeij, quae uerba Catonis. Na statim praecedens uersus per parentem thesin interpositi sunt.

(Omne quod in supero. Pompeiumque deis obijcit.)

Ciuis obit.] Oratio Catonis, Laudatorij generis. Laudat enim Pompeium iam defunctum, ab heroicis uirtutibus, quibus inter omnes Romanos eminebat, sed praecipue a singulari modestia, quae raro in summos uiros, & triumphales incidere soleat. Roma enim oratio lugubris, quae nana a Latinis, a Graecis epicedium siue monodia appellatur, cani ante cadauer sepulchrum, & quidem in laude defuncti solebat. Interdum illi stes homines post exequias pro rostris statim lugubri oratione ab egregijs uirtutibus, quibus in uita excelluerat, a suis laudabatur. Eum more Cato Pompeio praestat hoc in littore in busto. Ciuis obit.] Exordium dictum a laude personae

Pompeij obit, pro obijcit, syncope, Nolle.] in cognoscendo modo iuris, ac iusticiae.

Cui non ulla.] Micyllus eruditè exponit ad hunc modum, Lego, inquit, non ulla fuit. &c. ut relatiuus, cui, cum nomine, aeo, construatur: ut sit sensus. Sed in hoc tamen, scilicet quod se ultra ciuem non exulit, & semper minus potestatis, ac iuris, quam ei concedebatur, sibi usurpauit. Profuit, ac utilis fuit huic aeo, siue aetati, cui nulla reuerentia iusti est, hoc est, quando omnes ius, & fas contemnent, ac negligunt, suo quisque arbitrio uiuentes, & agentes, quantum quisque potest, profuit autem uel alijs, exemplum exhibendo uel seipsum, uel quia ipse quoque talis fuit. Haec ille. Commoda interpretatio, & minime absurda.

Non

A Non enim uituperat Pompeiū sed laudat eū, uel isto nomine, quod corrupto seculo, tum praesentiu Syllano, potens esset salua libertate, quā alij oppressum irent. Rectorq; S.] Et quamuis princeps Senatus erat, in omnibus tamen Senatus decreto parebat. Ad eō moderabatur affectibus. Immodicas.] Ab opulētia, quā alioqui solet fastū gignere, & cristas attollere, & exumulare ad opprimendā libertatē, & regnū inuadendū. Ferrum.] pro, bellū haud quāquā inuasit. senatus iussu suscepit gerendū. eiusdem iussu. Imperium mandatum lubens uolentiq; deponebat.

Arma togæ.] synecdochicē, bellum paci, A' modestia. Sumpta.] toga, hoc est, pax, propter summos honores, quos in toga consequatur. Casta do. lux ca.] A' frugalitate, & cōmentia, & uita castitate. Charū no.] ab amicitia exterarū gentiū, & charitate cōiuncta eū utilitate reipub. Libertatis obit.] Libertas obiuit Syllae, & Marij tēporibus syncope. Perijt tum libertas, quā amissa, in seruitutem redacti sumus. Color impe.] species imperij Ro. Frons erat.] Neque uerecundia erit Senatus.

O' foelix.] Ab exclamatione, quam ducit ad cōparatione, quā ex maioribus exaggeratis, coniecturam relinquit de minoribus exaggerandis. Si foelix Pompeius, quod uictus statim fuerit a Ptolemao interfectus ergo infelices qui a pugna diu superauerunt. Iubam.] Regē Numidarū, ad quem uictus profugerō, ut Pōpeius ad Ptolemaum. De Iuba alibi dictū. Vocibus his.] finis orationis Catois, quam dicit poēta grauiorem esse Pompeij umbrā, quā si eius uiri laudes ē morte Romae pro rostris magnifice detonarentur. Fremit.] indignatur uulgus, tam crudeliter, contra fas, & ius Pompeium in Aegypto a rege interfectum. Cilix.] d' Cilicia Asia, unde piratae quos Pompeius uicit, ac toto mari expulsi. Rapinas.] respicit ad praedonum praedas, inter quos ille quoq; fuisse, & nomē aliquod gesserat. Hic quia nunc post exitum Pompeij signa Cato nis secutus fuerat, miratur dux, num ad uomitum, hoc est, ad piraticam sit reuersurus. Quod autem dixit, motus linquendi, aut sustulit signa linquendi: noua locutio. Compellat regentem.] alloquitur M. Catonem. Nos.]

O' foelix, cui summa dies fuit obuia uictō, Et cui quærendos Phariū scelus obtulit enses: Forsitan in loceri potuisses uiuere regno, Scire mori, fors prima uiris, sed proxima cogi, Et mihi (si fatis aliena in iura uenimus,) Da talem Fortuna Iubam, non deprecor hosti Seruari, dum me seruet ceruice recisa. Vocibus his maior, quā si Romana sonarent Rostra Ducis laudes, generosam uenit ad umbrā Mortis honos, fremit interea discordia uulgi, Castrorum, belliq; piget, post funera Magni. Cum Tarchon motus linquendi signa Catois Sustulit, hunc rapta fugientem classe secutus Littus in extremum tali Catō uoce notauit: Nunquam pacate Cilix, iterū me rapinas Vadis ad æquoreas; Magnum fortuna remouit; Iam pelago pirata redis. tum respicit omnes In cœtu, motuq; uiros, quorum unus aperta Mente fugæ tali compellat uoce regentem. Nos, (Cato da ueniam) Pompeij duxit in armā Non belli Ciuilis amor, partesq; fauore Fecimus, ille iacer, quem paci prætulit orbis. Causaq; nostra perit, patrios permitte penates, Desertamq; domum, dulcesq; reuifere natos. Nam quis finis erit, si nec Pharsalia, pugnae Nec Pompeius erit; perierunt tempora uitæ, Mors eat in tutum, iustas sibi nostra senectus Prospiciat flammæ bellum Ciuile sepulchra Vix Ducibus prostare potest, non barbara uictos Regna manēt, non Armeniū mihi sæua minatur, Aut Scythicum fortuna iugum, sub iura togati Ciuis eo quisquis Magno uiuente secundus, Hic mihi primus erit, sacris præstabitur umbris Sūmus honor, dominū, quē clades cogit, habebō Nullum Magne Ducem, tē solum in bella secutus Post te, fata sequar, neq; enim sperare secunda Fas mihi, nec liceat, fortuna d cuncta tenentur Cæsaris, Emathium sparsit uictoria ferrum. Clausa fides miseris, & toto solus in orbe est Qui uelit, ac possit uictis præstare salutem.

Exordium ab insinuatione, cur ipse ad arma Ciuilia profiluerit. Ille ia.] Pompeius, cuius causa gentes, & prouinciæ maluerūt arma induere, quā domi in otio degere. Patrios.] propositio petitionis ad pio. Nā quis.] Narratio, quæ docet iustas a al. Tom. missionis causas. Inutiliter se post pugnam Pharsalicā, post Pompeiū belli Ducē, & Im b al. tendis peratorē cursum, ar. ad. ma sequi. Mors eat.] Recusat amplius periculū, & extenuat petitionē, ut tuto moriatur, cum quo honestū simul est cōiunctū, ut in senio iustā sepulturam consequatur. Bellum ci.] ab exemplis maioribus. Si uix ducibus, multo mihius mihi, & mei similibus. Argumentū ductum ab indigno. Scythicum iug.] Seruitutem remotissimæ gentis Parthicae, de qua alio loco multis nobis dictū est, expecto, sed recipio me e al. Spes sub ius & imperiū Cæ d al. itūctā; saris, qui ciuis Romanus est, quāuis uictor, & monarcha. Sa-

Pompeio se.] Pompeio mortuo, quo uiuo de principatu certamen erat, iam bellum poni debet, quod

Pompeio, scelus est bellum ciuile, perempto: Quo fuerat uiuente, fides: si publica iura, Si e semper sequeris patriā Cato signa petamus, Romanus quæ Consul habet. Sic ille profatus f Insiliit puppi iuuenum comitante tumultu.

Cæsar nullum hostem habere uidebatur amplius. Quare rectum e al semper est, ut in otium concedamus. patriam. f al. insiliit

Quæ

a al. pubes. *Quæ Conf.] Si om-
nino placet, ut nos ar-
ma sequamur, certe
nō privati ciuis, sed ad
Cōsulis arma sequen-
dum tenemur. Atqui
Cæsar Cōsul est, quod
b al. mori
cnsq. cuius arma sequemur?
nisi patriæ hostes nos
c al. uestro
iudicatum iri uelis.
potuit. Plebes.] plebs, ue-
tusta uoce dixit.*

*Eripere da.] pe-
riphrasis hoc est. cum
Cato ad hunc modū
locutus est. Ergo pa-
ri uoto.] Oratio Ca-
tonis ad milites iudici-
alis est. Exordiū ab a-*

*cerba reprehensione,
quod pro Pōpeio, non
pro libertate patriæ
arma sumpsisse dican-
tur, quo iā eo mortuo,
illa deponere studeāt,
quasi res ad umbelicū
peracta sit. qua in re
se testari, inquit, ser-
uos Pompeij, non de-
fensores libertatis Ro-
manæ fuisse. Nunc
uerō, illo sublato è re-
bus humanis, cum nō-
dum alicuius domi-*

f al. Phry- *natiui subiecti sint, ma-
gij so. line adhuc liberi Cæ-
saris serui esse sine san-
guine, quā serū ad
g al. Flori-
geri & al. uersus illum confocia-
facch. re arma. Argumenta-
tur gratiter, ut Cato-*

nem uerum agnoscas, hominem tetricum ac seuerum.

*Tu quoque.] Ut Tarchon Cilix. Quod non.]
Quod non militas, ad regnum stabiliendum alteri: quod
non in tuum commodum, aut Ducum, Hoc ne satis esse
existimatis? Quasi inferat, cum bellare debeant pro liber-
tate Romana. Ceruice uacante.] liberi ab omni iugo,
hoc est, seruitute. Digna uiris.] Quæ iustior uobis pu-
gnandi causa nunc esse poterit, quā altero fati defun-
cto, in alterum superstitem confociatis armis bellum ge-
nere, ut pristina libertas retineatur. Quare grauius in-
fert, quod potuisset Pompeius uictor facere, id Cæsar
nunc facturus est. Ille adimere uobis uestram liberta-
tem (id enim uocat abuti uestro sanguine) hoc ipsum nūc
Cæsar faciet, nisi prospexeritis. Libertas.] consertiis
manibus teneatur. Quare uidendum, ne extorqueatur à
Cæsare. Tribus è dominis.] De tribus his dominis
in primo libro dictum est. Pompeius enim, Crassus, & Cæ-
sar ita imperium inter se diuiserant, ut Pompeius Hispanias,
& Italiā haberet, Crassus Orientem obtineret, unde
Parthos debellare cōstituerat, Cæsar Gallias, & Germa-*

*Actum Romanis fuerat de rebus, & omnis
Indiga seruitij feruebat littoe a plebes.
Eripere Duces sacro de pectore uoces.*

*Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus.
Tu quoque pro dominis, & Pompeiana fuisti,
Non Romana manus? quod non in regna laboras
Quod tibi, non Ducib. uiuis b moreris? quæ orbē
Acquiris nulli, quod iam tibi uincere tutum est,
Bella fugis? quæris? quæ iugum ceruice uacante,
Et nescis sine rege pati, nunc causa pericli
Digna uiris. c potuit uestro Pompeius abuti
Sanguine, nunc patriæ iugulos, ensesque negatis?
Quum propè libertas. unum fortuna reliquit
Iam tribus è dominis. pudeat, plus regia Nili
Contulit in leges, & Parthi militis arcus.
Ite o degeneres Ptolemæi munus, & arma
Spernite. quis uestras ulla putet esse nocentes
Cæde manus? credet faciles sibi terga dedisse,
Credet ab Aemathijs d patrios fugisse Philippis.
Vadite securi, meruistis iudice uitam
Cæsare, non armis, non obsidione subacti.
O famuli turpes domini post fata prioris
Itis ad hæredem, cur non maiora mereri,
Quā uitam, ueniamque libet? rapiatur in undas
Inscelix e coniunx Magni, prolesque Metelli.
Ducite Pompeios, Ptolemæi uincite munus.
Nostra quoque inuiso quisquis feret ora tyranno,
Non parua mercede dabit, sciet ista inuentus
Ceruicis pretio bene se mea signa secutam.
Quin agite, & magna meritum cum cæde parate,
Ignauum scelus est tantum fuga, dixit, & omnes
Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Quam simul effætas linquunt examina ceras,
Atque oblita faui non miscent nexibus alas,
Sed sibi quisque uolat, nec iam degustat amarum
Desidiosa thymum, f tum si sonus increpat æris
Attonitæ posuere fugam, studiumque laboris
g Floriferi repetunt, & sparsissime illis amorem,
Gaudet in Hyblæo g securus gramine pastor
Diuitias seruasse cæcæ: sic uoce Catonis
Iaculata uiris iusti patientia Martis.*

*probrosa exclamatio, in turpem molliem ciuū, qui ensem
uictori, quasi hæredi Pōpeij tradere uideantur, quod ei sit
successurus. Maiora.] Maius præmiū à Cæsare cōsequi
libet ut captiuos uobiscūque ad eum ducatis Corneliā, &
eius liberos, Cn. & Sextū: quod haud dubie ei gratius futu-
rū est. Metelli.] Huius filia erat Cornelia, hoc est. Sci-
pionis Metelli. Huius uobiscū nauigio per mare ad Cæsarem
ducatur. Ptolemæi.] quod gratius ei futurū est, quā
quod ille Pōpeij sustulerat ferro. Quin ag.] epilogus
orationis cōstat exhortatione ad merita sua cædibus apud
Cæsare cumulanda. Haud al.] Cōparatione ostēdit ce-
leritatē reditus inuēntis è nauib. in litus. Cōparatio hæc
dicta est à natura apū. Effætas ceras.] in quibus factus
cōsedit. Non misc.] Separatim cōuolūt. Thymum.]
Est alioqui hæc herba, quæ maximè delectantur apes, cir-
ca solstitia floret, cum apes decerpunt. Harum causa o-
portes serere thymum, apiastrum, rosas, uiolas, lilium, cy-
thisum, sabam erodium, cumilam, papauer, conyzā, casidā,
melilotū, melissophyllum, cerinthem. His præcipue dele-
ctantur: sed nullo flore magis gaudent, quā melissophillo,
sive*

*niam fortiretur. Cras-
sus, & Pōpeius diuer-
sis casibus iā extincti
erant: solus Cæsar su-
pererat unus è trib. do-
minis. Contulit in
lc.] plus profuit liber-
tati Romana. Ptole-
mæus Pōpeij, Parthi
Crasii interemerunt,
Hi sublato uiolare li-
bertatē, nō potuerunt.
Plus igitur egerūt pro
libertate, quā milites.*

*Ite o degeneres.] Cō-
temptum per exclama-
tionē eos faceffere iu-
bet, qui à uirtute Ro-
mana degeneratis, in-
digni nomine Roma-
no, qui Ptolemæi mu-
nus, hoc est, libertatē B
spernit. Cum tol-
leret Pompeium, uo-
bis uestram libertatē
restituit, qui uiuis e-
am adimere potuisset.
Et, cum dicit, manus
eorum non esse nocen-
tes cæde, exprobrat,
eos minimè fortiter pu-
gnasse pro libertate.*

*Regna.] seruitu-
tem recipere, cum ui-
deret positis armis pa-
triam repetere.*

*Primos.] Sunt, quæ
legant, patrios. è Phar-
salica pugna quod pri-
mi è pugna recepistis
patriam. O famu-
li turpes dom.] ex- C*

A [sue mellicera, Sonus æris.] Vergil. Georgicis
 " Tinnitusq; cie, & matris quate cymbala circum.
 Gaudet in Hyb.) Pastor id spectans lætior est, repete
 re alucaria, & non dispergi eas latius. Apes delicias ca-

se pastoris uocat. Hyblæo gra.] Hybla nobilis apum
 mellificatione locus est in Sicilia, à quo epitheton pœtis
 duci solet, ut Hyblææ apes appellentur. Vt mons Hy-
 metus in Attica,

Iamq; actu belli.] Ergo Cato postquam
 fuorum animos ora-
 tionis suæ uiribus mu-
 tatos non solū, sed a-
 lacriores in diuersum
 redditor animaduera-
 sit, illic ad exercita-
 tionem eos extrusit, ne
 otio torpentes rursum
 mentes ad fugam con-
 uerterent. Primum
 litto.] primum labo-
 re, in litoris arenis su-
 isse canit, alterū, circa
B muros Cyrenarū. Cy-
 rene, Cyrenes, et nume-
 ro plurali tantum, Cy-
 rene, arum: ut Myce-
 næ, Mycenarum, nobi-
 lis urbs Libyæ, quon-
 dam rebus Carthagi-
 nensium florentibus,
 & posteris item tēpo-
 ribus, opibus potens,
 & clara rebus geren-
 dis, & uetus. Eusebius author est, ijs ferè temporibus,
 quibus Ganymedes raptus fuerit, à Bato Laconico con-
 dita fuit. Bato primum à uoce balbutientis nomen, &
 exili, datum fuit. Hic Delphico oraculo instructus, cum
 duabus Thereorum biremibus in Africā nauigauit. Por-
 tū autem Thera, insula est in mari Aegæo, antea Calisto
 appellata. Africam ingressus primo plateam Africæ pro-
 ximam occupat: ubi cum parum foeliciter res succederet,
 biennio post, contra insulam locum occupat collibus a-
 mœnissimis, utriq; fluminibus irriguū. Aristoteli fuit il-
 linomen. Hinc item consilio accolarum migravit in eum
 locum, ubi postea Cyrenæ fuere. Hic circa fontem A-
 pollinis Zoam oppidum condidit. Battus lingua Pu-
 nica regem sonat, ut quidam affirmant, & ob id sub pri-
 mum eius accessum oraculi uoce Battum dictum fuisse,
 ut qui in Africa latum, & amplum imperium esset habitu-
 rus. Sub tertio Bato postea multi Græcorum in eam ter-
 ram nauigio emigrarunt, ut cum Cyrenæis communiter
 habitarent. Callimachus Battum illum Laconicum pro-
 genitorem suum uocat. A' Cyrenis, ipsa regio, Cyre-
 naica dicitur: & tota Libya, Cyrenæa. Cyrenæ à Cyrenia
 nuncupatur, filia Penei regis Arcadiæ filia, quam rapuit
 Apollo à monte Pelio, & huc in eam Africæ partem, quæ
 proximè Aegyptum spectat, portauit. Pabulosa, de li-
 beris ex ea susceptis traduntur. Hinc Cyrenaica re-
 gio & Philosophia Cyrenaica, philosophia eorum, qui
 ab Aristippo pendebant, qui Cyrenensis fuit, & postea So-
 cratis auditor. Satis de Cyrenis. Plutarchus in uita
 Catonis author est, Catonem in Africa Imperium sus-
 cepisse, & Cyrenas ingressum, eumq; receptum, cum
 paucis ante diebus Labienum exclusissent Cyrenenses.

Iamq; actu belli doctas non ferre quietem
 Constituit mentes, seriemq; agitare laborum,
 Primum litorijs miles lassatur arenis,
 Proximus in muros, & mœnia Cyrenarum
 Est labor, exclusus nulla se uindicat ira,
 Pœnaq; de uictis sola est uicisse a Catonem.
 Inde peti placuit Libycis contermina Mauris,
 Regna Iubæ, sed inter medijs natura uetabat
 Syrtibus, has audax sperat sibi cedere uirtus.
 Syrtes uel primam mundo natura figuram
 Quam daret in dubio terræ, pelagiq; reliquit.
 Nam neq; subsedit penitus, quo stagna profundi
 Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus.
 Ambigua sed lege loci facit in uia fedes:
 Aequora fracta uadis, abruptaq; terra profundo,
 Et post multa sonant proiecti littora fluctus:
 Sic male deseruit, nullosq; exegit in usus.
 Hanc partem natura sui: uel plenior alto
 Olim Syrtis erat pelago, penitusq; natabat,
 Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens
 Aequora subduxit Zonæ uicina perustæ.
 Et nunc pontus adhuc Phœbo siccate repugnat:
 Mox ubi damnosum radios admouerit æuum,
 Tellus Syrtis erit, nam iam breuis unda supernè
 Innatat, & latè periturum deficit æquor.

Exclusus nulla.] Secus Plutarchus, ut
 ostendi, cum Labie-
 nus admodum nuper
 exclusus esset.

Regna Iubæ.] De
 Iuba alibi multa dixi-
 mus. Numidia con-
 termina Mauritanie
 est, in extrema Africæ
 ora. Medijs Syrti-
 bus.] Syrtium des-
 criptio extat apud
 Sallustium, Bello Iu-
 gurtino: & nos libro
 primo multa de ijs ana-
 notauimus.

Reppulit à Liby-
 cis immensum Syrti-
 bus æquor.

Hæc Horatius lib.
 secundo Carminum ad
 Septimum, Barbaras
 uocat. Ita dicta sunt
 οὐγρεας ἀνὸ τοῦ οὐ-
 γρεῖ, id est, à trahēdo,

Duo sunt loca in mari Libyco, periculorū plena uersus
 Aegyptū. Maior, & minor Syrtis, propter reciprocatio-
 nem aquarum. Vadosa loca, & inaccessa. Est autem
 terræ, ac maris mira inæqualitas: uno in loco profundis-
 sima, alio uadosa. Vento spirante, cumulus arenae,
 qui supra mare fuerat, in profundissimas residet ualles:
 & qui deprimebatur, mox super aquas egeritur. Et
 quanquam impares magnitudine sunt, pares tamen sunt
 natura, & periculis. Separantur inter se spatio ducento-
 rum quinquaginta M. passuum. Minor à Carthagine
 CCC. millibus passuum distat, & toridem ambitus.,
 Maior quadringentis & XXV. millibus passuum. Natus
 ram, dicit poëta uetuisse per has Syrtis petere Numidi-
 am, & regnum Iubæ regis. Et tamen Cato sperat: has
 suæ uirtuti cessuras. Atque hinc digreditur in inquisi-
 tionem rationis physicæ, de natura Syrtium. Syrtis, a-
 naphora. Sedes in uia.] inaccessa, quod in eas ac-
 cessus, nisi cum præsentis periculo non sit. Quamobrem
 Syrtis inhospita etiam Maroni dicitur. In hæc breuia
 Consules Romanos primo Bello Punico, in scitia loco-
 rum delati, subito pelagi recessu aquis destituti fuerunt.
 Vbi classe in arido constituta, consilij inopes ad despe-
 rationem propè redacti fuerunt. Mox tamen alterno
 maris aestu naues fluctibus ablatae, plurimarum rerum
 iactura prius facta, ut impulsuq; remorum in altum e-
 uaserunt. Aequora uici. Zo.] perustæ, hoc est, zonæ
 torridæ. Aequinoctialis ea ipsa est, quam quia semper Sol,
 aut præsens, aut hinc uel inde (Bedæ uerbis libèter utor)
 uicinus illustrat, nimirum subiecta terrarum exusta flam-
 mis, & cremata, cominus uapore torrentur. Hæc Bedæ,
 Vnde poëta.

Quinquæ

Quinque tenent cœlum zonæ, quarum una æroscopos
Semper Sole rubens, et torrida semper ab igne.
Vicina.] Sed nondum subiecta in totum nostro tro-
pico solstitiali æstiuo. Torrida Zona credita ueteribus fu-
it ut æstus inhabitabilis, sicut et duæ frigida extremæ.
Sed diuersum à posteris longis nauigationibus depræhen-

sum est. Phæbo siccante.] refluxu maris uadosa
sunt interdum, rursum uentorum uel pulsus arenis in præ-
ceps profunda. Inquisiuit rationem physicam qui-
dem, sed hæc nihil habet uerisimile. Proinde, quia ui-
ribus æstus Solaris nondum exhaustus Pôtus est, non mi-
rum, quod non solidetur.

a al. protolit

Vt primum remis actum mare a propulit omne
Classis onus, densis fremuit niger imbribus. Auster
In sua regna furens, tentatum classibus æquor
Turbine defendit, longèq; à Syrtibus undas
Egit, & illato confregit littore pontum.

b al. Tunc.

Tum b quarum recto deprendit carbasa malo
Eripuit nautis, frustra q; rudentibus ausis
Vela negare Noto, spacium uicere carinæ,
Arq; ultra proram tumuit sinus: omnia si quis
Prouidus antem nœ suffixit linthea summas
Vincitur, & nudis auertitur armamentis,
Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
Et certo iactata mari: quæcunq; leuata

c al. obnoxia

Arboribus cæsis flatum effundere frementem.
Abstulit has uentis liber contraria uoluens
Æstus, & e obnixum uictor detrudit in Austrum
Has uada destituunt, atq; ininterrupta profundo
Terra ferit puppes, dubioq; obnoxia fato
Pars sedet una ratis, pars altera pendet in nudis.
Tunc magis d impactis breuius mare, terra q; sæpè
Obuia consurgens, quamuis Elisus ab Austro,
Sæpè tamen cumulos fluctus non uicit arenæ.
Eminet in tergo pelagi procul omnibus aruis
Inuiolatus aqua sicci iam pulueris agger.
Stant miseri nautæ, terræq; hærente carina
Littora nulla uident: sic partem intercipit æquor
Pars ratiū maior regimen, clauumq; secuta est,
Tuta fuga, nautasq; loci sortita peritos,
Torpentem Tritonos adit illæta paludem.

d al. impactu

at exitisset. Ita Scipionem elegere, cum
quo magnæ adhuc copie conspirauerunt ad
bellum. Plutarchus. Ibi, inquit (ad Cire-
nas) certior factus Scipionem Pompeij gene-
rũ d iuba rege susceptũ esse, simulq; Varũ
Appium, quem Pompeius Africa præfectũ
designauerat, unã cũ
copijs ibidẽ adesse, hys
mis tempore iter ingre-
ditur, multis ad hoc contractis armis, qui aquã portarent:
multisq; iumentis ad comœntum uehẽdum: aditis etiã
psyllis, qui serpentum moribus, ueneno ore exucto me-
deri, & carminibus uim eorum hebetare, ac delinire di-
cuntur. Hæc Plutarchus. Lucanus Catonem cum militi-
bus partem itineris classe emensum fingit, usque ad Palu-
dem Tritonidem. Onus classis.] milites dicit in na-
uim impositos. Auster.] notus uentus natura humidus
defendit mare tentatum classibus. Idem Auster egit ma-
re longè à Syrtibus: idem confregit Pontum illato litto-
re: idem eripuit nautis carbasa. Ita diseretè exponit Glar-
canus. Deprendit.] Auster. Ultra pro.] à signo fu-
rentis uenti Austrini, qui uelorum sinus, usque adeo flatu
suo impleuit, ut ultra proram promineret. Est autè sinus
uelum quod flantibus uentis curuatur, & sinum facit. Re-
gnum mare uocat, Austro subiectum, submouitq; à litto-
re, & Syrtibus in uastum mare. Armamentis.] Arma-
menta propriè sunt armorum collectiones. Hinc in nauis-
bus, armamenta dicuntur. naualia instrumenta, ut uela,
& funes nautici. Hinc armamentaria, repositoria armo-
rum, & ferè naualium. Altis fluctibus.] illa citra peri-
culum uadi impulsu uenti procurrit. Et.] auertitur di-
xit pro eo, quod est, ab incepto nauigationis cursu disijci-
tur. Certo ma.] non periculoso mari sed longè remo-
to à Syrtibus, ubi præsentissimum fuisset naufragium.

Leuata.] ergo ma-
los, quos arbores cæ-
sas uocat, succiden-
runt, ut onere leua-
rentur. Illas ob leui-
tatem à cæteris æstus
maris longè à Syrtibus
submouit, ut libero pe-
lago currerent.

Contraria.] Flu-
ctus diuersi à uasto
mari irruentes, naues
magna uel reiecit lito-
ra uersus, ut alium te-
nere non potuerint.

Has uada destitit-
unt.] Rursus alias
refluxu aquarũ, æstus
destitit in uadoso ma-
ri, ut illic hæserint.

Interrup.] Nã ter-
rarum interruptã ma-
ri, arenas appellat,
quæ uicò collectæ ma-
re uadofum reddunt.

Dubio fato.] Re-
clẽ, euasurã ne sint, an
in uado hæsurã. Estq;
hypotyposis nauis, cu-
ius prior pars sedet in

uado, altera fluctuat in mari. Breuius.] Sunt breuia
uadofa loca in mari, nauibus periculosa: alioqui dicun-
tur & commentarioli, ut breues, summa rerum continen-
tes. Pulueris ag.] multum arena, in modum montis
congesta. Clauumq;.] gubernaculum, quo regitur na-
uis. Pars ratiū ma.] Bona pars nauium, ex omni nu-
mero, quæ peritos gubernatores habuit, ex alio iudicio sua
fuga euaserunt, & amnem Tritonem tenuerunt. Cæterum
Tritonem scribunt maris Deum esse, quod primum in Tri-
tone amne Africa uisus fuerit. In hoc amne, aut certe in
Tritonide palude uirgines singulis annis se purgare lam-
padibus, & lignis in honorem, et uenerationem Palladis,
auctor est Herodotus. Ipsa Pallas Tritonia à Cretæ filio
Tritone dicta est Diodoro. In hac palude Herodotus
insulam esse ait, in qua manifesta uestigia monstrantur, Ia-
sonem in ijs locis aliquando fuisse. Annis porrò Tritonem
in Syrtium minorem funditur, auctore Ptolemæo. Sunt
tamen, qui alibi hanc paludem statuunt. Minerua hinc
Tritonia alijs dicta creditur, quod temporibus Ogygij re-
gis ad lacum Tritonis primum apparuerit. Sed de Tritoni-
de diuersæ sunt opinioniones. nam præter ea, quæ memora-
ta sunt, aiunt nauem Argo Tritonis montis inde demum
reuulsam, nisi fortè id regis nomen, aut indigena alciuis
fuerit, ut quidam arbitrati sunt. Herodotus etiam auctor
est, Machlyes, & Anses circa Tritonidem habitare, quo-
rum

Arum puellæ Minerali sacro, uelut in turmas diuise, fustibus, & lapidibus sese incessant, ut quæ patrium morem seruent: & si quæ uulneribus occubuerint, negari uirginis fuisse: & quæ omnium optima iudicata sit, & fortis-

ima, eam Græco armorum apparatus *erista* Corinthia in currum sustolli solere, & circa eam paludem summo suorum plausu circumuehi. Torpentem.] ob naturam palustrem. Palus ei coniuncta est.

Hanc, ut fama.] Describit Tritonidem paludem à religione Tritonis Dei marini, & Palladis, quæ omnium primum ibi apparuisse narratur, & uicinis locis: amne uidelicet Lethe, & hortis Hesperidum. Hæc.] Tritonidem paludem, amat Tritō Deus marinus, quem tubicinem Neptunū esse aiunt. Nec omnino fabulosum esse contendunt, quod de Tritone narratur. Plinius author est, eum Tiberij Caesaris principatu in Spelunca canentem concha nunciatum fuisse. Verg. li. 6. Aeneid. de Misenō.

Sed ium forte caua dū personat æquora concha.

Demens, & canis uocat in certamina Diuos

Aemulus exceptū Triton (si credere dignum est)

Inter saxa uirum spumosa immerferat unda.

Pallas.] quod ibi primum apparuit, unde palus Pallantias etiam appellatur à Callimacho poeta. Patrioq; & peritice.] è cerebro Iouis, ut fabulantur, nata est. Nomen sortia creditur, quod Pallantem Gigantem interfecerit: uel à quatiendo, & uibrando hastam. *ωααω*, uibro, Dea enim belli fuit habita. Eadem & Tritonia: Minerua. Ouid. Fasto 3.

An quia de capitis fertur sine matre paterni

Vertice cum clypeo profluisse suo? Sed Cic. lib. 3. de Nat. Deor. belli principem, & inuentorem esse dixit: atq; eam ob causam Bellona etiam foror, & auriga Martis à quibusdam poetis appellata fuit. Fingitur, & uirgo, & innupta. Tritonida.] à ratione nominis, cur Tritonis, & Tritonia fuerit appellata. Quam iuxta.] Lethen amnem ad extremum Syrtium cornu in Africa esse constat, & Berenices urbem alluere, sed multi opinantur inundatione Lethes infernalis eam huc erūpere, ut hoc loco poeta canit. Lethe apud inferos obliuionis fulmen fingitur, unde dicuntur omnium in uita gestarum rerum obliuionem haurire animæ. *λίσθη*, obliuio est. Hinc Lethæus. Lucanus alibi.

Non me Lethææ coniunx obliuia ripæ

Immemorem fecere tui.

Hanc (ut fama) Deus, quem toto littore Pontus Audit uentosa perflantem a littora concha, Hanc & Pallas amat, patrioq; b è uertice nata, Terrarum primā Libyen (nam proxima cælo est, Ut probat ipse calor) tetigit, stagniq; quæta Vultus uidit aqua, posuitq; in margine plantas, Et se dilecta Tritonida dixit ab unda. Quam iuxta Lethes tacitus perlabitur amnis, Infernis (ut fama) trahens obliuia uenis: Atq; inopiti quondam tutela draconis, Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus. Inuidus anno so, qui famam derogat æuo, Qui Vates ad uera uocat: fuit aurea sylua Diuicisq; grauis, & fuluo germine rami, Virgineusq; chorus nitidi custodia luci, Et nunquam somno damnatus lumina serpens, Robora complexus rutilo curuata metallo. Abtulit arboribus pretiū, e nemorisq; laborem Alcides, passusq; inopes sine pondere ramos Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno. His igitur depulsa locis, delectaq; clasis Syrtibus, haud ultra Garamātidas attingit undas, Sub Duce Pompeio, Libyes melioris in oris Mansit at impatiens uirtus hæreæ Catonis Audet in ignotas agmen committere gentes. Armorum fidens, & terra cingere Syrtim, Hæc eadē suadebat hyems, quæ clauserat æquor. Et spes d' imber erat, nimios metuentibus ignes, Ut neq; sole uiam, nec duro frigore sæuam Inde polo Libyes, hinc bruma temperet annus. Atq; ingressurus steriles, sic fatur arenas.

Glareanus hunc enarrans locum, hunc amnem, inquit, Berenici propinquum ex Solino non refert Sulpicius, Iōgo certe tractu, à Tritone palude. Idem dicit de Hesperidū hortis, quos Ptolemæus in Cyrenaica ponit, ad Lathonē fluiuium, non ad Tritonem paludē. Cum Ptolemæo sentit Strabo lib. ultimo, ubi Lathonis, & Hesperidum paludis facit mentionem. Ceterum de hortis nihil. Porro si Cato ad Tritonis paludem ex Cyrenaica uenit, ut hic poeta paulo post sentire uideatur, ac inde ad Hammonis templū abiit, mirè prolongauit iter, quippè longè breuius habiturus, ex Cyrenaica ad idē templum.

a al. moi-
mura.
b al. quod
uert.

c al. nemos
iig.

d al. itabrit.

ra, duntaxat relatione hominū accepisse. Quod ex Sallust.] Liuiosq; & hoc adeo poeta satis luculenter apparet, & nos annotationibus in eos tres authores scriptis lectori sub oculis posuimus. Quapropter minime sollicitos nos esse oportet, cum ad Ptolemæicam descriptionem non omnia respondere uiderit. Hæc Glareanus. Sunt qui Lethen in Hispanijs collocant, & Labi ex Celtiberis, & Væccis. Inopiti dra] nunquam dormientis, sed peruigialis, qui custos hortorum Hesperidum fuerit, quare tutela uocat. Fuit aurea sylua.] Haud procul à Lixō, Antei Gigantis regia, ubi celeberrimum illud certamen heroicum fuit Hercules, & Antei, modico inde intervallo insula monstrata fuit, ubi Hesperidum horti fuerunt. Hanc æstuario, & flexuoso mare meatu ambit, manifesti ibi Draconis aureum nemus custodiens argumentum. Sed hic Hercules aram tantum extitisse aiunt, & oleastros paucos admodum. Vnde apparet, nō aurea mala (ut fabulantur) sed oues potius pretiosi uelleris, quas Hercules in Græciam portauit. *ωίδος* enim, ouem, & pōmum Græcè signat. Hanc historiam ita fabulis inuoluerunt, ut Hesperidum hortos, ab Hesperii filiabus tribus, uel, ut alij, Atlantis, Asgle, Eretusa, & Hyperusa, dictos credant, quæ amœnissimos hortos incoluerint, cum pauci tantum oleastri circa Hercules aram conspicerentur, ut dixi. Aureum fuisse nemus, aureis pomis graue, per

suasum erat, et à peruigili dracone custodiri, quæ quidam Typhonis filiiu appellauit. Prædixerat enim Themis, olim quendã Iouis filiu uenturu, qui aurea μάλα, diriperet, cuius sortibus Atlas inductus fuit, cur pomarium illud montibus cingere aggredereetur, ut inaccessum grassatoribus foret. Penetravit tamen Hercules, qui cæso Dracone, aurea mala sustulit. Alij, ut antè dictu est, hos hortos circa Syrtim fuisse, memorant. μάλα ἐσπερίδων δασηνάων, hinc in prouerbiu abiit, hoc est, Hesperidũ mala donare: de ijs, qui splendida, & magna dona largitur. Diuitijsq;.] Diuitias, aurea illa mala uocat, ut & fuluum germen. Virgineusq; ch.] Tres memorate puellæ, Aegla, Eretusa, & Hyperusa. Serpens.] draco peruigil, Typhonis filius. Robora.] Arbores hori. Alcides.] Hercules diripuit eos hortos, et mala aurea per tulit in Græciam ad Euristheum tyrannu Argiuorum.

Garamantidas.] Garamantes in Libya Pssyllis finitimi, ita dicti, ab Apollinis filio Garamante, à quo oppidum Garamanti, ab eo dictum, conditum fuit. Hi matrimonio riorũ exortes passim cum faminis agunt. Fuit alius Garamantes rex, cuius filiam Garamantida apud Bragadam amnem Iuppiter compressit, unde Hiarbas genius, cuius meminit Verg. Aeneid. 4.

Hic Ammone satus rapta Garamantide nympa. Põpeio.] filio Magni Pomp ignotas gen.] Interioris Libyæ ut tẽplum Ammonis ubi, sed ulterius, Garamantes. Terra cin.] Per interiores Libyæ, & siticulosas regiones exorbitare. Clauferat.] quia hyems erat, propter dubidã tẽpestates. Claudũtur maria, à 3. Id. Nouẽb. usq; ad 6. Id. Mar. ut bene Sulp. Et spes imber.] nepe ingressuris regione calidã, ut ea elemetior esset. Inde.] Inde ab Aestiu Austrino, hinc à frigore Boreali, qd. cælũ tẽperatũ foret.

a al. castra.
b al. equal-
lent.
c al. perdu
cere.
d al. suat.

O' quibus una f.] Exhortatoria oratio Catonis, persona conueniens, tetrica, & dura, ad tolerantia laborũ, quos subiuri sunt per deserta Libyæ. Proponit pericula æstius, & sitis, tum autẽ, discrimina à serpentiũ morsibus. Sed hu rursũ sum opponit libertate, quam uindicaturi sunt, nĩ maluit Casarẽ dominũ. Principiũ ductum à beneuolentia miliũ, qui Catonis auspicia secuti sunt. Vadimus.] narratio, in cuius initio proponit labores, & pericula. Steriles.] reddit simul qui sint illi, plaga torrida, & siticulosa Libyæ. Atque hos exaggerat prudẽter, ut postea iucunda opponat. Patriæq; ruen.] per uictoriam Casaris. Veniant.] illi milites, nõ dissimulabo id, quod res est, sed apertis buccis dicam, ne quis dicat se circũductum iri. Hic mihi sine co.] Accendit etiam ignauissimum quẽq; ad laborum patientiam. Producere.] metaphorice deludere, uel decinere. Est alioqui uerbum πολυσεμορον. Hi mihi.] à gloria, & uirtutis amore accendit suos, & iucundo. At qui.] Contra proponit ignauis turpitudinem. Dominum Casarem dicit, odioso nomine seruitutis. Me calor æthe.] Rigidum Catonem delinias disertẽ, dum se duccm ad omnium periculorum tolerãtiã offert. Eiusmodi fuit, ut auctor est Plutarchus in eius uita, ut nudis pedibus, & capite aliquando prodiret. Serpens, sitis.] proponit tria mala, sed iucunda opponit. Sola potest.]

O' quibus una salus placuit, mea a signa secuti, Indomita ceruice mori, componite mentes Ad magnum uirtutis opus, lummosq; labores. Vadimus in campos steriles, exultaq; mundi, Qua nimius Titan, & raræ in fontibus undæ, Siccaq; letiferis b squalent serpentibus arta. Durum iter ad leges, patriæq; ruentis amorem Per mediam Libyen ueniant, atq; inuã tentent. Si quibus in nullo positum est euadere uoto, Si quibus ire sat est: neq; enim mihi fallere quenquã Est animus, tectõq; metu producere uulgu: Hi mihi d sint comites, quos ipsa pericula ducent, Qui me teste pati, uel quæ tristissima, pulchrum, Romanumq; putant: at qui sponsore salutis Miles eget, capiturq; animæ dulcedine, uadat Ad dominum meliore uita, dum primus arenas Ingrediar, primusq; gradus in puluere ponam. Me calor æthereus feriat, mihi plena ueneno Occurrat serpens, fatõq; pericula uestra Pertentate meo, sitiat, quicunq; bibentem Viderit, aut umbras nemorum quicunq; petentẽ, Aestuet, aut equitem peditum præcedere turmas, Deficiat, si quo fuerit discrimine notum, Dux an miles eam, serpens, sitis, ardor arenæ, Dulcia uirtuti: gaudet patientia duris. Lætius uret, quoties magno sibi constat honestum. Sola potest Libyæ turbam præstare malorum, Ut deceat fugisse uiros. Sic ille pauentes Incendit uirtute animos, & amore laborum, Irreducemq; uiam deserto limite carpit. Et sacrum paruo nomen clausura sepulchro Inuasit Libyæ securi fara Catonis.

Vnde paromia, Libyca fera & Libyæ semper adfert aliquid noui. Clareanus ad huc modum exponit. Ob leue uannens periculum, nemo ob id euitandum, fugeret in maximum periculum. Seruius est ingens periculum, ut eam quis fugiat, audebit in aliud magnum periculum fugere. Atqui fugere in nationem bonam, non id esset magnum, uerum in Libyen malam nationẽ fugere, id demum magnum uidebitur. Porro ad id nemo facile impelletur, nisi regente magno aliquo periculo quod uictos, & seruitutem ementeis fecisse, est uerisimile. Sed & Libyæ talis est, ut qui in eam fugerit, dicatur habuisse ingem causam, quod in talem diuerterit regionem. Vnde Cato putat Libyen hoc præstare posse, ut omnes homines dicant decentem eam fuisse fugam, ut magnanimatorum uiroꝝ, qui quiduis pati maluerint, quam seruitutem. Micyllus sic exponit. Cum alias turpe sit uiuis fugere malorum metu, quale quiddam post pugnam Pharsalicã, accidisse uideri potest. Libyæ, quia tot malis abundat, ignominiam, & turpitudinem hanc tollet. Neque enim malorum metu fugisse uidebitur, cum uirõ malorum turbam petamus, eamq; terram peragremus, unde periculorum plus metuendum sit, quam si hosti obuiam iremus. Loquitur, ut Stoicus, Docent enim Stoici ἀνάθεαυ, uoluntq; à sapiente, omnem metum, ac perturbationem abesse debet.

A debere. Irreducemq; uiam deserto limite carpit.] *hominis constantis, & ad omnia mala, & pericula in-*
per quam redeundum non erit. Securi fata Cato.] *trepidi.*

Tertia pars reru]
 Catonem per Libyam
 deducturus poeta ora
 ditur imitatione Sal-
 lustiana, d diuisione
 orbis, in qua tertiam
 partem omnes faciunt
 Africam: pauci sunt,
 qui Africam sub Eu-
 ropas completi coten-
 dunt, quos uidetur Lu-
 canus sequi. Sed ratio
 meo iudicio friuila ui-
 detur illa, quod Nilus
 a Gadibus non lon-
 gius absit, quam Ta-
 nais. Gadib] Quia
 ab occasu, & Gadi-
 bus principium Geo-
 graphia ducit, quare
 a primis Gadibus di-
 xit. Tyrj monitu ora-
 culi nauigantes ad oc-
 cidentem, templu Her-
 culis Libyci conderunt
 apud Gades de se B-
 rylhream dixerunt.
 Ponorum lingua Ga-
 dum, septem dicunt.
 Si uentos.] Qua-
 tuor cardinales sequa-
 ris. Sunt enim ut Ma-
 milus.
 Asper ab axe ruit
 Boreas, uenit Eurus
 ab Ortum,
 Auster amat me-
 dium Solem, Zephy-
 rusq; cadentem.
 Ut enim Eurus qui
 et Subsolanus Gellio,
 Graece ἀπυλώριος,
 ab Oriente uerno, si-
 ue Aequinoctiali ue-
 nit, ita Fauonius,
 qui Graece Zephyrus,
 aduersus Eurum si-
 ue Subsolanu ab Oc-

Tertia pars rerum Libyæ, si credere famæ
 Cuncta uelis, ac si uentos, cœlumq; sequaris,
 Pars erit Europæ: a neq; enim plus littora Nilis,
 Quam Scythicus Tanaïs primis Gadib absunt.
 Vnde Europa fugit Libyen, & littora flexu.
 Oceano fecere locum, sed maior in unam
 Orbis badit Asiam: nam cum communiter istæ
 Effundant Zephyrum, Boreæ latus illa sinistram
 Contingens, dextrumq; Noti, descendit in ortus
 Eurum sola tenens, Libyæ, quod fertile terræ est,
 Vergit in Occasus, sed & hæc non fontibus ullis
 Solutur, Arctoo raris Aquilonibus imbres
 Accipit, & nostris reficit sua rura serenis.
 In nullas uitatur opes, non ære, nec auro
 Excoquitur, nullo glebarum crimine pura,
 Sed penitus terra est, tantum Maurusia genti
 Robora diuitiæ, quarum non nouerat usum:
 Sed Citri contenta comis uiuebat, & d umbra,
 In nemus ignotum nostræ uenere e secures,
 Extremoq; epulas, mensasq; petiuimus orbe.
 At quæcunq; uagam Syrtim complectitur ora
 Sub nimio proiecta die, uicina perusti
 Aetheris, exurit menses, & puluere Bacchum
 Enecat, & nulla putris radice tenetur.
 Temperies uitalis abest, & nulla sub illa
 Cura louis terra est, natura deside torpet
 Orbis, & immotis annum non sentit arenis.
 Hoc tam segne solum g raras non exerit herbas,
 Quas Nasamon gēs dura legit, qui proxima Pōto
 Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
 Syrtis alit, nam littoreis populator arenis
 Imminet, & nulla porus tangente carina
 Nouit opes. sic cum toto commercia mundo
 Naufragijs Nasamones habent. hac ire Catonem
 Dura iubet uirtus. illic secuta iuuentus
 Ventorum, nullasq; timens tellure procellas,
 Aequoreos est passa metus: nam littore sicco
 Quam pelago Syrtis uiolētius excipit Austrum,
 Et terræ magis hille in nocens. non montibus ortū
 Aduersis frangit Libyæ, scopulisq; repulsum
 Dissipat, & liquidas se turbine soluit in auras,
 Nec ruit in syluas, annosaq; robora torquens
 Lassatur, patet omne solum, liberq; meatu
 Aeoliam rabiem totis exercet arenis.
 Et non imbriferam contorto puluere nubem
 Inflexum uiolentus agit: pars plurima terræ
 Tollitur, & nunquam resoluta uertice pendet.

rans. Illa] Europa,
 unde Boreas, qui &
 Aquilo, qui ab æstiuæ, a al. nec.
 & Solstitiali Orientis
 meta uenit, qui ab Ho-
 mero ἀπυλώριος
 appellatur, quod sere. b al. ab it.
 miam inducat. Li-
 byæ quod.] Cum au-
 tem Africa (sic dicta
 est, ab Afro uno ex po-
 steris Abrahamæ è Cetu-
 ra) a Graecis Libya di-
 cta sit, interior bona
 ex parte sterilis est, &
 ob torridam, & peru- c al. Et.
 stam zonā propē inha-
 bitabilis. Afer in has d al. umbris
 terras exercitum du- e al. cedri.
 xisse, ibiq; confedisse
 deuictis hostibus au-
 thor est Iosephus. Inci-
 pit ab Aegypti finib. f al. porre-
 unde excurrēs in me- ta.
 ridiem, per Aethiopiā
 usq; ad Atlantē mon-
 tem uenit. A Septen-
 trione, Mediterraneo g al. raras tā
 clauditur. Diuiditur a men exerit.
 nonnullis in maiore, &
 minorem. Minorem,
 ab Occasu habere
 Numidiam: ab Ortum
 Cirenaiam: a Septen-
 trione, Mediterraneo
 pulsari. Atq; hic Car-
 thaginem fuisse olim,
 Vitiā, Hipponē, Bra-
 gadā. Maior Africa, h al. illum;
 a Meridie incipit, & i al. nocet.
 usq; ad Oceanū excur-
 rit. In Africa, sunt Ge-
 tuli, Numidæ, Gara-
 mantes, Aethiopes, &
 Carthaginenses quon-
 dam. Reliqua eius ter-
 ra pars, quondam Li-
 bya dicta fuit. Afri-

casu Aequinoctiali spirat. Nili.] Nilus Asiam ab Afri-
 ca, Tanaïs ab Europa, disternat. Et ab Occasu Euro-
 pam ab Africa ita diuidit, ut per fretum Gaditanum or-
 tum petenti, Europam laeuam, Africam, dextram ha-
 beat. De Gadibus aliās dictum est. Fugere Libyam uide-
 rur Europa, quod ab interluente medio mari intertaneo
 seu uulsa sit. Oceano.] Occidentali, qui ab Hercule
 per fossis montibus Abila, & Calpe, inter terras admissus
 fuit. Maior orbis.] Multis partibus Europa, Africa
 maior est, in Ortum immesum excurrrens. Zephyrus com-
 munit uirtus est, ab Occasu Aequinoctiali in Ortum spi-

cus, uentus meridionalis, qui inter Austrū, & Zephyrum
 flat. Luctantē Icarij fluctibus Africum, inquit Horat. in
 Odif. Quod fertile.] Vbi fertilis apud Plin. lib. 5. cap.
 22. nēpe, qua in occasum uergit. Raris aquilo.] uentis
 Septentrionalib. Aquilo, Boreas Graecè ab Ortum Solstia-
 tiali uerno spirantes, ipsis humidi sunt, nobis contra, sicci,
 & sereni: ut Auster nobis pluuius, et humidus natura, sic-
 cus, & serenus Afris. In nullas ui.] Nō habet auri, aut
 argenti. aris' ue sodinas, sed terra glebosa est, & fertilis
 Mauritania. Robora diuitiæ.] Arborea, quarum usum
 non norant, diuitiæ Maurorum erant, sed solis frondibus

Citri, & umbris cōtenti uiuebāt. Citrus.] arbor cū pri-
 mis nobilis, quæ sola nasci dicitur in Mauritania: sed in
 magno honore postea à Romanis habita. Inde mensæ, &
 lectuli cōstribantur. Nō admodū crescit: folia habet ma-
 iora quàm Laurus. Hinc citreus, & mensæ citreæ: & lecti
 citrei. Apud Dionem, inuenias, Cedron, & poma Cedria,
 pro citreæ. Duo eius genera fuerūt, Atlātica, & Medica ci-
 tri. & nostratib. citris, mala Medica nascuntur. Huius fo-
 lia arbuti, aut Lauri sunt similia. Atlātica cupresso fœmi-
 na syluestri, folio, caudice, & odore. Et Micyllus autu-
 mat hoc de Atlantico poetā loqui, alio nomine Tragete,
 Thya ab Homero dicto. Nostræ secures.] Romanæ, à
 quib. in magnis ornamenti mensæ citreæ habitæ fuerunt.

Extremo orbe.] Mauritania. Vag: in Syr.] qua in A-
 meridiē excurrit, astu solis exurit. Vites arenæ ebrun-
 tur, ut nullū fructū producant. Nulla crura.] Quasi à,
 Deo, ob sterilitatē per immoderatū, & intem peratū a frū-
 negligatur. Annū non se.] siue per arenas, aut in are-
 nis, nō anni uiros, nō naturam, in segetibus, fructib. arbo-
 rum, herbis, & florib. sentit. Tota ea regio sterilis est, &
 infœcunda. Nasamon.] Appositio. Nasamones na-
 ues Syriæ, immerfas spoliare solent. Hac ite Catonē.]
 A' descriptione locorum Libya, transit ad iter Catonis,
 Procellas.] Est autē propriæ procella, Bixia, uentus,
 flatus cū ualido tumultu spirās & ex improuiso inter spi-
 randum, supra modū stridens. A' natura uentū Austrini.

Regna uidet.] De-
 scribit Catonis labo-
 riosum iter per deser-
 ta Libya ad Ammo-
 nis tēplū apud Gara-
 mantes. Finitimi hi
 a consistere Pysylli sunt, à Gara-
 mante Apollinis filio
 nominati, qui illic de
 suo nomine oppidum
 Garamatū condidit.
 Violare diem.] Ob-
 scurare lucē diei. Ag-
 greditur.] Vēi uehe-
 mentia, ut iter mole-
 stius, & grauius esset
 exercitui. Raptis.]
 uolētia uentorū. A'
 sede moue.] Orbem
 Libya si durati, et Gle-
 bosī soli esset, & in ea
 uernis scopulosis Au-
 strinus uetus claudere
 tur. Intētus.] uētus
 perpetuus, nō intermit-
 tēs. Prodigium.] mon-
 stri simile. Prodigium
 propriē, quod aliquid
 futurū protendat. Ar-
 ma celo lapsa.] An-
 gilia, Ancile, scutū bre-
 ue erat, ita utroq; late-
 re recisum, ut angulus
 nullus esset, & sum-
 mum, & infimū latus
 medio pateret, quasi
 ancisum. Numæ Pom-
 pili tēpestare lapsū
 celo tradunt, cū hac
 uoce, summū imperiū,
 & potentissimū in ci-
 uitate fore, quā diu in ea mansisset. Itaq; multa id ge-
 nus facta fuerunt, quibus id misceretur, ut illud cœlestē
 ab alijs nō dinosceretur. Ouid. Fof. 5.

Regna uidet pauper Nasamon errantia uento
 Discussasq; domos, uolitantq; culmine raptæ
 Detecto Garamante casæ non altius ignis
 Rapta uehit, quantumq; licet confurgere fumo,
 Et uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.
 Tum quoq; Romanum solito uiolenti agmen
 Aggreditur, nullusq; potest a confurgere miles,
 Instabilis raptis etiam, quas calcat, arenis.
 Concuteret terras, orbemq; à sede moueret,
 Si solida Libya compage, & pondere duro
 Clauderet exesis Austrum scopulosa cauernis.
 Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
 Nusquam luctando stabilis manet, imaq; tellus
 Stat, quia summa fugit, galeas, & scuta uirorum,
 Pilaq; contorsit uiolento spiritus actu,
 Intentusq; tulit magni per inania cœli.
 Illud in extrema forsan, longeque remota
 Prodigium tellure fuit, delapsaq; cœlo
 Arma timent gentes, hominumq; erepta lacertis
 A' superis demissa putant: sic illa profecto
 Sacrificio cecidere Numæ quæ lecta iuuentus
 Patricia ceruice mouet, spoliauerat Auster,
 Aut Boreas populos ancilia nostra ferentes.
 Sic orbem torquente Noto Romana iuuentus
 b Procubuit, metuensq; rapi constrinxit amictus,
 Inseruitq; manus terræ, nec pondere solo,
 Sed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
 Qui super ingentes cumulos inuoluit arenæ,
 Atq; operit tellure uiros, uix tollere miles
 Membra ualet, multo congestu pulueris hærens,
 Alligat, & stantes cœliffæ magnus arenæ
 Agger, & immoti terra surgente tenentur.
 Saxa tulit penitus discussis proruta muris,
 Effuditq; procul d miranda sorte malorum,
 Qui nullas uidere domos, uidere ruinas.
 Iamq; iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
 Vlla, nisi ætheræ medio uelut æquore flammæ:
 Sideribus nouere uias, nec sidera e nota
 Ostendit Libya finitor circulus oræ,
 Multaq; deuexo terrarum margine cœlat.

supra summā uestem,
 tegmē aenē gestatāt.
 Spoliauerat Aus.]
 quasi uentorū iniuria
 alicui ablauium ac Ro-
 mam portatū fuerit.
 Operit tell. uir.] Al-
 ludit fortasse ad Pysyl-
 los interuū, de quib.
 extat apud Herodot.
 Cell. li. 26. ca. 21 Pysyl-
 los, inquit, quondā su-
 isse in terra Africa cō-
 terminos Nasamoni-
 bus, Austrumq; in fini-
 bus eorū quodā tēpo-
 re perquā ualidum, ac
 diutinum flauisse. Eo
 flatu aquā omnem in
 locis, in quib. colebant
 exaruisse. Pysillos re-
 aquaria defectos, eam
 iniuriā grauius Au-
 stro succensuisse, De-
 cretūq; fecisse, ut ar-
 mis sumptis ad Au-
 strū, perinde quasi ad
 hostē iure belli res re-
 C petiū proficiscerentur.
 Atq; ita proficis uen-
 tū Austrū magno spi-
 ritus agmine uenisse
 obuiā. Eoq; uniuersos
 cum omnib. copijs,
 armisq; cumulis, mon-
 tibsq; arenarum sus-
 perieclis operuisse. Eo
 factō Pysillos ad unū
 omneis interisse. Itaq;
 eorū fines à Nasamo-
 nib. occupatos. Eiol-

tor circ.] Horizontē dicit, qui terminat, quæ perspicit,
 aut non uideri possunt. Hic autem, inquit Hyginus, incer-
 ta ratione diffinitur, quod modō polo iubiectus, & circuli
 his, qui paralleli dicuntur, modō duobus extremis, &
 æqualib. mixus, modō alijs partibus adiectus, terræ perui-
 detur ita, ut cunq; fuerit sphaera collocata. Appianus pla-
 uis. Horizon circulus est, qui partem mundi uisam à non
 uisa.

a consistere

b timuitq; rapi.

c al. affusa.

d al. miferanda.

e al. tota.

A uisa dirimit: hoc est, inferius Hemispharium d superiori. Nec sidera nota.] Australia indicat, nobis occulta. Nam cum Antarcticus circulus, æqualis sit, & æquidistans septentrionali, & Horizontem uno puncto contingat, totusq; præterea sub terra reclusus, astra habet no-

bis semper occulta. Nota.] nobis, Septentrioni subiectis, & qui tum interiora Libyæ petebant, Romanis. Multaq; de vexo terrarum.] sidera sub terra demersa circa circulum Antarcticum, & ultra horizontem, & tæ termino, finio.

Vtq; calor soluit.] Simulatq; frigus aliquantum desijt, quod uentus in aère induxerat: itaq; calor diei fuit redidit. Iam mundi.] Ab hoc loco, usque ad, manant: in quibusdam exemplaribus nõ legitur. Iam cælum calore urere coepit, & in terrâ torridiorē uenerunt. Ma ligna uena.] Conspicua est ibi, uel lamia, uel fons aquæ non bonæ.

B Dux ipse.] Cato inuidia obnoxius, quod patrum aquæ ipse præ cæteris teneret. Mé ue.] Castigat milites exordio orationis, à personæ suæ uirtute, & laborum, periculorumq; tolerantiâ. Miles, pro, milites, enallage numeri. Excussit ga.] Quod quidam, & Alexandrum factitasse aiunt. Ventum erat.] transit ad descriptionē templi Iouis Ammonis. Iouem à forma, templū, à paupertate, & cultus tenuitate. Corniger.] uspatocq; q, à forma, & specie idoli, non ut apud Romanos effigiari solebat, sed duobus cornibus insignitus in capite. Pausanias auctor est, in Messeniâ, de nomine pastoris, à quo illi primum erectum fuerit simulachrum, Ammonem uocatum. Ergo nõ ab arena. Non illic Libyæ.] à tenuitate opum, & donario-

Vtq; calor soluit, quem torserat aëra uentus, Incensusq; dies, (iam mundi spissior ignis, iam plaga, quam nullam superi mortalibus ultra A medio fecere die, calcatur, & humor, In noton omnis abijt) manant sudoribus artus, Arent ora siti, conspecta est parua maligna Vnda procul uena, quam uix è puluere miles b Sustulit, & galeæ conuexum infudit in orbem, Porrexitq; duci, squalabant puluere fauces Cunctorū, minimumq; tenens dux ipse liquoris, Inuidiosus erat. méne, inquit, degener unum Miles in hac turba uacuum uirtute putastis? Vsq; adeo mollis, primisq; caloribus impar Sum uisus: quanto pœna tu dignior ista res, Qui populo sitiente bibas: sic concitus ira Excussit galeam, suffecitq; omnibus unda, Ventū erat ad tēplū Libycis, quod gētib. unū Inculti Garamantes habent. stat corniger illic Iuppiter, ut memorāt, sed nõ aut fulmina uibrās Aut similis nostro, sed tortis cornibus Ammon. Non illic Libyæ posuerunt ditia gentes, Tempia, nec Eois splendent donaria gemmis, Quamuis Aethiopū populis, Arabumq; beat: s Gentibus, atq; Indis, unus sit Iuppiter Ammon, Pauper adhuc Deus est, nullis uiolata per æuum Diuitijs delubra tenens, morumq; priorum Nomen Romano templum defendit ab auro.

navigia maris aestu destituta, uadis notis occupant. Morumq; pri.] in corruptorum, quales priscorū fuerunt, Viuito, inquit, ille apud Gell. uis moribus præteritis, & uerbis utere præsentibus. Ab auro Rom.] tuetur. ait Sulpitius, ne inficiatur auro, more Romano. Apud eos plurimum auri in templis Deorum erat. Haud scio, an notat auaritiâ Romanorum, cui pauper hoc delubrum expositum non erat.

rum. Nullis uiolata di. temp.] rursus pluralis pro singulari. Cæterū, hic Iuppiter arietina forma fictus fuit, uel, ut nonnulli, metæ effigie. Diodorus, aureū templū ei conditū fuisse tradit. Sunt aethiopes, qui eum inter Syrenas cultum fuisse scribant. Ammonios eam terrā incolere in confesso est. Ad meridiem Troglodytæ adiacent. Sunt enim Aethiopes, qui ad Arabiam, & rubrum mare extenduntur. Alteri Aethiopes ad Occidentem, Hesperii Aethiopes dicti, & Hammonij propinqui sūt. De Nasamonibus dictum, uicinis Syrtibus ad Septentrionē, qui nauigiorum spolijs littora obsident,

a al Exar-
sicq;. Hæc in quibusdam exemplaribus non habentur.
b al. Corripuens, patulū galeæ confundit in orbem.

c al. deest, es.

Esse locis superos.] Virens sylua hic tantū tota Libya fuit, & densa, quā multi fontes dulcib. aquis abluant. Eratq; ibi miratēperies, uerno tēpori per quā similis. Atque hoc nūc addit poeta, inter Syrtim, et Berenicidē nullas nasci arbores. Caterum mirū est, quod de Hamonis fonte tradunt, qui mane tepidis fluat aquis, meridie frigidissimis, circa Occasum Solis, uehementer incalescere, post mediā noctem

Esse locis superos testatur sylua per omnem Sola uirens Libyen: nam quicquid puluere sicco Separat ardentem tepida Berenicida Lepti Ignorat frondes, solus nemus d extulit Ammon. Syluarum fons causa loco, qui putria terræ Alligat, & domitas unda conuertit arenas. Hic quoq; nil obstat Phœbo, cū cardine summo Stat librata dies, truncum uix protegit arbor, Tam breuis in medium radijs cōpellitur umbra. Deprænsum est hunc esse locum, qua circulus alti Solstitij medium signorum percutit orbem. Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ. Aut Austræa iubet lentos descendere pisces, Par Geminis Chirō, & idē quod Carcinus ardens Humidus Aegoceros, nec plus Leo tollitur Vrna At tibi quæcunq; es Libyco gens igne dirempta In Noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton, e Te segnis Cynosura subit, tu sicca profundo

aestuare: inde à media nocte ad Lucem, feruorem illum remittit. Ostēdimus pauld ante, Iouem haud ea forma apud Hammonios coli solere, qua apud Græcos, & alias gentes, sed umbilico similis fuit. smaragdo. & gemmis compactus. Cum responsum petebant sacerdotes, hunc nauigio aurato, multis hinc inde argenteis pateris pendentibus portabat. Post matronæ, & Virgines inconditū carmen canentes, se

d Abstulit.

e al. Et,

Tt

3

quebantur.

fal. temper. quebantur. Bereni-
ardentem.] Bereni-
eis, idos. Berenice, re-
gina Aegypti fuit, so-
ror Ptolemæi, & Cleopatre. Alia item fuit, Ptolemæi, &

Mergi plaustra putas, a nullūq; in uertice summo
Sidus habes immune maris, pcul axis uterq; est,
Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo.

tur. Quatuor signa: A
quæ bina sunt, ad Sol
sticialia puncta, Gemi-
ni, Cancer, item, Sagit-
tarius, ac Capricornus, rectè oriūtur. Maior enim Aequa-
toris pars cum eis oriūtur, reliqua octo obliquè. Declarat
hoc iam nominatus Ioānes à Busto, ex quo pleraq; sua de
uerbo ad uerbū in hac materia sublegit Sulpitius, oppres-
so eius nomine. quasi auctoris nō satis uetusti, sed tamen
docti, nō satis candidè hoc quidem meo indicatu. Eius ta-
men lunonis uerba nō omnia satis intellexit. At enim di-
cet aliquis, Poëta ipse idē dicere uideatur, quod Sulpitius.
Non obliqua meoni. Ibi ego, Non obliqua, exponendum
puto, ut nobis in obliqua sphaera. Est tamen obliquatio
quædā etiam sub Aequatore, ut experimēto quiuis sum-
pto in manū Astrolabio, uidere poterit. Et ipse Ioānes in
singulis Zodiaci quadrantibus, hoc diligentissimè ostendit.
At signa opposita, argutè hic descripta sunt, quæ conce-
dimus aequales habere ascensionēs. Sed apud Astronomia
peritos, pluribus non est opus. Ex hisce autem colligimus,
quod sepius nunc testati sumus, Romanis hæc non admo-
dum nota fuisse, quæ Grecis notissima: sed eodē tamē
Romanos eius fuisse superbia, ut ubiq; ostentaret, deinde
inuentos buccinatores, qui eos in cœlū efferrent. Mutuū
mali.] Idcoq; nihil dicē ad ea, quæ sequūtur, de umbra,
in Noton, & Arcton. Item, quod nulla sidera immunita
sint maris, illis, qui sub Aequatore habitant, quia procul
axis uterq; est, ut inquit poëta. Quod Sulpitius exponēs,
Remotissimè, inquit, quia ipsi sub Aequinoctiali sunt, neu-
trumq; uidēt. Hæc ille: Ad quod ego, Tam utrunq; eos ui-
dere polum, quàm neutrum, & tam neutrum quam utrum
que: siquidem sub Aequatore consistunt. Postremò Cynos-
sura segnis, scilicet apud illos, inquit Badius. Sed ego pu-
to, non minus nobis, quando æquali tempore minus spa-
tium percurrit. Multo plura hic dici poterant, ab eo, qui
magis se ostentare cupiat, quàm eum Lectoris fructu rem
prosequi. Hactenus Glareanus, quæ sufficere arbitror ad
huius loci de ortu, & occasu signorum expositionē. Am-
monis Abasis citra tropicū Canceri est, non sub aequatore,
cum frequentissima Africa pars citra parallelum Can-
ceni habetur. Astræa.] Virginem indicat, signum aesti-
uum, Piscibus hyemali oppositū: à quibusdam Erigone, C
Iouis, & Themidis filia, Iusta etiam appellata. Chiron.]
Sagittarius, Gemini obiectus. Vrba.] Aquarius. Nam
Cancerus, qui Cancer oppositus Aegocerotii, duo Solsti-
tia constituunt, Aestiuum, & hyemale, At tibi.] Auer-
sio ad eos Libyæ populos, quorū Zenith simulac trāsierit
Sol usq; ad Cancrum, umbrā præciunt in Austrum. Se-
cus ubi per Aequatorem ad Capricornū descendit, si quæ
loca modo habitentur. Quare addit, si qui sint citra Tor-
ridam plagam. Cynosura.] Vrba minor, ut Helice, ma-
ius plaustrum. De his paulò anti dictum est à Glareano.
Plaustra sicca.] Plaustrū siccū, maiore Vrba, quod non
occidat. Sed de his dictum. Axis uterq;.] Tā Arcticus,
quam Antarcticus. Fuga signorū.] Reuolutio signorū
quæ fugere obseruantibus uidentur, in occasum, omnia,
sidera secū trahit, ut aduentante luce iam minus minusq;
appareant. Ita inter utrumque axem rapitur, uoluiturq;
Zodiacus. Ergo, ut ad insitūtū redeamus, M. Cato, teste
Strabone, libro ultimo, cuius uerba Micyllus diligenter
adiecit, ex Berenice urbe, triginta diebus pedesiri iui-
nere lustrauit Syrtim, plus decem millium uirorum exer-
citum

Arfinois filia. Hanc Ptolemæus filius sororē in uxore duxit. Misit fabulis, de eius crimibus inter sidera relatis, de cōsilio Cononis Mathematici. De uxoris suæ nomine Ptolemæus idem, urbem Berenice ad Syrtim maiore condidit. Est & alia in sinu Arabico Berenice, siue Berenice, sic dicta, à matre Philadelphæ Ptolemæi, Berenice, Plures Berenice mueniuntur, ut Ptolemæi Lagi mater, & Herodis Afealonitæ filia: item Salomes Herodis filia: & alia ex eadem progenie: & alia nōnulla. Leptis.] Leptis, in Africa minori est Zeugitane prouinciæ urbi duarum, de qua hic agit poëta. Minor, quæ Sarrana cognominata est, à Sarranis Phœnicia. Altera trans Syrtim minorem sita est, ad oppidū Ocam, quæ maior uocatur. Harum illam Neapolim quidā uocant. Sylvarum fons caus.] Quare ad Hammonis templū tam nobilis sylua sit, cum reliquis locis nullæ arbores nascantur Berenice à Lepti distat CCC. LXXV. M. pass. Tepidā Leptim uocat, quod mari uicina sit, & longius ab Austro recedat, cum Berenice in interuena longius à mari, et propius ad Austrinum æsum, & torriditatē submoia sit. Gradus enim longitudinis, & latitudinis Berenicis sunt. 4. 7. 30. | 31. 20. | Leptis uerò 37. 10. | 32. | 30. Quoniā autē ea regio, in qua Berenice est siue Berenice, ab auctoribus, à numero quinque ciuitatū Pentapolitana uocatur, sunt autē hæc Berenice, Arfinoe, Ptolemæis, Apollonia, Cyrenæ, Berenice, Hesperis antea dicta fuit. Hic quoq;] Transit ad Astrologicam rationem quare certo diē Sol perpendicularis circa ea loca hærens efficiat, ut arbores nō reddant umbras. Omnibus his, qui sub tropicorū punctis Zenith habitēt, unum umbræ genus est, sed in cōtraria latera proiectæ. Pari modo his, qui extra suos tropicos umbras sui sunt. Cum uerò in tropicis semel in anno Sol circumuoluitur, tunc per uerticem nullam reddit umbrā, siue normam perpendicularē, ut in Syene, sed ne in toto quidē eius paralleli ambitu, ubi tellus est. Depræsum est] Reddam Glareani eruditā explicationē huius loci, ut non sit, cur diuinius luctemur cū alijs interpretibus. Hæc, inquit Glareanus, de Syrtibus, & Garamantibus sub Aequatore, exponit Sulpitius, cū poëta de Ammonis templo loquatur, quod nō magis, quàm Syrtis ad meridiē, sed Orientalius est. Garamantes uerò, ultra Ammonē magis ad Austrum emoi. At qui nullus eorū locorū aequatorem attingit: imò & Syrtis, & Ammonis templū citra tropicū Canceri sunt: Garamantes etiam longè citra Aequatorē. Ioannes à Sacerō Busto, cuius lib. 3. mentionē fecimus, Circulū Alti Sol sitij hoc loco Aequinoctiale exponit, sed signorum circulum, Zodiacū. Ceterum, nisi Ammonis templum sit sub Aequatore, quod haud scio, num quisquam alius idoneus auctor tradiderit, omnia hæc theoremata, magnifica alijs uisa, magis ad ostentationem adducta sunt, quàm ad historici ueritatē. Quod uerò Sulpitius subnectit, Omnia signa, inquit, his, qui sunt in Aequinoctiali circulo, recta oriuntur, & occidunt: ijs uerò, qui sunt extra partem recta, partim obliqua. Id sanè de Aequinoctiali non prorsus ita habet. Quadrantes quidem Zodiaci quatuor punctis, duobus Solstitialibus, duobus Aequinoctialibus adæquantur ascensionib. Quadrantiū tamen patres uarian-

A citum ductas. In eas partes a quationis causa pedestri itinere uiam fecit, per arenam profundam & torridam aestum.

Stabant ante fores.] Descriptis signis inter se oppositis, quanto aestiua productiores, exceptis Aequinoctialibus tanto hyemalia contractiores dies faciant, dire-
ctè respōdentia, consi-
luit Catonē eū exerci-
tu ante templū Iouis
Ammonis, ubi inuene-
rit Asiaticos, & orien-
tales populos ad peten-
da oracula cōuenisse.
Hic Labeonē, & reli-
quos Senatores Cato-
nē orantes inducit, ad
sciscitandū oraculum

B de belli Civilis exitu,
& libertate Po. Rom.
Quos miserat Bos.]
Qui ex Asia uenerāt,
quae Orientalis est. Ha-
bet priorem cōmunē.
Primo surgebat Eo.
& Eoasq; aries. &c.
Eos. w. Eos. & o. au-
rora, oriēs, iūs, auro-
ra, dies, tēpus anteme-
ridianū. Cornigeri
Iouis.] periphraſis
Ammonis. Noua fa-
ta.] oracula. Latio
Duci.] Romano Du-
ci, Catoni. Nomina
me.] Iouis Ammonis
respōsum. cuius oracu-
lū, perinde ut a polli-
nis Delphici per totū
orbem celebre habe-
batur. Labienus]
fuerat hic Caesaris in
Gallia legatus, qui po-

stea bello Civilis Pōpeiū secutus fuit. Hunc inducit poëta
orantē, hortantēq; Catonē, ut Ammonis oraculū cōſulat.
Sors obtulit.] Ab oportuno ductū exordiū rursus, ora-
magni numinis, pro, os, magni Iouis Ammonis. Casus
belli.] euentū, & exitū belli Civilis. Sancto Catoni.]
Religioso, augusto & maiestatis pleno. Argumentū a per-
sona Catonis. Si Iuppiter ulli dignabitur respōdere, certē
tibi homini sancto, & incorrupto respōsurus est uera. Ad
leges sup.] Laudat Catonē ab aequitate, et iusticia tena-
citate: quippe, qui Imperiū iniustum detestis, sed leges,
fas, iusq; semper tueris. Sequerisq; Deū.] Refertur in-
ter septē Græciæ sapientū dicta. Sequere Deum, quod &
prouerbij uicē celebrat. Cic. Fin. 3. Quæq; sunt, inquit,
uetera præcepta sapiētū, qui iubēt, tēpori parēre: et, sequi
Deū, & se noscere, & nihil nimis. Plutarchus in lib. de au-
diendo, ut Brasimus in eo prouerbio enarrat, ἐπὶ θεῷ, ἐπι-

Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
Cornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant,
Sed Latio cessere Duci, comitesq; Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi iudicet æui.
Maximus hortator scrutandi uoce Deorum
Euentus, Labienus erat: Sors obtulit, inquit,
Et fortuna uix tam magni numinis, uti
Consiliumq; Dei, tanto Duce possumus uti
Per Syrtis, belliq; datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim superos arcana daturus,
Dicturosq; magis, quam sancto uera Catoni:
Certè uita tibi semper directa supernas
Ad leges, sequerisq; Deum, datur ecce loquendi
Cum loue libertas, inquire in fata nefandi
Cæsaris, & patriæ uenturos excute mores,
Iure suo populis uti, legumq; licebit,
An bellum Ciuile perit, tua pectora sacra
Voce reple, duræ semper uirtutis amator.
Quare, quid est uirtus, & posce exemplar honesti.

Ille Deo plenus, tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis è pectore uoces:
Quid quaeri Labiene iubes? an liber in armis
Occubuisse uelim potius, quam regna uidere?
An sit uita nihil, b sed longæ an differat ætas?
An noceat uis ulla bonæ fortunæq; perdat
Opposita uirtute minas? laudandaq; uelle
Sit satis, e & nunquam successu crescat honestum?
Scimus, & hoc nobis non altius inseret Ammon.
Hæremus cuncti superis, temploq; tacente
d Nil facimus, nisi sponte Dei, non uocibus illis
Numen eget, dixitq; semel nascentibus author,
Quicquid scire licet, steriles nec legit arenas,
Ut caneret paucis, meruitq; hoc e puluere uerum,
Estq; Dei sedes e ubi terra, & pontus, & aër,
Et cælū, & uirtus, superos quid quaerimus ultra?
Iuppiter est, quodcunq; uides, quocūq; moueris.
Sortilegis egeant dubij, semperq; futuris
Casibus ancipites, me non oracula certum
Sed mors cerra facit, pauido, fortiq; f cadendū est,
Hoc satis est dixisse Iouem. Sic ille profatur,
Seruataq; fide templi discedit ab aris,
Non exploratum populis Ammona relinquens.

Propriè ita tēplorū penetralia dicuntur. Quid qu.] Pro-
positio Catonis, seueri, ac rigidi hominis, diuersa à Labie-
ni cōsilio, què Stoicè redarguit. Quorsum opus est scisci-
tari id, quod habemus ante oculos: quin potius explorandū
esset, utrū satius sit, me liberum in armis mori, an perpei-
Caesaris tyrānidē. An sit uita.] Stoica paradoxa propo-
nit, nū præsens uita aliqd sit, an mors: breuis ne sit, an lon-
ga: nū lōga uita, longa dicenda sit, an breuis: an uis, & ty-
rānis bono uiro noceat an uirtus minus & tormētis labe-
factari potest, et opprimi: num honestum successu alatur,
an idē semper maneat. Hæremus superis.] Diuinā ha-
bemus mentem, à Deo nobis inditam, ad eius imaginē con-
ditam. Hac sapimus intelligimus, uegetamur, ut non opus
sit Ammonis tēplo, aut responso. Temploq;] Cōinēs,
pro cōtento. Ammonē tacente, ut non sit opus ipsius uoce.
Dixit nascentib] Deus nobis nascentibus semel inſeuit

ſtimat hunc esse sen-
sum, obſcūpera rationi,
quasi cuiq; debeat ora-
culū esse, quicquid in
pectore dictauerit ra-
tio. Citatq; in eū ſen-
tentia aliquot aucto-
res. Addit D. Eras. uī
deri ſumptū, ex Hom.
Iliad. 1. ubi Achilles
Palladi obtemperans,
hæc addit.

ὄντις θεοῖς ἐν τῆς
θύραις, μάλα κ' ἐ-
ννοῦσ' αὐτῶν. hoc est,
interpret. Eras.

Qui Dīs paruerit, "
prona huius uota re-
ceptant.

Et Maro. An cuiq; "
Deus sua dira cupido?
Datur ecce.] A fa-
cultate sciscitandi. In-
quire.] propositio
tionis: ut inquirat cō b al. seu lon-
tra fata Caesaris: hoc ga.
est, explora mentē Am-
monis, cōtra Casarē, e al. ut non
ut sint fata futura. quam.

Quare re enim ut iu-
dicū est, iā aliorū in. d al. Nil agi
quirere. Tua pecto- mus.
ra.] epilogus Labieni
cōſians hortatione ab
honesto ad peragen- e al. nisi tere
dū id, quod petiuerat. ra.

Dignas adytis] Ady-
tū, se. retior locus est f al. cauen-
tēpli, in quē nulli nisi
sacerdoti fas est, pene-
trare, παρα το θυω,
subeo, & α, particula
priuatiua, adyton,
quasi inaccessibile.

Propriè ita tēplorū penetralia dicuntur. Quid qu.] Pro-
positio Catonis, seueri, ac rigidi hominis, diuersa à Labie-
ni cōsilio, què Stoicè redarguit. Quorsum opus est scisci-
tari id, quod habemus ante oculos: quin potius explorandū
esset, utrū satius sit, me liberum in armis mori, an perpei-
Caesaris tyrānidē. An sit uita.] Stoica paradoxa propo-
nit, nū præsens uita aliqd sit, an mors: breuis ne sit, an lon-
ga: nū lōga uita, longa dicenda sit, an breuis: an uis, & ty-
rānis bono uiro noceat an uirtus minus & tormētis labe-
factari potest, et opprimi: num honestum successu alatur,
an idē semper maneat. Hæremus superis.] Diuinā ha-
bemus mentem, à Deo nobis inditam, ad eius imaginē con-
ditam. Hac sapimus intelligimus, uegetamur, ut non opus
sit Ammonis tēplo, aut responso. Temploq;] Cōinēs,
pro cōtento. Ammonē tacente, ut non sit opus ipsius uoce.
Dixit nascentib] Deus nobis nascentibus semel inſeuit

rerū honeste agendarum, & fugiendarum discrimen, ut sciamus, quid liceat, & quid non. Steriles nec legit a] non sumpsit inanem operam Deus. Arenas numerare, aut metiri, est inanē, & infinitā operā sumere. Meritū hoc pul.] Quocumq; te uertas, ubiq; rerū cognitio obuia est. Alludit ad id, quod copiosius Maro reddit Aeneid. 6.

- ” Principio cælum, ac terras, camposq; liquentes,
- ” Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; astra
- ” Spiritus intus alit: totamq; infusa per artus

Ipsē manu.] In topographia Catonis à Laborū tolerantia hæret, priusquam exercitiū ad aquā deducat, unde bibant. Cū tandem fon.] Quo loco reperit fontem incertū. Ca

a al. in ullo. p[ro]bat p[oe]ta occasionem ad diuagandū in descriptione serpentū, quorū Africa ferax est. Hūc ego.] Amplificatio uirtutis Catonis à maiori bus extenuatis. Pōpeij triumphī magni & illustres: & tamē hanc Catonis uirtutē & robur, & Syrtium circumnauigationē, in hoc ep[ico]na Libyæ omnib. illius triumphis anteponit.

b al. sicca. Ecce parēs ue] exclamatio in laudem Catonis egregia cum propter eximias animi doctes, tum propter non solum laborem, fortitudinemq; innatam, sed patriæ amorē, ad quā assereudam, has difficultates subierit. Estq; grauis auersio ad Romam.

c al. admixto. d al. in dēte

Ceruice soluta.] libera à tyrannide, & seruitute, in quā casura fortasse eris. Deum factura.] Quasi Roma si triumpharit de Casare, Catonē in Deos sit relatura. Iam spissior ig.] Iam à meridie Sol solito, cepit astuare, & feruere magis: à uerisimile, et ratione naturæ pomeridiana temporis. Aspides.] Describit fontem ab animalium serpentum pestibus, quibus fuit obsessus, quibus Libya abundat. Est autem serpens uehementer exiguus, qui ueneno suo omnia animātia momento enecat: oua parit, unde genus procreatur. Variæ eorū species referuntur, sed quibus haud eadem sunt uires. Est Asp[is], quæ somnū gignat mortiferum tactis, nec ultra 24. horas uiuant, somnifera inde dicta. Huic infestus hostis est Ichneumon. Tria sunt genera harum, Chelidonia, ab hirundine dicta, quod eius colorē referens, iuxta ripas paulō cubitalibus maiores. Alterū genus terrestre subuiride, aut colore cinericio, quinquē cubitorum. Tertium genus, colore aurū refert, Pnyades appellatur. Hanc aspidem Galenus tradit Cleopatram uberib. admouisse. Atq; hanc aiunt attollere

Ipsē manu sua pila gerens præcedit anhelis Militis ora pedes, monstrat tolerare labores, Non iubet, ut nulla uehitur ceruice supinus, Carpentōue sedens: somni parcissimus ipse est: Ultimus haustor aque, cum tandē fonte reperto, Indiga cogatur latices potare iuuentus, Stat, dum lixa bibat, si ueris magna paratur Fama bonis, & si successit nuda remoto Inspicitur uirtus, quicquid laudamus a in illo Maiorum, fortuna fuit. quis Marte secundo, Quis tantū meruit populorum sanguine nomē? Hunc ego per Syrtes, Libyesq; extrema triumphū Ducere maluerim, quā ter capitolia curru Scandere Pōpeij, quā frangere colla lugurthæ. Ecce parens uerus patriæ, dignissimus aris Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit, Et quem, si steteris unquam ceruice soluta, Nunc olim factura Deum. iam spissior ignis, Et plaga, quam nullam superi mortalibus ultra A medio fecere die, calcatur & unda Rarior, inuentus medijs fons unus arenis Largus aquæ, sed quem serpentū turba tenebat, Vix capiente loco. itabant in margine b sicco Aspides, in medijs sitiebant Dipsades undis.

Ductor ut aspexit perituros fonte relicto, Alloquitur: uana specie conterrita leti Ne dubita miles tutos haurire liquores, Noxia serpentum est c admixto sanguine pestis, Morfu uirus habent, & fatum d dente minantur. Pocula morte carent. dixit, dubiumq; uenenum Haust, & in tota Libyes fons unus arena Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.

Mens agitat molem. & magno se corpore miscet. “ A Superos quid quæ.] Si quicquid uidemus Deus est. Si omnia, quæ sub cælo sunt, opificis præsentiam, & magnitudinem testantur, quorsum consuluerimus Ammonem. Me nō oracula.] Clausula orationis Catonianæ. Cum Deum mente clausum habeat, & rerum diuinarum cognitionem, nulla oracula cum certiore ueri facient. Sed mors præfens, nō oracula certum reddent. Non expl.] non consultum reliquit Ammonem, atq; abiit.

ceruicem, ac metiri ex interuallo quem uelit ferire. Hanc hypnalem uocant quod somno enecat. De Aspidibus scripsit Plutarchus. Nicander in τῷ ἀ θυριακῶν. Aspide & Chersydron forma inter se similes esse scribit.

vnu d' ἀγε χερσὺ ἀροιο, καὶ ἀσπίδῳ B ἐρεο μορφᾶς ἰσοίας, πολλὴν δὲ κακίβια σίμαθ' ὀμαρτέι. Asp[is] à Viperā, pro uerbium, quoties malus à malo sumit quāpiam mali.

Dipsades.] Dipsadem, dicit Nicander Viperā admodū similem, quam etiam Centrinam uocant, quod suo morsu omnem humorem consumat, & sitim maximam inducat, unde suum etiam nomē sortita est. Nicander.

είδῳ ὁμώσεται αἰὲν ἐχιδνῆ παροτρέψ, θανάτῳ δεδιώτερον ἴσεται αἰσα. “ Sunt qui Situlā ob id eam uocent, quod, quæcumq; morsu læserit, siti enecat, minuta adeo est, ut calce pressa nō sentiat. Habet suū nomen à siti. διψᾶ, ἢ τὸ διψᾶω, sitio. Tactus ab ea aliquis, ita acceditur calore, ut siti emoriatur. Longa spithamen unā: capite nigro, corpore nigris notulis maculosa, cauda lineis duabus nigris distinguitur, & ut quidā, corpore reliquo albicante. Dicitur & prestet, & caufson: item Melanurus, Ammobates, & Centris, idos. Nicander.

ὄσιν ἰσιονήην βλοσυρὸν δᾶνῳ, ἦτοι ἀραὶ αἰὲν ὑποφύωσα μελαίνισαι ἀροβερν ἔρη. (καύσω “ διγμάσι δὲ ἐμ φλέγισαι πρᾶδίν πρὸ παρ, ἀμφὶ δὲ χεῖλε ὑπ' ἀζαλέης ἀζαίνεται ἄβροχα διψᾶ. “ Vana specie.] Confirmat animos suorum, ne terreantur serpentibus, & eorum specie, cum morsu solū ledant, non autem in aqua. Haust.] ut suo exēplo suos ad bibendum è fonte firmiores, audacioresq; redderet.

Car

A Cur Libycus aër.] Conatur poetaingere causam, cur Libya tot monstris, tot uenentis animāib. abundet, ac propemodum desperat se cognoscere posse. Adducit fabulam Medusæ, cuius capitis singuli capilli anguis fuisse à poetis finguntur, nisi forsitan ex illorū sanguine in terrā delapso ea uenena in Libya orta quis uelit cōcedere. Fabula.] hinc digreditur in fabulā Gorgonū, et Medusa. Finib. extremis.] Sed priusquā ad fabulā explanationē perueniā, adducamus paræmias, quib. Libya locū fecit propter monstrosa id genus animāia Libya fera, inquit, D. Erasmus in hominē uasfrū, callidū, et uersipellē cōpetit, et accipiti ingenio, propter uas-

rias ferarum species, quæ in ea terra sæpenumerò cōmifecantur. Ex eadem paræmia, alia orta fuit. Semper Libya adfert mali quidpiam, quod ex Libya subinde alia, atque alia monstra Romā deportantur. Peculiariter, ait Eras. torqueri id posse in fœdis fragos, et paclorum nouatores. Cui simillimum est, Semper Africa noui aliquid apportat: quod in siticulosa regione ad unum aliquē riuum plurimā, inquit, ferarum species bibendi gratia cōuenire cōgātur, inibiq. uaria mixtura uiolata Veneris, uarias monstrorū formas, subinde nouas nasci. Quadrabit in homines lubrica fide, quib. rerū nouarū sunt auidi. Phorcynidos.] Phorei, siue, Phorcynis filia. Primū describit locū in occidua, et quidē extrema Africa regione, ubi Gorgones habitasse credebātur. Gorgones tres fuerunt sorores, Medusa, Euryale, Stheno. Capita his erāt, draconum squamis obsita. (Erasmi uerbis utar) dentes maximi suum instar: manus itē, et alæ, quib. per aërem ferebātur. Ea in super uis inerat ut obtuētes sese, in saxa uerterēt. At Medusa sola è trib. mortalis erat. Hanc impetiuit Perseus. Et oculis defixis in clypeū aereū, per quē tamen ipsam Gorgonis imaginē aspiciebat, manū porrigēs, quā Pallas in Medusam dirigebat, caput Medusæ amputauit. Reliquæ duæ sorores aduolātes, Perseū quidē insequēbātur, uerū cum illum ob galeā Plutonis uidere nō possent, retro abierunt. Itaq. Perseus reuersus in Seriphū, Polydectē aggressus fuit, amicorū auxiliū frustra implorantē. Quibus adregiā concurrētibus, Perseus Gorgonis ostiō capite, quotquot obtuerētur, in saxa uertit. Gorgonis caput mox Paladi dedit, et galeam Mercurio. Diodorus grauis author apud Græcos tradit, Gorgonas haud multū à morib. Amazonū abhoruisse, ac reuera in extremis terræ finibus

Cur Libycus tantis a exundet pestibus aër
Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
Miscuerit natura solo, non cura, laborq.
Noster scire ualet, nisi quod uulgata per orbem
Fabula pro uera decepit secula causa.
Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demisso Sole calentem,
Squalebant late Phorcynidos arua Medusæ,
Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis
Hoc primum natura non cens in corpore sæuas
Eduxit pestes, illis è faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibilis linguis,
Fœmineæ qui more comæ per terga soluti
Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
Surgunt aduersa subrectæ fronte colubræ,
Vipereumq. fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infœlix cunctis impune Medusa,
Quod spectare licet: nam rictus, oraq. monstri
Quis timuit quem qui recto se lumine uidit,
Passa Medusa mori est rapuit dubitantia fata,
Præuenitq. metus, anima perire retenta
Membra, nec emissæ riguere sub ofsibus umbræ.
Eumenidum crines solos mouere furores,
Cerberus Orpheo leniuit sibilis cantu,
Amphitryonides uidit, cum uinceret, hydram,
Hoc mōstrum timuit genitor, numenq. secundum
Phorcus aquis, Cetoq. parens, ipsaq. sorores
Gorgones, hoc potuit cœlo, pelagoq. minari
Torporem insolitum, mundoq. abducere terram.

Medusæ, in quos eius capillos, propter stuprum in templo suo transformauit Pallas. Quis timuit?] quasi dicat, nemo. nam illicò ad eius aspectum transformabantur, sine sensu doloris, in saxa. Retenta anima.] animas statim umbras etiā uocat, quasi anime in duris saxis adhuc manserint sine sensu doloris. Eumenidum crines.] Collatione aliorum monstrorum horribilem Medusæ aspectum amplificat. Eumenidis cri.] Furiarum crines tactu infligebant solum furorem, nō autem metamorphosin ulla. De furijs, quæ nomen in Oreste reconciliato, nomen mutarunt, alibi dictum est. *εὐμηνίς*, propitius. Maro. *Aeneid.* 4.

Eumenidum ueluti demens uidet agmina Pentheus, " Et Solem geminum, et triplices se ostendere Thebas. " Cerberus.] triceps ille canis peruigil apud inferos. Orphei cantu mitigauit uim suam infernalem, et sibilis flammantia, non indurauit corpora humana, quem Hercules cæthenatum ad superos inde obduxit, Thefei fretus auxilio. Amphitryonides ui.] antonomasia. Hercules ausus fuit cum Hydra Lernæa congredi, eiusq. capita præcidere. Lerna fuit lacus communis agro Argiuorum, ac Myceneorum, in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, uulgo natum fuit prouerbiū, *λέρνα καυῶν*. Lerna malorum, de plurimis malis in unum congestis. In hac Lerna fingitur Hydra illa septem capitum constitisse, quam Hercules Græco igne confecerit. Hanc Hesiodus in Theogonia tant ex Echidna, et Typhaone genitam, et à Iunone alitam: in odium uidelicet Herculis. Quoniam autem hæc Hydram centum capitum fuisse, quidam referunt, è quibus unum fuerit immortale, alijs octo, cum eo monstro multum diuq. conflictatus

ad Occidentē eā gen- a al, exudet
tem suā, instituto uita
multū à cæteris mortu
libus dissimili: primo
tuēdæ uirginitatis stu
dio nō nihil bellicis re
bus exercitæ. Post mi
litiæ annos, prolis pro
creandæ causa cōnu
bia celebrasse. Princia
patū inter se fœminas
obtinere: publica mu
nera uiros obire, con
tra muliebria, domesti
cāq. curare: prole in
tra parietes alere. Fœ
minis māmās adurūt,
ne rei bellicæ sint im
pedimēto. Insula, quā
incolūt, ad extremum
Occasum sita est. He
spera q. uocatur, ut idē
author prodidit, in
Tritonide palude sita,
quæ proxima sit Ocea
no. Vultu domi.]
Medusæ, quæ omnes,
quos intuebatur, uer
tebat in saxa. Sæuas
pestes.] angues, et
colubros dicit capitis

conficiat Hercules fuit : propterea , quod uno capite reciso plura statim renascerentur. Hinc alia parœmia nata fuit, ut qui unum aliquod incommodum sustulerit , in cuius locum alia plura recipiat, Hydram secare, siue incidere dicatur. ὅτι τῶ ὄντι ὡς ὁ Δράκτι μούσι, quoniam re uera Hydram fecant. Hoc monstrum.] At Iuppiter Medusa, quam monstrum uocat, ipse timuit, quod præ alijs memoratis unum fuit maxime terribile. Phorcus.] Id est, & Phorcyn, ynīs & Phoreis, Phorcinis, Deus maris, filius Neptuni, & Thosæ nymphæ, qui in Corsica & insulis Sardinia latè regnauit. Hic ab Atlante postea prælio uictus, & in mari submersus fuit : quem socij superstites in Deos retulerunt. Pater Gorgonum fuisse narratur. Vnde nomine patronymico, Phorcynida Medusam appellauit. Numenq; secundum.] proximum post Neptunum. γαίης μισογυνῶν, καὶ νύκτωρ παλλήλας νεορ, inquit

Hesiodus, Idem Hesiodus eodem libro.

φορκῶν δ' αὖ' κρυὸ γροίας τέεσι παῖδ' ἀπ' ἀφῆς

Εὐγενετῆς πολλίας. —

Fuerunt autem Græcæ tres sorores, Phorci filia, oculus unicum, & dentem habentes, quibus uicissim inter se utebantur. Harum ope Perseus ad Gorgonas peruenit. Cælo pelagóφ.] Contingens pro contento, a uibus, ac piscibus & hominibus. ut in saxa uerterentur: id quod torporum insolitum uocat. Quin & illud addatur, appendicis uice, in Libya esse animalia quædam. Gorgonas καὶ τὴν βλέποντα, despectantia semper, quibus & grestibus similia, ut nonnulli credunt, aut uiculis. His pestilens est oris anhelitus, quorum afflatu omnia intereunt. Neque miror ueneni uis ex oculis proficiscitur, ubi concussa, quæ à fronte in oculos propendet, uiderint aliquid. Id cognū aiunt à Marij militibus cum Iugurtha pugnantibus.

E' cælo uolucres.] Et aues ex aère lapsæ hæserunt in scopulis, & in saxa induruerunt. Vicina col.] Aethiopes Hesperios dicit, qui sub Getulia, & Nigritis sui sunt, propiores Atlanti, quæ al. in. Aethiopes sub Aegypto, ad Nilum usque excurreret. Visus.] aspectus Gorgonis Medusæ, ne in saxa, & marmor transformetur. Colūnis Hef.] Hercules eas uocant, quarum una Mauritaniae, siue Tingentaniae potius, altera ex aduerso Hispaniæ est. Atlanta Tita.] Atlas rex Mauritanie fuit caelestium rerum peritia, & astrorum celeris, frater Promethei, ex Iapeto, & Asia nymphæ genitus, à quo mōs Mauritanie, quem Lucanus fabulatur, per Gorgonem hanc mutatus fuit, cognominatur: ignotus Romanis ad Claudij Cesaris tempora usque. Tum quædam circa montem hunc Suetonij Paulini ductu sunt explorata diligentius. Eius radices sunt densisq; syluis repletae incognito arborum genere, admirabili proceritate, materia enodi. Vertex uel media æstate niuib. candet. Alij scribunt medijs eum arenis asperū, & squalantē. Qua uero ad Oceanum uergat, in cælum uideri assurgere. Cætera, opacum, ac nemorosum, & fontium scatebris irriguum. Qua Africam spectat, fructibus omnium generum, sua sponte nascentibus eximium. Incolarum neminem inier-

E' cælo uolucres subito cum pondere lapsæ, In scopulis hæserunt feræ, uicina colentes Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes. Nullum animal uisus patiens, ipsiq; retrorsum Effusi faciem uitabant Gorgonis angues. Illa sub Hesperijs stantem Titana columnis In cautes Atlanta dedit, cæloq; timente Olim Phlegræos stantes serpente Gigantes Erexit montes, bellumq; immane Deorum Pallados a medio contexit pectore Gorgon. Quod postquam partu Danais, & diuite nimbo Orrum, Parrhasiæ uexerunt Persea pennæ, Arcados aurois cytharæ, liquidæq; palæstræ, Et subitus præpes Cyllenida sustulit Harpen, Harpen alterius monstri iam cæde rubentem. A' Ioue dilectæ fuso custode iuuentæ. Auxilium uolucris Pallas tulit innuba fratri, Pacta caput monstri, terræq; in fine Libyssæ Persea Phœbeos conuerti iussit ad ortus, b Gorgonis auerso fulcantem regna uolatu: In clypeum læuæ fuluo dedit ære nitentem In quo saxificam iussit spectare Medusam, Quam sopor æternam tracturus morte quietem Obruit haud totam, uigilat pars magna comarū, c Defenduntq; caput, d protenti crinibus Hydri, Pars iacet in medios uultus, oculiq; tenebras, Ipsa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente Perseos auersi Cyllenida dirigit Harpen, Lata colubriferi rumpens confinia colli. Quos habuit uultus, e lunati uulnera ferri Cæsa caput Gorgonis quanto spirasse ueneno? Ora rears: quantumq; oculos effundere mortis? Nec Pallas spectare potest, uultusq; gelassent Perseos auersi, si non Tritonia densos Sparlisset crines, texissetq; ora colubris.

diu uideri: sed locorum silentio, & solitidine tacitam quædam animos propius accedentiū religionē subire. Elato super nubila ueritæ, e, atq; propè ad Lunarè circumulum surgente. Eundè aiunt noctu crebris ignib. micare. Argipanu satyrorūq; lasciuia scate-re: tibiærum, ac fistulæ cætu, cymbalorūq; sonitu impleri. Ab hoc Atlante diuersus fuit Libyes filius, à quo credunt monti nomē inditum. Asteorum peritiam priori tribuunt, qui Arcas fuit, nō Libys. Alius Atlas Italiæ: proditur, Hesperii frater, q. Hispanias occupauit: et post duo Sicoro filio regnū reliquit. Hic ex Hispania, in Siciliā, inde in Italiā, ac Latium cōtra Hesperū fratrem profectus fuit, ubi Corius Hetruscus eius socer cum Iano puero admodū obuius. prohibuit, ne cū fratre armis disceptaret. Permissum tamen fuit, ut contra Saturniam collem Auentinum obtineret, ubi oppido Capena condito, terrā de se Italiam dixit. Titana.] Iapeti filium fuisse, qui ex Titanibus unus fuerit, paulò antè ostendit. Phlegræosq;] Phlegræi cæpi duo fuerūt, alter in Græcia, à Phlegra ualle. Thessaliæ, in qua Gigantes cū caelestibus pugnarūt. φλέγω incendio, uro: ubi enim hoc plū exarsit, terra belli concitatrix fuit. Alter in Italia, haud procul à Cumis est, ubi Gigates Hercule uicisse feruntur. Strabo,

b al. Gorgonos.

c al. defendit. c al. protentis.

e al. hamati

B

C

A Strabo. Superioribus annis fortunatus erat et campus nomine Phlegreus. in quo res à Gigantibus gestas fabulà divulgant. nullà alià causam, (ut credi fas est) quàm quod terra ipsa suapte uirtute præliorū concitatrix esset. Theagenes, & Eudoxus, qui hanc fabulà ad historicà fidem traduntur traducere: Pallēnem (inquunt) quæ ueteri nomine Phlegra dicebatur, homines tenuerūt, quibus immanitas, & superbia morū Gigantū cognomen peperit. In hos insurrexerūt præliū Hercule, fulmina de cælo missa sunt, donec fugere cogerentur. Atq; prælio superati fuerūt. Hinc ortus fuit rumor, Dijs à Gigantibus bellum factū. Silius li. 12.

Tradunt Herculea prostratos mole Gigantes, Tellurem iniectam quatere, & spiramine anhelo. Torrenti latè campos, quotiesq; minantur Rumpere compagem impositam expallescere cælum. Hoc existimāt ideo confictū, quod ea regio multū sulphure seateat. Atq; hinc uentorū impulsu partim igne exciata: qui cum exitū natura quærat, terrā tandem cōmouet. Hos canit pœta, capite Medusa inspecto in pectore Palladis in mōtes mutatos fuisse. Quò postquā] Vbi ad Gorgadas insula: uenit: Pennas Parthasias Arcadicas, Mercurij talaria, Citharæ reperiō fuisse, & palæstra traditur. Euenim cū Acrisius oraculū consuleret, de masculis liberis tollendis, responsū fuit, e Danæ filia nasciturū filium, à quo occidendū esset. Sed ad pœtam reuertamur. Diatē nimbo.] Ioue, qui specie aurei nimbi perimpluissū in gremium puellæ descendisse fingitur. Parthasias.] Arcadiæ talaria Mercurij. Perseus enim cum existimaret, si cū Gorgonis capite pugnaret, neminē posse obistere, præter aliā postulauit à Polydecte equos, et Mercurij ductū, ac Palladis peruenit ad Phorcij filias, Memphedem, Enyo, & Dino. Fabulantur has statim natas anus fuisse, tum autem unum duntaxat oculum fuisse tribus, unicum item dentem. (has paulò antiè dixi Græcis fuisse nūcupatas) quib; uicissim inter se utebantur hæ tres. Hæc cum Perseus abstulisset, reposedibus illis, ait red-

diturum sese. si uiam cōmonstrassent, quæ ad nymphas duceret. Erant his nymphis alata talaria, & Cibicis quæpiā, quam peram credunt fuisse. Habebant et Pluionis galeā, quam qui gestaret, quoscunq; uoluisset, uidebat, ipse nemi erat conspicuus. His instructus Perseus, uoluer per talaria ad Gorgonas deuolauit. Ateados authoris.] Periphraſis Mercurij. Cylleida harpen.] Mercurij falcatum ensē. Ouid. Metam. 5. — Et inertia frustra. Brachia tendentem Cylleide conceidit Harpe. Harpen.] præparalepsis. Alterius monstri.] Reddit statim periphraſticè, quod dicat monstrum, et si eodem ius Argum oculatum, quem Mercurius interfecit: unde 20. 7. 2. dicitur. Dilectæ iuuenex.] Ius, mutata in iuuenecam quam Iuppiter amabat. Pallas innubā.] Huius, ac Mercurij auxilio, ductūq; peruenit ad Gorgonem. Pactam dicit caput Medusæ, quod postea in clipeo suo Dea gestauit. Fratri.] Perseo, uterq; enim ex Ioue prognatus fuit. Aucto uolatu, ne aduersa fronte eam obtueretur. Quin & terram Libyſſam, Libyam uocat, siue in fine & extremis partibus Libycis. Oculis teneb.] Melius exponit hoc Micyllus, quam Sulp. quod pœta per tenebras oculorum, somnum intelligat. Paris, ait Micyllus, comarum uigilat serpentes protenti defendunt caput, pars iacet super mediam faciem, seu frontem, resoluta somno. Et hoc modo ipse quoque Perseus apud Ouid lib 4. Dumq; grauis somnus colubros ipsamq; tenebat, Eripuisse caput collo, se inquit. Nam quæ de oculo furtim subraſto, hic addit Sulpitius, idem Ouidius non Medusæ, sed geminis sororibus, quas alij Græcis uocant, ipse Phorcidas, unius sortitas luminis usum accidisse dicit. Haclenus Micyllus. Dirigit Harpen.] Pallas regit ensē falcatum, ne ictus aberret. Quos habuit.] Admiratio pœta, Vultusq; gelas.] quasi gelu obriguissent. Ora.] os Medusæ.

Aliger in cælum] Aliger in cælum sic rapta Gorgone fugite. Reddita per digressio nem fabula Medusæ, inde & Persei, aufert hunc in aërem, ac quæ Orbis partem petiuit: non Europam sed Libyam, in quam cum gutte sanguinis de capite Medusæ defluerent, factum, cur ea orbis pars tot serpentum generibus seateat. Pensabat iter p] Quamuis non ignoro, quomodo enarratores uerbum pensabat, exponant, Sulpit. breuiare uolebat iter, ut Argos reuerteretur. Omnibonus, examinabat iter, quod facturus esset propiusq; secebat athera: & si super Europam uolando transiret, uidebat iter breuius fore. Eodem tamen reddeunt. Reputabat apud se iter in Græciam, ut propius eò perueniret. Et proximum uidebatur per Europam. Sed Pallas noluit eam frugiferam orbis partem sanguine uiperino capitis Gorgonsi insci. Cæterum, sunt qui

ad Titanes hoc referunt. Pensabat.] Tempus, pro tempore, quasi dicat, pensauit iter, ac propius secebat, ut uolatu aërem, si per Europam Græciam petere uoluisset. Frugiferas ter.] Europa. Præpete tanto.] Omnibonus, duabus rationibus, inquit, parcebat Europa. Primum, ne gutte sanguine in serpentes conuerse in Europam caderent: deinde, ut nemo suspiceret uolare tantum alitem. Nam caput Medusæ, quod gestabat, uidentes, in saxa conuersi fuissent. Quasi dicat: omnes suspexissent, si uidiſſent tanta magnitudinis alitem. Hæc ille. Præpete tanto.] Tan

ta aue. Maro. Arceid. 6. Dædalus (ut fama est) fugiens Minoia regna Præpetibus pennis ausus se credere cælo. Insuetum per iter gelidas enauit ad Arctos. Hyginus,

Hyginus, apud Cell. in his uersibus repræhendit, quod dixerit præpetibus pennis, quasi improprie, atq; inscite dictum. Verba Hygini sunt: Præpetes aues ab Auguribus appellantur, quæ aut oportune præuolant, aut idoneas sedes capiunt. Ergo non apte usus fuit uerbo augurali, in uolatu Dædali, nihil ad augurum disciplinam pertinente. Sed Hyginus, ait Cell. nimis herclè ineptus est, cum quid præpetes essent, se scire ratus est. Vergilium autem, & Trimatium doctum uirum ignorasse, qui secundo Iliad. uictoria uolucrum, præpete appellauit in hoc uersu, Dum dat uicenti præpes uictoria palmam.

Cur autem non Quotus Ennium reprehendit, qui in Annalibus, nõ ut Vergilius pennas Dædali præpetes, sed longe diuersus, inquit.

Brundisium pulchro præcinctum præpete portu. Et si uim, naturamq; uerbi considerasset, neque id solum, quod augures dicerent, inspexisset, ueniam prorsus potius daret similitudine, ac translatione uerborum, non significatione utentibus. Quoniam non ipse tantum aues, quæ prosperius uolant, sed etiam loci, quos capiunt, idonei, felicesq; sunt, præpetes appellantur. Idcirco Dædali pennas, præpetes dixit, quoniam ex locis, in quibus periculum metuebat, in loca tutiora peruenerat, locos porro præpetes, & augures uocant. Et Ennius Annalium primo dixit.

Præpetibus hilares sese pulchrisq; locis dant.

Auib; autem præpetibus contrarias aues inferas appellari Nigidius Figulus in lib. 1. augurij priuati, ita dicit. Discrepat dextra sinistra, præpes inferas. Ex quo est coniectare, præpetes appellatas, quæ altius, sublimiusq; uolitant, cum differre à præpetibus, Nigidius Inferas dixerit. Addit eodem loco Cell. se Apollinarem Sulpitium dicere, præpetes aues sibi uideri esse alites, quas Homerus *αετὴν ἀσπερίαν*, appellauerit, quoniam istas potissimum Augures spectarent, quæ ingentibus alis patule, atq; porrecte præuolarent. Zephyro con al. J. Perseus ab Europa uenit Zephyri actu aueritur in Libyam. Zephyrus *Ζεφύρος*, à Latini; Pauonius dicitur. Flat ab Occasu contra Eurum. Proprie itaq; uerbi Zephyri in Africam reiectum eum Lucanus dicit, quippe secundo, & leni, minimeq; procelloso flatu, ab occasu Aquinoctiali traicientem.

Vacat sider. & Phæb.] torriditatem, & aestui Solis exponitur, non ut Europa, quæ modo temperata, modo frigida est, quam obrem minime serpentum, & uenenatorum animantium ferax.] Orbita Solis.] Orbita proprie rotata est, siue curru; Præterea, uestigium rotæ decurrentis in uis, excursu. Rotunditas, Vergil. in Aetna.

Solis scire modum, & quanto minor orbita Luna est. Hæc significatione hic usurpauit poeta. Nec terra cel.] Pulchra, inquit Glareanus, ac plausibilis plena

eclipsis phantasia. Sed nihil ad rem. Nam ad plenam Luna eclipsum, requiritur, ut utrunq; Solis, ac Luna corpus sit sub ecliptica. Et in Sole quidè, quando is nunquã eclipticam exit, non est ulla difficultas. In Luna autem, quod ea frequenter extra eclipticã uagetur, utiq; uariatio contingit. Verum tumor terra sub æquatore, eius rei non est causa, sed trium corporum cœntricitas. (Nam hac inusitata uoce, nostrates Astrologi utuntur, & nos aliam nõ habemus,) siue ut latine & clare dicam, quando triu corporum, Solis, Luna, & terræ cœntrum in unum diametru ueniunt, ea demum certa est causa plena eclipseos. Hæc Glareanus. Lunaq; mea.] Terræ interpositione inter Solem & Lunam in ecliptica uersantem, huius sit eclipsis, non propter tumorem Libya sub æquatore. Manifestum est, inquit Plinius, Solem interuentu Luna occultari, Lunamq; terræ obiectu, ac uices reddi, eosdem Solis radios, Luna interpositu suo, auferente terræ, terræq; Luna. Hæc uerò subeunte, repentinas obduci tenebras, rursumq; illinc umbra sidus hebetari. Flexus uag.] Luna natura multorum ingenia torst, admirantium, quod semper crescat, aut senescat: modo curuetur in cornua, modo æqua portione sit diuisa, ut Plinij uerbis uitar, modo sinuata in orbem: maculosa, eadem subito nitens: immensa orbe pleno, ac repente nulla: aliàs pernox, aliàs fera: & parce diei Solis lucem adiuuans: deficiens, & in defectu tamen conspicua. quæ mensis exitu latet, cū laborare iam creditur. Rursum humilis, & excelsa: aliàs admota celo, aliàs contigua montibus: nunc in Aquilonem effertur, nunc in Austros deijcitur: quæ singula in ea deprehendit primus hominum Eudymion, & ob id amore eius capta fama, traditur. Recta signa.] ad differentiam signorum obliquorum. Sunt autem, Signa recta, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius. Boream.] Sed est recta, inquit Sulpit. sed ex diametro, seu perpendiculariter opposita. Illa tamen ste.] Libya, inquit, quia sterilis est, & fructus nullos producit, omnis ueneni, & serpentum ferax est. Atq; hac occasione transit, atq; excurret in enumerationem serpentu, & uenenosorum animantium. Nicander in Theriacis, tradit & Titulum sanguine hos serpentes ortos, citatq; Hesiodi Theogoniam: sed falso, cum nusquam id apud hunc poetam reperitur, quem admodum etiam Nicandri interpretæ statur, cuius uerba sunt. *Ἴσιος δὲ, ὄφις ἑὐδίστατος ὁ Νικανδρῶντος ὁ ποταμῶντος, id est, Sciendum autem Nicandrum hic mentiri, nusquam enim hoc dixit Hesiodus. Et paulo post, de generatione animalium, mordentium, quod è sanguine Titanum nata sint, non inuenias apud Hesiod. Acusilaus, ait, è sanguine Typhonis, Apollon. & stillis sanguineis Gorgonis.*

Hic, quæ prima.] Primam Aspidem in catalogo serpentu collocat. Colla earu intumescunt, nullo remedio ictus, nisi partes contactæ stauim amputentur. Huic unus affectus est. Coniugæ feruè uagantur, nec nisi cum compare ui-

Hic, quæ prima caput mouit de puluere tabes, Aspida somniferam tumida ceruice leuauit. Plenior huic sanguis, & crassi gutta ueneni Decidit, in nulla plus est serpente coactum. Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem Sponte sua, Nilq; tenuis metitur arenas. Sed quis erit nobis lucri pudore inde petuntur Huc Libyæ mortes, & fecimus Aspida mercè. Ac non stare suum miseris passura cruorem Squamiferos ingēs Hæmorrhois explicat orbis. Natus & ambiguæ colere, qui Syrtidos arua

ta est, ait Plin. altera interempta, alteri incredibilis ulciscendi cura incessit. Persequitur interfectore, eūq; in agmine hominum quamuis magno singulari noticia infestat. Perrumpit omnes difficultates, permeat spatia longa: nec nisi ambibus,

Amnibus aut per ce-
 ri fuga arceatur. Fle-
 betes oculos habet,
 cernuntq; non in frō
 te, aut ex aduerso, sed
 in temporibus. Excita-
 tur auditu sapius ob
 id quam uisu. Aspi-
 dis natura Helicaca-
 bus adeo aduersa est,
 ut radice eius herbæ
 propius admota, sop-
 oretur, illam sopore
 enecante uim earum.
 De Aspide hoc mira-
 culum traditur à Phi-
 larcho. Cum in Aegy-
 pto quotidie in men-
 sam cuiusdam iuper-
 ueniret, & aleretur, e-
Buxa fuit cauulus, à
 quorum uno hospitii
 filius interruptus ali-
 quando fuit. Illa re-
 uersa ad consuetudinem cibi, intellexit statim culpam, &
 interemit eum cauulum, nec postilla ad teciu hospitii sui
 redijt. Varia remedia morsus Aspidum, & multa extant
 apud Plin. diuersis locis. Gignit ouia, unde multa Aspidu
 species. Somnif. ram.] Quod somnum letiferu iclis
 inducat. Et qui ab ea percussus sit, Aelianus negat, ultra
 quatuor horas cum uiuere non posse. Huic infestus hostis
 est Ichneumon. Tria Aspidum genera sunt. Chelidonia,
 ab hyrudinum colore iuxta ripas anniu: secundu genus,
 subuiride, aut cinericei coloris, quindum cubitoru cu pri-
 mu genus sit cubitale. Tertiu genus. Ptyadem. uel ut alij,
 hypnalem uocant, que ceruicem exporrigit, & ex interual-
 lo metiatur, que feriat. Huius generis fuit Aspis Cleopa-
 tra. Gelidum orbem.] in Europâ, sed capta eo porta-
 tur. Inde petur.] è Lybia ad nos transferuntur. Fe-
 cimus Aspida m.] Quia ex Libya petita, in Europa
 pretio uenditur. Aspis à Vipera, prouerbium cu pessimus
 à pessimo accipit mali quidpid. Quoties, inquit Eras-
 mus, qui per se malus est, contagio mali sui deterior. Hæmor-
 rhois] αίμ' ῥῆ' ἰσ. αίμα. sanguis. ῥῆσ. fluo. ῥῶσ. fluxus, pe-
 stiferum serpētis genus, huius morsu, corpus sanguine ex-
 hauritur. Eadem & Hæmorrhœia appellatur. Morbus
 item est Hæmorrhœis intra sedem nascens, mori immatu-
 ri specie, quando ora uenarū ex quibusdā capitulis turgēt,
 & sanguinem fundunt, ut in sceminarum etiam uulua fit.
 Orbis.) gyros, & uolumina sinuosa. Chersydros.]
 serpens, tam in terra, quam in aqua uenit. χερσός, terra,
 ὕδωρ, aqua. Hydrus antea dicebatur. Magnitudine Aspi-
 di par est percussos etiam signa quedā graua sequantur,
 caro enim, qua circa narem, hoc est. pellem est. purida,
 fœdē olens, & detestanda est. Nicander.

» πλὴν ἢ ἂν παρὶθ: α σμαθ' ὀμαρτέ.
 » πᾶσα γὰρ ἀναλέν ῥίνος περὶ σάρκα μουσχαθῆς.
 » νείθι περὶ τὰ μέν μὴ ἄδερ τεκμήρα το υῦγμα.
 Pluribus uersibus huius serpentis, & Aspidis naturas de-
 scribit. Spirans & cum impetu exteret, ac tunc in terram
 erumpit. Habet linguas duas. Aristides tradit auditu esse,
 ac gustosum. Chelydri. Hunc testudinē marinā uocant,

Chersydros, tractiq; uia fumante Chelydri,
 Et semper recto lapsurus limite Cenchrus.
 Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
 Quam a paruis tinctus maculis Thebanus Ophi-
 Cuncolor exustis, atq; indiscretus arenis (tes.
 Hammodytes, spinaq; uagi torquente cerastæ:
 Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis.
 Exuuias positura suas, & torrida Dipsas.
 Et grauis in geminū surgēs caput Amphisibæna.
 Et Natrix uolator aquæ, Iaculisq; uolucres,
 Et contentus iter cauda fulcare b Phareas,
 Oraq; distendens audis spumantia Prester,
 Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps.
 Sibilaq; effundes cunctas e torrentia pestes
 Ante uenena nocens, late sibi submouet omne
 Vulgus, & in uacua regnat Basiliscus arena.
 Vos quoq; qui cunctis innoxia nomina terris
 Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
 d Letiferos ardens facit Africa, ducitis altum
 Aëra cum pennis, armenta q; tota securi
 Rumpitis ingentes amplexi uerberere tauros:
 Nec tutus spatium est Elephas: datis omnia leto,
 Noc uobis opus est ad noxia fata ueneno.

» ὄρεσιν ἐνὲ περὶ βίσσοις.
 » ὕδρω μιν παλαιοὶ μετεξέτεροι δὲ χέλυδροι.
 Quo quidem loco interpret addit, esse serpentem, qui in
 perenni amne uersetur, atq; degat, & in quercubus aut fa-
 gis. Vbi autē reliquerit stagnum, in quæritum se abripit, ac
 tunc Dryinas appellatur. Fumante.] grauitate olente.
 Cenchrus.] serpens maculosa, similis marmor Thiba-
 no. Est & auis, Latmis Tinnūculus, dicta, rostro adunco,
 ex genere accipitrum, quaterna oua pariens, & plura.
 Ophites.] marmor maculosus, maculis serpentiu simi-
 le, unde etiā nomē accepit. ὄφης, serpens. Ex Ophite, nō
 nisi paruæ colūne reperiuntur. Duo genera, molle e candi-
 dū, & nigricās durū. Ambo dicūtur capitis dolores sedare
 allegata, & serpentiu iclus. Phreneticis, & Leithargicis al-
 ligatum, medentur. Ex Ophite uasa item fiebāt, & cadi.
 Ceterum Cenchrin, Nicander κερχεάχρ uocat, δολι-
 χου τέρας, procerum portenium, quam uariatum Leo-
 nem ait etiam dictam squamis. Verba autoris sunt.
 » δίκας νεγρήνας δολιχου τέρας, ὄντε κίοντα
 » αίλορ αὐ ῥάξεντο περὶ τῶν ῥοδιδισαί.
 Semper recto limite.] Hoc Nicander ad huc modū.
 » ἦσαν δ' ὄντιστος ἐπιδρόμα ἄθρ σίβου ἔ. πε. id est.
 Ocyssime autē cursum recto tramite serpit. Hammody-
 tes.] per y scribendum, rectē monet Glareanus, ea forma,
 qua Troglodytes, in Batrochomyomachia, nō ab Ham-
 mos, & διδρόβη, ut Sulpitio uisum est, sed ab Hammos,
 & ἄνμα, id est, ingredior. Exustæ arenæ concolor est.
 Cerastes.] Cerastes, παρὰ τὰ κέρα, à cornibus appel-
 latur. Serpens cornuta, quod octo cornua in capite gessit,
 quorum motu, reliquo corpore occultato, sollicitum ad se
 aues. Pluribus describit uersibus Cerasten, quē dolosum,
 ut Echin, uocat. condit se in arenis, necat oblatum.
 » αὐτὰρ ὄγε σικαῖος μεσάτῳ ῥ' ἰπάλιν δεται ὄλω,
 » ὄμορ ὄδιστλαν ῥωμο σιοκίωμ τετρηχότι νότω
 » τρέμπιος ὄληκίως ἀνάτω ἰθ, ἦτε δι ἄλμης
 » πλευρόμ ὄλῳ βάπ] ῥωκ κιανοσθεοντ' & αἴτς,
 » εἰς ἀνεμῶ βέβινται ἀπόρυσθ' & λιθῆς ὄρω.
 Quæ omnia conueniunt eū Luciano. Vagj Ceraste, dixit
 Vn per colla-

quasi Chersydron, q
 in aqua, & terris de-
 gat. Est & ornatus
 quidā, quo olim scami
 næ donabantur. Ni-
 cander hūc Dryinum
 appellari scribit, quē
 alij Chelydrū uocant,
 propterea, quod in
 quercubus sua domici-
 lia faciat, α. ὕ. querc-
 eus, uia habitat, siue
 quod circa radices
 mōium uersetur. Hy-
 drum eū uocari, & d
 quibusdam Chelydrū
 Verba poetæ hæc sūt.
 » ἦγα ἄστοι ἀρῶ
 » νο πιασσοε, τῶς δε
 χέλυδροι.
 » ἔτεροι παλαιοί, ῥο.
 » ὄλ' ἔρ ἀρῶν ὄντι
 » τῶξας.
 » ἦ ὄγε πῶ φηγοίσιμ
 d al. partus.
 b al. Parcas.
 c al. terren
 tia.
 d al. pestife
 ros.
 e

» ὄρεσιν ἐνὲ περὶ βίσσοις.
 » ὕδρω μιν παλαιοὶ μετεξέτεροι δὲ χέλυδροι.
 Quo quidem loco interpret addit, esse serpentem, qui in
 perenni amne uersetur, atq; degat, & in quercubus aut fa-
 gis. Vbi autē reliquerit stagnum, in quæritum se abripit, ac
 tunc Dryinas appellatur. Fumante.] grauitate olente.
 Cenchrus.] serpens maculosa, similis marmor Thiba-
 no. Est & auis, Latmis Tinnūculus, dicta, rostro adunco,
 ex genere accipitrum, quaterna oua pariens, & plura.
 Ophites.] marmor maculosus, maculis serpentiu simi-
 le, unde etiā nomē accepit. ὄφης, serpens. Ex Ophite, nō
 nisi paruæ colūne reperiuntur. Duo genera, molle e candi-
 dū, & nigricās durū. Ambo dicūtur capitis dolores sedare
 allegata, & serpentiu iclus. Phreneticis, & Leithargicis al-
 ligatum, medentur. Ex Ophite uasa item fiebāt, & cadi.
 Ceterum Cenchrin, Nicander κερχεάχρ uocat, δολι-
 χου τέρας, procerum portenium, quam uariatum Leo-
 nem ait etiam dictam squamis. Verba autoris sunt.
 » δίκας νεγρήνας δολιχου τέρας, ὄντε κίοντα
 » αίλορ αὐ ῥάξεντο περὶ τῶν ῥοδιδισαί.
 Semper recto limite.] Hoc Nicander ad huc modū.
 » ἦσαν δ' ὄντιστος ἐπιδρόμα ἄθρ σίβου ἔ. πε. id est.
 Ocyssime autē cursum recto tramite serpit. Hammody-
 tes.] per y scribendum, rectē monet Glareanus, ea forma,
 qua Troglodytes, in Batrochomyomachia, nō ab Ham-
 mos, & διδρόβη, ut Sulpitio uisum est, sed ab Hammos,
 & ἄνμα, id est, ingredior. Exustæ arenæ concolor est.
 Cerastes.] Cerastes, παρὰ τὰ κέρα, à cornibus appel-
 latur. Serpens cornuta, quod octo cornua in capite gessit,
 quorum motu, reliquo corpore occultato, sollicitum ad se
 aues. Pluribus describit uersibus Cerasten, quē dolosum,
 ut Echin, uocat. condit se in arenis, necat oblatum.
 » αὐτὰρ ὄγε σικαῖος μεσάτῳ ῥ' ἰπάλιν δεται ὄλω,
 » ὄμορ ὄδιστλαν ῥωμο σιοκίωμ τετρηχότι νότω
 » τρέμπιος ὄληκίως ἀνάτω ἰθ, ἦτε δι ἄλμης
 » πλευρόμ ὄλῳ βάπ] ῥωκ κιανοσθεοντ' & αἴτς,
 » εἰς ἀνεμῶ βέβινται ἀπόρυσθ' & λιθῆς ὄρω.
 Quæ omnia conueniunt eū Luciano. Vagj Ceraste, dixit
 Vn per colla-

per collationē, Nicander similem naui huc illuc uento iate-
 tate, Ceraſten. Et Scytale.] mus araneus. Eo nomine
 Columella Scytalen uocat. Praeſens eius uis eſt, cōtra ue-
 nentorū omnū animātiū morſus. Omnū ſerpentiū pri-
 ma hyemales exuuias ponit. Tanta tergi uarietate fulget,
 ut notariū gratia intuentes retardet. Inter reptandum tar-
 dior ſit, quare miraculo ſui ſtupētes aſſequi nequit. So-
 la ſparſis pr.] in bruma id quod etiam Solinus teſtatur.
 Scytale Laconica porro erat occulta ſcribendi ratio in
 chartula tereti ligno inuoluta. Torrida dipſas.] Vipe-
 ra ſimilis eſt Dipſas. ἀπὸ τῆς Ἀρ-ῶ. ſitio, quod ſuo morſu
 omnem humorē cōſumat, & ſitim inducat, hinc torridā ſi-
 ticuloſam, & ſiccā uocat, quare à quibuſdā etiam Situla
 dicitur, quo morſu ſuo ſiti enecet. Tam minuta fertur, ut
 pedibus proculcata, non cernatur, longitudine palmae, ca-
 pite exiguo, collo craſſiore. Fabulā de hominibus poſſeū
 bus Iouem perpetuā iuueniūt, de Aſino, & Dipſade pro-
 lixè referi Nicander. & pluribus explicat eius enarrator.
 Sed quia huc nihil facere uideatur, eam prudens omitto.

Amphibena in ge. ca.] Serpens parua eſt, & tarda,
 atq; ignaua, à frōte. & in cauda utriq; caput habens, he-
 beti uisu, ob craſſitium genarū, & mandibularum. Biceps
 monſtrū à quibuſdā appellatur: nā alterutro ſemper, quo-
 ties libitum eſt, pro cauda uitur, terrei coloris, punctis di-
 uerſis uariiegata. In hanc quicumq; inciderint lignatores,
 quiſq; ligna cadūt, ubi necuerint, pelle circūdātū ſuſte exic-
 eāt, & arefaciūt. Geminū caput, ait Plī. Amphibena, hoc
 eſt, ad caput, & ad caudā, tāquā parū eſſet uno ore fundi
 uenenū. alijs Squāmā, alijs picturas, omnib. exitiale uirus.
 Nicander multis carminibus Amphibenam deſcribit.

τὸν δὲ μετ' αὐτοῖσιν οὐκ ὀλίγου καὶ μινύθειαν.
 ἄλλοις ἀμφιπέπων ἀεὶ γλῶσσι τινὲς ἀποδρῶν. &c.

Oculi ardent in frōte ſola omnū ſerpentiū prima frigidis
 menſibus prodiit, & frigori ſe exponit. παρὰ τὸ αὐτῶν nō
 tantum circū, ſed etiā utriq; ſignat, ἢ βίαιω, eo, deſcēdo,
 quod utrolibet eat. Natrix.] Huic ſerpenti nomen eſt, à
 nando: quod in aquis ſuū uenenū fundat, ἢ ἀφ' ὅ. Graecis
 dicta, ab aqua. Item herba eſt Plinio lib. 27. cap. 12. a. eu-
 ius radix euulſa, inquit uirus hirci redolet. Hac in Piceno
 à ſceminis abigunt, quos mira perſuaſione fetuos uocant.
 De Natrice, quae Hydrus eadem eſt, in Chelydro diximus
 ex Nicandro. Iaculisq; uolu, h.] ex arborū ramis uibrā-
 tur: nec pedibus pauenda, tantum ſerpentes, ſed miſilibus
 uolant tormentis penetratq; quodcunq; animal obuiū fue-
 rit, αὐγία. Parca.] ſerpens in Syria reperitur. παρὰ τὴν
 gena maxilla. Eruditè & hoc ex Suida Micyllus annota-
 uit, de Parca. Suidas enim παρὰ τὴν, inquit, ὄφεις ὀναμά-
 ζονται δὲ τινες ὄφεις οὐτως. παρὰ τὸ τὰς παρὰ τὴν μέ-
 γας ἔχειν, ὅ δὲ ὀπερίδης ἐν τῷ παρὰ τὴν ἀνακτάδης φησὶν ἐ-
 ναι τὰς πύραυς ὁμοίως τοῖς ὄφει. τῆς ἢ ὄφεις μισυ]δης
 εἶναι μὲν πάντας τῶν τε ὄφειν αὐτῶν τὰς μὲν ἔχεις
 τὰς ἀνθρώπων ἀδινείν. τὰς δὲ παρὰ τὴν αὐτὸς τὰς ἔχεις
 νατεθίειν. Id eſt, Parca ſerpentes dicūtur maiores. Hype-
 rides in oratione cōtra Demadem ait, Rhetores ſerpeni-
 bus aſſimilari. Omnes ſerpentes inexplebiles eſſe: & inter
 ſerpentes Viperas hominibus eſſe infeſtas. Parca uerò,
 ipſas uiperas uorare. In cauda ambulat, & ſulcum facere
 uideatur. Fuluo colore ſunt, ut teſtatur Volateranus, oculis
 ueloces, pralargo ore, & morſu haud quaquā nimis infe-

ſto: quare ueteres, hūc Aſculapio miniſtrum dedicarunt. A

Preſter diſtendens ora.] Preſterē alio nomine Dipſa-
 dem uocari credūt, currit patenti ore, ac fumido. Percuſa
 ſus à Preſtere, intumeſcit, & corpulentia enormi necatur:
 & tumefeſcētē ſequitur putredo: & formā humanā amit-
 tat. Recenſetur, & inter repēimos ſtatus caeleſtes. Turbine
 ardenior eſt & ſuccenſus. Amburi contacta, & proterit.
 ἀπὸ τῆς ἄρθου, amburo. Seps tabi.] τῶν, modicus ad-
 modū ſerpens, cuius icū mēbra tacta illico putreſcūt. ἢ
 πω, putrefacio: quicquid momorderit, ſoluitur in putre-
 dinē. Qui tā lacertā, ſepem, aliq; Chaleidicā nuncupāt. Ho-
 rū aliqui in ſcopulis marinis degūt: pauci ſcabri, et aſperi,
 & calidi: quorū morſus, inquit Nicāder, haud quaquā uae-
 nus eſt, ſed malignus, & permicioſus. ἕνεκεν ἐνεύων ἀν-
 δρῶν δὲ γυμνασίου μετὰ μινύθειον, ἀλλὰ παρὰ τὴν.

Sibila.] Ab effectibus. Habet enim Baſiliſcus ſerpens
 (Regulus Latinis dicitur) in capite albū quiddā, quaſi dia-
 dema, ſue quod omnia ſerpentiū genera eius uirus fugiāt.
 Habitat in deſertis Aphrica. Capite acuto eſt rubentibus
 oculis, color nigricante. Sibilo quē ſerpentes aliq; horrent.
 enecat ante morſum. Sequitur arenitia loca. Palmū aiunt B
 non excedere, & tamen tāta ui ueneni eſt, ſerpenti tamen,
 quāuis magnū, halitu ſuo extinguit. Sunt qui ad hūc mo-
 dum deſcribūt Baſiliſcū, quod 12. digitorum ſit magnitu-
 dine, candida macula in corpore ut quodā diademate in-
 ſignis: nec ut reliqui ſerpentes corpus impellit, ſed celſus,
 & in medio erectus, incidens, frutices, & herbas necat, nō
 cōtactu ſolū, ſed aſſlatu, & ſibilo. Et tamen muſtelarū uī-
 rus huic exitio eſt, hominē aſpectu interimit. Regnat.]
 Alludens ad Regulū, ſue Baſiliſci nomē. Vacua.] quod
 reliqui ſerpentes eū fugiāt, ut peſtem inter omnia animā-
 tia. Vos quoq;.] Auerit curſum narrationis: ad Dra-
 cones per apoſtrophū. Draconē ſerpentem annoſum uo-
 cant qui multis annis in immenſam magnitudinem creuit
 παρὰ τὸ δέξασθαι, id eſt, à uidendo, quod uisus acutiſſimū
 ſit. Plin. tradit Dracones in India in taniā excreſcere ma-
 gnitudinē, ut perpetuū cum Elephanis bellū gerāt. Nu-
 per, inquit etiā reperitū Draconē ſerere iuxta arborem: ita
 palmicē appellamus emeritum, pluribusq; induratū annis.
 Quidam criſtaū eſſe fuerūt. Longus 25. cubitos: & Afrī C
 ca, trecentos pedes. In ſpelūcis propter aſtū ſe cōtinent: a-
 lis rapiūtur in aere, in quē fertur, cum ſenſerit humorem.
 Vim maiorem in cauda habere dicitur, quā in dentibus.
 Non habet uenena. Caput eius limini ianuarū ſubditum,
 propitiatis oratione Dijs fortunatā domū facere promit-
 tūt. Et cū aquilis perpetuū bellū habēt. Ardens Africa.]
 Plin. Generat, inquit, Dracones Aethiopia, Indiciſ pa-
 res, uiceniū cubitorū. Id modo mirū, unde criſtatos Iuba
 crediderit. Aſachai uocantur Aethiopes, aqud quos maxi-
 mē naſcantur. Narratur in maritimis eorum, quaternos,
 quinosq; cratiū modò inter ſe implexos, erectis capitibus
 uelificantes ad meliora pabula Arabiae uehi fluctibus.

Ducitis al. aē.] Id paulo antè oſtendi, Dracones aliſ
 pelliceis uolare. Amplexu uerberere.] Et tauros comple-
 ſtitur ſua cauda. Nec tutus eſt Elephas.] In India e-
 nim diximus, Elephantes & Dracones eſſe, & tantae ma-
 gnitudinis Dracones, ut complexu ipſos Elephantes cor-
 ripient. De Elephantibus copioſe tradit Plin. lib. 8. capi-
 tibus primis duodecim.

Has inter peſtes.]
 Per has Serpētes, inq;

Has, inter peſtes duro Cato milite ſiccum
 Emetitur iter, tot triſtia fata ſuorum,

ea expeditione ſeptem
 diebus cōtinuabat iter
 Cato

A Cato, ut scribit Plutar. in eius uita. Praibat omnes pedes, neq; equo, neq; ullo iumento usus fuit. Sed edo autē carnā capiebat. Ex eo die, quo sui ad Pharsaliam profligati erāt, nunquā nisi in somno accumbat. Idem tradit, Catonē aliquādiu recusantē, Imperiū tandē suscepisse. Appianus uerō, L. Scipionē Imperatorē dē Cōsularibus delētū, eū quo magnā adhuc copia cōspirarant ad bellum. Emeitur iter.] Ingre ditur iter : proficiscitur, ad Iubā, Scipio nō ē. Varum, qui ualidas adhuc copias ad bellū habebāt. Livi. ut Plutar. scribit, ex a quo etiā Catoni Imperium

B delatū fuisse, sed celsissime Scipioni, cui deferre batur. Idem quoq; prodidit, Catonem laboriosum iter in Africa per desertā cum legionibus fecisse. Mortes inf.] dē uarijs serpenū generibus, de quibus dictū. Exēplis aliquot dilatat narrationem. Dipsas cal.] eūm cauda calce premeretur, torsit caput retro, & pedem siue surā Auli signiferi momordit, cuius morsu do euimus homines sui perire, et ob exiguitatē nō uideri. Huius effectum, diducto toto corpore in

C partes, copiose circum scribit. incendit tabe.] corrupti, & infecti totū corpus ueneno. Ardētē.] sui adeo fuit inflāmat, ut nec Aquila, quam gerebat, nec maestas Catonis hominem cōtinuerint.

Insolitasq; uidet paruo cum uulnere mortes. Signiferum iuuenē Tyrrheni sanguinis Aulū Torta caput retro Dipsas calcata momordit. Vix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsaq; leti Frons caret inuidia, nec quicquā plaga minatur: Ecce subit uirus tacitum, carpitq; medullas Ignis edax, calidaq; incendit uiscera tabe. Ebibit humorem circum uitalia fufum Pestis, & in sicco linguam torrere palato Cœpit, defessos iret qui sudor in artus Non fuit, atq; oculos lachrymarū uena refugit. Non decus imperij, non mœsti iura Catonis Ardentem tenuere uirum, quin spargere signa Auderet, totisq; furens exquireret a agris Quas poscebat aquas sitiens in corde uenenū. Ille uel in Tanain missus, Rhodanumq; Padūq; Arderet, Nilumq; bibens per rura uagantem, Accessit morti Libyæ, fatiq; minorem Famam Dipsas habet, terris adiuta perustis. Scrutatur uenas penitus squallentis arenæ, Nunc redit ad Syrtis, & fluctus accipit ore, Aequoreusq; placet, sed nō sibi b sufficit humor, Nec sentit fatiq; genus, mortemq; ueneni, Sed putat esse sitim, ferroq; aperire tumentes Sustinuit uenas, atq; os implere cruore.

Iusit signa rapi prope Cato, e discere nulli Permissum est, hoc posse sitim, sed tristior illa Mors erat ante oculos, miseriq; in crure Sabelli Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem Auulsitq; manu, piloq; affixit d arenæ, Parua modō serpens, sed qua non ulla cruentæ Tantū mortis habet. nam plagæ proxima circū Fugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit. lamq; sinu laxo nudum est sine corpore uulnus, Membra natant sanie, suræ fluxere, sine ullo Tegmine poples erat: femorū quoq; musculus Lingitur, & nigra distillāt inguina tabe, (omnis Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntq; Viscera, nec quantum toto de corpore debet, Effluit in terras, sæuum, sed membra uenenum Decoquit, in nimū mors cōtrahit omnia uirus. Vincula neruorum, & laterum e cōtexta, canūq; Pectus, & abstrusum fibris uitalibus, omne Quicq; homo est, aperit pestis, natura profana Morte pater, manant humeri, fortesq; lacerti: Colla, caputq; fluunt. calido non ocyus Austro Nix resoluta cadit. nec solem cera sequetur. Parua loquor, corpus sanie stillasse perustum, Hoc & flāma potest, sed quis rogos abstulit ossa? Hæc quoq; discedunt, putresq; secuta medullas Nulla manere sinunt rapidi uestigia fati, f Cyniphias inter pestes tibi palma nocendū est, Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.

terris adiuta perustis. Reddit ad Syr.] Sulpitius, dicit ibi Ammonis fontem fuisse, cum is interiori Libya fuerit. Venas.] prodigiosam sitim describit militis, q; scissa uena propriū sanguinē biberet. Verū hic, inquit Nicander, haud secus, quā taurus hiantiore anni immersus, im mensum haurit potum, donec uenter perumpit a al. arnis. umbilicum. Verba ipsius autoris sunt. αὐτὰρ ὄν ἴδτε τὰν ἄρον ὑπερ πῶλα μοῖο νῖν νεονῶς χανδὶρ ἀμείτηρον δέχεται ποτόν, εἰσόμενιδὸς b al. & suff. ὀμφαλὸν ἐκρήξει, χέει δ' ὑπεραχθεῖα φόρον. Fluctus æquoreus.] c al. dicere. aquā marinā, non fontem Hāmonis. Signa rapi.] Nam modō dixit, Aulū non potuisse cōtineri, quin nimio dolore, & examinatione abiecerit signa. Nunc Cato tolli signa iubet. Hoc posse sitim.] ut quis ea perustus potus inopia propriū sanguinem ad suis flāmam resinguedam, biberet. Seps ste. ex.] Huius morsū multo tristiorē fuisse canit poeta, quem dentibus inflixit Seps uulnificus, ut paulo antiē dixit, quē manu retractū pilo terræ affixit Sabellus miles. Ceterū Sabelli, apud Italos populi sunt d Sabinis orti, inter Marfos, & Sabinos, unde Sabellus, & Sabellicus deducitur. Non ulla Serpens.] f al. Cyniphicas. Dissoluit ueneno ossa, totūq; corpus quāuis exiguū animalculū. Amplificat illius effectus diductōne totius corporis in suas partes. Calido non ocyus.] amplificatio. Cyniphias inter.] hoc est Libycas pestes serpenū. Cinyps fluuius Libyæ, oriens in mōtibus Garamāticis, & longis ambagibus præter Philenorū aras, inde Leptim, ad ultimum in Libycum mare haud procul d Syrtibus euoluitur. Cum hunc amnem prodigiosæ magnitudinis hirci inueniuntur. Claudianus. Quos uagus humectat Cynips. Vergil. 3. Gergicōn. Vn 2 Cyniphij

Cinyphij tondent hirci setasq̄ comantes.

pellatur: ipsi aut̄ populi Cinyphes, dicuntur. Pestes. Jauze

Vsum in castrorū. — Quin & ipsa regio Cinyphis ap-

sis. Est & Dipsas hepatis signū, in re sacrificali, aut̄ Cæl.

Ecce subit facies.] Tertiū exemplū Nasidij percussū à Presterē.

Nasidij.] à patria. Marsum eū fuisse ait. Sunt aut̄ Marsi in Italia, inter Pelignos. &

a al. mor- Samnites haud procul sus. à Roma. Marso à Marso Circes filio ortos uo

b al. cum- lū cōtendere: atq̄ hinc lus. eius naturā seruare de

e al. tantos. incantamenti. Pre- d al. corpo- ster.] De Presterē pau

rc. lo anti inter serpentum genera. Ab accēdendo etiā

Causones dicuntur, noī accēdo, μείνω. Hi nō solū in Libya, sed in Arabia insignes etiā sunt: et à nigra cauda, item Melanuri nūcu

e al. redun- bates, & Centrides. Am dant. plicat suo more effe-

ctū Presteris. Ipse la

ret.] Ipse Nasidius. q̄

eius figura, inquit Glareanus nō amplius apparuerit, quip

pe mersus homo, conglobato iam corpore. Hæc ille. Itaq̄

re, ipse non ad Presterem referendum est. Nec lorica.]

Duabus similitudinibus amplificat uim ueneni Coro.]

qui Euro opponitur, ac Vulturno, spirat enim ab occasu

æstiuo. Corus & Vulturnus, fici sunt uenii. Africus, &

Corus collaterales sunt. Feris.] Nō ausi fuere eū tãgere, nec sepelire, neq̄ busto tradere, sed feris abiectū discerpen

dū reliquerunt. Nondum Itan. mo.] Adhuc nullus mo

duus erat cadaueris crescēdi, quare relicū fugerunt Hæ-

mmorrhoidis.] Quartū exemplū, Hæmmorrhoidis. Mira-

tori.] Vel amanti Catonis, uel imitatori Catonis. Pres-

sura Corycij.] à simili. Primū, Coryceus mōs est Pamphi-

At tibi Læue.] Auer

tit narrationem ad aliū militem, Læuū nomine,

f al. socias,

g al. de ro bo,

h al. putat-

nibus morsum illiserit, ho

Ecce subit facies leto diuersa fluenti.

Nasidium Marfi cultorem torridus agri

Percussit Prester, illi rubor igneus ora

Succendit, tenditq̄ cutem pereunte figura

Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior,

Humanūq̄ egressa modum super omnia mēbra

Efflatur sanies late tollente ueneno.

Ipse latet penitus congesto corpore a mersus,

Nec lorica tenet distenti corporis auctum,

Spumeus accensus non sic exundat ahenō

Vndarum b cumulis, nec c tanto carbasa Coro

Curuauere sinus, tumidos non capit artus

Informis globus, & confuso d pondere truncus.

Intactum uolucrum rostris, epulasq̄ daturum

Haud impunē feris, non ausi tradere busto,

Nondum stante modo crescens fugere cadauer.

Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes.

Impresit dentes Hæmmorrhoidis aspera Tullo

Magnanimo iuueni, miratoriq̄ Catonis,

Vtq̄ solet pariter totis se effundere signis

Corycij pressura croci, sic omnia membra

Emisere simul rutilū pro sanguine uirus. (uit

Sanguis erat lachrymæ, quæcunq̄ foramina no-

Humor, ab hīs largus manat cruor, ore e redūdās,

Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis

Mēbra fluunt uenis, totū est pro uulnere corpus.

runt, subauscultantes, quid mercis aduherent, & quō sol

uentes portum properarent: ad postremum, quo tempore

naugarent. His cognitis nunciabant alijs piratis, cum

quibus maritimorum latrocinorum societatem iniuerāt.

Atque ita per occasionem nauigantes adorti spoliabant.

His à mercatoribus compertis, postea pleraque occulta-

bant, alia insidiarum metu dissimulabant. Pluribus uer-

bis explicat Erasmus adagium Sic omnia membra.]

In principio operis, in uita poëtæ retulimus, cum is bra-

chia ad secandas uenas præbuisset, cum frigescere pedes,

manusq̄ & spiritum cedere sensisset, hos quatuor uersus,

quos de hoc Tullo antea fecerat pronunciauit.

Sanguis erant lachryma. &c.

At tibi Læue miser fixus præcordia presit

Niliaca serpente cruor, nullōq̄ dolore

Testatus morsus, subita caligine mortem

Accipis, & Stygias f sōno descendis ad umbras.

Non tam ueloci corrumpunt pocula leto,

Stipite, quæ diro uirgas mentita Sabæas

Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.

Ecce procul sæuus sterilis g se robore trunci.

Torsit, & immisit (iaculū uocat Africa) serpens,

Parsq̄ caput Pauli, transactaq̄ tempora fugit.

Nil ibi uirus agit, rapuit cum uulnere fatum,

Deprēsum est, quæ funda rotat, quā lēta uolarēt,

Quā m segnis Scythicæ strideret arundinis aer.

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murphi

Transactus? uelox currit per tela uenenum,

Inuaditq̄ manum, quam protinus ille relecto

Ense ferit, totoq̄ simul demittit ab armo,

Exemplarq̄ sui spectans miserabile leti,

Stat tutus pereunte manu, quis fatā h putaret

liæ, uel, ut nōnulli, Cili-

ciæ, celsus, & portuosus,

atq̄ ob id piratarum in

sidijs, opportunus, qui

ab eo Corycæi uocaban

tur Circa hunc mōtem

præstantissimum croci

genus nascitur. Dicitur

& crocum neutro gene-

re. Variæ species croci

memorantur à locis: e-

crocus Lycius, Cyrenai-

cus, Sarracenicus, id est,

Carthanus, uel Cnicus,

dicuntur. Agit hic

poëta de expresso croco.

A Coryco prouerbiū

ortum est, Corycæus au-

scultauit, ubi quis, quod

agit, ait D. Eras. cona

tur dissimulare, & tamē

à curiosis deprehēditur.

Pirata, de quibus dixi,

uagātes sparsim per por-

tus Coryci montis, misce-

bant se negotiatoribus,

ut quibz fortē appule-

ras uix quatuor surper

sunt, quin præfocatio in

sequatur, ac spasmus eū

C

Quod

A Quod, inquit Sulpit. in ripis Nili uersatur. Quamquā p totā Libyā. Rectius propter Cleopatram Aegypti reginā, q̄ sibi, ut ita exingueretur, Aspidem admouit. Non tam ueloci.] A' simili Amplificatio. Hic item locus de Aspide effigiatuſ est ad descriptionē eius serpens apud Nicerandru, qui scribit sine labore, hoc est, dolore hominē ab Aspide ictū mori, & somnolentū eum quidem, hoc est, per somnum.

Toxica poc.] **Toxicum**, nomē sortitum est, à taxo, quasi iaxicu, παρμακον. Est enim taxis tam presentis ueneni, ut, si uimentata taxi folia gustauerint, emoriatur. Quidam simlacem uocant. Si quis in Arcadia sub ea dormiat, ei

būmne capiat, moriatur oportet. Mēta Virgas Sabæas.] Saba, metropolis Aethiopiæ: & regia, quā postea Cabyſes de nomine sororis suæ Meroen dixit. Nilus eam ambit. Alij Arabum felicium metropolim uocāt, unde laudatissimū thus aduehitur, tum aut myrrinā, & cinnamomū, & balsamū. Strabo eam Meriaba uocat. Habet & palmas oderatas, & calamū. Ad hæc serpentes palmares, colore puniceo, ad ilia usq; asilientes: quorū morsus incurabilis est. Meriaba in mōte sita est, arborū pleno. Virgas Sabæas.] Sic exponit Sulp. nō tam subitā mortem infert toxicū arboris, quæ in Sabæa nascitur, ad eō thuri simile, ut fallat legētes. At omnibus in Arabia regione Sabæa, nascitur thurea uirga, inquit, ex qua colligitur thus: sed alia etiā uirga nascitur, ad similitudinē illius, quæ legētes thus plerūq; fallat, quia acerrimū, & teterrimū uenenum producit. Dicit ergo, uenenu huius uirgæ, quāuis sit acerrimū tamen maiorē uim nō habet, quā Aspidis uenenum. Micyllus uerō, aliter. Toxicum igitur, inquit generaliter hoc loco accipiendū pro ueneno. De illo autē, quod proprio nomine Toxicū dicitur, siue à taxo arbore, ut Plinio uidetur, siue ab eo, quod τὰ τοξενία eo inficiāt, siue etiam, quod τοξενία more celeriter interficiat, Dioscoridē uide lib. 6. cap. 20. Pli. lib. 16. cap. 10. Et Nicandru in Alexipharmacis. Hactenus ille. Stipite di.] arbore mortifera, quæ presentissimū uenenu habet. Ergo nō tam celerē mortē accersunt illa toxica, quæ Sabæi fatilogi matura legūt. Ecce proc. se.] Aliud exemplū Iaculi serpentis, qui sagitta in modū, per tēpora Pauli militis se trāsmisit. De Iaculo paulo antiē memoratū est. Deprensū est.] Duabus similitudinibus amplificat uelocitatē uolatus Iaculi, à saxo funda emisso in aērē, & uolōtū uolatus sagittæ arcu eubrata in cælū. Scythicæ ar.] celi Scythici, quod Scythæ, & Parthi, ut Cretenses, præ-

Scorpion, aut uires maturæ mortis habere: Ille minax nodis, & recto uerberere sæuus, Recte tulit cælo uicti decus Orionis.

Quis calcare tuas metuat Salpyga latebras? Et tibi dant Stygiæ ius in sua fila forores.

a Si nec clara dies, nec nox dabat atra quietem Suspecta est miseris, in qua tellure iacebant.

Nam neq; congestæ struxere cubilia frondes, Nec culmis creuere tori, sed corpora fatiſ Expositi uoluuntur humo, calidoq; uapore Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes, Innocuosq; diu rictus torpente ueneno

b Inter membra fouent, nec quæ mensura uiarum Quis uē modus norūt cælo duce, sæpe quærentes Reddide Dii, clamant, miseris, quæ fugimus arma, Reddite Thessaliam, patimur cur segnia fata?

In gladios iurata manus, pro Cæsare pugnant Dipſades, & peragunt Ciuilia bella Ceraſtæ.

Ire licet, quā Zona rubens, atq; axis iniustus Solis equis, iuuat æthereis adscribere causis,

Quod peream, cæloq; mori, nil Africa de te, Nec de te natura queror, tot monstra ferentem

Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem, Impatiensq; solum Cereris cultore negato

Damnasti, atq; homines uoluisti deesse uenenis. In loca serpentum nos uenimus, accipe pœnas

Tu quisq; superum commercia nostra perolus, Huic torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus oram

Abrumpens medio posuisti limite mortes,

stātissimi sint sagittarij.

Basiliscos.] De hoc dictum est item. Hūc à Murrho trāfactum cuspide canit, sed nihil id profuisse, cum mortuus

al. Sic nec nō minus pestilēs interfe-ctori fuerit. Quam prot. il.] Manum tactā ueneno Basilisci, ne totū corpus eo corrūperetur, præputauit. Auctarij uice illud addendū duxi,

quod Magi Basilisci sanguinē maris celebrā laudib. quoties coit in modū picis. Successum ei tribuūt eorū, quæ peruntur à principib. & quæ d Deo precamur. Vnde sunt, qui Saturni sanguinē appellarint. Notum est, Basiliscū uel solo aspectu hominem interire.

Scorpion.] Aliud, quis crederet Scorpionem tātas habere uires acceleranda mortis?

Teste cælo.] Ipsum cælū restabitur omnem

gloriā superati propemodū à se Orionis ad ipsum pertinere. Fabulantur, eū inter uenadum, Orionem Diana dixisse, omne id, quod è terra oriretur, facile interficere se posse: qua iactātia serunt terrā motā, ac Scorpionem produxisse, qui Orionem necaturus fuisse uideretur. Iuppiter uirūsq; audaciā miratus Scorpionem inter Zodiacæ signa collocauit, et Orionē in latere Tauri. Recto uerberere.] iclu cauda. recto. Est Scorpius, siue Scorpio uenenosus supra modū, eo importunior cæteris, quod percussus grauiore supplicio afficiat & lenta morte totū triduū conficiat. Ictus eius sceminis letalis est. maximē uerō uirginibus: uiris aut tempore matutino, priusquā aliquo fortuito ictu ieiunum uenenum emittat. Id in cauda gerit. Semper ferit ictu obliquo, etiam medio die uenenum habet, cū maximē Sol feriret. Quoties sinit, potu inexplebilis. Fortum suū deuorat, nec nisi unū relinquit solertissimum, qui matris clunibus inclusus, se à cauda & morsu tuetur. Sunt qui scribāt Orionē à Scorpio interfectū. Nigidius tradit eū in Chio insula, in mōte Chelippo oriū, uolūtate, atq; ope Dianæ. Cū enim in mōte Celsionio uenaretur, Orion irrisit Dianā, & contempsit simul eius opera, quæ in mōte cōstituisset. Hac de causa mota Diana immisit Scorpionē, ut eum perimeret. Impetrauit ob ista Diana à Ioue, ut Scorpium inter 12. signa collocaretur. Salpyga.] Auerſio ad Salpygam. Est autem (ut grāmaticis placet) Talpica formicarū uenentiarum genus, quas Cicero Solifugas uocat, à fugiendo Sole, Ardore cui Solis acrius cōcitur. quare eum, quod potest, fugit. Perotus hanc Solpugā à Luciano hoc loco appellari docet, nō Salpygā. Sunt, qui hoc loco, Salpyga, & Salpuga legāt. Rursum, sunt qui eandem eū Scytalæ esse, credāt. Pli. lib. 29. ca. 4. Est, inquit, formicarū genus uenentiatū, nō eas nouere in Italia, Solifugas Cicero appellat. Solifugas Bætica, his cor Vesperilionis cōtrarium, omnibusq;

nibusq; formicis, & Salamandris restitit. Idem lib. 8. cap. 29. Citra Cynamolgos Aethiopus latè deserta regio est, à Scorpionibus, & Solpugis, gente sublata. Micyllus ad istum modum diligenter hunc locum etià expendit, cuius uerba, ne sua laude defraudetur, adscribã. Varia, inquit huius loci lectio est. Volateranus, Salpynga legit, breuemq; serpentem interpretatur. Alij Salpyga malunt, idq; genus esse formicæ uenenatæ tradunt. Plinij uidelicet auctoritate adducti apud quæ lib. 29. cap. 4. ita legitur. Est & formicarum genus uenenatû, nõ nouere eas in Italia, Solifugas Cicero appellat, Salfugas, siue (ut ipsi uidentur legere) Salpugas Batica &c. Vera igitur lectio uerior sit, difficile est diiudicare: quãdo idem Pli. lib. 8. cap. 29. de eodem animante, puto, loquẽs, Citra Cynamulgos Aethiopus, latè deserta regio est, à Scorpionibus, & Solpugis gente sublata. Et Festus Pompeius Solipunga genus bestiolæ maleficæ est, inquit, q; sit acrius contradiusq; feruo re Solis, unde & nomẽ traxit. Quod si autẽ ut in re obscura, diuinare licet, credã ego apud Plin. quidẽ posteriore loco, pro Solifuga, Solipungam, ut Festus, aut certè Solpungã, ut ipse alibi habet, legendum esse. Lucanum autẽ Salpungam, aut etiã, Salpygã, quando facilis transiit, u. & y. gentis suæ more posuisse. Hæc ille, etiam, eruditè. Et tibi dant.] periphraſis Parcarum sororũ trium, & mortis, dant tibi copiã, & potestatem moriendi. Nam neq;.]

Per secreta.] per regiones longè secretas, ac remotas ab orbis Romano bellũ Ci-
a al. quã. uile graſſatur, & exercitus ductatur. Arca ni nob.] Libyæ, cuius
b al. habet naturã nunc tecum di hoc. ſeimus cognoscere.
c al. cælũ. Clauſtra mũdi.] ubi orbis terrarum clauditur Oceano Atlãtico, ubi terrarum finis: ultra eũ, nullas eſſe terras, perſuaſum habemus. Coeũt ignes.] Sidera, & ſtella, quæ igneæ ſunt naturæ, his calidis regionibus coeunt, & propius Soli cõiunguntur, quæ nobis aliàs remotiora fuerunt. Stridentibus undis.] Calore Solis, dicit Omnibonus. Forſan Oceanum occidentalem innuit, in quam partem iter uertunt. Premitur na po.] Arcticus polus depreſſior hic eſt, quã apud nos eſt. Et quo longiores reſeſſus Africa petimus, hoc magis deprimitur, et aſtius hic augetur Longibus.] Nulla terra ultra Mauritanã eſt. Poſteris temporibus ſecus compertum eſt, Luſitanorum nauigationibus.
Quæ.] Rectius, quã, ut habet diuerſa lectio. Nulla terra ultra eam eſt, quã regnum iubæ, quæ & ipſa forſan ſerpentium plena eſt, quã terram quærimus, quæ cæli ſolatia habet forſan. Alios So.] Dies aſtius, quã hic, ſiue ſi-

Per secreta tui bellum ciuile reſeſſus,
Vadit, & arcani miles tibi conſcius orbis
Clauſtra petit mundi, forſan maiora ſuperſunt,
Ingreſſis coeunt ignes ſtridentibus undis,
Et premitur natura poli, ſed, longius iſta
Nulla iacet tellus, a quæ fama cognita nobis,
Triftia regna lubæ: quæremus forſitan iſtas
Serpentum terras, b habet & ſolatia c cœli.
Viuit adhuc aliquid, patriæ non arma requiro,
Europamq; alios ſoles, Aſiamq; uidentem.
Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
Africa: Cyrenis etiam d tunc Bruma rigebat,
Exiguãne uia legem conuertimus anni?
Imus in aduerſos axes, euoluimur orbe,
Terga damus ferienda noto, nũc forſitan ipſa eſt
Sub pedibus iam Roma meis, ſolatia fati
Hæc petimus: ueniant hoſtes, Cæſarq; ſequatur,
Quã fugimus: ſic dura ſuos patientia quæſtus
Exonerat, cogit tantos tolerare labores
Summa Ducis uirtus, qui nuda fuſus arena
Excubat, atq; omni fortunam prouocat hora.
Omnibus unus a deſt fatis, quocunq; uocatus
Aduolat atq; ingens meritum, maiusq; ſalute
Contulit in lætum uires, puduitq; gementem
Illo teſte mori: quod ius habuiſſet in ipſum
Villa lueſ: caſus alieno peſtore uincit,
Spectatorq; docet, magnos nil poſſe dolores.

uerſus fuit antea, tam longè recedemus in meridie, & petimus Antipodas, ut idem à tergo incipiat nobis ſpirare, loquitur accommodatè ſenſui cõmuni, & populari. Sub pedibus.] Quo longius in Auſtrũ receditur, hoc magis propter rotunditatẽ terræ, pedibus contrarijs inceditur. Sic dura ſuos.] Clauſula querelæ militis, atque hinc tranſiit in laudes Catonis ab humanitate: & beneuolentia erga milites ſuos. Excubat.] magna laus Catonis à patientia. A deſt fatis.] periculis, & laboribus ſuorum militum.

Cauſſa, quã ad obrem tellus ibi omnis ſuſpecta erat ad qui- A eſcendũ: nec frõdes ulla in ijs regionibus erãt, nec ſtramẽta, nec culmi, nec iunci, nec ulna, è quibus toros ſibi aggererent. Gelidas peſtes.] Serpentes frigidat per noctes.

Quæ menſura.] amplificatio malorum. Cũ ita paſſim alijs ſuper alia incõmodis iactarentur, illud mali accebat, ut neſciret iiteris finẽ. Reddito Dij] Collocatiõne maioris periculi, exaggerat minus. Manus iurata.] exercitus iuratus in gladios, ad pugnandum: cur in longas mortis pœnas ſeruamur? Ire liber, quã zo. rub] Rectè Sulp. Rubentẽ Zonã torridam, & exuſtam caloribus uocat metaphoricè. ad ignis ardentis colorem allubens.

Axis inuſtus.] expulſio, circulum æquinoſtiale, & regiones propter intolerabilem æſtum inhabitabiles creditas inter Cancrũ, & Capricornũ circulos: quamuis habitabiles eſſe poſteris temporibus. Solis equis.] curſu Solis. Aethereis cauſis.] Rectè Sulp. fatis noſtris, & aſtris, ac noſtris conſtellationibus, quibus huc propulſi ſumus. Nec de te natura.] per occupationem à natura, quam excuſat, culpamq; in ſe tranſfert, quod huc uenerit. Cereris cultore negato.] ubi nec ſeritur, nec ager coli poteſt frugum ſterilis Hinc torreate plaga.] Hanc terram abs te damnatam propter uenenata ſerpentum genera, inter torridam Zonam, & Syrtis mediam collocaſti.

dere, & ſigna ſiue (ut & Sulp.) alios Solis meatus, & curſus. Cyrenis.] Cyrenæ ſunt inter Aegyptum, & Syrtis, conditæ à Batio Theræorum Duce. Hanc urbem Apolloniam poſtea dictã Stephanus credit, & eam à Cyrene Hypſei filia dictã credit: uel à Cyrene fonte regionis. Itẽ alia eſt Iberiæ alia Maſiliæ. Sed de Cyrenis alibi fuſius annotauimus. Legẽ anni?] ubi tum Bruma durior paulò nobis eſſe uidebatur, hic æſtu, & C ſiue enecamur. Imus in aduer. ax.] ad poliũ Antarcticũ amplificatio, & eos homines, qui pedibus nobis oppoſitis ingrediuntur.

Feriẽda no.] uento Auſtro, qui nobis ad-

A Contulit in] Maximum beneficium erat, ac meritū, adeoq; salute maius in morte suorum animos cōfirmare, atq; huc omnes suas vires cōferre, ut hac humanitate sua reliquorum animos ad periculorum tolerantiam erigere. Est profecto magnum solatium exercitui, nec solum pa-

rem reliquis in tolerandis malis animū Ducit uidere, sed beneuolum etiam in subleuando, occurrendoq; afflictis ipforum rebus. Gementem.] Magna sanē autoritas, & maiestas Catonis, quod moribundos genere puderet eius conspectu, ac præsentia.

Vix mi.] Ad remedium cōtra Serpenū morsus transiōne fa- cit. Marmaridæ Pyl.] Marmarica regio in Africa, ab Occasu Cyrenæica, à Septentriōne, pelago Aegyptio: ab Ortu Aegyptio: à Meridie: parie Libyæ. In hac sunt Nafamones, & Libyarchæ populi. Barca hodie dicitur. Et populi

Vix miseris serum tanto lassata periclo Auxilium fortuna dedit, gens unica terras Incolit à sæuo serpente innoxia morsu Marmaridæ Pysylli, par lingua potentibus herbis Ipse cruor tutus, nullumq; admittere uirus Vel cantu cessante potest: natura locorum Iussu ut immunes misti a serpentibus essent. Profuit in medijs sedem posuisse uenenis, Pax illis cum morte dara est. fiducia tanta est Sanguinis, in terram paruus cum decidit infans, Ne qua sit externæ Veneris mistura timentes Letifica dubios explorant Aspide partus, Vtq; Iouis uoluerit calido cum protulit ouo Implumes natos Solis conuertit in Ortus, Qui potuere pati radios, & lumine recto Sustinuere diem cœli, seruantur in usus: Qui Phœbo cessere, iacent, sic pignora gentis Pysyllus habet si quis tactos non horruit angues, Si quis donatis lufit serpentibus infans.

sudor quoq; medebatur, non solum salua. A Pysyllis, Pysyllicus in Lybico mari, magnus, & profundus, trium dierum nauigationis. Silius Italicus, de Atyro Pysylo. li. 1. Nec nō Serpēs diro exarmare ueneno Doctus Atyr, ta- Et q; graues sopire Chelydros. Ac dubiam admo- to sobolem explorare Cerasse. Pysylli. Bithynia urbs est, quæ hodie dicitur, Picello. Par lingua.] Sul-

a al. mixti. b al. mixtu- ra.

B Marmaridæ usq; ad maiorē Syriam euagatur. Pysylli] Pysyllorum gens in Marmarica dicta fuit, à Pysyllorū rege, cuius regio in Syrtibus maribus, & earum partium fuit. Horum corporibus ingenitum uirus erat exitiale serpentibus, cuius odore componebantur in somnū. Hic mos apud eos inoleuerat, ut liberos scuisimis serpentibus obijcerent, & ita pudicitiam uxorū experirentur. Et quod maxime mirū erat, serpentes non fugiebant eos, qui adulterino sanguine prognati fuerant. Hanc gentem Nafamones ad interuentionem propē susculerunt. Manserunt tamen reliquæ aliquot, qui uel è bello fugerant, aut certē non inter fuerant. Simile quoddam hominum genus fuit apud Italos, Marfi, orti à Marfo filio Circes, quibus etiam naturalis uis inerat contra serpentes. Sed ad Pysylos redeamus. Hos, ut suprā demonstrauimus ex Plutarcho, Cato secum duxit, iter facturus per desertā Libyæ, qui morsibus serpentum mederentur, partim ore extrahentes uenenum, partim serpentes cantibus mitigantes. Herodotus etiam libro quarto historiarum meminit Pysyllas in Africa esse conterminos Nafamombus. Austrumq; quoddam tempore ualidum ac diutinum flauisse, quo aqua omnis eorum in illis locis exaruit. Sed hanc historiam alibi retulimus. Plinius, quorundam inquit hominum tota corpora profunt, ut ex his familijs, quæ sunt terrori serpentibus: tactu leuant ipso percussos, suctu uo medico, quorum è genere sunt Pysylli, Marfiq;. & qui Ophiogines uocantur in insula Cypro. Ex qua familia legatus Hexagon nomine à Cons. Romæ in dolium Serpentium coniectus experimenti causa, circummulcētibus linguis miraculum præbuit. Signum eius familie est. (si modo adhuc durat) uernis temporibus odoris, uirus: atq; eorum

pilius exponit, in cantationem ipforum habere uim parem herbis uenena fugantibus. Fortassis sic accipiendum, quod habent linguas efficaces, & potentes, ad exugendum uenena, ut ipforum cruor non inficiatur. Quare citra incantationem id fieri affirmat poëta, ut nullum uirus concipiant Indiciū doctis esto. Natura loco.] d loco argumentum, cur id geri possit.

Profuit.] Amplificatio naturæ Pysyllorum ab utili. Pax illis.] Veneno mortifero, dicit Sulp. Ego sic, cum illius pace, non moriuntur ueneno sed à morte naturali liberantur ab omnium serpentium ueneno. Fiducia tanta.] ephensis, in fidem Pysyllorum, quod ueneno serpentium nullo pacto infici possint. In terram.] Hoc paulo anti ostendimus solere eos liberos suos scuisimis serpentibus obijcere, partim ut ita pudicitiam uxorū experirentur. Externæ.] adulterinæ. Vtq; Iouis] d comparatione dicta, ab aquila Iouis armigero. Hanc dicit, omnes suos puellos, qui contra Solem obtueri nequeunt, è nido deijcere: qui uerò ἀναγασταίνονται, id est inconniuentur, contra Solem uidere possunt: eos seruant in propagationem gentis suæ. Qui Phæbo ces.] Qui contra Solem tueri nequeunt, eijciuntur. Plinius lib. 10. cap 4. Halietus tantum inquit, implies etiamnum pullos suos percuitens, subinde cogit aduersus inueneri Solis radios. Esi conuiuentem, fientemq; animaduertit, præcipiat è nido uelut adulterinum, & degenerem. illum, cuius acies firma contrā steterit, firmat. Sic pignora.] Ad eūdem modum Pysyllus facit, si qui liberi non horrent serpentium contactum, educantur.

ut serpentum uenenis afflati, tactiq; à Pysyllis, & herbarum uicariarentur. Expurgat can.] Prius Pysylli locum, in quo castra locanda erant, incantamentis, & diuersis V 4 4 herbis

Nec sol.] Properat ad Pysyllorū artes, & herbarum potentiam contra serpentiū morsus, & uenena. Tentoria.] Cato castramadari iussit post tanti iuineris tot labores,

Nec solum gens illa sua contenta salute. Excubat hospitibus, contraq; nocentia monstra Pysyllus adest populis, qui tunc Romana secutus Signa, simul iussit statui tentoria Ductor. Ptimum quas ualli spatium comprehendit arenas, Expurgat cantu, uerbisq; fugantibus angues. Ultima castrorum medicatus circuit ignis. Hic Ebulum stridet, peregrinatq; Galbana sudant.

herbis expurgare ag-
grediuntur, tum autē,
et angues primū inde
fugare. Ignis me-
di. Jfficax odoribus,
et suffitu aduersus no-
xia animalia.

Ebulum.] Enume-
rat eruditē herbas me-
dicas contra serpen-
tum uenena, Ebulū,
sive Ebulus. Græcè
χαυωάχιν, herba ru-
bris bacis, admodum
Sambucæ similibus,
grauis odoris. Vergil.
Sanguineis Ebuli bac-
cis etc. Præfens reme-
dium contra morsus
serpentum, Germani
uocant, schlechte u-
ber, wilde uher. Ha-
dick, Adic, Attich,
Græcè χαυωάχιν, us,
quasi, humilis Sambu-
cus. Calbana pere-
grina.] Exotica Galbana, γάλβανον, Galbanum a-
pud Latinos item et Apothecarios, species Ferula, quam
eiusdem nominis resinæ modò Stagonitum nominant, ca-
lidum natura, et siccum. Nasctur maxime in Syria
Metopium dictum: Optimum huius generis pingue est, ac
tenax, sed grauius olens. Quod ad uenenū attinet, mixtū
cum myrrha uino si bibatur cōtra uenenum singularē ef-
ficaciam habet. Vtium odore fugat uenenata animantia.

Et Tamarix.] Sive Græcè Myricæ Germanicè, Tama-
risch. Plin. multis de Tamarice agit, ad postremū efficax,
inquit, est, cōtra Serpentū ictus, præterquā Aspadum. In
Syria, et Aegypto nascitur, nostris regionibus prorsus in-
cognita. Non le.] Plin. addit etiā uulgò eam infœlicē ar-
borem uocari, quod nihil ferat, neq; feratur unquā Folijs
partim subuiriidibus, partim in flauū pallidius tēdentibus
ramis, unde folia coloris cimericeī enascuntur. Duæ maxi-
mè species eius traduntur, Maior et minor. Minor ferè 7.
pedum lōgitudine est. Costus.] Tres Costi species sunt,
Arabica: Indica, et Gariophilata. Cōducit aduersus uipe-
ræ, et aliarum serpentium morsus. Panacea.] πανα-
κία, omne, et ἀνεόμου. Medeor, sive ἀκέρ, eiusdem
significationis, quod omnibus morbis medeatur: à τὰ-
πανες, Panaces, et Panax. Vergil lib 11.

Ambrosios succos, et odoriferam Panaceam,
πανακία. Plin. lib. 25. cap. 3. Panaces ipse nomine om-
nium morborū remedia promittit. Columel. li. xi. cap. 3.
Panax quoq; tēpore leui, et subacta terra, rarissimè disse-
riur. Vocatur et Ligusticū, Græcè λιβύστινον, à Galen.
λιβύστινον, et ab Apothecarijs Leuisticū. Tres species
eius faciunt, Heracliū, Aselepij et Chironium. Aselepij
Panacis flores, et semē uehemētē cōducunt cōtra morsus
serpentū, si in uino esorbētur, mixta oleo, si morsum uul-
neribus imponātur. Simili ratiōe flores, et radices Pana-
cis Chironij p̄fens antidotum, si bibantur, habent contra
omnium serpentium uenena. Theffala.] Cētaurea, sive
Cētaurcō. ηερ/άου/ε/ρ, herba, cuius duæ maximè species
traduntur, Maior et minor. In fine ueris nascitur calida et

Et Tamarix non læta comas, Boaq; Costus,
Et Panacea potens, et Theffalia Centaurea,
Peucedanūq; sonans flammis, Erycinaq; Tapfos
Et larices, fumōq; grauem serpentibus urunt
Abrotanum, et longē nascentis cornua Cerui.
Sic nox tuta uiris, ac si quis peste diurna
Fata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis,
Psyllorumq; ingens, et rapti pugna ueneni.
Nam primum tacta designat membra salua,
Quæ cohibet uirus, retinetq; in uulnere pestem.
Plurima tunc uoluit a spumantia carmina lingua
Murmure continuo, nec dant suspiria cursus
Vulneris, aut minimum patiuntur fata tacere.
Sæpe quidem pestis nigris incerta medullis
Excantata b perit, sed si quod tardius audit
Virus, et illicitum iussuq; exire repugnat,
Tunc super incumbens pallentia uulnera lambit
Ore uenena trahens, et siccant dentibus artus,
Extractamq; tenens gelido de corpore mortem
Expuit, et cuius morsus superauerit anguis
Iam promptū Psyllis uel gustu nosse uenenum.
Hoc igitur c leuior tandem Romana iuuentus
Auxilio, latē squalentibus errat in aruis.
Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta
Vidit areniuagum surgens, fugiensq; Catonem.

sicca. Chironiō, alioqui A
etiā uocāt, quod Chi-
rō ea curatus dicitur,
quod cū Hercules ex-
cepto hospito. et arma
pertractant sagitta in
pedem excidisset. Fo-
lia sunt lata, oblonga,
ferrata ambitu, ab ra-
dice, densa, caules, ter-
num cubitorum, geni-
culati. Capita in his
ceu papauerū. Radix
uasta, rubescēs, tenera,
fragilisq; ad bina cubi-
ta, madida succo ama-
ra cum quadā dulcedā
ne. Nasctur in colliba
solo pingui. Laudatissī-
ma est in Arcadia, Eli-
de, Messēnia, Pholoe,
Lycaeo. In Alpib. itē lo-
cis pluribus. Est et Cen-
taurion cognomine Le-
pton. Tertia Centauris
cognomine Triorches,

Centaureæ siccæ decoctæ omnium morbis medetur. Vo-
catur, et Maronion, Nefion, Pelethronia, Linnites, He-
meroton, Chiroiō, Hæma, Heracleos, id est, Herculis san-
guis, Polyhydiō, Vnefera, Germanicè Sātori, sive Cētori,

Theffala.] Propter Chironē Theffalum, à quo etiam
Chironium diximus, appellari. Sed si in dubio uertitur
apud scriptores, quid sit Cētaurium. Peucedanum.]
πευκέδανος, sive ἀραδός δαχτυλίου, hoc est, bonus Geni-
us: Pmastellum, Stataria, Fœniculus Porcinus. Præter
alias uires, prunis ustum fugat serpētes et omnia uenenata
animantia. Caulē habet tenuē, et oblongum, nō dissimilem
sceniculo: nigrā radicē, et odorem graue. A' pinu nomen
inditum est. Erycinaq;] Sicula Tapfos. Tapfus Barba-
tus, apud Apothecarios. Latine, Verbascū. Græcè φλό-
μος, Lychnitis, et Pyenitis, Apuleio: à nōnulli etiā Can-
dela regis: Cādelaria: et Lunaria. In Germania inferiori:
Dollernyt: Dollenbladerē: Toofeceny. Similē uerbe-
næ esse aiunt, et pro ea sæpē accipiunt minus candidis folijs
flore luteo, cauliculis pluribus. Diosc. Thapsiā Latine Pe-
rulaginem uocari dicit, ab insula Thapsa, ubi inuenta pu-
tatur, cuius etiā Nicād. meminit. Erycina Sicula, ab Ery-
ce monte Sicilia, ubi nasci creditur. Mōi nomē dedit E-
ryx Veneris et Butæ Amyci Babrycorū regis filij. Quē
cū in Sicilia regnaret, corporis uiribus eximie præstās,
hanc legē tulit hospitibus, ut secū cestibus deceraret, quā
tandē ab Hercule ex Hispaniā redeunte superatus occu-
bit, et in summo cacumine montis sepulius fuit, sub quo
in matris Veneris honorem templum condiderat. A' mō-
te ipsa etiam Erycina uocatur. Ouid.

Quid geminas Erycina meos sine fine dolores?
Erycina Venus Romæ, et in Sicilia colebatur. Pomponi-
us Mela. Montiū Eryx maximus memoratur, ob delubrū
Veneris, Vnde Erycina dicta est. Nicander εἰς α/ν θρινα
νιου θά/ξ. dixit, quē Lucan. hic imitatus est, in epitheto.

Et Lar.] Larix. Græcè, δάλαξ, arbor pino, et Abieti per
quā similis, ut est apud Plin. lib. 16. ca. 10. Parū nota est,
nisi qui habitat circa Padū, et littora maris Adriatici.
Folia

Folia producit, per omnia pini similia: fundit resinā liqui-
dam mellis Autici colore, & quæ Phihificis medeatur. E'
sylvestri genere est, cui etiā folia nō decidunt, ut nec Abie-
ti. Propter exuberantiam humoris, hoc est, resina, & picis.
Laricis maxime species sunt, picea, pinus, abies, tæda, lumi-
nibus sacrorum arbor gratissima, ut omnes eius species.

Abrotanum.] Abrotanum mas minus, abrotanū femel
la maius. Græcè, ἀβρότανος μικρότερος, ἀβρότανος ἀστει-
νός. Efficax remedium contra uenenum. Odor & fumus
Abrotani, uel ipsum obiectū, & sparsum humi fugat ani-
mantia, quib. inest uenenum. Cornua c.] Rectè Sulpit.
Plin. lib. 8. cap. 32. accensis: aut utrislibet, (cornibus) odore
serpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur.

Longè.] Ceruus Africa propemodum sola non gignit,
aut Plin. l. 8. ca. 24. Ergo ex Europa, aut Asia petēda quæ
orbis partes eos gignant. Quare aut Africa eos sola non
producat, in caussa est, quod per omnia uenenatis infestū et
inimicitia inter eos sint, & toto corpore antidotum contra
ea præsent, ut primum diximus de cornibus. Mandant ser-
pentes. Id singulare, ait, abigendis Serpentibus, odor, adu-
sto cornu ceruino. Quin & anima ceruorum urit serpen-
tes, sicut Elephantorum, extrahit. Et ceruis in pabulo sunt
serpentes, alijs uenenum. Eorum uita longa est. Post C. an-
nos capti aliqui prodantur, cum torquibus aureis Alexan-
dri Magni, ad optis iam cute in magna obesitate. Sic
nox.] Ad hunc modum per hos suffitus, & earum rerum
suffumigationes, & odores uiri militares ea nocte a serpen-
tibus tui fuerunt. Magicæ ge. Pssyllorum, ut poëta sta-
tim reddidit per epexegetin. Pūgna.] diserit. Lucianur, &
excantando, & exungendo Pssylli cum ueneno. Saliua] Ie-
iuna hominum saliuā, teste Plin. cōtra serpentes p̄sidio est.

Iamq̄.] Euaferāt iā
ex profundis arenis Li-
biæ, cum ad terrā soli-
dā, hoc est, glebosam,
et frugū, arborumq̄ sæ-
cundā uenirēt. Spis.]
hoc est, densatū solum.
Erōdes.] à signis mi-
tioris ingenij soli, cum
nemora & mapalia 30. dieb. nō uisa in cōspectu haberēt.
Sunt aut mapalia, easæ agrestes, Punica lingua. Sunt quasi
rotundæ cories: Idem signant magalia eiusdem gentis lin-
gua. Quāta ga.] per admirationem, legendum, cum per
tot dierum difficultates, per serpentum pestes rogati fuis-
sent. Leones.] ut p̄stantissimum omnium animantium, nō
uenenū habentem, et alia animātia, diuersa a serpentibus,

Iamq̄ illis magis, atq̄ magis durefcere puluis
Cœpit, & in terram Libyæ spissata a reuertī:
Iamq̄ procul raræ nemorū se attollere frondes,
Surgere congesto non culta mapalia culmo.
Quanta dedit miseris melioris gaudia terræ.
Cum primum sæuos contrā uidere Leones?
Proxima Leptis erat, cuius statione quietam
Exegere hyemem, nimbis, flammisq̄ carentem.

is, ab hac Leptiani. Alterā trans Syrium minorē, iuxta op-
pidū Oceani. Hæc Magna Leptis cognominatur: & Nea
polim dici existimant. De minore Loqui uidetur poëta.
Exegere.] hoc est, hybernarūt hic post lōgos, & magnos
itineris labores. Nimbis.] Vbi hyems neq̄ pluuia neq̄
tempestatibus sæuiuit: neq̄ Solis nimio aestu afflicti fue-
runt, sed temperatum fuit cælum, & clemens.

Cæsar ut.] Poëta
ad Cæsaris res a pug-
na Pharsalica redit
ad historię seriem. Li-
uius post tertiuū diē Ce-
sarem insecutum Pōpe-
iū fuisse scribit. Ipse
uero Cæsar se in Asiā
profecitū prius scribit.
cū in Asiā uenisset, in-
quit, reperiebat. T. Api-
um conatum esse tolle-
re pecunias Epheso ex
fano Dianæ: eiusq̄ rei
caussa. Senatores oēs
ex provincia uocasse,

Cæsar ut Emathia fatiatus clade recessit,
Cætera curarum proiecit pondera, soli
Intentus genero, cuius uestigia frustra
Terris sparsa legens, fama duce tendit in undas
Threiciasq̄, legit fauces, & amore notatum
Aequor, & heroas lachrymoso litore turres
Quā pelago nomen Nephelias abstulit Helle.
Non Asiam breuioris aquæ disternat usquam
Fluctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
Pontus, & ostriferā dirimat Chalcedona cursu,
Eximiumq̄ ferens parua ruat ore Propontis.
Sigæasq̄ petit famæ mirator arenas
Et Simoentis aquas, & Graio nobile busto
Rhætion, & multū debentes uatibus umbras.
Circuit exultæ nomen memorabile Troiæ,
Magnaq̄ Phœbi quærit uestigia muri.

Miram uim, & propè incredibile, saliuæ li. 28. ca. 4. refert
Despui ita Comitiales morbos, hoc est, cōtagia regeri. Si
quem peniteat ictus eminus, cominus' ue illati, & statim ex-
puat mediā in manū, qua percussit, leuatur ilico percussus
à pœna. Saliua post aurē digito uelata sollicitudinē animi
propitiat. Venā quoq̄ à Dejs, inquit, spe alicuius audacio-
ris petimus in sinū expuendo. Soritilegia uem fiunt per sali-
uam hominis. Mulieris saliuā medetur oculis eruentatis.
Itaq̄, Pssyllus primū designat mēbra saliuā afflata tactiq̄
à Serpentib. Deinde multa carmina submurmurat secū, &
quidē lingua spumanti. Cursus.] Locutionis pertinaciā,
& perseuerantiā nō efficiunt respirationem. Fata.] peri-
cula uulnerū, non ferunt illam taciturnitatem. Pettis]
uenenum. Siccat d.] Lābendo & morflu. Tenēs m.]
Sulpit. expomit, uenenum mortiferū. Retinet mortem, quō
minus is moriatur erepto, exuctoq̄ ueneno. Cuius mor.]
hoc est, cuius anguis morsus uicerit, ac deiecerit hunc mili-
tem, statim Pssylli norunt ex gustu uenenum. Hoc igit.]
Tanto salubrior miles Romanus expatiatur in agris Liby-
cis. Bis pos.] Epilogus huius erroris Catoniam per deser-
ta Libyæ, à longiudine temporis, quod per ea loca uagati
fuerunt. Bis pos.] Duos menses errauit M. Caro, per de-
serta, & arenosa illa, & periculorū plena loca. Plutarchus
in Aphrica, inquit, hybernatus deinde, exercitiū duxit plus
minus decem millium. Quā diu uerō, non addit. Sirabō
uerō autor est, terrestri itinere Syrium peragrasse 30 dieb.
exercitiū in partes diuiso aquarum gratia. Addit Plutar-
chus res Scipionis, & Vari factionibus & odijs: um pessimo
loco fuisse, cum uterq̄ colendo, inseruendoq̄, Iubæ gra-
tiam aucuparetur, hominis ex affluentia opū, ac diuitia-
rum intolerabilis facti.

hactenus nō uisa, non ob-
noxia. Proxima.] Du-
plex Leptis est, Minor q̄
Sarrana cognominatur,
à Sarranis Phœnicis:
Vnde à Silio li. 3. Leptis
Sarrana dicitur. Salust.
in Iuguri. Duæ sunt Syr-
tes, inqt, inter quas Lep-
tis, ab hac Leptiani.

Alterā trans Syrium minorē, iuxta op-
pidū Oceani. Hæc Magna Leptis cognominatur: & Nea
polim dici existimant. De minore Loqui uidetur poëta.
Exegere.] hoc est, hybernarūt hic post lōgos, & magnos
itineris labores. Nimbis.] Vbi hyems neq̄ pluuia neq̄
tempestatibus sæuiuit: neq̄ Solis nimio aestu afflicti fue-
runt, sed temperatum fuit cælum, & clemens.

ut his testib. summa pecu-
niæ utaretur: sed inter-
pellatū aduēu Cæsaris
profugisse. Ita duob. tē-
poribus, Ephesia pecu-
niæ Cæsar auxiliū tulit.
Itē cōstabat Elide in tē-
plo Mineruæ repetitis
atq̄ enumeratis diebus,
quo die p̄lium seruū dum
fecisset Cæsar, simula-
chrū Victoriæ, quod an-
te ipsam Mineruā collo-
catū erat, & ad simula-
chrū Mineruæ spectabat
ad ualuas se tēpli, limēq̄

a al. redires

b al. quietā

conuertiffet. Et paulò
pòst Cæsar paucos die-
es. in Asia moratus, cū
audiffet Pòpeiū Cypri-
uifum, cōiētās eum in
a al. iacētēs Aegyptium iter habere,
aut, latētēs. propter neceffitudines
regni, reliquasq; eius lo-
ei opportunitates, cum
legionib. una quam ex
Thessalia se sequi iuffe-
rat, & altera, quam ex
Achaia à Fusio legato
b al. Hereas, euocauerat, equitibusq;
& Heftore- oftingentis, & nauibus
as. lōgis Rhodijis decem, &
Aftaticis paucis Alexā-
driā peruenit. Appian.
uerò multo aliter hoc
iter Aftaticum digerit.
c al. damna Cas. inquit, post adeptam
biquu. uictoriā, per duos
dies in Pharfalo cōmoratus est, sacris intendens, exercitūq;
ē plio defeffum uiciffim recreans. Et in loco Thessalos, qui
cum ipso depugnauerāt, liberos esse iussit, Athenienfibus
p̄terea ueniam petentib. facillē cōceffit, his uerbis ufus. Sæ-
penumero uos ueftri culpa ad interitum redactos, maiorū
ueftrorum gloria falutē reddidit. Tercia die Oriētē uerfus
castra mouit, fidē Pòpeiāna profecutus fugā. Cū ad Hel-
lefpōtum perueniffet, irirennū inopia, scaphis exercitū tra-
ducere cōpellitur. Caffius fortuna quadā irirennū parte
romitatus ad nauiganti obuius fit, cū ad Pharnacē pro-
peraret. Et quanquā irirennū numero aduerfus paruas
rates tuō depugnare poffet, Cæfari tamen fœlicitate con-
teruius, cuius fides p̄fecta erat, uires formidandæ, eundē
cōfulto ad nauigare ratus, à irirennū in scapham porreētis
ad eam manibus, ultrò defilit, ueniāq; impetrata irirennū
oēs illi tradidit. Tantū potētia Cæfari fœlicitas sibi adfci
uerat. Et statim superato Hellesponto, Ionij, & Aeolij,
cæterisq; nationibus, Cherronesum magnam incolentibus,
quam uno nomine Afiam minorē uocant, per legatos ueniā
deprecantib. cōceffit. Audiens p̄terea Pòpeium in Aegyp-
tium pertransiffe Rhodum peruenit. At Lucan. alio cōfi-
lio pōitico, amplificandi itineris gratia, & delectandi caus-
sa, per Troadē, et loca Troadis memorabilia Cæsarē circū
ducit. Emathia.] Pharfalica elade defunctus fuit. In-
tentus gē] Pompeio, ut eum persequeretur, ne uires suas
rursus confirmaret externis auxilijs, & ipse Cæsar scribit,
rursus copias cōparare alias, & bellum renouare poffet.

Fama Du.] Acceperat enim in Orientē eum fugā inten-
disse. Tendit in.] In Propōidē & Bosphorum Thra-
cium, & paulò superius, qua Euxinus Pōtus per Bospho-
rum, in Propōidē ad Bizantium euoluitur, & in Helle-
spōtum circa Abydum, & Sestum cōtrahitur in angustias.
Notatū am.] Herus, et Læandri, inter angustias Propo-
nidis. Duæ fuerunt arces in littorib, earum faucium, Aby-
dus, & Sestus, quorum altera Europæ Læandri, altera He-
rus in Asia. Abydus in Asia, Sestus in Europa erat. Aby-
dus, patria Læandri, Sestus, Herus. Extat elegans carmen
heroicum Musæi uetustiffimi pōitæ, de amore utriusque.
Quamobrem diserētē Heroas turres utriusq; arces uocat.
Lachrymoso.] quod cum Hero Læandri inter tranan-
dum mergi procul prospicere, se quoq; ipsa ē turri p̄cipi

lam syluæ steriles, & putres robore trunci
Assaraci pressere domos, & templa Deorum
lam lassā radice tenent, ac tota teguntur
Pergama dumetis, etiam periere ruinae.
Aspiciunt Hestiones scopulos, syluasq; a patentes
Anchisæ thalamos, quo iudex federit antro:
Vnde puer raptus cælo, quo uertice Nais
Luserit Oenone, nullum est sine nomine saxum.
Inscius in sicco serpentem puluere riuum
Transferat, qui Xanthus erat, securus ab alto
Gramine ponebat gressus, Phryx incola manes
Hestoreos calcare uetat. discussa iacebant
Saxa, nec ullius faciem seruantia sacri,
Hercæas b (monstrator ait) non respicias aras?
O' facer, & magnus uatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus æuū.
Inuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ.
Nam si quid Latij fas est promittere Musis,
Quantum Smyrnæi durabunt ratis honores
Venturi me, teq; legent. Pharfalia nostra
Viuet, & à nullo tenebris damnabitur æuo.

tis, mater Helles & Phryxi. Ouid. 11. Metam.

Angustum circa Pontum Nephelidos Helles,
Helle fugiens cum fratre Phryxo insidias nouerca, aurei
uelleris arietem conscendit, ut in hoc Colchos ueheretur.
Quos cū per pelagus ueheret aries, neq; procul ab urbe By-
zantio abessent, Helle cōspectu, & astu maris perterrefa-
cta delapsa ex ariete in mare fuit, cœpitq; ab eo Hellespon-
tus deinde appellari. Non Afiam bre.] Septem tantum
stadij Afiam ab Europa diuidit Hellespontus. Exaduer-
so, Byzantio in Asia opposita est Chalcedon: in eodem lit-
tore Propōidē in Bithynia Nicomedia est. Haud procul
ab Afcanio flu. Chalcedon, à Chalcido uicino fluuio dicta
existimatur Byzant.] In ora Thraciæ esse ostendimus,
circa Bosphorum cōditum à Pausania Duce Spartanorū,
Iust. li. 4. Postea hæc urbs à Cōstāntino magno Imp. aucta
in immensam propē amplitudinē, sedes Imperij facta fuit,
Orientis caput, antea quoq; noua Roma appellata. Post-
eris temporib. à Mahomete Turca, anno 1453. Aliud By-
zantiū, siue Byzantiū est in Aphrica. Chalcedon ē ostrife-
ram, ait Sulp. quod ostrorū sit ferax. Tota Pōitica ratio sic
habet. Pōtus id mare dicitur, quod à Mæotide usq; ad Tene-
dū protēditur. Sed ubi primū se arctat à Tenedo Helle-
spōtus: ubi expādit Propōis. Vbi iterū p̄mit Thracius Bos-
phorus dicitur, inter Byzantiū, & Chalcedonē. Vbi iterū se
effūdīt, Pōtus Euxinus, q̄ Paludi Mæotidi cōmittitur, Cim-
merius Bosphorus. Totius huius tractus descriptio copiosa
extat apud Polyb. li. 4. Paruo.] Nā Euxinus Pōtus uasto
impetu per angustias Bosphori inter Byzantiū, & Chalce-
donē in Propontidē ruit. Sigæasq;.] Petit Cæsar Troadē,
cuius promontorium est Sigæum, alterum eius Rhæteum.
In Sigæo Achillis sepulchrum erat, quod & ipse Alexan-
Macedo inuifit. In Rhæteo, Ajax Telamonius. Cæsar har-
rum rerum gestarum magis admiratione, quam originis
suæ amore huc nauigauit. Simoētis aq;.] Delabitur Si-
mois ex Ida mōte, & haud procul à mari Xātho miscetur,
influitq; in paludē, & ad Sigæū intrat mare. Rhætion.]
Rhæteum promōtorium dicit, celebre sepulchro Aiæcis, us
modo meminimus. Græcē δὲ Ἰστῖος. nobilis ita urbs est Tro-
adis. p̄τῖος, & p̄οῖτῖος, legitur diuersis codicibus. Plin. li.
5. ca. 30. Extra sinum sunt inquit, Rhætea littora, Rhæteo,
& Dardano, & Arisbe oppidus habitata. Fuit & Achilleō
oppidum

tasset. Hinc illud disti. A
chon in Læandri ad He-
ro tranantē. Exemplar
Gracum ad manum nō
erat, cū iste cōmenta-
rer. Sed à docto quodā
olim sic reddidit fuit.

Clamabat tumidis au-
dax Læander in undis.

Pareite dum, mergi-
te dum redeo.

Hæ angustias Xerxes
ponte iunxit. Qua Pe-
lago.] Euxino Pōto no-
men suum abstulit Helle
puella in eo submersa,
ut non Euxinus Pontus
diceretur amplius, sed
Hellespontus ab Helle.

Nephelcias.] Patro-
nymicū, Nephelias filia
Vxor ea fuit Athaman B

A oppidum iuxta tumulū Achillis, cōditum à Mitylenais, & mox Atheniesibus, ubi elasis eius steterat. In Sigæo fuit & Acætiū à Rhodijs cōditū: in altero cornu Aiace ibi sepulto, 30. stadiorū interuallo à Sigæo, & ipsa in statione elasis suæ. Hac Plin. Strab. τὸ μὲν οὖν ἀρχαῖος ἢ ἱερὸν ἔστι, ἢ ἀνύμα πρὸς τὴν σιγαῖαν, καὶ ῥοδῖος ἢ, ἢ ἀνίλοχον ἀνύμα. Quæ & diligenter etiam à Micyllo annotata sunt. Vmbras.] Achilles, & Aiakis sepulchra tantopere præcipue ab Homero decantata. Debentes.] A quibus res gesta ipsorum celebrata sunt, et ne intercederint asserat. Troie ex.] à Græcis primum, rursus à Sylla uastata. Muri phœ.] quo Apollo, & Neptunus, pretio cōducti à Laomedonte urbem cinxerāt. Quare addit uestigia? quia cum Laomedō fidē falleret, nec promissum præmiū persolueret, iterum muros solo equarūt, Neptunus aquā, Apollo pestem immisit. Virg Aen. 2.

- ” Neptunus muros magno emota iridentis
 - ” Fundamenta quatit, totamq; à sedibus urbē Eruit.
- Affaraci.] hoc est, domos Troianas, & maiorū Aeneæ, unde originem ipse Cæsar duxerat. Fuit enim Assaracus filius Trois, frater Ili regis, ex quo Capys, cuius filius Anchises, pater Aeneæ fuit. Homer Iliad. 20.

” Ἀσάρακος ἢ γὰρ πύρι, ὃ δὲ ἀπ’ ἀρχαιοτέρων ἔρετο παῖδα. αὐτὰρ ἐμ’ ἀχιλῆος.

Iam La.] Arborea uetustate cariōsa, & ruinā minātes, ubi quōdā Mimerus, & aliorū Diuorum tēpla reb. Troianis integris fuerāt. Tota Per.] Ipsa tota Troia. Porro Pergamū Idæ promōtorium est. Pergama, orū. arces Troiana, quæ quoniā sublimes erant, oēs arces, ac ædificia altiora, (ut Seruio placet) Pergama appellari posuēt. Pergamus, siue Pergamū, Asiæ nobilis urbs, & florētissima sub regib. Attalicis, postea prouincia Romana facta fuit. Hic chartæ usus primū inuentus fuit ab Attalo rege: uel ab Eumene. Pergamena uulgo dicitur. Pergemenus Galenus medicus, & Apollodorus præcipior Augusti Imp. Aspicit Hel.] Mōtem, in quo Hestione, soror Priami, filia Laomedōtis, mater Aiakis, & Teucri ex Telamone exposita cæto quōdā fuerat, quā Hercules liberauit. Laomedō consuluit oraculū post acceptā calamitatē ab Apolline, et Neptuno, quo pacto Diij placari possent, respōsum fuit, si singulis annis puella cæto dilaceratā exponeretur. Sorte eligebatur puella: & eā tādē in filiā regis Hestionē cecidisset, (sunt tamen, q; eā Dijs postulatā tradunt) eum iā scopulo illigata cætu expectās staret. Hercules casu trāsiens, eā se liberaturū pollicitus fuit, si equos diuino femine procreatos, quos eum habere cōstabat, in p̄m̄ium sibi traderet. Ad hūc modū pactione inita. Hercules casa bestia uirginē liberauit. Sed cū rex promissis nō staret, Hercules cōtracto exercitu, Troiā expugnauit, Laomedonē occidit, Hestionen captā in uxorē Telamoni tradidit, Priamū captiuū abduxit.

Syluasq; lat.] Appositio, Sulpit. exponit, semitas undā Simeoentis, in quibus Anchises cum Venere Dea coiuuit. Erat alioqui domus Anchise secreta à reliquis urbis adificijs & undiq; syluula quadam obiecta, ut Aeneas ipse apud Vergil. testatur lib. Aeneid. 2.

- ” —————
 - ” Quamquam secreta parentis
 - ” Anchise domusq; arboribus obiecta receffit.
- Quo in.] In quo antro montis Idæ sederit Paris filius Priami, pascens oues suas, cum tres Deæ Duce Mercurio ad eum, ut iudicem formarum in Idæ descenderent, uenisset ἢ τῆς Ἰδῆς ἐν τῷ γαργάρω, inquit Lucan. τὸ τῷ, πρὸς ἰδέουσι θεῶν. Vade puer.] Ganymedes filius Trois,

forma pulcherrima, quæ aquila à Ioue missa inter uenandum in Ida monte rapuit, ad pocillandum Dijs, cōtempta Hebe Iunonis filia. Sunt, qui eum à Dijs captū scribant, non ad concubitum, ut nonnulli, sed pocillandum Ioui.

τὸν καὶ ἀνὴρ ἔλαυτο διὰ σιγαῖαν.

Quidā eū Affaraci, nonnulli Erychthonij fuisse autumat, & inter sidera collocatū. & eundē esse Aquario. Fulgentius eū nō ab aquila, sed ut bellicā p̄dā captū putat, adducitq; Anacreonē antiquissimū poetā, q; eū scripserit, quod eū Iuppiter bellū aduersus Titanas gereret (erat aut Titanus Saturni frater) iāq; sacrificasset caelo, aquila uolantē adesse uidisse, ut ceriū uictoriæ auspiciū. & id, quia p̄sens uictoria secuta fuit, in signis militarijs eum aquilā postea usurpasse. Sunt authores quidā, qui tradunt Ganymedē à Tantalō Phrygia rege captū, atq; in gratiā Iouis Creten sū regis, hominis libidinosi ad sup̄rū. Vnde magnū bellū inter reges fuerit cōflatū. Nominis etymō dicitū est, καρπὸς τὸ γαρύων, lateri, καὶ αὐτοῦ, cōsiliū, siue cura. Oeno ne.] hæc Nympha fuit in mōte Ida, quam Paris adolescēs amasse dicitur, & ex eadē duos filios suscepisse. Lusarrit.] Cum Paride cōcubuerit nympha illa fluminū, & sōtium. Est & Nais flu. oriens in Tauro mōte, & in Pōtum effunditur. Nullū sa.] Nullus locus in Ida mōte, qui ea reat fabula, et nomē nō habeat. Xanth.] memorabile fluius & Homeri carminib. adeō celebratus, qui & Seamā der dicitus fuit. Huic eā uim inesse tradunt, ut pota aqua oues ruffas efficiat, unde etiā nomē habet ξανθὸς & flavus. Et Achilles equus Xāthus dicitus fuit. Credunt, thieses flumen id Xanthū propterea appellasse, quod armētā proximē pascencia rufa omnia sint. Plumen, & oppidiū Lyciæ etiā est, à Xantho Aegypto, aut Cretēsi cōditore. Propriū uiri nomē itē est. Itaq; iam nō fluius erat Xāthus, inquit, sed exaruerat, qua nulla religione iclus eum trāsijt, et gramina citra religionē pedib. calcabat, sed quib. Hectoris fortassis sepulchrum fuerat. Phryx.] Qui nouerat sepulchrum, in quo Hector conditus fuerat, ut uuit mortui manes pedib. uiolare: Mortuos iniuria nō afficiunt. Monuit Phryx incola Cæsarē, ne Hectoris tumulum in profundo grauius latenti pedib. proculcaret. Villius sa.] ne quidem uestigium sepulchri præ se ferentia per nimiam uetustatem. Hecæas ar.] Iouis Hercæi. Sulpit. legit, Hecæas. Sed lōgē diuersa ratio est, inter Hecæas. Hecæas oppidum ponit in Arcadia Plinius. Tēplum uerō Hecæum Itanonis fuit in Samo. Hecæas ar.] loquitur hic poeta de ara in Troia, nō de Samo: spatiatur enim Cæsar in ijs locis, ubi quōdā Troia fuit. Ara hæc Iouis Hercæi ita denominata fuit intra muros regis, quod undiq; & ipsa muro septa fuerit, ἔπειτα & septum. Antiquitus Hecæus Iuppiter intra septē domus cuiusq; culius fuit, si Festus uerus autor est, quē etiā Deum penetrālē appellabant. Hestych. annotauit, Iouē Hecæum apud Atheniēses esse, & eius etiā meminit Sophoc. in Antigone. ἀλλ’ αἰεὶ ἀδελφῆς, εἰς οἴκῳ μνηστῆρας τῆ πάντος ἡμῶν σωθὸς ἐρνεῖς νυκτῆ. hoc est, nō si cognatiō mater huius fuerit, q; nobis Iuppiter Hecæus, Arrianus ἐ Nicomedia grauisimus historiographus prodidit, ad hāc Arā Iouis Hercæi Alexādrum illum ingressum Priamō litasse. Verba Arriani sunt libro primō ἀναβάσεω. ἔνταυ δὲ αὐτὸν καὶ περιέρω. πρὶ τῆ βαρύντῃ διὸς τῆ ἐρνεῖς λόγος κατέχευε. ἀνὴρ πρὸς αὐτῶν παροῖστων τῷ νεοπολέμῳ γενεῖ. ὁ δὲ εἰς αὐτὸν καθεῖνε. Atq; hic Iuppiter Hecæus Priami πατρῷος, triū oculorū fuisse fertur, in aula hypæthro, id est, subdiali. cuius summa

Simulachrum Argos trāslatum fuit à Sthenelo. Trium o-
culorum ratio providentiam significabat. Hic laurus fuit
in medio citrii arie mathematica facta. huius stirps ex pu-
ro & puro auro erat, 12. cubitorum altitudine. In summo
diffundebat se in ramos, qui totum atrium tegebant. Er-
rant flores, rami, & folia partim ex auro, partim ex ar-
gento: & inter gemmas fructus radiabant. Hanc laurum
Vlyffes, & Diomedes, uel (ut alij) Palamedes legati ad re-
petendam Helenam misit, ad stuporem usq; admirati fue-
runt. Ouidius. de Priamo.

” Cui nil Hercei profuit ara Iouis.

Ad hanc enim aram, ut est apud Vergil. Aeneid secundo,
Priamus obruncatus à Pyrrho Neoptolemo, fuit. Micyl-
lus citat eiam Calabrum lib. 13.

” — ἐνθα κη ἀντα.

” Δυσμενέω βασιλῆϊ ναυὰ φρονέει ἐνὶ νηυσὲρ
” ἐγχεῖς ποτὶ βωμῶν, ὅδ' ὠς ἰλερὸν εἶ οὐχ ἄλως
” ἔγω ἄφαρ τὸν ἐντα.

Plures auctores huius Hercei Iouis meminerunt. Addan-
tur hoc loco de Hæreo. Est Hærea promontorium è res-
gione Chalcedonis. Citatur eius descriptio carmine De-
mosthenis Bithyni à Stephano. Hæream, uel murus Hæ-
raus εἶχ' ἠραῖ. Urbis Thraciæ. Sed hoc nihil ad præ-
sens institutū. O' facer] Exclamat occasione carminis
Homericum dignitatem, Maiestatemq; poetices, & carmi-

num, quorum beneficio non ipsa poemata tantum, sed res A-
gestæ, & eorū auctores immortales redduntur. Ab exem-
plo maiori, colligit minus. Quemadmodum poemate Ho-
merico res Troianæ, & earum Duces immortalitate con-
secuti fuerunt, ita & ego, & tu Casar una cum mea Phar-
salica in omne æui uicturi sumus. Alludit ad illud Ouid.

Carmine fit uiuax uirtus, expersq; sepulchri est.

De dignitate poetarū & carminū Cicero differit copiosè
in oratione pro Archia poeta. Fato crispis.] Ab in-
teritu uindicas omnia ut sint immortalia ea quæ d uatib,
celebrantur. Smyrnei uatis.] Homeri, quem eum su-
um uindicabant Smyrnæi, Cic. pro Archia. Homerū Co-
lophonij ciuem esse dicunt suum: Chij suum uendicant;
Salaminij repetunt, Smyrnæi uerò suum esse confirmāt.
Itaq; etiam delubrum eius in oppido dedicauerūt. Permul-
ti alij præterea pugnant inter se, atq; contendunt. Varro
libro de imaginibus primo, Homeri imaginem in hoc epi-
gramma apposuit.

ἑπτὰ πόλεις διεπίσσα: περὶ ῥίγα ὀμίησ
ομύρνα, ῥόδου, κολοφῶν, σαλαμίν, χί, ἄργου, & ἄ-
θηναι. id est,

Septem urbes certant de stirpe insigni: Homeri

Smyrna, Rhodus, Colophō, Salamin, Chius, Argos, Athe-
næ. Pharsalia.] Nostri opus de pugna Pharsalica, de bel-
lo ciuili, quod tu gessisti, & Senatus P. Ro. Duce Pōpeio.

a al. conge- Vt Ducis.] Post-
ftu quam Casar uetusta

b al. thuri. Troiæ monumenta sa-
cremos, tis perstrauit, ara sta-
tuit, in quibus Troia-
nis manib. iuauit, pre-
catusq; fuit, ut ritè re-
liquum operum suorū
uellent fortunare. Pro-
misit inuicem gratia-
rum actionem in poste-
rum. Dij cinerum]
Præcatio Casaris reli-
giosa ad Diuos, & ma-
nes Troianos. Mei
Aeneæ.] Vnde origi-

al. Præc. nem nostra duxit, hoc
hitur, est, gens Iulia, ab Iulo

d al. Laffan. Aeneæ filio. Igois
te, Phrygius.] Vestalis

e al. ubi, ignis ille perpetuus, &
purus, quem Aeneas è

f al. muris, Troia in Italiâ secum
attulit. Vestam hanc
Græci ἐγίασθ uocant.
Poëta Vergil. libro 2.
Aeneid.

” Aeternumq; adyti-
tis effert penetrabilibus ignem.

Græci ἐγίασθ uocant ignem, Terram, & Deum. Ouid.

” Nec tu aliud Vestam, quàm uiuam intellige flammam
” Natâq; de flamma corpora nulla uides.

Pollux scribit aram sacrificalem fuisse, quæ in Prytæneo
erat, ubi ignis inextinctus seruabatur. Apud hanc publicè
excipiebantur legati: sed apud Xenophontem simpliciter
pro ara usurpatur. Apud Dorienses & Aeoles ἐγίασθ

Vt Ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,
Erexit subitas a congetti cespitis aras,
Votaq; b thuriferos non irrita fudit in ignes.
Dij cinerum Phrygiæ colitis quicunq; ruinas,
Aeneâq; mei, quos nunc Lauinia sedes
Seruat, & Alba Lares, & quorum lucet in aris
Ignis adhuc Phrygus, nulliq; aspecta uirorum
Pallas, in abstrulo pignus memorabile templo
Gentis Iuleæ, uestris clarissimus aris
Dat pia thura nepos: & uos in sede priori
Ritè uocat, date foelices in cætera cursus.
Restituam populos, grata uice mœnia reddent
Aulonidæ Phrygib. Romanaq; Pergama surgēt.
Sic fatus repetit classes, & tota secundis
Vela dedit Coris, auidusq; urgente procella
Iliacas pensare moras, Asiamq; potentem
Prouehitur, & pelagoq; Rhodon spumante reliquit.
Septima nox Zephyro nunquâ d Laxate rudetes,
Ostendit Pharijs Aegyptia litora flammis.
Sed prius orta dies non æturnam lampada textit,
Quam tutas intraret aquas. e ibi plena tumultu
Littora, & incerto turbatas murmure uoces
Accipit, ac dubijs ueritus se credere f regnis
Abstînuît tellure rates. sed dira satelles
Regis dona ferens, medium prouectus in æquor
Colla gerit Magni Phario uelamine tecta.
Ac prius infanda commendat crimina uoce.

μ, domus princeps,
ἐγίασθ. ἐγίασθ,
domus cōiuiarum.
ἐγίασθ, conuiuium.
ἐγίασθ, Vestales uir-
gines. Vestæ simula-
chrum è Pefinūte Ro-
mam portatum in pa-
latio positum fuit, uir-
ginesq; ei consecratæ,
quæ perpetuum ignē
conseruarent. Primus
Aeneas condito Laui-
nio ædem Vestē dedi-
cauit: inde Ascanius,
Albæ in parte montis,
cui suberat lucus, ubi
Iliæ mater Romuli, & C
Remi compressa dice-
batur. In huius Deæ
ministeriū castissima,
& nobilissima uirgi-
nes legebantur. Sed sa-
tis de Vestæ, & igne
Vestali. Pallas. Pal-
ladium innuit. Palla-
dium quidam Apollō-
nis simulachrū fuisse

arbitrantur: alij breue scutum è cælo lapsum, quod in me-
dio arcis collocatum erat, seruabaturq; diligenti custodia,
& quidem huiusmodi fati persuasione, quam diu in urbe
Troia esset, nunquâ fore, ut ea ab hostibus caperetur. Hu-
ius oraculi Diomedes, & Vlyffes gnari, per cloacas, & a-
queductus in urbem peruenerunt, & arcis custodibus ce-
sis, Palladium sustulerunt. Redijt tamen postea miro casu
iussu oraculi in Troianorum ius, asseruatumq; à Virgini-
bus Vestæ-

A bus Vestalibus magna religioe Roma multis seculis fuit. Verisimilius uideatur, quod ab alijs proditur. Palladis signum fuisse, a qua nomen habet, e ligno compactum, oculos toruē morans, hastaq; manu uibrans. Trium cubitorū Mineruæ palladium fuisse longitudine ligneum aiunt, in Pefinuntem Phrygiæ, cælo delapsum. Ioannes Antiochenus tradit, non e cælo cecidisse Palladium, sed Asiū quendam mathematicum id admirabili horoscopia fecisse, ut scilicet ea urbs foret inexpugnabilis, neq; unquam caperetur, in qua custodiretur. Hoc donasse Troi Apollodorus scribit. illum, condito lio, secutum bouem, ac precatū fuisse, ut prodigium uideret, iamq; tum cecidisse Palladiū, longum tres cubitos, pedibus incedens, dextra hastam tenēs sinistra fufum, & colum. Duo Palladia cælo delapsa tradunt, hoc Troianum, & Atheniense. Meminit Herodianus Palladij lib. 1. quod Cōmodi temporibus templo Veste ardente uirgines uestales in regiam per uiam sacram transtulerunt. Plura de Palladio qui caput cognoscere, legat commentarios nostros in 2. & 3. Aeneidos.

Nepos.] Caesar prognatus ex posteris Aenæ, & Iuli.

B Sede priori.] Vbi prius coluistis urbem, Troiam.

Grata uice.] Inuicem excitaturi & condituri sunt Romanam urbem in Phrygia, ut Iulienfes cōdiderunt in Italia.

Romana Perga.] Arces, quas Romani tui sunt ædificaturi. Vela d. Coris] Secundis uentis dedu uela Rhodum Est autem Corus, qui & Argestes, ab Occasu æstiuo spirat, oppositus Vulturno. Planè secundus est Corus petenti i Troade Rhodum. Solato portu præternauigauit potentissima Asiæ regna eaq; maritima, Phrygiam, Lydian, Ioniam, & Cariam obiectam Rhodo Appianus item author est, Casarem, cognita Pompeij fuga in Aegyptum Rhodum peruenisse, neq; ulterius, inquit, expectato exercitu, qui ad eum per partes accedebat, Casij, & Rhodiorum triennialibus assumptis, cum præsentibus duntaxat classē ingressus est: neque ulli patefacto itinere, circa uesperam cursum mouet, reliquis gubernatoribus, ut elasis suæ signum per diem sequerentur, admonitis. Gubernatori autem proprio, cui iam à littore longè abesset, Alexandriam uersus uela iubet exponere. Sed Caesar ipse in Commentarijs, paucos dies, inquit, in Asia moratus, cum audisset Pompeium Cypri uisum, coniectans eū in Aegyptum iter habere, propter necessitudines regni,

reliquatq; eius loci oportunitates, eum legionibus, una, quam ex Thessalia se sequi iusserat, & altera, quam ex Achaia à Fusio legato euocauerat, equitibusq; octingentis, & nauibus longis Rhodij decem, & Asiaticis paucis, Alexandriam peruenit. Hæc Caesar. Septima nox.] Appianus tribus diebus pelago profectum, eum Alexandriam peruenisse tradit. Pharijs flammis.] Pharos quondam insula longa quidem, sed parua cōtra ostia Nili, hodie continenti iuncta, qua portum Alexandria efficit. Pharon dictam uolunt, à Pharo nauclero Menelai, ibi sepulto, cum aspide illic esset interemptus. In hac insula ingēs turris in scopulo erecta stabat, albo lapide 800. talentis, à Ptolemæo Philadelpho opera Sosstrati Cnidij architecti amici Alexandrinorum posita, propter nauarum, & nauigantium salutem, & ἑρπυρία φάρος dicta, uel ut alij dicunt ἑρπυρία φάρος. Ab hac Pharo turri, omnes machinas in portibus, unde ignes noctu eriguntur nauis, Pharos dici, author est Solinus. Ad eas faces nauis cursum noctu dirigere solent. Papinius.

Lumina noctuagæ tollit Pharus emula Luna.

Sunt, qui Pharon, quasi φάρος, dictam putent, quasi lucidum, quod procul in mari luceat. In hac insula Alexander urbem cōdere statuerat, sed quia magnæ urbis capax erat, in continenti eam posuit, quam de suo nomine Alexandriam dixit. Quam tutas in aq.] portum Alexandrinum. Portus à maris scuitia tutus est, & quietus. Hinc in prouerbium abiit, in portu nauigare, pro, defunctum esse periculo. Vbi plena tumol. lit.] Alexandria, inquit Caesar, de Pompeij morte cognoscit. Atq; ubi primum è nauis egrediens, clamorem militum audit, quos rex in oppido præsidij causa reliquerat, & concursum ad se fieri uidet, quod fasces anteferrentur. In hoc omnis multitudo maiestatem regiam minui prædicabat. Appianus tatum scribit, Casarem eo loco benignè receptum fuisse cum rex moram circa Casium ad hue ageret. Dubijs regnis.] Periculosos, incertis, & lubricæ fidei hominibus.

Dira dona re.] Caput Pompeij, & eius annulū, in quo insigni Pompeij insculptum erat, Leo & φάρος, id est, gladium gestans. Colla Mag.] Caput Pompeij figuratè.

Satelles.] Achilles, uel, (ut quibusdam placet) Theodoros Chius, pædagogus Regis Ptolemæi, qui postea à Casio in cruce sublatu fuit in Asia.

Terrarum.] Achilles offert Casari Pompeij caput, commendatq; munus à donatore Rege, & à suo officio, à quo interemptus fuerat. Exordio beneuolentiæ captat à persona Casaris, eū eū domitorē maximū mundi, et Po. Romani uocat. Pelleus rex] Periphrafsis Ptolemæi. rex Alexandrinus, Aegypti ducta antonomasia à Patria Alexandri conditoris Alexandriae urbis Pella enim Macedoniae urbs est,

Terrarum domitor Romanæ maxime gentis Et quod adhuc nescis genero secure perempto, Rex tibi Pelleus terræ, pelagiq; labores Donat, & Emathijs, quod solum defuit, a armis Exhibet, absenti bellum Ciuile peractum est. Thessalicas quærens b Magnus reparare ruinas Ense iacet nostro, tanto respignore Casar Eminus, hoc tecū percussum est sanguine foedus. Accipe regna Phari nullo quæsitâ cruore, Accipe Niliaci ius iurgitis, accipe quicquid Pro Magni ceruice dares, dignumq; clientem Castris crede tuis, cui tantum fata licere In generum uoluere tuum, nec uile putaris hoc meritum nobis e facili quod cæde peractū est. Hospes auitus erat, depulso sceptrâ parenti Reddiderat, quid plura feramctū nomina tanto Inuenies operi, d uel famam consule mundi. Si scelus est, plus te nobis debere fateris, Quod scelus hoc non ipse facis. Sic fatus, e opertū

in littore maris Agæi, à qua etiā pater eius Philippus, Pelleus à poëtis appellatur. Lucanus in Decimo.

Illic Pellei proles uesana Philippi. Fuit & alia Pella in Pyria, alias dicta Apamea, à Macedonibus condita: & Bere nice postea uocata. Pella gelata apud Martialem, pro Macedonico luxu. Princeps Niliaci rapis Coracine macelli

Pelleæ prior est gloria

a al. arnis.

b al. Magnus quærens.

c al. facili

nobis.

d al. sed.

e al. apertū.

gloria nulla gule.
Pela à conditore no-
men sortita crediur,
Absenti. Tibi Cæ-
sari, citra tuum uel pe-
riculum, uel operam.

Theſſal.] Narratio
plauſibilis, & rei acco-
moda, ut grata uictori futura.
ab officio ſclerato. Clientē.] Quasi Cæſaris caſtra
ex ſententia ſcleratorū latronū, ac militū conſtarent, ac
propter uel ipſe Rex, uel Achilles homo neſarius dignus
iudicandus eſſet caſtris Cæſariæ. Nec uile.] Com-
mēdat officiū ab utili, cum alioquin propter merita eius
in patrem ſuum illi parere debuiſſet. Sed tamen, ut Cæ-
ſaris rebus ſtudere uideretur, contempto iure hospitali,
amicum paternum non ueritus fuit interficere. Depul-
ſu pa.] regno eiectō Ptolemæo Phitone, qui & Soter co-
gnominatus fuit, pater huius Ptolemæi Dionij. Sed de
Ptolemæis alibi nobis dictum eſt, & qua factionis fraude
regno eiectus, & reſtitutus fuerit. Vel famā con.] quo
nomine hoc Regis noſtri factum appellandum ſit, conſu-
le famam orbis terrarum, beneficium' ue honeſtū, an ſce-
lus. Opertum caput.] Caput Pompeij, ait Appianus,
ad ſe delatum, minime intueri uoluit, uerum ſepeliri ſta-

Detexit, tenuitq; caput, iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerit oris.
Non primo Cæſar damnauit munera uifu,
Aueritq; oculos, uultus dum crederet, hæſit.
Vtq; fidem uidit ſcele ris, tutumq; putauit
Iam bonus eſſe ſocer, lachrymas nō ſpōte cadentes
Effudit, gemitusq; expreſſit pectore læto.

ſim iuſſit. Tēplū quo-
que perexiguū ante
urbē cōdidit, q. Indig-
nationis ſacrū appel-
lauit : & quod etate
mea, Traiano Impera-
tore, Iudæorū genus
in Aegypto de bellan-

te, ab Iudæis ipſis ad opportunitatē belli diſiectū eſt. Ha-
cenus ille. Valer. Maximus, Vt enim, inquit, Cæſar aſpe-
xit, oblitus hoſtis, ſoceri uultum induit, ac Pompeio tum
propriæ, tum filiæ lachrymas reddidit. Caput etiam
plurimis, ac pretioſis odoribus cremandum curauit. Ita
Valerius Maximus. Hæc uerifiſſima ſunt, quā calūnia
poëtæ, qui ſuo more affectibus indulget. Damnauit.]
Non auerſatus fuit, non reiecit, quo minus acciperet.

Hæſit.] Reſtē, meo iudicio. Ommibonus, qui rō. hæſit,
exponit, dubitauit, donec cognoſceret, eſſe Pompeij.
Iam bonus eſſe.] Præ ſe ferre, ac præſtare ingenium,
& naturam ſoceri boni, ergo generum. Porro Latini ab
huiusmodi loquendi forma abhorrent, ut rara, & inuſi-
tata : pro bonum eſſe ſocerum, cum optandi uerbum non
antecedit. Non erat Cæſar eo ingenio tyrānico, ut aliud
ſimularet, aliud in pectore clauſum haberet. Pectore
læto.] ob generum iam ſublatum.

Non aliter.] Im-
modicus eſt poëtæ in
Cæſaris falſis lachry-
mis perſtringēdis, Cæ-
ſaribus propter liber-
tatem ſublata paſſim
infestus. Immane
meritū] Horrendū,
& deteſtabile Ptole-
mæi meritum de occi-
ſo Pōpeio, uel hoc no-
mine euerit, quod lu-
geat caſum. Qua in
re, officium ſibi non
gratum eſſe oſtendit.
Quam debere.]
Quam obnoxius eſſe
regi. Qui duro.] à
maiori ad minus. Sic-
eis oculis uiderat cæ-
dem cruentam Sena-
torū in cāpis Theſſali-
eis, non auſus fuit pa-
ri oris habitu aſpice-
re caput Pompeij Plu-
tarchus in uita Cæſaris, Cæterum non multo poſt, inquit,
Cæſar in Aegyptum perturbatam prouinciā profectus,
afferētē Pompeij caput, ut ſcelus execratus eſt, oculosq;
ab ipſo auerit, gemma uerò Pompeij cum ſuſcepſiſſet, illud
lachrymauit, eius gemmæ ſignum erat (paulò antè id me-
moraui) enſifer Leo. Hæc prodidit Plutarchus, Idem
author eſt, Cæſarem de Achilla, & Photumo ſumpſiſſe ſup-

Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quā lachrymis, meritūq; immane tyrāni
Deſtruit, & generi mauult lugere reuulſum,
Quam debere caput, qui duro membra Senatus
Calcarat uultu, qui ſicco lumine campos
Viderat Emathios, uni tibi Magne negare
Non audeſt gemitus. O' ſors duriffima fati
Huccine tu Cæſar ſclerato Marte petiſti?
Qui a tibi ſtendus erat? non miſta b fœdera tangūt
Te generis? nec nata iubet mœrere, neposq;
Credis apud & populos Pompeij nomen amantes
Hoc caſtris prodeſſe tuis? fortalle tyranni
Tangeris inuidia, captiq; in uiscera Magni
Hoc alijs licuiſſe doles, quærerisq; periſſe
Vindictam belli, raptumq; ex d iure ſuperbi
Victoris generum. quiſquis te flere cogit
Impetus, à uera longè pietate recelſit.
ſcilicet hoc animo terras, atq; æquora luſtras,
Nec ſuppreſſus pereat gener? eò bene rapta eſt
Arbitrio mors iſta tuo, quā magna remiſit
Crimina Romano triftis fortuna pudori.
Quod te non paſſa eſt: miſereri perſida Magni
Viuentis, nec non his fallere uocibus audes.
Acquirisq; fidem ſimulati fronte doloris.

plicium, M. uerò Bru-
tum, non Caſſium, de
Theodoro, in Aſia.
O' ſors.] exclama-
tio pathetica in Caſa-
rem, & in miſerabilē,
& fatalem ſortē Pom-
peij, Fœdera g.] Pa-
thos ab affinitate.
Neposq;] Nondum
natus infans ſiue ne-
pos, ſiue neptis fuiſſet,
niſi in abortu periſſet
unā cum matre.
Tyranni.] Ptole-
mei regis, à quo inter-
emptus fuit, quod tibi
eæ partes fuerint præ-
reptæ. Quæreris.]
Alia cauſa lachryma-
rum, nec minus ſycos-
phantica. ſcilicet.]
A' cauſa finali, qua-
re tot maria, & tot ter-
ras obeat, niſi, ut gene-
rum perſequatur, & alieubi opprimat. O' bene.] Gra-
tulatio ab exclamatione. Romano pu] Quam ma-
gnam, ait Sulpitius, dedecoris culpam remouit fortuna
à Senatu, atq; Pompeio, quibus fuiſſet ſummum dedecus,
ſi Pompeium Cæſar uita donafſet. Sic Sulpitius. Fortaſ-
ſis hæc poëtæ mens eſt, & ſententia. Quod Cæſar hoc de-
decore nomen Romanum non infamarit.

Aufer ab.] Verba
Cæſaris ſunt, ad mili-
tem regium, caput Pō

Aufer ab aſpectu noſtro g funeſta ſatelles
Regis dona tui, peius de Cæſare ueſtrum,
Quam de Pompeio meruit ſcelus, unica belli

peij offerētē, Offen-
diſti ingratus Pompo-
ium, multo magis me
offendiſti

A offendisti scelerate miles. Vnica præmia.] Id quod Cæsar postea deuictis inimicis præstitit. Qua ex clementia maiorem laudem, & gloriam fuit consequutus, quam ex tot anteactis uictorijs. Quod si pha.] Quod si nõ essent inimicitia; inter regem, & sororem Cleopatram, donũ dono pensare potuissem, & pro Põpeij capite sororis adamatæ remittere. Tuũ cap.] Auerio ad Cleopatram. Hinc colligere rex potest,

B quàm gratum officium in cæde Pompeij mihi præstitit. Nostro lab.] nostris bellis Ciuilibus se nulla cum gratia immiscuit, quasi uerò in Pharsalica uictoria regi fecit

Præmia ciuilibus, uictis donare salutem, Perdidiimus, quod si Phario germana tyranno Non inuisa foret, potuissem reddere regi Quod meruit, fratriq; tuum pro munere tali Misissim Cleopatra caput. secreta quid arma Mouit, & inseruit nostro sua tela labori? Ergo in Thessalicis Pellæo fecimus a armis Ius gladio? uestris quæsitã licentia regnis? Non tuleram b Magno mecũ Romana regentem, Te Ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis Miscuimus gentes, si qua est hoc orbe potestas Altera, quàm Cæsar. si tellus ulla duorum est, Vertisse Latias à nostro littore proras, Famæ cura uetat c, ne non damnaſſe cruentam, Sed uidear timuisse Pharon, sed fallere duos me Credite uictorem, nobis quoq; tale paratum Littoris hospitium e est, ne sic mea colla gerantur, Thessaliæ fortuna facit. maiore profecto Quàm metui poterat, discrimine gessimus arma.

fatus fuisset, sed huc appuli, ne uidear approbasse uestrum scelus, & ausum temerarium, ut consulere fati meæ.

Exilium.] Reddit ea discrimina maiora, quibus bellum gessit. Victum hæc secuta fuissent, ut exulatum abiret, fugisset minas, & persecutione Pompeij, urbis Romæ inimicitias, et nunc periculũ imminens à Ptolemæo. Parcimus annis.] Pueritia, seu adoleſcẽtiæ regis Ptolemæi. Dona musq;.] Simplex pro composito. Condo no illi perpetratũ scelus, uel propter etatẽ, uel quod alieno cõsilio sit admissum. Vos con dite.] Ex Valerio Ma ximo ostendimus, Cæ sare curasse, ut ca put Põpeij multis pre tiosis odoribus cremaretur. Sparſis manibus.] Diuisis corporis partibus. Alio loco dictum est, ubi cineres Pompeij fuerunt conditi, Nunc imperat Cæsar, ut corporis cia

Exilium, generi q; minas, Romamq; timebam: Pœna fugæ Ptolemæus erat, sed parcimus annis, Donamusq; nefas, sciat hac pro cede tyrannus Nil uenia plus posse dari. uos condite busto Tanti colla Ducis, sed non ut crimina tantum Vestra tegat tellus, iusto date thura sepulchro, Et placate caput, cineresq; in littore fufos Colligite, atq; unam sparsis date manibus urnam. Sentiat aduentum fo ceri, uocesq; quærentis Audiat umbra piã. dum nobis omnia præfert, Dum uitam Phario mauult debere clienti, Læta dies rapta est populis, concordia mundo Nostra perit, caruere Deis mea uota secundis, Ut te f complexus, positis scelicibus armis, Affectus abs te ueteres, uitamq; rogarem Magne tuam, dignaq; fati mercede laborum Contentus, g par esse tibi, tunc pace fidei Fecissem, ut uictus posses ignoscere Diuis, Fecisses, ut Roma mihi, nec talia fatus Inuenit fletus h comitum, nec turba quærenti Credidit, abscondunt gemitus, & pectora læta Fronte tegũt, hilaresq; nefas spectare cruentum, O' bona libertas, cum Cæsar lugeat, audent.

O' bona.] Exclamatio ironica. cùm quiduis potius fuerit, quàm libertas. Quæ nam libertas fuit, quod hilares animo ausi fuerint cruentum caput aspiciere?

fem ius gladij, hoc est, potestate interficiendi generum meum Pompeium. Pelleo.] Alexandrino, & Aegypcio regi. Eãne licentia quæsitã est, & fa. a al. aruis, cta uestro regno? Quasi dicat, mmimẽ b al. Magnũ uerò. Non tul.] Ab exẽplo maiori ad minus argumenium. Si tellus ulla duorum est.] Si ullum re c al. nec. gnũ patitur duos prin d al. uof. cipis, aut reges. met. Vertissem.] Auer tisse meam, classẽ a e al. deest est uestro regno & ter ram crudelem auer

neres collectos, & ca pitis, in unam urnam colligant, & ita condant. Aduentum.] Aduentum meũ: quasi sensus aliquis huius officij funebris ad mortuum perueniat. Phario cli.] Ptolemæo puero, cui Pompeius mortuo patre, è Senatu P. R. tutor regni datus fuerat. Secundis Deis.] faul. titæ fauentibus dijs qui op tarim cõcordiam in ter nos aliquando coi turam. Ut Roma g al. cõtem mihi.] Ignouisses pe ptus. te mihi, quod induissem arma. h al. comitem. Turba.] Satellitum, qui ad Cæsarem cum capite missi fuerant.

FINIS LIBRI NONI.

M. ANNEI LVCA

NI CORDVBENSIS POETÆ CLA-

RISSIMI, DE BELLO CIVILI,

LIBER DECIMVS.

CVM COMMENTARIIS AC EXPLA-

nationibus eruditissimis D. LAMBERTI HORTEN-
SII MONTFORTII.

ARGVMENTVM IN DECIMVM LIBRVM M. Annei Lucani, per SVLPITIVM.

INtrepidè Decimo uictor, per templa uagatus
Admittit regem, Cleopatraq; supplicat ipsi.
Pax fit, & immenso celebrant conuiuia sumptu.
Ostentanturq; opes. consultus Achoreus ortus
Nile tuos aperit, cursusq; Photinus Achillam
Ductorem in Latium mittit, qui pugnat ab alta
Obsessus cum rege domo, noctuq; per æquor
Classe Pharon uectus, metuens se immittit in undas.

T primum terras.] Ordine historiarū
prosequitur poeta. *Caesar lib. 3. de bell.
Ciuili Sed Caesar confusus fama rerum
gestarum inquit, infirmis auxilijs profi-
cisci non dubitauerat, atq; omnē sibi lo-*

*cum uuum fore existimabat. Alexandria de Pompeij
morte cognoscit, atq; ibi primū ē nauī egrediens, clamorē
milīū audit, quos rex
in oppido p̄sidij caus-
sa reliquerat. & cōcur-
sum ad se fieri uidet,
quod fasces anteferre-
tur, in hoc omnis mul-
tudo maiestatem regi-
ā minui p̄dicabat.
Hoc sedato tumultu,
erebrae continuis die-
bus ex concursu mul-
titudinis concitatio-
nes fiebant, cōpluresq;
milites huius urbis o-
mnibus partibus inter-
hiebat̄ur. Quib. re-
bus animaduersis, le-
giones sibi alias, ex
Asia adduci iussit,
quas ex Pōpeianis mi-
litibus cōfecerat. Ipse
enim necessario Ete-
sij tenebatur, qui A-
lexandria nauiganti-
bus sunt aduersissimi*

a al. Ne.

b al. tum
uultu.
c al. pauo-
res-
d al. Nomi-
nis.
e al. captus.

uenti. Interim cōtrouersias Regum ad P R & ad se, quod
esset Consul perinere existimās, atq; eo magis officio suo
cōuenire, quod superiore Consulatu, cū patre Ptolemao,

T primum terras Pompeij col-
la secutus
Attigit, & diras calcavit Cæsar
arenas,
Pugnauit fortuna Ducis, fatūq;
nocentis
Aegypti, regnūq; Lagi Roma-

na sub arma

Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
Victoris, uictiq; caput. tua profuit umbra
Magne, tui so cerum rapuere a sanguine manes,
Neca populus post te Nilum Romanus haberet.
Inde Paretoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sœui sceleris sua signa secutus.
Sed fremitu uulgi fasces, & iura quærentis
Inferri Romana iuis, discordia sensit
Pectora, & ancipites animos, Magnumq; perisse
Non sibi b tunc uultu semper celante timorem
Intrepidus superūm sedes, & templa uetusti
Numinis d, antiquas Macedūm testantia uires,
Circuit, & nulla e capitur dulcedine rerum,
Non auro, cultuq; Deūm, non mœnibus urbis,
Effossum tumultis, cupidè descendit in antrum.

& lege, & Senatusconsulto societas esset facta, ostendit
sibi placere, Regem Ptolemaū, atq; sororem eius Cleopa-
tram, exercitus, quos haberet dimittere. & de cōtrouersijs
iure apud se potius, quā inter se armis disceptare. Diras
arenas] *Litus Aegyptiū execrandū propter eadē Pom-
peij. Regnū La.] Regnū Aegypti, a Lago patre primi
Ptolemaei. Victoris.] ex æquo & Cæsare interficerent*

*Aegyptij, ut Pompeiū
sustulerant. Mem-
phi.] gladius Aegy-
ptiorū, quo Pompeiū
interemerant. Toa
prof.] Auersio ad Pō
peii, cuius manes in-
quit effecere, ne simili
occūberet Cæsar. Tuo
exemplo monitus, ca-
uit maturè ne in easdē
insidias incideret.*

Nec po.] *Sulpit ex
ponit, ne uniuersus e-
xercitus tecū perime-
retur. Badius duas
causas refert, cur Pō-
peij umbra, & manes
Cæsari profuerint, ac
a sanguine prohibue-
rint: alterā, inquit Gla-
rean. quod per Pom-
peij mortē Aegyptus
facta sit Senauū ho-
stis, ideoq; coactā esse*

*eam Cæsari parcere, alioqui occisurā: Alterā, quæ & Sul-
pitiō uisa est. Cæsare cōspecta in generū fraude, eō facili-
us sibi cauisse, ac deinde poetam inferre, Ne populus post
te Ni-*

Ate Nilum Romanus haberet. De priori Badij ratione ualde hæsit. Vix enim credo ad Ptolemæum, uel suos hoc respexisse sed omnino uoluisse nationem exoneratâ ab externis armis, & apud uictorem quæssisse gratiâ. Sed hæc non sunt tanti. Proximo inde carmine Alexandriam urbem Parætoniam uocat. satis longè petito epitheto, sed hoc nunquam & alij poëta sibi concedunt. Hæc Glareanus.

In urbem Parætoniam, Alexandriam petit. Sic tribus diebus, ait Appianus, perago profectus. Alexandriam peruenit. Eò loci à regis ministris benignè receptus est, cum rex morâ circa Casium adhuc ageret. Ac primū quidē ocio statem, (quod poëta, Securum uocat) quandâ ob assistentium paucitatem simulare cœpit: nam ad eum accedentes perhumanè excipiebat; & urbem circūactus, pulchritudinem eius admirati, uisus: & disputantibus Philosophis in multitudine præsens assitit. Quibus ex rebus gratiam apud Alexandrinos, ueluti à negotijs omnibus solutus sibi comparauit. Sed fremitu uulgi, propter factes, ut ostendit Cæsar, qui ante eum ferebantur, quod in ea re maiestas regia uideretur minui: & ipse Lucanus

B poëta id non dissimulat. Discordia pectus. Iob maiestatem regiam uel lasam, uel imminutam. Superū sed. Tempora deorum Aegyptiorum, sed in primis Isidis, de qua fusissimè alibi relatum est. Effosum tu

Illic Pellei. Ex-patiatur ab historię ferie, in gesta Alexandri tragica, ut hac copia exornet, dilateq; narrationem. Philippi Macedonum regis filius. Alexandri periphrasis. De Pella paulò antè dictū est.

Fœlix. In bellis fœlix erat. Prædabatur. euertebat totâ Asiam. & uastabat totum regnum Persarū. Fato uindice.] **C** Morte immatura uindice iniuriarū, ac tot uictoriarum raptus è medio: hoc est, mortuus fuit, & Alexander in splendido conditorio sepultus fuit à Ptolemæo primo uno Du-

eum, cuius ossa alioqui per totam Asiam dispargenda fuissent, quod omnibus regnis ex æquo grauis, et exitialis fuisset. Exinctus fuit Babylone. Multa prodigia eius mortem antecedeabant, quare omnes Deos, iuxta & homines suspectos habere cœperat, maximè Antipatrum, eius filium Cassandrum, crinibus arreptum parieti affixerat. Intuius fuerat barbaros regem adorantes, quare adolescens e cachinno abstinere non potuerat. Alexander interim plures dies sacris operatus ut prodigia, quæ facta fuerant, procuraret, essetq; iam sacrificulis addictus, cum XIII. Cal. Quintiles, diem nocti potando cōtinuasset: Hercules poculo nondum epoto, in somnum incidit. Cæterum, de causa eius mortis uariæ sunt opinionēs. Aristo-

mulis.] Sed immisit sepulchrum Alexandri in primis, & regū conditoria. Ptolemæus Lagus cui Aegyptus cecisset è Babylone corpus Alexandri Memphim portauit, ibiq; sepeliuit, & postea Alexandriam transtulit. De Alexandria aliqua dicuntur. Dimecrates Architectus, in eius cōditione, memorabili ingenio eam meratus fuit 15. milium passuum laxitate inferta, ad effigiem Macedonicæ chlamydis orbe girato lacrimosam, dextra, laeuaq; anguloso procurso. Ferunt ad urbis figuratorem, cum terra alba deesset, in nigri campi planicie, farinam fuisse pro sulco insparsam, ad quam diripiendam cum plurima aduolassent aues, cæteris malè augurantibus, augures feracitatem, & opulentiam urbis, quæ plurimos esset mortales alitura, auspiciatissimo auiū uolatu portendi interpretati sunt. Cæterū Chaldæi Aegyptiūq; corpus Alexandri post septimum, quàm mortuus esset, diem, incorruptum sepeliuerant, & more gentis suæ procurarant, qui tacita religione tacti, ab initio uix manus suas ad mouere ausi fuerant, eum reueriti, ceu regem adhuc spiritum uitalem ducentem. Deinde precati fuerant, ut ius, fasq; esset mortalibus, eum atrectare: simul corpus purgarant, odoribus refertum aureo solio, cum eius fortunæ insignibus locarant. In hoc conditoriū descendit Cæsar, ut tanti regis corpus, & magnificentiam sepulchri corpus uideret.

Illic Pellei proles uesana Philippi

Fœlix prædo iacet terrarum, uindice fato
Raptus, sacratis totum spargenda per orbem
Nembra uiri posuere adytis, fortuna pepercit
Manibus, & regni durauit ad ultima fatum.
Nam sibi libertas unquam si redderet orbem,
Ludibrio seruatus erat, non utile mundo
Aeditus exemplum, terras tot posse sub uno
Esse uiro. b Macedum finis, latebrasq; suorum
Deseruit, & uictasq; patri despexit Athenas,
Perq; Asiæ populos, satis urgentibus actus,
Humana cum strage ruit, gladiumq; per omnes
Exegit gentes, ignotos milcuit amnes
Perfarum Euphraten, Indorum sanguine Gægen.
Terrarum fatale malum, flumenq; quod omnes
Percuteret populos d pariter, & fidus iniquum
Gentibus, Oceano classes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ
Non e sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Hæmō.
Isset in Occasus, mundi deuexa secutus,
Ambisset polos. Nilumq; à fonte bibisset,
Occurrit suprema dies, naturaq; solum
Hunc potuit finem uesano ponere regi.

quia excipiebatur, cæteris uasarum generibus nimio frigore fatiscenibus. Credunt quidē Aristotilē non ignarū fuisse eius consilij, ut qui Antipatro transmitteni in Asyriam ueneni rationem ostēderit. Nulla certè ueneni argumenta in toto eius corpore extiterunt. Perijt nauis annos triginta tres. Atque ita Alexander à nullo unquam mortalium uictus, uel ueneno suorum, uel fatali necessitate uictus fuit.

Ad fatum regni.] Ad euerfionem regni Aegyptiū, uel interitum ultimi regis Aegyptiorum. Nam sibi.] Si orbis unquam suæ libertati restitueretur, ad usum, & ludibrium cineres seruati fuissent. Non utile ex.] Pessimo exemplo unus homo tot regna subegit, & sub ius,

XX 3 imperiumq;

bolus tradit, eum seuitia febris siti accēsum fuisse, & uino epoto, mente alienatum fuisse, ac pridie Calen. à al fatum Iulij diem obiuisse. durauit ad Exiterū rursus, qui ultima retradiderint, illi ab Iol gni. la regio Pincerna ue b al. Macedonum datum. Erat don. is Cassandri frater: e al. uictas quod cum Olympias patri, Alexandri mater sex. to anno post rescisisset, Iol. e ossa (nam is d al. pariter pfe interea perierat) e al. Nec. in ultionem filij dissi populos.

imperiumq; suū cōegit. Quod Cæsar postea imitatus, & alij iure diuino, & humano cōfuso omnia permiscuerūt. Quin & Alexander Græciā, & Athenas à patre Philippo uictas contempfit, nec imperium amplum relictum, illi sat magnum uisum fuit. Miscuit am.] Turbauit bellis amnes Asiæ, & regna, per quæ labūtur. Ignotos Græcia prope modum propter distantiam. De Euphrate & Gange fluminibus à sibi dictum est. Fulmen.] pestis, & euersio Asiæ. Sidus iniquum, eum uocat, quod ut sidera malè posita sunt quibusdam mortalibus, sub quibus ponuntur, & quorum constellatione uel felices sunt, aut infelices, sic ille pestilens sidus terris fuit. Oceano.] Secundo flumine intrare Oceanum parabat, & ut fama, ut nouum mundum quæreret. Vnus Pellæo iuueni nō sufficit orbis, inquit Sary. Etenim Pathalia gente relicta Alexander ad insulam medio flumine sitam admouit classē, ubi duces flauialis nauigationis incautus asseruatos infeliciter amissit. Gubernatores tamen nihilo segnius iussu fuerunt ulterius tendere. Sed quia locorum, & gentium ignari erant, & classes ad 400 stadia iam progressa sine ducebus aura cepta sentiri fuit. Ibi circa flauium homines quidam agrestes capiti, rogabantur, quātum adhuc à mari distarent, hoc responsi reddiderunt, non satis comperitum se habere, quid de mari dicerent, Sed scire se hoc unum, ad trium dierum nauigationem uasitatem immensam salfarum aquarum iacere. Quibus uerbis Oceanum significari omnes intelligebant. Tri duo nauigando inde perseueratum fuit. Tum demum mare sentire ceptum fuit. Classe ad proximam insulam appulsa, res noua, ac primum uisa Macedonas perculit. Nam subitus

Oceani aestus omnem terræ aspectum oculis ademit, Magno impetu, tanquam torrentis alicuius naues transuersæ agebantur. Huius rei ignari, à tertia hora diei usque ad meridiem iactati fuerunt. Sed postquam dies inclinari cepit, aestus reciprocatone classis in sicco destituta fuit, sed alia naues alio statu. Nam hæc in proram, ille in puppim illis stabant, & alie in latera disiectæ erant. Ibi sæda colluctatione diu orta, ubi reciprocus aestus ex Oceano se recepit, tum demum Oceani uicissitudinis ignari, posito metu, animos receperunt. Alexander cum paucis nauibus ad ostiū fluminis progressus ad CCC. stadia in Oceanum enauigauit. Tum demum uoti compos factus, sacrificio locorum Dijs, & undarum facto, ad classē redijt.

Exteriore mari.] Oceano Indico, qui ambit terras ad meridiem. Flamma.] aestus Solis immoderatus sub torrida Zona. Non remoratus fuit eius expeditionem ullus locus, aut regio, quamuis calida, aut sterilis, quod minus penetraret, ac perlustraret. Syrticum Hammonem appellat, epitheticè, quod in Libya contra Syrtis situs sit inter Cyrenas, ut quidam uolunt. Iffet in Occasus.] iussit, & transisset in Italiam, & in Hispanias, quæ Occidentales extremae sunt regiones, si longior uita superfuisset.

Ambissetq;] Arcticū. Septentrionalē, et Austrinū Antarcticum, & totū orbē sub ius suū redegit. Nilūq;] hoc est, è fontibus Nili bibisset, unde Nilus oritur, in extrema Africa, ut alio loco memoratum est, postea suo loco dicitur. Atq; hoc satis prodit, quos populos dicat, uersus Polū Antarcticū, Ichthiophagos, Aethiopus, & si q; sunt ulterius ad Antipodas. Finē.] metā expeditionū iurū.

a al. possidet orbem.

Qui secum.] Quo odio suorum, & Asiaticarum gentium tantum imperium fuerat consecutus, per alias atq; alias conspirationes, eodē odio non amisi solū quæsitam multo sanguine toto regna, uerum etiam ueneno sublatus à suis fuit. Nulloq; herede.] Enimuerò Alexandro nondum sepulto, ceptum fuit inter

d al. Latio.

Duces ambigi, quis tanto Imperio dignus esset, in successione. Erant, qui censerent Herculi, quē ex Borsine cōceperat, regnū asseruandū esse quo ad pupillares annos esset. Alij Roxanes partum expectandum dixere, quæ prægnans ex eo relicta fuerat.

e al. Ptolemaida.

Nonnulli Perdica præfecto equitum regnum decernebant, cum Alexander oculis requisito moriens annulum suum, quo imperij res o^bsignabat, tradiderat. Erant, qui regni administratio-

Qui secum inuidia, quæ totum cœperat a orbem, Abstulit imperium, nulloq; hærede relicto Totius fati lacerandas præbuit urbes. Sed cecidit Babylone sua, Parthoq; uerendus, Pro pudor, Eoi propius timuere sarissas, Quā nūc pila timēt populi, licet usq; sub b Arctō Regnemus, & zephyricq; domos, terrasq; premissas Flagrantis post terga Noti, cedamus in ortus Arfacidum domino, non fœlix Parthia Crafsis Exiguæ secura fuit prouincia Pellæ. Iam Pelusiaco ueniens à gurgite Nili Rex puer, imbellis populi sedauerat iras, Obside quo pacis Pellææ tutus in aula Cæsar erat, cum se parua Cleopatra biremi Corrupto Custo Phari laxare cæthenas. Innuit Emathijs ignaro Cæsare testis. De decus Aegypti d Latij feralis Erinny, Romano non casta malo. quātum impulit Argos, Italicæq; domos facie Spartana nocenti, Hesperios auxit, tantum Cleopatra furores. Terruit illa suo, si fas, Capitolia sistro, Et Romana petit imbelli signa Canopo, Cæsare captiuo Pharios dictura triumphos. Leucadioq; fuit dubius sub gurgite casus, An mundum ne nostra quidem matrona teneret. Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili Miscuit incestam Ducibus & Ptolemaida nostris.

tionem ad ipsos Duces reijcerent, qui de summa rei circa Alexandri sellam, in medium consularent. Sed cum in uarijs uoluntatibus omnes regem uellent, Alexandri frater ex Philippo, & Thessala matre prognatus Aridēs rex declaratus est: ut gratior militibus esset, Philippus, pro Arideo est appellatus.

Lacerandas] Nam Imperij administratio ita inter Duces diuisa fuit, ut alij alias prouincias præsidio obtineret. Ptolemaus Arabiam, Aegyptium, & Africa gentes obtinere. Philota Cilicia data est. Syria & Phœnicia Laomedonti Mitylenæo.

Antigono maior Phrygia cecidit. Lycia, & Pamphilia, Learcho. Cassandro, Caria. Lydia Menandro Hellepontus cum minori Phrygia Leonato obuient, Eumenes Cappadociam cum Paphla-

A Paphlagonia sortus fuit. Platon Mediam, Thracas Lysimachus, & cū his Ponticas gentes, Thracia finitimas gentes, Parapamēnos, et cardines Caucasimōtis Axiarches tenuit. Dracas Statanor. Amyntas Bacchianos. Nicanor Parthos. Philippus Hyrcanos. Phartapharnes, Armenios. Neoptolemus Persas. Peucestes Babylonios. Archelaus Mesopotamiā. Græcia et Macedonia regnū Antipater provinciam haberet, ut antea fuerūt alij, qui aliarū ius gentiū obtinuerunt, uti ab Alexandro rege antea obtinuerunt. Decretū ad hæc fuit, ut Perdicas cū rege esset, & cū ijs copijs proficisceretur, quæ assidue cū rege fuissent. Selucus in castris tribunus esset. Cassander, cuius paulo ante memini, Antipatri filius, regis stipatorib, præsideret. Meleager Perdicae opera in seditione perijt. Illa ab initio mota fuerat. Ad hūc modū non urbes tantū, sed regnū tam vastū Alexandri laceratū fuit. Sed cecid. Bab.] Babylone enim perijt ueneno. Parthoq; ue.] hoc est, Partis formidabilis: quos Romani suis pilis nec domare, nec superare postea potuerunt, illis ipsis suis sarissis formidabilis erat Alexander. Proh pudor.] exclamatio per indignationē, quod Parthi magis formidarūt Alexandrū, quā potentiā P. R. Sunt aut Sarissæ longissima Macedonū hastæ: & in ea significatione & Liuius uitiur. Vegetius lib. 3. cap. 24. longissimos cōtos appellat. Quam nunc pila.] hastas P. R. signū pro signato. Vebātur Romani pilis in prælio. Erat autem pilum (ut initio monuimus) hastile pedum quinque, & senis, ferro trigonali figura unciarū nouē præfixo. Accipitur simpliciter pro telis Ro. ut gesta erāt Gallo rum, Sarissæ Macedonū. Hinc primpilus: & hasta præpilata, hoc est præferrata pila. Est, & pilū instrumentum, quo quidpiā in mortario teritur. Licet usq;.] Quamuis Imperium Romanū in Septentrionem, & excurrit latissimē.

Domino Arsa.] Parthorū regi, cum quo infeliciter dimicauimus. Exempla sunt Crasii pater cum filio.

Exigua Pella.] Macedonia secuta fuit à Parthorū seuitia. Contemptim provinciam uocat P. R. à quo in provincia formam redacta fuerat, quæ adeo Parthis per Alexandrū fuisset formidabilis. Pella.] pars pro toto synecdochicē. Iam Pelusiacō.] ad historiam reuertitur. Offendimus paulo ante, Casari placuisse, ut exercitu dimisso, rex & Cleopatra corā se, ut Consule Romano causam disceptarent potius, quā armis inter se contenderent. In testamento patris Ptolemæi hæredes erant scripti, ex duobus filiis maior, & ex duabus fororibus, quæ ætate antecederat. Per omnes Deos, perq; omnia fœdera, quæ Romæ fecisset, eodem testamento Ptolemæus P. R. obtestabatur. Tabula testamenti, una per legatos eius

Romam fuerant allata, ut in ærario ponerentur: ea cum propter publicas occupationes poni non potuissent, apud Pompeiū fuerat deposita. Altera eodem exemplo relicta, atq; obsignata Alexandria proferebantur.

Imbellis po. se] tumultum composuerat, uel propter fascis, ut dictum est, uel, ut Appianus ait, quod de Achilla, & Photino, ob eadem Pompeij, supplicium sumpsisset.

Decus Aegypti.] Rursum per occasionem in libidine Casaris, & Antonij digreditur, ut turpitudinem ex ea mollicie exprobrat Romanis. Arque hanc exemplo Helena, & Paradis amplificat. Obside quo.] Rege præsentis satis tutus Casar ab iniuria inimicorum esse uidebatur.

Emathijs testis.] Casarianis, sed longe nimis peius epitheto, ne quid dicam, nimis inepid. Sua sponte utriusq; ad Casari, de dimittendis exercitiis, & ut coram controuersijs disceptarent, paulo ante ex Casare annotauimus.

Quantum impulit.] Amplificatio dedecoris ab exemplo maiori Helenes, propter quam Troia fuit excisa.

Latio feral.] Allusi: ad illud Virg. de Helena Troia, & patriæ communis Erminijs. Furia, & euerio Lati.

Quantum nu] Ab exemplo maiori. Spartanam Helenam signat, propter quam tota Græcia ad arma consur rexit. Per Argos, à Parte totam Græciam intelligit, quæ bellum Priamo intulit. Tres Argi fuerunt, Achaicum Argos, Amphiloichicum, & Thessalicum, siue Pelasgicum. Fuerunt & alia ciuitates hoc nomine. Est & Argos, quædam Græcia pars. Omnis ora litoralis dicebatur Argos. Quæ & in Italia Argos fuit à Diomede conuictum, Argi post. Argyrippa dictum.

Esperios fu.] Italicos Romanorum Ducum libidinem insanam, Antonij maxime post Casarem. Postumus & furiores intelligere bellum, propter eam, inter Antonium, & Augustum conflatum. Terruit Capito. Sistro.] uice tubæ, Sistris usus fuit Aegyptijs. Est autem sistrum Aegyptiorū cornu, quo utebantur in sacris Idis arguere, & canoro Ab hoc sistro, Aegyptij sistrati uocantur. Imbelli Cand.] Cum imbellibus Aegyptijs intuli bellū Casari Augusto, qui si uelisset, in triumphū ductura fuisset.

Sub gur. Leu.] Ad Actū, ubi nauoli prælio congressi fuerunt. Leucas insula est in sinu Ambracico cōtra Epirū, Neritus olim dictū oppidū in insula accolarū opere à cōtinēti abscissa. Leucates mōs, siue promotoriū Epiri, quod in mare excurrit, à saxo albo dictū uenios albū. In hoc erat templū Apollinis, q; inde Leucadius Apollo dictus fuit. Ne nost.] Romana. Miscuit Pro.] miscuit Cleopatram Ptolemæi filiā Ducib. Ro. Casari, & Antonio postea,

Quis tibi uesani ueniam.] Exclamatio poëtae per auresionem in turpem libidinem Casaris, qui in medio belli ardore luxu, ac uoluptati indulgit, præcipue cum inter medios hostes se uerjaretur, qui generum suū Pompeiū occiderant. Ab exemplo maiori. Si Casar hoc sibi permisit in armis, cur non Anto-

Quis tibi uesani ueniam non donet amoris Antonij? a dirum cum Casaris hauserit ignes Pectus, & in media rabie, medioq; furore, Et Pompeianis habitata manibus aula, Sanguine Thessalicæ cladis b perfusus adulter, Admisit Venerem curis, & miscuit armis, Illicitosq; thoros, & non ex coniuge partus? Proh pudor, oblitus Magni, tibi Iulia fratres Obscœna de matre dedit, partesq; fugatas Passus in extremis c Libyes coalescere regnis, Tempora Niltaeo turpis dependit amoris, Dum donare Pharon, dū nō sibi uincere mauult: Quem, formæ confisa suæ Cleopatra sine ullis Tristis adit lachrymis, simularum compra dolorē Quam decuit, ueluti, laceros dispersa capillos,

nus in orio? Aula.] à al. duram lium, quem ex Cleopatra suscepit, quem à Casaris nomine uo. b al. percussit. Inter hæc, ait sus, Appianus, per nouem menses commoratus, tandem Cleopatram fravis loco Aegypti e al. Libye, regnum iussit obinere. Obscœna de matre dedit.] De Cleopatra Aegyptia, & barbara muliere, Xx 4 que

que postea Antonio
stupri consuetudinem
non recusauit. Do-
nare Pharaoni.] Do-
nare Cleopatra regū
plector. Aegypti. Nam (ut di-
xi) eam regno prae-
cit. Si qua est d.]
Oratio Cleopatrae pe-
titoria est. pet. i sum-
b al. Sit. matim in regni sui par-
tem restituatur, unde
à fratre. & eius tutori
bus per summam ini-
uriam sit eiecta. Exor-
dium ductum est à be-
e al. auer- neuolentia, quam ca-
tite. prae d persona Cae-
sar. Nobilitas.] peti-
tio, in qua simul caus-
sam petitionis admiscet, quod regno paterno pulsa igno-
miniose sit. Mouet affectus simul à praesenti exiliū sui statu.
Tu gentib unum. si.] laudibus Caesaris. Non ur-
bes.] Occupat quod obijci posset. Regni administratio-
nē, & gubernaculū ad foeminae hereditario iure perueni-
re non posse. Resutat à recentī exemplo sororis. Lege
summa.] Tuetur ius suū testamento paterno. quod ita
relictum fuerat, ut maior filiorū, & natu filiarū grandior
unā haeredes essent. Thalami.] Dedit regnum nobis cō-

Et sic orsa loqui. Si qua est, o maxime Caesar,
Nobilitas, Pharij proles clarissima Lagi
Exul in aeternum sceptris depulsa paternis,
Si tua restituat ueteri me dextra fato,
a Complectar regina pedes. tu gentibus æquum
Sidus ades nostris, non urbes prima tenebo,
Foemina Nilias, nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos, lege summa perempti
Verba patris, qui iura mihi communia regni,
Et thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem
b Si modō liber, amet. sed habet sub iure Photini
Affectus, ensesq; suos. nil ipsa paterni
Iuris habere peto, culpa, tantoq; pudore
Solue domum, remoue funesta satellitis arma,
Et regem regnare iube. quantōsne tumores
Mente gerit famulus, Magni ceruice reuulsa?
Iam tibi, sed procul hoc c auertant fata, minatur.
Sat fuit indignum Caesar mundoq; tibiq;
Pompeium facinus, meritumq; fuisse Photini.

mune, unā cū coniu- A
gio, ut frater sorori cō-
iungeretur. Quod il-
liciu est natura lege,
peto, ut me amet, non
ut uxorem, sed ut foro-
rem par est fratre a-
mare, modō licet per
Photinū tutorem, &
pedagogum suum, ac
nutricium, Nihil iu-
ris patet.] Verecundē
reijcit portionem ha-
reduarum regni, sed
cupit à turpitudine, &
dedecore domestico li-
berari, à qua natura
omnes abhorrent.

Remoue.] Iube
Achillam ab armis di-

scedere, morte Pompeij funestatis, & regnet solus, si tibi B
sic uideatur. Quantos tumo.] Quantum fastum ge-
rit in pectore ob Pompeium interfectum. Trahit aduer-
sarium in inuidiam Caesaris. Iam tibi.] Exaggerat
inuidiam ominatione mali maioris, quod tamen deprecas-
tur. Quin & facinus, pessimum scelus appellat: quasi
Photinus uoluerit hoc nomine sibi Casarem demereri.
Sed ut hostium dona, non sunt dona, sic mimicorum me-
rita, non sunt merita.

Ne quicquā.] Fru-
stra, inquit, sua bladi-
d al. infat. loquētia tentasset Cae-
sarem, sed forma eum
e al. indice. mouit, & animum in-
flexit, Incesta.] pro-
pter illicitum coniugi-
um fratris, & sororis.
fal. Extruat Perorat.] exponit, per
suasit: forsan pro exo-
rat dixit: hoc est oran-
do induxit. Pax.] Ju-
bi pacem suam à Cae-
sare obtinuit Ptole-
g al. suffe- maeus. Ipse locus.]
sta. Egregia dilatatio a
h al. crebris descriptione luxus in
maculis. his nupijs furtiuus
i al. crebro. Caesaris, & Cleopa-
fal. Hic to- tra. Primum mirē ope-
rus Afsyrio rosē describit, splendo-
l. .i. faco rē regie domus, à ma-
non succo. teria, qua ea cōstructa
m al. hic uer erat, & magnificē ex-
sus deest in ornata. Templi instar.] Domus regia, nihil à templo
uctust. cod. Romano differebat, quod tanto luxu auri, & argenti in-
structum lucebat, ut nulla aetas apud posteros splendidu-
us sua templa exornārint. Laqueata.] tectē allusit ad
illud Vergilianum.

Ne quicquam duras tentasset Caesaris aures,
Vultus adest praecipuus, faciesq; incesta perorat.
Exigit d infandam corrupto Caesare noctem.
Pax ubi parta e Duci, donisq; ingētib; empta est,
Excepere epulae tantarum gaudia rerum,
Explicuitq; suos magno Cleopatra tumultu
Nondum translatos Romana in secula luxus.
Ipse locus templi, quod uix corruptior aetas
f Extruet, instar erat, laqueataq; tecta ferebant
Diuitias, crassumq; trabes absconderat aurum.
Nec summis crustata domus, sectisq; nitebat
Marmoribus, stabatq; sibi non segnīs Achates,
Purpureusq; totaq; effusus in aula
Calcabatur onyx. Hebenus Mareotica uastos
Non operit postes, sed stat pro robore uilli,
Auxilium, non forma domus, ebur atria uestit,
Et g subfixa manu foribus testudinis Indae (gdo.
Terga sedent h crebra i maculas distincta Smara-
Fulget gēma t toris, & laspidæ fulua suppellex.
Strata micant Tyrio, cuius pars maxima l succo
m Cocta, diu uirus non uno duxit ahenō.
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos est Pharijs miscendi licia telis.

pro trabibus planis, q
& lacus, & lacunaria
dicuntur. Et templum
laqueatum auro, hoc
est, laquearib; aureis,
uel auratis exornatū.
Liuius Antiochiaē tē-
plum Iouis Capitoli-
ni magnificum, nō la-
queatum auro tantū,
sed parietibus totis la-
C mina inauratum.

Crustata domus.]
Crustare, crustam duo-
cere, siue applicare. Pa-
rietes crustati, crusta
marmoris tecti, Olim
enim marmor secaba-
tur in laminas, & ap-
ponebantur ea parie-
ti, quod Romae primus
Mamerius eques fecit
se legitur. Hinc poeta
secta marmora signifi-

„ — Pendent lychni laquearibus aureis.
Laqueare. & per apocopen, laquear, proprie est superior
pars cubiculi connexa & concamerata, qua picturis uar-
ijs, & coloribus ornari solet. Accipiuntur etiā laquearia,

canter addit. Achates.] sed gemmis summi pretij nobi-
libus parietes nitebāt incrustati. Achates, inquit Pli. quō-
dam in magna fuit autoritate, nunc in nulla. Repertus
tradiitur primū apud fluiuū Achatē apud Siculos: postea
in multis alijs locis. Agatha. à quibusdā dicitur: circulos
nigros, & albos in medio habet, iūctos, & uariatos: similis
Haematiti. Aiūt eū tēpestates auertere, & flumina sistere.
Traditur hoc memorabile, quod Pyrrhus Epirotarū rex,
in hoc lapide habuerit nouē Musas, & Apollinem cū lyra.

Calcaba-

A Calcabatur onyx.] gemma est, quæ humani unguis candorem referat, & uis, uis, unguis. In ea sparsæ sunt uenule aliquot Sardæ, & laspidis colorem imitantes: quare præmisit, purpureusq; lapis. Est & onyx, marmor, Onychites appellatū, & à nonnullis Alabastrites, in Arabiæ montibus nascens, ac postea etiã in Germania reperiuntur. Atq; hinc fit, cur tam frequēs in nostris regionibus sint in poculis, stauis, alijs nobilibus structuris, & columnis. Ex hoc lapidis genere olim splendida fiebāt pauimenta, ut hic uidere est, & Martialis luculenter testatur.

Calcatusq; tuo sub pede lucent Onyx.
B Accipitur interdū pro uase unguetario, siue marmore excavato. Est & oculi pus, quod unguis similitudinē referat. Itaq; pauimentū onychinū erat, siue Alabastrite. Hebenus Marcotica.] Nascitur Hebenus, siue Hebenū, in India, & Aethiopia, cuius lignū tā solidum est, & ponderosum, ut in aquā missum, subsidat. Colore propè buxæ est, sed intus nigro. Sunt qui citra aspirationē scribant. Ebenus. Sola India nigri fert Ebenū Verg Georg. 2. Substitia tenuis, & uirtutis abstergentis. Creditur oculorū caliginē discutere, si alijs medicamentis miscetur. Casa durefcit in lapidē, gratissimo odore delectat. Nascitur & in Aegypto, unde Mareoticā eam uocat Lucanus, quasi Aegyptiacam. Ceterū Mareotis Aegyptii lacus est, iuxta Alexandriā, & pars Libyæ Aegypto cōtermina. Quin & Epiri pars est Mareotis, à qua optimū uinum, quod illic nascitur, Mareoticū dicitū, & uine nobiles Mareotides, ut apud Verg. 2. Georg. Auxilium non for.] non splendor, non elegantia domus, non ornatus. Smaragdo.] uiridi gemma, quæ uehementer oculi cōfirmantur. Soli Smaragdi gemmarum contuitu oculos implent, nec fatiant.

Toris.] in lectis, siue mensis. Iaspis.] uiridis est, ut Smaragdus, sed coloris crassius. Tyrio sacco.] purpura. Mirè uariant hoc loco codices. *Vetusti autem sic legunt*

“ Hic torus Assyrio, cuius pars maxima succo
 “ Strata micant Tyrio, quorum pars maxima lentum
 “ Cocta diu uirus non uno duxit abeno.

“ Vterq; inquit Micyllus de Assyria meminit purpura. Al
 “ tera autem haud dubiè sincerior, ac uerior, hoc modo.
 “ Strata micant Tyrio, quorum pars maxima succo
 “ Cocta, diu uirus non uno duxit abeno.

“ Sublato alterius uersus priore cōmate, & alterius posteri
 “ ore. Hanc nos secuti sumus. Hæc Micyllus. Tyrio suc.]
 “ à Tyro urbe quondā Phœnicia, apud hæc capiuntur con-

“

Tunc famulæ.] Describit ministros, & famularū strepitū: & frequentia ancillariū in nuptijs maximè uerò iuuentutem, ab ætate, forma, & colore. Sanguis.] à colore in uuliu, qui plerunq; ex natura sanguinis nascitur, uel calido, uel frigido. Aetas ab ætate. Hæc Libyc. cri.] propter calorem immodicū quasi æstu, & torriditate Solis adustos, nigros. Sulp. exponit. Flauos.] constat hic color,

Tūc famulæ, numerus, turbæ populusq; minister
 Discolor hos sanguis, alios distinxerat ætas.
 Hæc Libycos, pars tam flauos gerit altera crines,
 Ut nullas Cæsar Rhēni sedicat in aruis
 Tam a nitidas uidisse comas, pars sanguinis usti
 Torta caput, refugosq; gerens à fronte capillos.
 Nec non infœlix ferro mollita iuuentus,
 Atq; execta uirum, stat contrā fortior ætas,
 Vix ulla fuscante tamen lanugine malas
 Discubere toris reges, maiorq; potestas,
 Cæsar, & immodicè formam b fucata nocentem,
 Nec sceptoris contenta suis, nec fratre marito,
 Plena maris rubri spolijs, colloq; comisq;
 Diuitias Cleopatra gerit, cultuq; laborat.
 Candida Sidonio c pellucet pectora filo,
 Quod Nilotis acus compressum pectine Serum
 Soluit & extenso laxauit stamina uelo.

chylia, quorū sāguine ac succo tingūtur uestes purpureæ, Tyriæ ob id dictæ. Fuit hæc urbs olim. Sacra nuncupata, unde Sarranæ uestes, & ostrū Sarranū. Sed Tyrus postea dici cepit à Tyro Phœnicis filio. Fuerat plures Tyrius in Laconia, & insula iuxta mare rubrū: alia in India. & Pisdia. Virus.] ipsum liquorem siue succū ex uno, atq; altero abeno. Purpuram bis tinctā indicat immēsū pretij, quæ dibapha Tyria dicebatur, ueluti magnifico impendio. Dibapha in libras denarijs mille non poterat emi hoc est, cētum aureis solatis. Cic. lib. Epistola 2. ad Cælium, Currius noster inquit, dibaphū cogitat, sed eum infector moratur. Et ad Atti. Isti licet faciant, quos uolent Conf. Tribunos Pl. Demde Vatini Strumā sacerdotij Adæ & ueftiani, id est, purpurea, & bis tincta dibapha. Hoc purpure genere pretioeisimo omnia strata niuerunt. Pars plumata.] Plumarium opus ὑπαρτοῦ, acu factū, quod Græci à liciorum multiplici uarietate, Polymium appellat. Vt Babylon picturæ colores diuersos intexere celebrauit, sic Alexandria plurimis licijs texere insiuit, quæ Polymita appellant. Martialis.

Hæc tibi Memphis tellus dat munera uicta est

Pectine Niliaco iam Babylonis acus.

Hanc uestem ostendit poëta illic instratam quoq; fuisse.

Coccum.] granū est, quod ex arbusculo, simili lici, uel ex rubi gramine nascitur. Luxuria, ait Plin. prouocant eos flores, qui colore commendantur: hos animaduerto tres esse principales: unū in cocco, quū in rosis micat, gratius nihil tradiur aspectu: ut in purpuras Tyrias, dibaphasq; ac Laconicas. Idem alibi. Coccū Galatiæ rubēs granum, aut circa Emeritā Lusitanie in maxima laude est. Itaq; non uel sicut granū tinctoriū est. Et coccus saepe pro purpura simpliciter accipitur. Est frutex fullonius, cui adherent grana, quibus fit color ille lanarum præcipuus, cuius summa copia in ea parte Hispaniæ esse tradiur, quæ Tudertana appellatur. Sunt qui idem esse existiment, quod nos Carmesinum uocamus à cocco. coccina uestis, quæ cocco infecta est. Martial. lib. 2.

Coccina famosa donas, & Iantina mæchæ,
 Vnde coccinatus. Idem.

Qui coccinatos non putat uiros esse.

Licia.] Sunt fila, quibus in telis, textrices implicant stamina. Accipiuntur nonnunquam pro ipsis staminibus: ut ex Plin. liquet. Plurimis uerò Licij texere &c. Et uestem triliticem dicimus, quæ tribus licijs constat.

ex uiridi, et ruffo, atq; albo, elarior fuluo: qualē uidemus in auro, melle, & aristis maturis. Eadē ratione Ouid. Flauos capillos dixit. Fasto. 2. In ar.] quod Germani pleriq; eius coloris capillos habeāt. Ru.] Ruilas, rufas, q; habeāt aliqd ruboris, nigro admistiū, cuius coloris studiosa faciem rutila dicitur. Sic fucata hyacinthina, & Higinea uestes, etiã rutilæ uocantur. Inf. iu.] Spado c al. perlucet dicitur exfectos & Eucen-

al. rutilas

b al. fuscata

al. faciem

c al. perlucet

d al. perlucet

e al. perlucet

f al. perlucet

g al. perlucet

h al. perlucet

i al. perlucet

k al. perlucet

l al. perlucet

m al. perlucet

n al. perlucet

o al. perlucet

p al. perlucet

q al. perlucet

r al. perlucet

nuchos, quibus reginæ plurimū utūtur. Vix ulla lanu]
 Iuuenes imberbes penè, quorum ora prima barbæ lanugo
 uix consparsit. Reges discub. to.] Prolepsis. Cæsar &
 Cleopatra, sequitur sequentib. distributio. Rursus reges di
 scubuerunt, & maior potestas. Zeugma discubuit, ut præto
 res, profecti, satrapæ, ut exponit Badius. Vel per epexege
 sin, maior potestas Cæsar, per appositionē. Nimum fu
 cata.] Cleopatra, quasi fūco adulterata, ac depicta. Fu
 cus præter apīs genus herba marina est, alga marina ap
 pellata. Tria sunt eius genera, latū, longū, et Crispis folijs,
 quo in Creta uestes tingūtur. Accipitur pro medicamine,
 quo mulieres faciem tingūt, Metaphoricè, pro fraude capi
 tur, & dolo, & insidijs. Sic facere fucū dicimus, pro decipe
 re. Maris rubri spol.] id est gemmis. Hæc mare mediū
 est inter Aethiopicum & Indicū Oceanum. à rubro colo
 re dicitur, quod fons in litore sit. ex quo cum greges bibe
 rint, in rubrū colorem incipiūt mutare lanas: uel proximis
 montibus, qui rubri coloris maximè, solaribus radijs illu
 strati, eiusdem coloris umbram in mare transmittunt. Alij
 aliā rationem adducunt. In huius littore gemmæ lauda
 tissimæ colliguntur. colloq. co.] polysindeton. Ab insi
 gni splendore gemmarū, quas Cleopatra in mōtibus, & au
 res gestabat. Alludit ad Vniones, quorum unum ducēis,
 quinquaginta millibus aureorū æstimatum in certamine
 postea cum Antonio, in uino absumpsit. cultuq. lab.]
 ornatu & gemmarum splendore grauatur. Sidonio fi

lo.] ubera sindone tecla pellucunt. Erat sindon amicitus A
 ex lino subtilissimo Aegyptiaco factus, teste Polluce, nūc
 dicrossum appellatur, ουνδών ἐστιν αὐγυπτιῶν μέν, πε
 ρισσολαίον δ' ἀρ' εἶναι, τὸ τῶν διήροσσορ παρόμενον. Hæc
 ob id Tyriam Martialis uocat.

Nec sic in Tyria Sindone tuus eris.
 Sidonio.] Sidonē à pisciū ubertate ueteres appellarūt.
 Sidon enim Phœniceū lingua piscis appellatur. Sidones
 multarū rerū fuisse traditur: ut scientiæ sideralis: arithme
 ticæ, nauticæ: hoc est, nauigandi peritiæ: uirariæ cōflatio
 nis. Sidon antiquitus Sichè appellata fuit, ab eius cōdito
 re filio Chenachahau nepote Noah. Sita fuit in cōtinenti
 ad portū cōmodissimum, porrectum in lōgum per litus,
 & quidem loco plano. Sed quia Antilibanus ei immine
 bat, facta fuit postea prodigiōsa magnitudinis. Fluius no
 bilitatem antiquam ex ruinis hodie æstimare licet, quæ o
 mnem fidem superant. Proinde Sidonio filo, subtili, ac pel
 lucido linteo sindonis pellucem ubera non solum Roma
 narum, sed etiam nostratium puellarum more. Acus.
 Nilotis.] Aegyptia acus sericam, aut bysynam uestem
 pestilenti subtili dēfatam, dissoluit, ut rariora fila magis pel
 lucidam redderent. Seres gens Indica est, nonnulli eos in
 ter Scythas numerant, ad orium æstium. Est apud eos
 uermiculus, qui σὴρ appellatur, qui sericū procreat. Iuli
 us Poll. ἐπιτοὶ δὲ καὶ τῆς σὴρας ἀπὸ τοῦ τῶν ἐτέρω σο
 ων ἀθροίσου φασὶ τὰ ὑφάσματα.

a al. sectosq. Dentib. hic] a ma
 teria mensarū, quæ ci
 trinis tabulis compa
 ctæ erant. Citrus ar
 bor nobilis est, quæ so
 b al. sic licet la in Mauritania ad
 montem Atlantem na
 sciuntur. Quare addit
 c al. hinc il. poeta, Eburneis pe
 le. dibus orbes citreos in
 d Sordibus sylua Atlantis montis
 e al. talem si ctos, imposuisse. Ar
 triumphū. bor grauisima P. R.
 quondam: adfereba
 tur inde ad mēsarum
 & lectulorum orna
 menta. Non multum
 crescit, habetq. folia
 maiora, quàm laurus.
 Citri Atlantiæ alterius
 generis sunt, unde mē
 se fierent, quàm citri nostrates, unde mala Medica nascū
 tur. Hæc lauri folijs similia producunt, & arbuti: Atlanti
 cæ uerbō, Cupresso femina syluestri. Hic citreū oleū: citri
 & cedri suorū fruticum in sacris fumo conuoluitū nido
 rem uerius, quàm odorem nouerant, iam rosæ succo reper
 to, ait Plin. Capto Iuba.] Plin. lib. 13. cap. 15. meminit
 duarū quas Iuba rex uendit Romæ, quarum alteri præ
 tium fuerit libris XV. hoc est, CL. aureis coronatis: alte
 ri paulò minus. Proh cæcus.] Exclamatio in intempesti
 uum luxum, & splendorem apparatus nuptialis in medio
 ardore belli Ciuilis. Ille.] Cæsar. Ponte Duces p.]
 A ueterum Romanorum Conf. frugalitate, & continen
 tia. Fabritios.] hoc est. Fabritium, & illius similes Sen
 natores Ro. Hunc Maro paruū potētē disertè appellat.

Dentibus hic niveis a sectos Atlantide sylua
 Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
 Nec capto Venere iuba, proh cæcus, & amens
 Ambitione furor ciuilia bella gerenti
 Diuitias aperire suas, incendere mentem
 Hospitis armati. non b sit licet ille nefando,
 Marte paratus opes mundi quæsisse ruina
 Pone Duces prisca, & nomina pauperis æui,
 Fabritios, Curiosq. graues, c hic ille recumbat
 d Sordidus Hetruscis abductus Consul aratris,
 Optabit patriæ tales duxisse triumphos.
 Infudere epulas auro, quod terra, quod ær
 Quod pelagus, Nilusq. dedit, quod luxus inani
 Ambitione furens toto quæsiuit in orbe
 Non mandante fame, multas uolucresq. ferasq.
 Aegypti posuere Deos, manibusq. ministrat
 Niliacas crystallus aquas, gemmæq. capaces
 Excepere merum, sed non Mareotidos uuæ
 Nobile sed paucis senium cui contulit annis
 Indomitum Meroc cogens spumare Phalernum.

—paruūq. potētē.
 Fabritiū. hoc est, pau
 perē Fabritium, & cō
 tinentē in magno Im
 perio. Hic tentatus à
 Pyrrho auro & rhon
 chis Elephāi post au
 læa positi, neque heri,
 inquit, o rex, me tuum
 aurum, neq. hodie tua
 belua mouit. Idem à
 Samnitibus, quos uni
 uersos in clietela habe
 bat, decē aris, et quin
 que pondo argenti to
 tidemq. seruos sibi mis
 sos in Samniū remisit.
 Illum locupletē facie
 bat, non multa possi
 dere, sed modica desi
 derare. Curiosq.]

M Curius pauper Conf. sed præclarus uir uirtutis: fortis
 domi, & belli, ac pecuniarum contemptor. Et hic à Sam
 nitium legatis multo auro tentatus, rogatusq. ut eo utere
 tur, respondit M. Curium malle imperare habentibus pec
 uniam, quàm locupletem fieri. Claudianus.
 Pauper erat Curius reges cūm uinceret armis.
 Triumphauit de Samnitibus, & de Sabinis. De Lucanis
 ouans urbem intrauit, & Pyrrhum Italia pepulit. Hic
 ille recum. ford.] Q. Cincinnatum dicit Q. Cincinna
 tus, ait Cornutus cū suū agrū araret, & sereret, dictatura
 ei à P. R. delata fuit. Contra Samnites profectus, hostes
 superauit, unde à serendo, Serranus appellatus est: & per
 epentē in Serranus. Vergil. 6.
 — Vel te sulco Serrane serentem. Aranii qua
 IHOF

A tuor sua iugera in Vaticano, inquit Plinius quæ præta Quintia appellantur, Cinninato uiator attulit dictaturam, & quidem (ut tradit Norbanus) nudo, plenusque pulueres etiamnum ore. Cui uiator. Vela corpus, inquit, ut proferam Senatus, P. Q. R. mandata. Idem Plin. Seren. rem inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Variant auctores. Dionysius auctor est, agresti operi intentum, ab ijs, qui dignitatem nunciatum uenerant, reperiunt eosque purpuram, & Consularia insignia cætera delata. Consul saluatus popululum se tenuisse dicitur, mox pauca hæc locutus, Ego, inquit, agellus hic non feritur à me hoc anno: uehementer uereor, ne annuus uictus defuturus sit nobis. Liuius tum accidisse hic tradit, quum dictator creatus est. Persius de Cinninato Serrano.

Quem trepida ante boues dictaturam induxit uxor. In fude. epu.] à splendido apparatu, & luxurioso epularum. Mensæ illatum fuit ferarum terrestrium, & uolarum omnium genus. Toto quæ sunt] amplificatio.

Posuere deos Aegypti.] Colebant pro Dijs quasdam aues, & terrestria quædam quadrupedia animalia: ut Ciconiam, quam Ibm dicebant, bouem, canem, & id genus alia. Crystallus.] Rectè Sulp. crystallinum gutturinum. Allusum ad Vergilianum illud. Aeneid. 1.

Dant famuli manibus lymphas, Cereremque ministrant. A nobili materia, & planè regia, ut in eo, quod sequitur: Gemmæque capaces, hoc est pocula, ex puris gemmis excu-

Accipiunt.] Quibus herbis, ac floribus coronabantur. Sertus substantiuè propriè corona dicebatur, à fertis, & digestis inuicem floribus, & herbis, ex quibus ab initio fieri coronæ solebant. Et adiectiuè, Sertus a. um. ut hic. Nardo flo.] à materia, qua coronæ compactæ, ac di-

gestæ erant Nardus, & nardum, frutex est, graui & crassa radice, breui tamen, & nigra, & fragili, quâuis pingui, situm redolente: cacumina in aristas se spargunt. Ideo Nardi spicas, & folia celebrant. Indicum est, & Syriacum, à montibus, in quibus nascitur, qui eò spectant. Rosa nunquam fugien.] semper florente perpetuum calorem: flos Veneri sacer est, cū ob pulchritudinem, tum propter odorem: simul, quod paruo tēpore uigeat. Cinnamom.] similis est arbuscula Cinnamomo: uel eadem, ut quibusdam placet, Cumamomo. Gignitur in Syria, quod Caryopum dicitur. Hic est succus nuci expressus, multum differens à ueri Cinnami sureculo. Nec perdidit.] non amisit gratiam terræ, ubi natum fuit. Amomum.] Amomi una in usu est, ait Pli. Indica uite labrusca, ut alij existimauerunt, frutice uenoso, palmi altitudine. carpiturque cum radice, manipulatim leuiter componitur, protinus fragile. Laudatur quàm maxime Punici mali folijs simile, nec un-

O Sacris.] Oratio Cæsaris petitoria ad Ashorem sacerdo-

Accipiunt fertas nardo florente coronas, Et nunquam fugiente rosa, multumque madenti Infudere comæ, quod nondum euanuit aura Cinnamon, externæ nec perdidit aëra terræ, Aductumque recens uicinæ melsis amomum. Discit opes Cæsar spoliati perdere mundi, Et gessisse pudet genero cum paupere bellum, Et cauas Martis Pharijs cum gentibus optat. Postquæ epulis, Bacchoque modum lassata uoluit Imposuit, longis Cæsar producere noctem (ptas. Inchoat alloquijs, summaque in sede iacentem Linigerum placidis compellat Achorea dictis.

epulis narratio rei iucundæ, quæ conuiuas delelet, & exhilaret, attextitur. Postquam, allusio. Postquam exempta fames epulis, mensæque remotæ. Achorea linige.] Sacerdotem sacrorum Isis, uel Osiridis cui mos erat, Xylinas uestes gestare. Candidæ ac subtilissimæ uestes, quæ ex lino Aegyptio factæ erant, pulcherrimæ, ac pretiosæ, sed non admodum firmæ, Xylinae appellabantur siue gossipinae, siue Gossampinae. Gossipion enim, siue Xylon, seu gossampinus frutex ex superiori Aegypto aduehitur, quæ pars spectat Arabiâ. Inde allatus in Italiâ nasci dicitur. Hinc lina sunt, quæ Gossipina uocantur, eadem & Xylina, & Gossampina. Hic frutex admodum modicus est, cuius fructus nuci barbatae similis est, plenus lanugine. Mollicie ea est, & candore, ut omnia lina superet. ξυλον græcè lignum dicitur: quare Iurisconsulti dicunt Lanam ligneam se græcis appellari. Atque hinc Aegyptiorum sacerdotibus conficiebantur. Quidam uestes huius generis & Cotonon uocant.

O sacris deuote senex, quodque arguit ætas, Non neglecte Deis, Phariæ primordia gentis Terrarumque situs, uulgique ediffere mores,

pta. Non Marcotid. uux.] Ostendimus paulò ante Mareotidem præter lacum, & Aegypti partem Alexandriæ conterminam, etiam Epiri partem esse, in qua laudatum uinum nascitur. Hinc apud Maronem Georg. secundo.

Sunt Thasia uites, sunt & Mareotides albæ Pinguibus hæc terris habiles, leuioribus illæ.

Et uites Mareotica, apud Colu. & uinum μαρωτίης.

Nobile senium.] Meroëum uinum, quod paucis annis saporem, & odorem optimi uini contraxit. Meroë Insula est Nili, hinc ab ortu Troglodytas, illinc ab Occasu, Aethiopes spectans. Fluius metropolis etiam Meroë ab insula dicta est. Olim regni caput, & clipei figuram imitatur insula, auctore Herodo. ad tria millia unâ cum Nilo protensa. Pastores accolunt uenatores, & agricolæ aurifodinas habent. Cambyses eam occupauit, deditque ei nomen à sorore sua Meroë. Nam is occupata Aegypto, mortua ea, cum longius processisset, conditam urbem Meroë appellauit. Sed de Meroë postea plura dicturi sumus.

Indomitum phale.] Quod in dolijs ita ferueat, & fluat, ut coerceri nequeat. Vm nobilis uini arguit. Cæterum, phalerum speciem pro genere usurpat pro uino. Phalerus regio Campaniæ est, ubi uitiferi colles sunt. Pro uino tam masculinum, quàm femininum est. Marcialis.

Resina bibi uina Falerna. Tibullus,

Nunc mihi fumosos ueteres proferre Falernos.

nia, Media, & in Ponto. Amomum Dioscoridi frutex est exiguus, quasi racemus, lignis in se conuolutis: florem habet candidæ uolæ similem, folia labruscæ, quam brioniæ dicunt: & unguentis optimis miscetur.

Postquam.] Ordinem conuiuij Vergilianum seruat. Sublatis

tem. Petit multa rerum Aegyptiacarum ab eo cognoscere, sed præcipue

puè, quibus fontibus, Nilus originem, & ortum ducat. Principio captat beneuolentiam à Persona senis: inde petit: max caussa cur sus reddit in Aegyptum. Edifere.] narra multa simul confundit: originem Aegyptiorum: suum regni, & Africa: mores gentis religionem: Deos.

al. lat. Etis

Si Cecropiū Platonem.] Si ueteres

tui docuerunt Platonē Atheniensium uerū religionem, ne te pigeat, & me edocere, qui Platone multo sim maior. A minori ad maius. Plato ex Italia à Pythagoricis in Aegyptum ad prophetas, & sacerdotes eorum fuit profectus, ut refert Laertius, undè cū Euripide, ut quidam aiūt, ut eorum sacra, religionem, & arcana & diuersas disciplinas, & artes edisceret. Hic morbo correptis, à sacerdotibus magna cura restitutus fuit. Quare dixit, Aegyptios omnes medicos esse. In Aegyptum proficiscens, ad audiendum gymnosophistas eorum, oleum secum mercaturæ uexit, ut uaticio suppeditaret, ubi libros Moscos legisse creditur. Ter in Sciliam nauigauit, primum Actnei incendij uisendi studio. Cætera de eius uita, uidere est apud Plutarchum. Didicit hic Astronomiam, Astrologiam, Arithmeticam, & Geometriam, præter rerum diuinarum mysteria. Cecropiam.] Atheniensium: aionomasiā à Cecrope primo Atheniensium rege, qui annis Quinquaginta ibi regnauit. Athenas restaurauit. Apvvs dictus.

Fama quidem.] Reddit causam appulsus sui in Aegyptum. Stellarum.] Astronomia tamen inter arma operam dedi. Meus annus.] Quem ad cursum Solis postea exactè in CCC. LXV. dies, & sex horas, ut quarto quoque anno dies intercaletur, & Cal. Mar. qui annus ob id bisextilis appellabatur. Fastibus.] pro Fastiis. Fasti dies dicebantur, quibus lege licebat agere, & tria uerba loqui, do: dico addico: Nefasti, contra. Ouid. Fasto, 1. Ille nefastus erit, per quem tria uerba silentur, Fastus erit, per quem lege licebit agi. Fastorum libri dicebantur, in quibus totius anni res P. R. scriptæ continebantur: causæ item festorum. Idem. Sacra recognoscere annalibus eruta prisca, Et quo sit merito quæque notata dies. Inuenies illic, & festa domestica nobis, Sæpe tibi pater est, sæpe legendus annus. Eudoxi Fastibus.] Meus annus tam erit absolutus, & perfectus, quàm is annus est, quem ordinauit Eudoxus. Romulus ordinat in 10. menses, hoc est, in CCC. & III.

Fas mihi magno. al. Deortū. Cæf.] Achoreus narrantur à ratione orditur à piadere. deprecatione culpæ, al. cælico quod maiorum secretas. ta, quæ hætenus latuerunt homines profanos, sit proditurus. Al. d. xvi. lusi ad Vergili, illud

Et ritus, formasque Deum, quodcunque uetustis Insulptum est adytis profer, noscique uolentes Prode Deos, si Cecropium sua sacra Platonem Maiores docuere tui, quis dignior unquam Hoc fuit auditu, mundique capax hospes? Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes, Sed tamen & uestri, media inter prælia semper Stellarum, cælique plagis, superisque uacui Nec meos Eudoxi uincetur fastibus annus. Sed cum tanta meo uiuat sub pectore uirtus, Tantus amor ueri, nihil est, quod noscere malim, Quam fluuij causas per sæcula tanta uidendi Ignotumque caput, spes sit mihi certa uidendi Niliacos fontes, bellum Ciuile relinquam.

em adhuc unum adiecit. Sed cum auctio, retractioque dierum, confusionem pareret. Cæsar omnem hanc inconstantiam temporum, in ordinem exactum, & certum dierum numerum coegit. M. Flavius scriba, scriptos dies singulos ita ad Cæsarem reuulit, ut ordo eorum facillime inueniri posset, & certus status perseueraret. Cæsar exordium nouæ ordinationis initurus, omnes dies, qui confusionem parere poterant, consumpsit: ut iam annus ultimus confusionis, in CCC. XLIII. dies excreferet. Inde Aegyptios, de quibus nunc sermo est, inuitatus, ad numerum Solis dierum, qui diebus CCC. LXV. & quadrante cursum peragit, constituit, ita ut Solaris annus hoc dierum numero colligeretur, quem consumit, dum ad id signum denuo reuerteretur, unde digressus fuerat: unde Annus uertens, & magnus annus à poeta uocatur, quod Luna annus sit breuis. Sed quia ad perfectionem, VI. horæ quotiannis desiderabatur, perfecit, ut quarto quoque anno mensibus, ac diebus, unum intercalarent diem, ante quinque ultimos Februarij dies, ut 6. Calend. Martias esset, ut bisextilis annus is diceretur.

Eudox. Fat.] Cnidius fuit Eudoxus, Aeschinis filius, Astrologus, Geometra, Medicus, ac Legumlator: ab Archyta Geometriam didicit. In Medicina, Philistione Siculo præceptore usus fuerat. Fuit auditor Platonis. Postea in Aegyptum se contulit eum Chrysippo medico. Ibi annum, & menses quatuor moratus, mentonoso, & supercilio, octo annorum historiam scripsit. Postea Athenas reuersus, inter cætera, cum clarus in Græcia haberetur, ciuibus suis leges scripsit: scripsit libros, de Astrologia & Geometria. Cicero diuinationū Secundo. Ad Chaldaeorū monstra ueniamus, inquit de quibus Eudoxus Platonis auditor, in Astrologia iudicio doctissimo rum hominum facile princeps sic opinatur, id quod scriptum reliquit, Chaldaeis in prædictione, & in notatione cuiusque uitæ, ex natali die, minimè esse credendum, Nihil est, quod nos.] principalis propositio rei, quàm maximè expetit scire Cæsar.

Finierat, contraque sacer sic orsus Achoreus. Fas mihi magnorum Cæsar secreta a parentum b Edere, ad hoc xui populis ignota profanis. Sit pietas alijs miracula tanta filere, Ast ego c cælicolis gratum reor ire per omnes Hoc opus, & sacras populis notescere leges, Sideribus, quæ sola fugam moderantur Olympi, Occurruntque polo diuersa potentia prima Mundi lege data, Sol tempora diuidit d anni,

dies. Sed cum is numerus neque Solis, neque Lunæ cursui conueniret, ut interdum frigus anni in æstiuos menses: æstus in brumam incidere, sine ordine tantum dierum interijciabant, quædam uidebatur satis esse. Numa postea, L. dies addidit: ut in CCC. & quinquaginta dies extenderetur: postea adiecit sex alios. Inde di-

em adhuc unum adiecit. Sed cum auctio, retractioque dierum, confusionem pareret. Cæsar omnem hanc inconstantiam temporum, in ordinem exactum, & certum dierum numerum coegit. M. Flavius scriba, scriptos dies singulos ita ad Cæsarem reuulit, ut ordo eorum facillime inueniri posset, & certus status perseueraret. Cæsar exordium nouæ ordinationis initurus, omnes dies, qui confusionem parere poterant, consumpsit: ut iam annus ultimus confusionis, in CCC. XLIII. dies excreferet. Inde Aegyptios, de quibus nunc sermo est, inuitatus, ad numerum Solis dierum, qui diebus CCC. LXV. & quadrante cursum peragit, constituit, ita ut Solaris annus hoc dierum numero colligeretur, quem consumit, dum ad id signum denuo reuerteretur, unde digressus fuerat: unde Annus uertens, & magnus annus à poeta uocatur, quod Luna annus sit breuis. Sed quia ad perfectionem, VI. horæ quotiannis desiderabatur, perfecit, ut quarto quoque anno mensibus, ac diebus, unum intercalarent diem, ante quinque ultimos Februarij dies, ut 6. Calend. Martias esset, ut bisextilis annus is diceretur.

Eudox. Fat.] Cnidius fuit Eudoxus, Aeschinis filius, Astrologus, Geometra, Medicus, ac Legumlator: ab Archyta Geometriam didicit. In Medicina, Philistione Siculo præceptore usus fuerat. Fuit auditor Platonis. Postea in Aegyptum se contulit eum Chrysippo medico. Ibi annum, & menses quatuor moratus, mentonoso, & supercilio, octo annorum historiam scripsit. Postea Athenas reuersus, inter cætera, cum clarus in Græcia haberetur, ciuibus suis leges scripsit: scripsit libros, de Astrologia & Geometria. Cicero diuinationū Secundo. Ad Chaldaeorū monstra ueniamus, inquit de quibus Eudoxus Platonis auditor, in Astrologia iudicio doctissimo rum hominum facile princeps sic opinatur, id quod scriptum reliquit, Chaldaeis in prædictione, & in notatione cuiusque uitæ, ex natali die, minimè esse credendum, Nihil est, quod nos.] principalis propositio rei, quàm maximè expetit scire Cæsar.

Sinonis lib. 2. Aeneid. Fas mihi Graiorum sacrata reuolueri iura. Ast ego cælicol.] à religione, & uili humanis rebus, quod sit proditurus. Siderib.] Narratio longius

Ano longius repetita à caussis Nili crescit, inundantis, & decrefcentis. Moderatur f. Olym.] regunt reuolutionem cœli. Imò ipsa uoluitur, rapiunturq; cum primo mobili. Sed poëta hoc uidetur indicare, sidera certis uicibus oriri, & occidere, & temperato cursu suo uolui.

Occurrunt polo.] Obscurè dictum, pro eo quod est, contra cœli mouetur. His planetis, quos sidera uocat, sua uires datæ sunt, quib. corpora alia cœlestia, & terrestria moderatur, & regant. Sol temp.] Anni tēpora facit Sol quatuor, quāuis apud Aegyptios tria, Ver, æstatē,

Autumnū, Hyemem. Hinc aliquando oculus mūdi: nonnunquam animus mundi appellatur & mens. Medius stellarum errantium, amplissima magnitudine, & potestate: temporum, terrarum, siderum, & cœli rector. Ministrat lucem rebus & aufert tenebras: Et ut Plinij uerbis amplius utar) uices temporum, annumq; semper renascentem, ex usu naturæ temperat. Hic cœli tristitiam discuit: at que nubila animi humani serenat: lumen suum cæteris sideribus fœnerat: omnia intuens, omnia exaudiens δὲ πᾶσι ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπ' αὐτὸν, ait Homerus. Radij q; po.] Solem inquit Sulp. cæteri planetæ uenerari uidentur, ut regem. Et cum propius accessere, sunt in statione, & sunt retrogradi. Vnde Sol moderator reliquorum dicitur luminum, ut est apud Cicer. &c. Ad ea Glareanus. Mihi non fit uerisimile, uel Ciceronem, uel hunc poëtam quicquam, de planetis stationarijs, ac retrogradis scisse, ut nostra ætate tradunt astrologi Georgius Purbachius, & Ioannes de Regio mōte, duo Germaniæ Lumina quando eo tempore nihil huiusmodi de Epicyclis traditum esset. Statione.] De stationibus planetarum copiosè

C agit Plin libro 2. cap 15. 16. 17. Stationes errantium stellarum matutinae, quas primas, uesperinae, quas secundas uocant, cum stare spectantibus uideantur in Oriente, & Occidente, stationes uocantur auctore Plinio. Hinc stationalis. Eadem, inquit, stationalis semis mensibus comoratur in signis, &c. Luna suis uicibus.] Quoniam autem Luna mari dominatur, ideo eius reciprocatio in Oceano, lunæ crescentis, ac decrefētis uī maior, minorq; fit. Sed de lunæ miscētis suis uicibus reciprocis astum Oceani non est huius loci multis agere, sed lector studiosus legat Pomponium Melam, & eius eruditum interpretem lib. 3. de Extimis Hispaniæ litoribus. Saturno.] Saturni sidus gelidæ, ac rigentis est naturæ. Vergilius Georg. 1.

- 11. Hoc metuens cœli menses, & sidera serua.
- 12. Frigida Saturni sese quo stella receptet,
- 13. Quos ignes cœli Cyllenius erret in orbis.

Zona niualis.] Glaciali Oceano dominatur ob frigus immensum: & in uniuersum. Zone frigida: ideo ubique in feriarum, laborum, & ægritudinum auctor est, præcipuè in Sexta, Octaua, & duodecima domo apud Astrolo-

Mutat nocte diem, radijsq; potentibus astra Ire uetat, cursusq; uagos statione moratur. Luna suis uicibus Tethym, terrenaq; miscet. Frigida Saturno glacies, & Zona niualis Celsit, habet uentos, incertaq; fulmina Mauors. Sub loue temperies, & nunquam turbidus aër. Et fœcunda Venus cunctarum semina rerum Possidet, immensæ Cyllenius arbiter undæ est. Hunc ubi pars cœli tenuit, qua mixta Leonis Sidera sunt can cro, rapidos qua Sirius ignes Exerit, & uarij mutator circulus anni Aegoceron, Cancrumq; tenet, cui subdita Nili Ora latent, quæ cum dominus percussit aquarum Igne superiecto, tunc Nilus fonte soluto Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis Iustus adest, auctusq; suos, non ante coarctat, Quam nox æstiuas à Sole receperit horas.

gos. Hab. uet. Ma.] Mars uentos, & fulmina inducit. Tertium a summo. Martis sidus est, quod quidam etiam Herculis uocant. Igneæ naturæ est, propter uicinitatem Solis. Ideo Martis ardore nimio, & Saturni frigore interiectus ambobus Iuppiter temperatur, & salutaris est. Venus fœcund.] hæc temperatæ naturæ est. Huius natura, cuncta generatur in terris: nãq;

al. At.

al. Nilus.

in alterutro exortu genitali rore conspargens, non terræ modo conceptus implet, ait Plin. uerum animantium quoq; omnium stimulat. Cyllenius.] Mercurius. Hoc sidus etiam nonnunquam Apollinis appellatur, quod sapientiæ, & eloquentiæ dator existimetur, medium inter Venerem, & Lunam. Hunc ubi pars.] Mercurium cum ea cœli pars tenet, qua extrema pars Cancri uicina est Leoni, accidit id in Iulij principio. Sirius.] Septem inundationis Nili causas ponit (utor libens Glareani uerbis) è quibus secunda haud dubiè uera est. & optimis quibusque authoribus placita. Poëtae confutationes nimis debiles sunt. Nam Sole ad Cancri tropicum existente, ad Capricorni circulum hyems est, & Lunæ montes, excedentes infimam aëris regionem facile tum niues concipere possunt. Eæ porro, redeunte ad Aequatorem Sole, liquefuit. Sirius.] Sirius, stella est magna, & lucida in fronte canis. Huius exortu amplissima uires in terra sentiuntur: uapores Solis accenduntur: feruent maria: fluctuanti in cellis uina: mouentur stagna: canes id temporis maxime in rabiem aguntur, corpora humana tum, ut plurimum, peste iactantur. At poëta nonnunquam Sirium pro astate usurpant. Canis huius exortu uina in apothecis mutantur, sed postea sibi tamen restituntur. Proclus hanc stellam non in fronte, sed in ore Canis collocat, ἢ ἡρόματι κυνὸς λαμπρὸς ἀστὴρ, ὃς ἀνοκᾷ τῆν ἐπίτασιν τῶν κωνμάτων ποιῆν, ὁμωνύμῳ ὄλω τῷ ἰωδῶ κύνω προσαγορεύεται. Hyginus tradit eum posterioribus ab hyemali circulo diuidi, ac pedem dextrum Orionis suo capite contingere. Spectat Occasum quidem, sed caput ad Aequinoctialem circulum respicit. Videtur lepore sub ambobus pedibus Orionis fugiētī similem sectari. Lycophronis scholiastes, σείριος δὲ κύνω ἀστὴρ ἐστὶν εἰς, ὑπὸ τὸ γένειον ἡμίμενος τῷ ἀγρώου κυνός, ὃν ἰδύνηται τῷ ὄλω κύνος ὄνομα κύνωστρον προσαγορεύουσι. id est, Sirius Canis stella est una, sub mento sideralis Canis posita, quã idiotæ totius Canis nomine Caniculam uocant. Sirium aiunt in medio centro cœli suum esse, & ob id duplicari calorem. Variant authores, cuius sideris propria sit hæc stella. Alij Orioni tribuunt, inter quos est Aratus, Homerum secutus: nonnulli Erigonei esse arbitrantur, ut Eratosthenes: alij Iridi: alij Cephalo assignant. Timosthenes credit proprium peculiaris sideris nomen esse. Oritur circa calendas Iulias. Ab hoc Cane, dies ipsi Caniculares dicuntur. Mutator circul.] Meridianum, exponit Sulp.

in quo fit Solis conuersio, inquit. Cui Nilio.] Circulo mutatori anni uarij. Dominus aqua.] Mercurius, quæ paulò ante aquarum arbitrum appellauit, cui Nilus subijcitur. Hæc eum sua uis perclaruit, tum è suo fonte magno impetu effunditur, inquit. Sed friuola illa ratio est Nilus.] Antequam ad poetæ enarrationem progrediamur, de Nilo prius sermo instituat. Aegyptus unicam spem in Nilo habet. Fit enim aut sterilis, aut fertilis annus, prout uel inundet, uel parcior est, ut agrorum cultores cælum non obseruent, ut Claudianus disertè canit.

„ Fœlix, qui Pharias proscindit uomere terras,
 „ Nubila non sperat tenebris condentia cælum,
 „ Nec grauiiter flantes pluuiæ frigore Coros
 „ Inuocat, aut arcum uariata luce rubentem.
 „ Aegyptus sine luce ferax, imbrèsq; serenos
 „ Sola tenet, secura poli, non indiga uentii,
 „ Gaudet aquis, quas ipsa uehit, Nilòq; redundat.
 Plin. in Panegyri. Aegyptus alendis, augendiq; seminibus, ita gloriata est, ut nihil imbribus, cæloq; deberet. Si quidem proprio semper annis perfusa, nec alio genere aquarum solita pinguescere, quàm, quas ipsa adnexerat. Tibull. ad Nilum.

„ Te propter nullos tellus tua postulat imbrès,
 „ Arida nec pluuio supplicat herba Ioui.
 Nilum autem dictum Seruius, asserit, quasi *νεκρὸν ἕλμα*, id est, nouum limum: & antea Melonem appellatum. Testatur id etiam Ausonius in enigmate Iambico cum, Melonis albam pugnam, Nili papyrum significet. Alij à Nilo, Cyclopi filio, qui in Aegypto regnarit, cum antea Aegyptus diceretur, & Triton à multis: ab alijs etià Aegyptus. Hinc ob eximiam fertilitatem, uerè aureas arenas trahere dici posse Athenæus author est. Fonte soluto.] Si comprehendit possit, quibus fontibus Nilus oriatur, & unde crescere inciperet, causæ incrementi fortasse inuenirentur, ait Seneca. Atq; hinc tanta est diuersitas apud authores de eius origine, & incrementi ratione, ut Lucanus ipse dicat paulò post. Arcanum natura caput non prodidit ulli.

„ Nec licuit populis paruum te Nile uidere,
 „ Amouitq; sinus: & gentes maluit ortus
 „ Mirari, quàm nosse tuos. Et Tibull. lib. 1.
 „ Nile pater, quam possum te dicere causa?
 „ Aut quibus in terris occidisse caput?

Strabo scribit, Macedones, eum Alexandro, & Sesostræ Aegyptiorum rege conatos totam Aethiopiã usque ad Cinnamomi regionem peruagari, ut fontes fluuij quærent. Cambyfes usque ad Meroën progressus fuit. Ptolemæus Nilum è paludibus, undas è montibus Lunæ oriri existimauit, in quem supra Meroën, ab Ortu duo magna flumina influunt, quorum alterum Astapum, alterum Astaboram appellant incolæ. Aristoteles existimat eum ex interiori Aethiopia fluere. Seneca natural. Qu. lib. 6. audisse se scribit, Centuriones duos, quos Nero ad inuestigandum Nili originem misisset, qui auxilio regum Aethiopiæ, ad ulteriora Aethiopiæ se progressos ad immensas paludes peruenisse dixerunt: quarum exitum ne incolæ quidem nouissent: nec spes ulla fuisset noscendi, quod implicatæ sint aquis herbæ, ut nec pedibus eluctabiles sint, nec nauigio, quod nisi paruum, & unius hominis capax limosa palus non ferat. Hic se duas petras uidisse affirmarunt, unde ingens aquæ uis effunderetur. Diodo. eum oriri scribit, ex fontibus extremis Aethiopiæ.

ad quæ loca nullus aditus sit, propter inclementiam æstus intolerabilem. Idem Strabo prodit, & eum fluere ad locum illum, qui Delta uocatur. Claudianus.

Qui rapido tractu medijs elapsus ab Austris
 Plammiferæ patiens Zonæ, Cancrìq; calentis,
 Fluctibus ignotis nostrum percurrit in orbem,
 Secreto de fonte cadens, qui semper inani
 Querendus ratione latet, nec contigit ulli
 Hoc uidisse caput, fertur sine teste creatus
 Flumina profundens alieni conscia cæli.

Iuba è montibus interioris Mauritanie oriri tradit, è lacu stagnante Nilide, haud procul ab Oceano, quod quædam genera piscium in Nilo reperiantur, quæ in illo spectentur. Plin. apud Hesperios Aethiops fons est nigris, ut quidam existimauerit, inquit, Nili caput. Herodotus refert se ex perisq; Cyrenis, cum illic ageret accepisse, id quod ante illi ex Dicaærho Hammoniorum rege intellexerant, hic ex Nazamonibus ad se profectis iuuenes aliquot Nazamonas aqua, & cibarijs probè instructos, in interiorem Libyam perrexisse. Post multas solitudines emensas, ad homines uenisse alienæ prorsus lingue, & ad urbem, quam grandis fluuius ab Occasu in Ortum tendens præterlaberetur: in quo, ut in Nilo, Crocodili apparent. In eandem sententiã multa etiam Vitruuius. Hæc, & plura Melæ enarrator eruditè, & diligenter enarrat. Herodotus scribit, neque Aegyptiorum, neq; Aethiolorum quenquam à se reperiit, qui fateretur se seire Nili ortum. Cæterum in urbe Sai sacrarum pecuniarum Mineruæ scribam audiuisse, se hæc rogantè, qui duos esse montes diceret, inter Syenem, & Elephantinam urbes, quorum uni nomen esset Crophis, alteri Mophi. Inter hos medios fontes Nili prodigiôsè altitudinis emanare, & flumina inde in diuersum abire: alterum in Septentrionem, qui Nilus esset: alteru uersus Meridiem in Aethiopiã. Itaq; arbitratur Herodotus tamen, ut alia fuerunt fabulosa, Nilum ex Africa fluere, & ab eo Mediam secari pari tractu ferè, quo Europam ab Ifiro. Cæterum Nilus post multam aquarum uolentiam, & indomitam, tandem mitior factus, ac lenior, septem ostijs in Aegyptium mare euoluitur. Canopico, Bolbitino, Sebenitico, Phanicico, Mendesio, Tanico, & Pelusiaco. Statis annorum diebus magno incremento per omnem spatiosam Aegyptum, fecundam terram. Incrementi uariæ causæ traduntur. Quidam Etesias in causa esse crediderunt, quæ à Septentrione flantes, pelagi fluctus in aduersa ostia impelluntur, unde illa fluminis restagnatio sequatur. Alij imbribus tribuunt, qui in Aethiopia circa Solstitium, eodem Etesiarum spiritu nubes in meridiem pellente magna uis. Quidam liquefactis montium niuibus, quæ in ipso sunt Aethiopiæ recessu, id accidere opinantur. At Timæus sideris perpendiculariter illi in emersu incubantis suspendi humorem arbitratus est: radijs solaribus, ut in siculosa mundi plaga, auidius alimenta arripientibus, atque ita diffusum omnem abundare. Vt est, constat satis post Solstitium æstiuum prima sentiri incrementa, Sole per Cancrum transeunte: mox largius per Leonem augeri. In Virgine residet isdem, quibus creuit, modis. In Libra, in totum reuocatur intra ripas suas, centesimo die, ex quo sentiri cepit incrementum. Iustum incrementum cubitorum XVI. In XII. cubitis, famem Aegyptus sentit: in XIII. etiamnum esurit: in XIII. hilaritas adfertur: in XV. securitas: in XVI. quæ op-

Arima inundatio est, delicias sentiunt. Lunaribus incrementis.] Quando Oceanus crescente, ac decrecente luna, magis minusue, accedit, receditue reciproco suo aestu. De eo, qui uolet, legat commentarios Vad. super Melam, in quibus eruditissimè causas reciprocationis illius refert. & nos eam in Austrino mari sæpenumero diligenter obseruauimus.

Coarctat.] compescit, ac prohibet, quàm in autumno, ut dictum est, Sol Libram ingreditur. Plinius libro quinto, capite nono, uarias causas incrementi huius enumerat, Beda capite decimo octauo, lib. rerum Natural. de Concordia, Lunæ, & Maris, probabiles, & ueras causas accessus, & recessus maris reddit, cui ut Britannia ea res compertissima multa obseruatione fuit. Caput ita concludit. Hoc mare, posita circa brumalem ortum Solis, uel Solstitialem eius occasum Luna, cuiuscunque atatis, siue super terram, siue sub terra sit, aestum solet attollere. At posita circa brumalem Solis

accubitum, uel Solstitialis eius exortum, reflectere. Porro alijs in partibus, ab ea cæli plaga recessum maris luna, qua hic signat accessum, non solum autem, sed & in uno, eodemque littore, quoad Boream mei habitant, multo me citius aestum maris omnem: qui uerò ad Austrum, multo serius accipere pariter, & resuadere solent, seruante quibusque in regionibus luna semper regulam societatis ad mare, quæcunque semel acceperit. Ergo Malinam, quinque ferè ante nouam siue plenam lunam diebus: Ladonem totidem ante diuiduam sæpius incipere comperimus, & circa Aequinoctia, duo maiores solito aestus assurgere: inanes uerò bruma, & magis Solstitio: semperque Luna in Aquilonia, & à terris longius recedente, mitiores, quàm cum in Austro digressa propriè uisam suam exercet, aestus adfluere, naturalis ratio cogit. Per denos autè, & nouenos annos iuxta lunaris circuli ordinem, etiam maris cursus ad principia motus, & patia incrementa recurrit. Hæc Beda.

Vana fides ueterum, Nilo, quod crescat.] Refutat eorum opinionem, qui incrementum, & exundationem Nili ex niuibus liquefactis in montibus Aethiopiæ prouenire arbitrentur: cum anni, quo niues liquescerent, ratio refragetur. Sole Cancrum obtinente, in montibus Lunæ, unde scaturire creditur, hyems est, quo tempore statim Nilus paulatim intumescit: sed ne in Leone quidem us-

Vana fides ueterum, Nilo, quod crescat in arua Aethiopum prodesse niues. non Arctos in illis Montibus, aut Boreas. testis a tibi Sole perusti Ipse color populi, calidique uaporibus Austri. Adde, quod omne caput fluuij, quodcunque soluta Præcipitat glacies, ingresso uere tumescit. Prima b tabe niuis. Nilus neque suscitatur undas Ante Canis radios, nec ripis allegat amnem, Ante parem nocti Libra sub iudice Phœbum. Inde etiam leges aliarum nescit aquarum, Nec tumet hybernus, quum longè Sole remoto Officijs caret unda suis, dare iussus iniquo c Temperiem cælo medijs æstatibus exit. Sub torrente plaga, d ne terras dissipet ignis, Nilus adest mundo, contraque accensa Leonis Ora tumet, Cancroque suam torrente Syenen Imploratus adest, nec campos liberat undis, Donec in autumnum Phœbus declinet, & umbras Extendat Meroë, quis causas reddere possit? Sic iussit natura parens e discurrere Nilum.

Alberti sententia, in exusta regione multo est temperatior a al. sibi. habitatio, quam sub Tropici alicubi esse possit. Non quod semper ita sit, b al. labeo sed Sole occupante, hinc Solstitium Capricorni, inde Canceri. Adest mundo.] Præsens res medium, & auxili. c al. tæperie. lium adfert Aegy d al. neu. pto. Contraq.] Sole uersante in Leone Cancrula exortu, & ui calor intenditur in terris, ut animantium corpo. e al. decur. ra uarijs languo. rere.

que adeo resolui possunt, ut tantam aquarum uim fundant, sed cum ad Aequatorem peruenit prius. Quod uerò ad Aethiopum montes, non possunt ulla niues, inquit, ob immoderatum aestum in ijs terris esse. Non enim subiecti sunt Aethiopes Boreæ, aut Arcto, sed Circulo Aequinoctiali: ubi nullæ sunt niues.

Testis tibi Sole perusti,] uel illud argumentò esse potest. Quod omnes amnes niuibus, inquit, & glacie solutis tempore uerno tumescant. Nilus ante Cancrula exortum non augetur, qui in principium Iulij incidit. Alligat am.] hoc est, in Libra in totum reuocatur intra ripas suas, centesimo die, ex quo sentiri cœpit incrementum. Inde etiam leges aliarum n.] ut æstate in totum propè sit uadosus, & tenuibus alueis fluat: hyeme plenis ripis fundatur in Mediterraneum, more aliorum fluuiorum. Officijs caret unda suis, dare ius.] Non egreditur ripas, quemadmodum facere oporteret: cum media æstate omnes Aegypti agros longè, lateque inuadet, & perfundat. Sub torrente pl.] Sub torrida Zona. Vulgatissima Zonarum distributio est, in temperatas Duas, quæ à Polis duas attingunt ob frigus inhabitatas, mediam uerò ob aestum inhabitabilem. Et tamen ex

ribus conflentur: canes in rabiem maximè agantur, fluctuent uina in cellis: sub hoc signo Leonis, Nilus largius augetur. Syenen suam torren.] Syene Cancruli Tropico subiacet: quare cum Sol initium Cancruli attingit, in meridie corpora erecta nullam faciunt umbram. Quare poëta libro secundo dixit. Atque umbras nusquam flecente Syene. ubi nusquam, non: nunquam legas. Nam tum radius ex meridiano per cathetòn incidit. Imploratus.] Inuocatus, quasi in auxilium aduocatus adest præsens, & incipit paulatim augetur. In autumnum.] ad Libræ Aequinoctiale signum, quo tempore reuocatur in totum intra ripas suas, centesimo die ex quo sentiri cœpit illius incrementum. Meroë.] sub Aequinoctialem circulum recedens. De Meroë paulo supra dictum est, maxima propè insularum, quas Nilus ambit. In ea eiusdem nominis grandis urbs est. Regia est, & metropolis Aethiopum. Longitudinem habet trium millium stadiorum: Latitudinem mille.

Quis causas red.] Sic hanc causam cõcludit poëta, quasi nulla inueniri possit, & nullam aliam superesse, nisi quod eo ita uisum sit, Nilum ad hunc modum certis anni uicibus, ut iam satis dictum est, ita crescat, ac decreseat,

Yy 2 perfundat

perfundat agros, obliuetq; gleba pingui, ut nulla opus sit cultorib; stercoratiōe: ac itā intra suos alueos se recipiat A

a al. opus Zephyros quoq;]
est Nilo, in
cod. uetust. *sam in medium pro-*
b al. deda. *fert, quam refutat, ut*
cunt. *uanam. Vtar libenter*

Glareani eruditissimi

uiri uerbis hoc loco.

Hæc est prima, inquit,

c al. putant, *pud Herodotum caus-*

sa: sed de Etesijs, non

de Zephyris. Ideo au-

tem reprehensa Hero-

doto, quod multis a-

lijs Africæ fluminib;

idem, quod Nilo acci-

dere, debuerit. Si qui-

dem Etesie ijs non mi-

nus contrarij feruntur,

atque Nilo. Vnde hic

poëta fortassis id ueri-

tus, non contrariū uen-

tum, sed à latere flan-

d al. ius est, *tem ponit: adducto*

mox de nubib; figmen-

to, nihil magis de Ze-

e al. quoniam *phyro, quam de qui-*

buslibet alijs uentis ue-

f al. Cū to- *rificando. Hactenus il-*

to. *le. Zephyros] ab*

Occasu flantes à latere in Nilum Poëta Zephyros, ut di-

ximus, pro, Etesijs posuit. Sunt autem Etesie, uenti, qui

certo anni tempore flant. Strabo Subsolanos uocat, hos

est, Euros. Quotannis post exortum Caniculæ 40. die-

bus spirant in ipso aestatis rigore, ab 7. & id est, anno, no-

men habent, et ueniunt, quasi annui, quod ex omnibus uentis

soli stati sint, & singulis annis eodem tempore redeant.

Stata temp.] Qui certis anni temporibus flant, quorū

uim tribuit Nilo. Ab occiduo cælo.] Vnde Zephyri

a Sic opus est mūdo. Zephyros quoq; uana uetu-

His ascripsit aquis. quorū stata tēpora flatus, (stas

Continuūq; dies, & in aëra longa potestas,

Vel quod ab Occiduo b depellunt nubila cælo

Trans Noton, & fluuio cogunt incūbere nimbos.

Vel quod aquas toties rumpentes littora Nili

Afsiduo feriunt, coguntq; resistere fluctus.

Ille mora cursus, aduersiq; obijce Ponti

Aestuauit in campos. sunt qui spiramina terris

Esse putent, magnosq; cauæ compagis hiatus.

Commeat hac penitus tacitis discursibus unda

Frigore ab Arctoo medium reuocata sub axem,

Cum Phœbus presit Meroen, tellusq; perusta

Illuc duxit aquas, trahitur Gangesq; Padusq;

Per tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus

Vno fonte uomens, non uno gurgite perfert.

Rumor ab Oceano, qui terras alligat omnes,

Exundante procul uiolentum erumpere Nilum,

Aequoreosq; sales longo mitescere tractu.

Nec non Oceano pasci Phœbumq;, Polumq;

Credimus, hunc calidi terigit cum brachia Cancri

Sol rapit, atq; undæ plusquam quod digerat aër,

Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq; refundunt.

Ast ego, (si tantam d fas est mihi soluere litem)

Quasdam Cæsar aquas post mundi sera peracti

Sæcula, concussis terrarum erumpere uenis,

Non id agente Deo, e quasdam compage sub ipsa

f Cum mundo cœpisse reor, quas ille creator,

Atq; opifex rerum certo sub iure coërcet.

ta ait. Aequoreosq; sales, pro, cōdimento scilicet. Hæc Gla-

reanus. Quam Phœb. p.] Sulpi. Est in Cancro ait Sed

sub Torrida Zona est uerius, & ad Aequinoctiale descen-

dit. Nam Siene sub Cancro est, à qua remotissima Meroë

est. Quare statim addit, quando Torrida Zona eò traxit

aquas. Trahitur perta] in interiores Africæ partes

per secretos meatus subterraneos. Nō uno gurg] hæc

ri, at ita, ut de Moseos

scriptura multi seru-

puli relinquerentur.

Ideoq; quidā fuerunt,

qui existimarūt Asiā,

Europam, & Africā,

hoc est, terræ habita-

bilis faciem olim fu-

isse Paradisum, ea her-

ele uoluptate, qua de-

scribitur à Mose. Sed

postquā peccatū Adæ

generis humani lap-

sum induxit, omnia ea

uelut euanuisse, muta-

ta omnia in deterius

ad Adæ merium, ut

ille nihil profusus uide-

rat, quæ antea habue-

rat notissima. Verum^B

& hæc Theologis re-

linquenda. Porro, quod

quarto hinc est uersu.

Medium reuocata

sub axem.] id est, sub

Aequatorem, aut Tor-

ridam zonā, ubi sunt

Nili fontes. Rarum

etiā illud est, quod se-

ptimo inde uersu poë-

ta ait. Aequoreosq; sales, pro, cōdimento scilicet. Hæc Gla-

reanus. Quam Phœb. p.] Sulpi. Est in Cancro ait Sed

sub Torrida Zona est uerius, & ad Aequinoctiale descen-

dit. Nam Siene sub Cancro est, à qua remotissima Meroë

est. Quare statim addit, quando Torrida Zona eò traxit

aquas. Trahitur perta] in interiores Africæ partes

A Quæ tibi nosc.] Enumerat Casari reges, qui eodem studio cognoscendi originem Nili tenti fuerunt: ut reges Aegyptiorum, Persarū, Macedonū, denique omnis ætatis mortales, dicit, id operā dedisse, ut eius rei cognitionem posteris traderent. Lectos.] Misit, electos alacres, certos misit ad inuestigandum fontem fluvij. Sesostris.] Aegyptiorū rex, qui longè latèq; exercitū per Africam usq; ad portum Mossylicum unde Cinnamomum de-

B uehitur, magna uirtu-

te duxit. Hic iāta proditur superbia fuisse, ut annis quibusq; sorte reges singulos è subiectis iungere ad currum fuerit solitus. atq; ita triumphare, Plinius auctor est lib. 33. cap. 3. Hic conatus fuit nauigabilem alueum èubro mari, in Nilum deducere. Victus fuit ab Esabope Colchorum rege. Tzetzes, *Varia historia. Chiliade 3. cap. 69.* à quo non Aegyptiorum, sed Assyriorum rex uocatur. *ὁ ἀσσυρίων βασιλεύς, ἰνκνίτ, ὁ σέσωστρις ἐν αἰῶνι, κατὰ δὲ τὸν διὸ ἡρώου σεσωστρις τῆρ ἡλυσίρ, τῶρ ἀσσυρίων ἐν ἀρχῶν, ἄρχε τῆς γῆς ἀπ' ἀύου. Ζωγνύωρ ἐρ τῆ ἀρματι τ' αὔτις τῶν βασιλέας, κῆ ὕπ' αὐτῶρ συρόμεν, ὡς περ ὕφ' ἰσπῶρ ἀλλοι.*

De hoc item qui uolet plura cognoscere, legat Valer. Flaccum.

— Cum prima Sesostris

Intulerit rex bella Getis. Et Herodotum libro 2. Cambyles Vefanus.] qui summa insolentia regnarat: cui post magnos tumultus, & concertationem de creatione regis Darius Histaspis filius regnum fuit adeptus.

C Cambyles fratrem & sororem interfecit. Sed adscribam Glareani annotatiunculam. Cambyles (inquit Sulpitius) qui pater Darij regis Persarum fuit. Si hoc Sulpitius scripsit, & non potius alius commentario eius affuit, quo auctore hoc doceat, scire uelim, cum Cambyles absque prole perierit. Quo mortuo Magi regnum inuasunt. Nota est apud Herodotum historia. Ceterum poeta hic populos longi æui περιφρασιως, dixit, quos Græci composita uoce μακροβίους uocant. Sulpitius id de Cynis in India, ac ijs, qui habitant, in insulis fortunatis, intelligit, perperam meo quidem iudicio. De Macrobijs apud Herodotum lib. 3 notior est historia, quam ue de ea dubitarii Sulpitius, siquidem ei in mentem uenisset. Hæc ille. Ad populos lon.] æui Macrobius exponit Glareanus. Aegypto domita Cambyles triplex bellum animo destinabat. Nauale unum contra Carthageneses: alterum pedestre contra Ammonios: tertium in Macrobijs Aethiopas, ad mare Austrinum. Sed ad hos prius misit legatis, ut mores gentis & opes, & itineris rationem cognoscerent, sed ad Solis mensam dictam inuadendam maximè. Huc legati cum muneribus misit, du-

Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est, a Et Pharijs, Persisq; fuit, Macedumq; tyrannis, Nullasq; non ætas uoluit conferre futuris Noticiam, sed uincit adhuc natura latendi.

Summus Alexander regū, quē Mēphis adorat, Inuidit Nilo, misitq; per ultima terræ Aethiopum lectos, illos rubicunda perusti Zona Poli tenuit, Nilum uidere calentem. Venit ad Occasum, Mundiq; extrema Sesostris, Et Pharios b currus regum ceruicibus egit. Ante tamē uestros amnes, Rhodanūq; Padumq;, Quam Nilum de fonte bibit. Vefanus in ortus Cambyles longi populos peruenit ad æui, Defectusq; epulis, & pastus cæde suorum, Ignoto te Nile redit, non fabula mendax Ausa loqui de fonte tuo est, ubicunq; uideris, Quæreris, & nulli contingit gloria genti, Ut Nilo sit læta suo c tua flumina prodam, Quā Deus undarum cœlator Nile tuarum Te mihi nosse dedit, medio confurgis ab axe Ausus in ardentem ripas attollere Cancrum.

cibus ex Elephantia na urbe. adscitis Ich- a al. Hæe thiophagis, pro- Phar. pter linguæ ex mutuis commercijs, tulerunt regi dona: purpureum amiculum, torquem aureum, & alia regie magnificentie dona. Exposita lega- b al. cursus, tione de fœdere, & societate cum Cambyse rege Persarum, regi suspecta legatio fuit, quare hoc responsi iulere, sed minime pacatè: quare Cambyles nulla iniuria lacepsitus, alienum regnum inuadere moliretur. Multa prætere uiliter legatos

monuit. Quibus auditis, & cū risu acceptis donis, aureis torquibus maximè, iussit eos duci in carcere, ut uiderent fontes aureis catenis, & compedibus constrictos, simul ut scirent, quàm uile apud ipsos aurum esset, cum inuicem æs apud eosdem sit pretiosum. Ad postremum, cum alia, atque alia quærendo eò peruenisset Aethiops, & apud Persas triticeum panem in usu esse didicisset, & uitam totius gentis octuagesimo anno terminari, miratus dicitur, cur tam diu uiuerent ij, qui stercore uescerentur. Nam Aethiopes uulgò uiuunt annos centum uiginti. Plinius auctor est, uita longioris. Hinc Macrobijs, id est, longi æui homines dicuntur. Inde ex Aegypto Cambyles in Aethiopes mouit.

Defectusq; epulis, & pastus cæde suorum.] Vis quintam partem itineris exercitus consecerat, cum comatus deficeret: & terra malignè pabulum præbebat. Porrexit tamen demens, quàm diu miles radicibus, & herbis potuit uesci. Postquam ad sabulum peruentum fuit, omnia tum simul desiderari ceperunt, & fames ingens milites inuasit. Hic res infanda accidit, exercitus decimum quemq; sorte ductum mandere occæperunt. Hoc atroci casu territus Cambyles, magna iactura militum facta, per Thebas Memphim redijt. Atque hunc exitum Aethiopica expeditio habuit, Ita pastus fuit epulis, & cæde suorum, fame, & inedia.

Ignoto te Nile redit, non fabula mendax.] Auersio. Omisso enim reliquo itinere, in Aegyptum Memphim retrò iter uertere compulsus fuit. Historia extat apud Herodotum lib. 3.

Tua flumina prodam.] Promittit se ueram eius originem proditurum, reddiditq; auditores attentos iterum, audiendo hactenus lassos.

Medio confurgis ab axe.] Suprà retuli multorum sententias, quorum partim ex interiori Africa circa Aequinoctialem circulum è Luna montibus partim in Mauritania cum oriri arbitrantur. Medium axem, medium circulum Aequinoctialem ad meridiem nunc appellat. Ardentem ripas attollere Cancrum.] Contra Septentrionem cursum ad Cancri Solstitialem tropicum uertere.

In Boream.] Reddit planius, quo pacto cursum è Meridie re-ctà in Boream flexit. Mediumq; Bootè.] Astronomica ratione amplius monstrat uagum lapsum Nili. Est autem Bootes, sidus, quod Arctophylax etià uocatur. *Βοώτης*, bubulcus, Arctophylax, custos Vrsæ, stella haud procul ab ura maiore, & tanquã bubulcus plaustrũ sequi uidetur. Cic. lib. 2. de Nat. Deo. Septentriones autem sequitur.

Arctophylax uulgò qui dicitur esse Bootes.

Quod quasi temo

ne adiunctam præ se quatit Arcton. Ouidius:

Arctophylax formam terga sequentis habet.

Habet quatuor stellas in dextra manu, quæ nunquam occidunt.

Aratus. Tardus in occasum sequitur sua plaustra Bootes.

Manius. A tergo uenit Arctophylax, idemq; Bootes.

Tc; uidet primi, quærunt tamen.] Seres Scythæ sunt, sicut Anthropophagi, & Sagar. Genus hominum plenum iusticiæ, ait Mela, ex commercio, quod rebus in solitudine relicti absens peragit. Ammianus Marcellinus, agunt, inquit, Seres ipsi quietius, armorum semper, & præliorum expertes, utique hominibus sedatis, & placidis est otium uoluptabile: nulli finitimorum molesti, cæli apud eos iucunda, salubrisq; temperies: aëris facies munda, leuiumq; uentorum commodissimus flatus, & abunde syluæ subluclidæ, à quibus arborum foetus aquarum asperginibus crebris, uelut quadam uelletra mollientes, ex lanugine, & liquore mixtam subtilitatem tenerimam peclunt, nentesq; subtegmina conficiunt, sericum, ad usum antehac nobilium, nunc etiam infimorum sine ulla discretione proficiens. Ipsi præter alios frugalissimi, pacatoris uitæ cultores: uiuant reliquorum mortalium cætus, &c. Sed hic Scythas non intelligit.

Seres.] Glareanus uix dici potest, inquit, quàm hic locus torqueat lectorem, de quo in omnes opiniones uersare licebit fortasse, ut Liuiano utar uerbo. Sed quod rem ipsam facile expediat, haud scio, quid merito dici aut queat, aut debeat. Scio plerisque uideri hoc loco Scythas intelligi, qui sint iuxta Taurum montem, unde amnes Indici labuntur, in Ortum ac Septentrionem protent. Sunt qui eosdem Seras Indos, aut uicinos notari putent: cum per Aethiopas, Indi quoque intelligantur, ut paulò antè diximus. Potest etiam fieri, ut uocabulum sit

Rursus.] Paulò post redit aqua in alueos suos, ubi Aegyptus, inqt, ab Arabia diuiditur. Et monstrat locũ, quasi digi

In Boream is rectus aquis, mediumq; Booten. Cursum in Occasum flexus torquetur, & Ortus. Nunc Arabũ populis, Libycis nũc æquus arenis. Tec; uidet primi, quærunt tamen hi quoq; Seres. Aethiopumq; feris alieno gurgite campos, Et te terrarum nescit cui debeat ulli, Arcanum natura caput non prodidit ulli, Neclituit populis paruam te Nile uidere, Amouitq; sinus, & gentes maluit Ortus Mirari, quàm nosse, tuos, confurgere in ipsis Ius tibi Solstitijs, aliena crescere bruma, Atq; hyemes efferre tuas, soliq; uagari Concessum per utrosq; polos. hic quæritur ortus, Illic finis aquæ, latè tibi gurgite rupto Ambitur nigris Meroè fecunda colonis, Læta comis hebeni, quæ quamuis arbore multa Frondeat, ætatem nulla sibi mitigat umbra. Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem. Inde plagas Phœbi, damnum nõ passus aquarum Præueheris, sterilesq; diu metiris arenas. Nunc omnes unum uires collectus in amnem, Nũc uagus, & spargens facilem tibi cedere ripam.

Rursus multifidas reuocat piger alueus undas, Quæ dirimunt Arabum populos Aegyptia rura Regna claustra a Philæ, mox te deserta secantem Quæ dirimunt nostrũ rubro cõmercia Pontum Mollis lapsus agit, quis te tam lene fluentem

corruptum, id quod A sepe euenire solet. Quid uerò eius in locum sit substituendum, uix equidem pronunciauerim. Argutulus etiam aliquis fortasse diceret, Seris legendum, ut comparatur ad, Primi, quod præcedit. Apud ueteres, Torridæ Zone oppidò obscura fuit cognitio: nec minus Orientalis tractus. Quod ex Ptolemæi descriptione uidere licet, qui existimauit Oceanum illum Indicum terra inelusum. Vnde nata profecto uidetur ista Aethiopum Serum, & Indorũ cõfusio. Quid

igitur mirum si à Seribus ac Indis Nili originè aliqui deduxerunt, cum multi contraria cæli regione ab Atlante delabi Nilum crediderunt, ut uidere est apud Plin. Hæc Glareanus. Feris alic. gor.] pulsas, uerberasq; campos Aethiopum, aqua aliena ab Aethiopiũ terra. Arcanum caput.] fontes tuos, & originem. Consurge in ipsis sol.] hoc est, crescere in Solstitio æstiuo, in Cancro Sole uersante, quando circa Nili scaturigines Bruma est, hoc est, circa tropicum Capricorni. Efferre hye.] effundere tuas tempestates aquarum mole, & uagari ab Antartico, ad Arcticum usque polum. Amplificatio cursus. Hic quæritur Or.] Apud Arctici poli cultores, quæruntur, unde Nilus suum ducit principium: apud Antarticos, disputant, ubi Nilus fluere desinit, ubi exoneratur. Meroe ambigitur nig. colo.] Per Aethiopas Macrobios cursum suum torquet. Inde per Meroen, quã ambit, quæq; Aethiopiũ regum regia est, labitur. Huius colonos Aethiopas nigros appellat, ob torridam zonam. Læta conus he.] ab arboris hebeni nobilis commendat Meroen, de hæc supra dictum est. Mitigat æta uul.] Quasi dicat arbores æstate nullam ibi umbrã mittunt. Sed hoc fieri nulla ratione in totum potest, ut semper perpendicularis sit illic umbra, quin in ascensu, & descensu Solis aliam quam proyiciat. Recta linea.] Meridiana, quando Sol ingressus est Leonem. Inde plagas Phœbi.] Sub hæc Meroen præter lapsus, non diutius æstum torridæ Zone ferens, aquis suis non solum abluit crepidines, & ripas, sed proximas arenas multa ui perfundit, ac rigat.

Metiris arebas.] Peruagari per arenas steriles.

Nunc omnes unum uires collectus.] modò in uno amne, omnibus suis aquarum uiribus collectis decurrit: nunc uagus egreditur ripas suas, quæ facillè undarum impetui cedunt.

10. ubi Philæ sunt, quas claustra regni uocat. Seneca infra Philas amni cõeunti Nili nomen esse scribit. Verba Senecæ

A Seneca sunt. Phila insula est aspera. & undiq; prærupta duobus in unum coituris am-
 nibus cingitur, qui Ni-
 lo mutantur, & eius
 nomen ferunt. Hacte-
 nus. Phila Straboni
 infra Meroën sunt, ad
 quas ipse se ex Syene
 plauistro per plana ali-
 quando uertū scribit.

Moturum totas uiolenti gurgitis iras
 Nile putet; sed cum lapsus abrupta uiarum
 Exceperet tuos, & a præcipites cataractæ,
 Ac nusquam uetitis ullas obistere cautes,
 Indignaris aquis, spuma nunc astra lacefsis,
 Cuncta tremunt undis, & multo murmure mōtis
 Spumens b inuictis albecit fluctibus amnis.
 Hinc Abatō, quā nostra uocat uenerāda uetustas,
 Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
 Et scopuli, placuit fluuij quos dicere Venas,
 Quod manifesta noui primū dant signa tumoris.

decurrat. Propter ca-
 taractas, hoc est præ-
 cipites, & torrentes
 undarum ex asperis,
 & urgentibus scopu-
 lorum angustijs lap-
 sus, qui in Nilo multi
 sunt, ob crebra insu-
 larū, rupiumq; è me-
 dio alueo extantium
 impedimenta, mutem
 alioqui, & dulcissimi

Mox te deser.] rursus lentior fluit per ea deserta, quā
 Rubrū mare dirimit nostrarū gentiū cōmercia. Mela, Nil-
 lum describens, hic ex desertis Africa missus, inquit, nec
 statim nauigari facilis, nec statim Nilus est, & cū diu sim-
 plex, sæuisq; descēdit, circa Meroën latè petentē insulam
 in Aethiopiā diffunditur: altera ex parte Astaboras, al-
 tera Astaspus dictus est. Vbi rursus coit, ibi nomen hoc ca-
 pit. Inde partim asper, partim nauigia patiens, in immā-
 nem lacum deuenit, ex quo præcipiti impetu egressus, &

haustus fluuium immānia rupium, obstacula ira exaspe-
 rant, ut sæuus, non sua culpa insurgat. Cataractæ.]
 Duas Cataractas tradit Strabo: Maiorem, qui in monta-
 nis est, uergentibus in Aethiopiā, & Minorem, qui Sye-
 næ proximus est. In utraque tantus undarum auditur so-
 nius, ut ex Cicer. recitauimus, ut qui iuxta habitent, aut
 hæreant, eum ferre nequeant, & sensu audiendi care-
 ant: & multi sedes suas ad quietiora transferre cogan-
 tur. Diodorus, frequentia illic, inquit, saxa scopulis
 similia aquam magna uertigine mirabiliq; allisam re-
 flectunt, inq; contrarium cursum spumis agunt redun-
 dantibus, quæ res stuporem aspicientibus præbet. Idem
 Seneca testatur, Nilum, ubi in scopulos cautium libra-
 uit, spumare. Vbi infra Meroën peruenit, latitudinem
 duorum, & XX stadiorum habet.

B Tachempso alteram insulam amplexus, usque ad Ele-
 phantiidem urbem Aegyptiam atrox adhuc, feruensq;
 decurrit. Tum demum placidior, & iam penè nauigabi-
 lis, primum iuxta Carcasorum oppidum triplex esse in-
 cipit. Hæc Mela. Sed cum lapsus,] ubi per plana, &
 abrupta expariaris, nec ulla cautes possunt tibi obistere,
 indignaris ipse tuis aquis. Dein semel atque iterum diui-
 sus, ait Mela, ad Delta, & ad Metilin, it per omnem Ae-
 gyptum uagus, & dispersus: septemq; in ora se scindens,
 singulis tamen grandis euoluitur. Præcipites catarac-
 tæ.] Catadupa. Sicut ubi Nilus, inquit Cicer. ad illa,
 quæ catadupa nominantur, præcipitatur ex altissimis
 montibus, ea gens, quæ illum locum accolit, propter ma-
 gnitudinem sonitus sensu audiendi caret. Hæc ille. Atque
 hoc quidem innuit Mela, cum dicit, quod partim asper

Cuncta tremunt undis, & multo.] hyperbole. Plu-
 nius. Inclusus montibus, nec alibi torrentior uertus aquis
 properantibus ad locum Aethiopum, qui Catadupi uo-
 catur, nouissimo cataracte inter occurrentes scopulos
 non fluere immenso fragore nō creditur, sed ruere. Hinc
 Abaton.] A' Philis haud longè abest Abatos insula, sol-
 lis Antiistibus pressa. A' difficili accessu nomen sortita.
 Venas.] quasi illic Nili fontes essent. Noui tumoris.]
 Inundationis aquarum.

Hinc montes n.]
 Id ostendimus ex Pli.
 et alijs authorib. quod
 inclusus montibus tor-
 rens aquis ad eum lo-
 cum properet, qui hæc
 rā dicitur uocatur, &
 ad postremum, inter occurrentes
 scopulos non fluat, sed
 ingenti fragore ruat. Mēphis.]

Hinc montes natura uagis circumdedit undis,
 Qui Libyæ te Nile negent, quos inter in alta
 Irconualle iacens iam molibus unda receptis.
 Prima tibi campos permittit apertaq; Memphis
 Rura, modumq; uetat crescendi ponere ripas.

Nilus, non solū Delta
 irrigat, sed & superio-
 rem Aegyptiū. Vbi in-
 flatus est, ait Herod.
 non modò Delta inun-
 dat, uerū etiā plagam,
 q̄ dicitur Aphricana esse. Aliquoties & Arabicā, idq; ci-
 troq; uersus duorū dierū itinere, et amplius eo, uel minus.

Sic uelut in tua p.]
 Huiusmodi colloquijs
 totā noctē, quasi nullū
 esset bellū, exemerunt.
 Mens uel. Pho.] Et cū
 Cæsar ac Cleopatra se
 curi sūt, Photinus solus
 non uacabat curis, sed
 animo uoluebat, quo
 pacto Cæsare uel incau-
 tū, bello exciperet. Erat
 it in procuratione regi-
 ni propter etatē pueri,
 nurinius datus. Hic
 omniū primum queri,
 atque indignari cœpit.

Si uelut in tuta securi pace trahebant
 Noctis iter mediæ. Sed non uesana Photini
 Mens imbuta semel d sacrata sede uacabat
 A' scelerum motu. Magno nil ille preëmpto
 Iā putat esse nefas, habitant sub pectore manes
 e Vltricesq; umbræ dāt in noua mōstra furorem.
 f Dignatur Phariās itto quoq; sanguine dextras,
 Quo fortuna g parat, uictos perfundere patres.
 Pœnāq; Ciuilis belli uindicta Senatus
 Penè data est famulo. procul hoc cauerte fata
 Crimen, ut hæc Bruto ceruix absente secetur.
 In scelus it Phariū Romani pœna tyranni
 b Exemplumq; perit, struit audax irrita i fatis
 Nec parat k occultæ cædem committere fraudi.
 Inuictumq; Ducem detecto Marte lacefsit.
 Tantum animi delicta dabant, ut colla l ferire

quod rex ad dicendam
 eausam euocaretur.
 Mag per.] Interfecto d al. tā sa-
 iā Pōpeio, omnia sibi li cra-
 cere existimabat Ergo
 nouū scelus animo agi. e al. Vltri-
 tabat, ut aperto bello cestq; dex.
 duce Achilla Cæsarem f Dignatur
 inuaderet. Vlt. umb.] uiles.
 furie scelerū ultrices. g al. uocat
 Alecō, Tisiphone, Me h al. Exema-
 gera, uel umbra Pom- plū perijt.
 peij, ut se ulcisceretur. i al. fata.
 In noua m.] Excitat k al. occul-
 hominis animum ad ta fratide.
 nouum furorem, & l al. feritū,
 immane

immane scelus audendum, quod nunc noua monstra appellat. Pharias dex.] Ducit operapretium, ut Cæsar iisdem quoque manibus cadat, quibus Pompeius esset interfectus. Cæsar ense Aegyptio pereat, in Senatorum Rom. ferro. Sanguine.] Cæsar, Patres, Senatores Romanos dicit, à quibus bello deuictis postea casus fuit. Pœnâq; Ciuibus.] Parum absuit, inquit, quin partes Bruti in supplicio sumendo de Cæsare, Photino hic traditæ fuissent: aut Achilles, & Photinus eas sibi sumpsisset, præripuissetq; Bruto. Procul hoc crimen.] Deprecatur facinus occupandæ, præripiendæq; cædis, tanquam crimen, quod non id minus non seruaretur Bruto in posterum, & is sua gloria defraudaretur. In scelus Pha.] Aegyptiorum condatus, & insidijs, à quibus nefas est, eum occidi. Exemplum pe.] Quod tyrannus iure à suis debeat occidi, ac non bello peti: sed ea laus Bruto tyrannicidæ seruanda fuit. Nec parat.] Non id dat operâ Photinus, ut per in-

Cæsar, & focerum iungi tibi Magne iuberet, Atq; hæc dicta monet famulos perferre fideles Ad Pompeianæ socium sibi cædis Achillam, Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis, Et dederat ferrum nullo sibi iure retento In cunctos, in seq; simul. Tu mollibus, inquit, Nunc incumbet toris, & pingues exige somnos, Inuasit Cleopatra domum, nec prodita tantum est Sed donata Pharos, cessas accurrere solus Ad dominæ thalamos & nupsit soror impia fratri, Nam Latio iam nupta Duci est, interq; maritos Discurrens Aegypton habet, Romanisq; meretur. Expugnare senem potuit Cleopatra uenenis.

amicis, exercitum à Pelusio clam Alexandriam euocauit, atque eundem Achillam omnibus copijs præfecit. Cunctis armis.] uniuerso exercitui. & Summe totius belli. Tu mollibus, inquit.] Verba Photini ad Achillam, quem Regis inflatam pollicitationibus, & suis incitatu, quæ fieri uellet, literis, ac nuntijs edocuit. Latio Duci.] Cæsari Imperatori Romano. Discurrens.] Cleopatra inter Cæsare & fratrem duos maritos, potitur Aegypto. Meretur.] tanquam præmium concubitus sui, ut Româ sub se, & ius suum trahet. Expugnare se.] Cæsarem in amorem sui, & ad libidinem incitare, lenocinio suarum nuptiarum potuit.

Crede miser p.] Ab ætate pueri regis, facultatem proponit. Pueri, si semel eum amplexa fuerit, animum facile mutabit, & ad suum nuium finget. Iacsto corp.] Quod frater sorori in matris monium esset datus. Titulo pietæ.] quod frater sit, et illa soror, inter quos alioqui pia animorum in alijs rebus consociatio esset. Meq; tuumq; ca.] hortatur ad matrem ad præsentem periculo, ut sunt uarij regum, maxime puero-rum animi. Si fuer. for.] Si cæperit illa placere semel fratri, & ob formam adametur, dabimus graues pœnas. Quocunq; nos uerterimus, medij tenemur: hinc rex maritus sororis adest, inde Cæsar adulter. Sæua ind.] Cleopatra iudex adiudicabit uos morti, ut reos malestatis. A quo cas.] Cui quo non habuit suis

Crede miser puero, quem nox si iunxerit una, Et semel amplexus in cæsto a corpore passus Hauferit obscœnum titulo pietatis amorem, Meq; tuumq; caput, per singula forsitan illi Oscula donabit, crucibus flammisq; luemus, Si fuerit formosa soror. nil undiq; restat Auxilijs, rex hinc coniunx, hinc Cæsar adulter. Et sumus (ut fatear) tam sæua iudice fontes. Quem non ex nobis b credit Cleopatra nocentem? A quo casta fuit: per te, quod fecimus una, Perdidi musq; nefas, perq; ictum sanguine Magni Fœdus, ades, subito bellum molire tumultu. Irrue, nocturnas rumpamus funere tædas, Crudelemq; toris dominam mactemus in ipsis, Cum quocunq; uiro, nec nos deterreat ausis Hesperij fortuna Ducis, quæ sustulit illum, Imposuitq; orbi, communis gloria nobis: Nos quoq; sublimes Magnus facit, aspice littus Spem nostri sceleris, pollutos consule fluctus, Quid liceat nobis, tumultumq; è puluere paruo Aspice Pompeij non omnia membra regentem. Quem metuis, par huius erat. non sanguine claris: Quid refert nec opes populorū, & d regna moue Ad scelus ingētes facti sumus. attrahit illos (mus. In nostras fortuna manus, en altera uenit Victima nobilior, placemus cæde secunda Hesperias gentes. iugulum mihi Cæsar, huius haustus Hoc præstare potest, Pompeij cæde nocentes Vt Populus Romanus amet. quid nomina tanta Horremus, uiresq; Ducis: quibus ille relictis Miles erit. nox hæc peraget Ciuilia bella, Inferiasq; dabit populis, & mittet ad umbras, Quod debetur adhuc mundo caput. ite feroces Cæsar, in iugulum, præstet Lagæa iuuentus Hoc regi, Romana sibi. tu parce morari,

pri consuetudinem. Quasi hoc inferat, si cum ea & nos consueuissimus, nihil nobis periculi ab illa foret. Per te.] Obtestatio nefaria, et impia. Obtestatur Achillam per scelera nefaria inter se perpetrata, ut quàm præmium cum exercitu appropere. Obtestatur per fœdus, sanguine Pompeij fuso medio, ceu libamine percussus. Ades molliri.] Appropere ad molindū, & inferendū nihil opinanti subitoto tumultu bellū. Dominam.] Cleopatram, cuius nos serui sumus, quæq; in nos ius uita, & necis habet. Tædas.] nuptias. Synecdoche, signum pro signato. Cum quoc.] Siue cum rege fratre deprehenso: siue cum Cæsare. Nec nos detur.] Occupat, quod obijci posset, quo à cæde deterretur. Cæsare bellis tot victori, & fortunatū esse.

A esse. Periculū fore, ut consiliū infeliciter caderet. Hesperium Duce, Cæsare uocat, semper fortunatū. Quæ sus il.] Fortuna fecit illi animū. & audacē eum reddidit, atq; animosum. Hoc nihil nos à nostro conatu deterreat Cōmunis glo.] Opponit occupationi gloriam cōmunem ex cæde utriusq; Pompeij, & Cæsaris paranda. Nos quōq; c.] Si Cæsar effert, & autollit animum, quod bellis beneficio fortune sit fortunatus & nobis Pompeij cades animos addit. Aspice littus.] à loco, in quo interfecerit Achilles Pompeiū, memoria, & recordatione seeleris perpetrati excitat Achillam. Quem metuis.] Collatione utriusq; animat eum à facile. Sine periculo, nullo momento sustulisti Pompeiū. Cæsar non est maior Pompeio, proinde facile hunc quoq; superabis. Non sanguis cl.] obiectio, quā concedit, sed soluit ab antecedenti gloria, & celebritate nominis ex cæde alterius. Nec opes p.] cæde Cæsariana nō turbamus populos ullos, nō turbamus regna externa, cur inuicem bellum metuamus, non scelamur amplas opes. Diuersa hoc loco lectio est. Nec opus populorū Quod Sulpit. exponit. Reges fauore populorū fauore facti. Alij, qui opes legunt, sic exponunt. Nec opes populorū mouemus, sed ipse se ultro offerunt nobis, & ad scelus ingentes facti sumus, postquā semel occidimus Pompeium. Verba Micilli libenter adscribam. Nec refert, nos non esse claro sanguine natos, neque enim ea claritate opus est, cum non aliorum populorum, atq; regnorū opes, atq; auxilia ambiamus, sed ipsi nos sufficiamus ad rem propositā exequendam. Et illos, scilicet populos ipsa fortuna ultro nobis conciliat, & quasi in manus tradit. Altera uictima hic obiecta, qua gentes, ac populos externos placemus Hæc ille. Victimæ al.] Prior Pompeius fuit, altera uictima Cæsar erit, tanquam piaculum, quo Italos placabimus, & S. P. R. Iugulus Cæs. hauf.] à spe commodorum. Si Cæsar à nobis occidatur, perinde ut Pompeius à nobis est cæsus, conciliabimus nobis fauorem Pop. Rom. Quid nomina tan.] Hoc est, Tam amplum, ac celebre nom'n Cæsaris non est timendum: quo mutato, nihil distabit à populari milite. A' iusto. Nox hæc.] A' facili, una hac nocte, interfecto Cæsare, finem imponemus bello Ciuili. Inferiasq; dabit.] Sunt autem proprie inferias, sacrificia, quæ inferis soluuntur. Vnde inferias facere, est manes sacrificijs placare. Verg. lib. 10.

Viuentes rapit inferias, quas immolet umbris.

Quasi Cæsar capite suo, ut sacrificio, tot populos placat.

Nulla fides.] Exclamatio in impietatem, & perfidiā Ducū Ptolemæi, & Romanorum militum, quorum fidei Cæsar fide-re potuisset, ne in se, & in patriam fuissent iniuri, nec dege-

Plenū epulis, madidumq; mero, Veneriq; paratū Inuenies, aude, superi tot uota Catonum, Brutorumq; tribuent. a non segnīs Achilles Suadenti parere nefas, haud clara mouendis Ut mos, signa dedit castris, nec prodidit arma Villius clangore tubæ, temerē omnia sæuī Instrumenta rapit belli, pars maxima turbæ Plebis erat Latæ, sed tanta obliuio b mentes Cepit, in externos corrupto milite mores, Ut dūce sub famulo, iussuq; satellitis irent, Quos erat indignum Phario parere tyranno.

ut uota Catonis, & Bruti expleas. Proprijs nominibus ita abutimur, cum uel ipsum genus, aut similitudinē significamus: hoc Bruti, Catonis, & similitū uota præstabunt Superi, ut feliciter, & auspiciatē cedant. Haud clara signa] Quando castra mouentur, in re militari mos est, ut sonitu tympanorum, aut tubarum procedant copiae. Hic silentio petebat Alexandriam, ut incautum, ac securum Cæsarem opprimeret. De his rebus, inquit ipse, cum ageretur, apud Cæsarem, isq; maxime uellei pro communi amico, atque arbitro regum controuersias componere, subito exercitus regius, equitatusq; omnis uenire Alexandriam nuntiatur. Pars maxima turbæ.] Erant, inquit Cæsar, cum Achilla copiae, ut neque numero, neque genere hominum, neq; usu rei militaris contemnenda uiderentur, Millia enim XX. in armis habebat. Turbæ latæ.] Hæ constabant, inquit, ex Gabinianis militibus, qui iam in consuetudinem Alexandriæ uitæ, atq; licentiæ uenerant, & nomē, disciplinamq; Po. Ro. dederant, uxoresq; duxerant, ex quibus plerique liberos habebant. Huc accedebant collecti ex prædonibus, latronibusq; Syriæ, Ciliciæq; prouinciæ, finitimarumq; regionum. Multi præterea capitis damnati, exulesq; conuenerant, fugitiuiq; omnibus nostris certus erat Alexandria receptus, ceriæq; uitæ conditio, ut dato nomine, militum essent numero, quorum si quis à domino comprehenderetur, concursu militum eripiebatur, qui uim suorum, quod in simili culpa uersabantur, ipsi pro suo periculo defendebant. Hi regum amicos ad mortem dispoſcere, hi bona locupletum diripere, stipendiū augendi causa, regis domum obſidere, regno expellere alios, alios accersere, uetere quodam Alexandrini exercitus instituto cōsueuerant Erant præterea equitū millia duo, qui inueterauerant cōplurib. Alexandriae bellis, Ptolemæū patrem in regnum reduxerant, Bibuli filios duos interfecerāt, bella cum Aegyptijs gesserant, hunc usum rei militaris habebāt. Haclenus Cæsar. Milite coriup. in ex. m.] in Alexandrinos, ut dixit Cæsar, & Barbaros. Ut Duce s. fa.] Sub Achilla, & iussu satellitis. Ego intellexero, expolitionem esse potius, quā ut ad Photinum Eunuchum referatur. Nam is tritius regis pueri erat datus, propter aetatem,

nerassent à nomine Romano. Sed re uera manus habet uenales. Ibi plurimū licentiæ, ac iuris militib. est, ubi summū præmiū, ac stipendiū est. Hic agebatur de libertate P. Ro. quæ summū haud dubi-

bit. Lagza iuuentus Epilogus.] Hoc Aegyptij in regis sui gratiā faciunt: & Romani milites, qui in castris sunt, in suū usum præsent, quo seruitute, & tyrannide Cæsaris liberentur. Plenū epul.] ab Oportuno. Superi trib.] à iuto. Superi auxiliabuntur,

a al. non licentus.

b al. mētis.

nerassent à nomine Romano. Sed re uera manus habet uenales. Ibi plurimū licentiæ, ac iuris militib. est, ubi summū præmiū, ac stipendiū est. Hic agebatur de libertate P. Ro. quæ summū haud dubi-

bibè pretiū erat, & superabat omnia stipēdia. Quare ad eam consuetudā nihil nō ausuri erāt in Cæsare militēs Romani. uel cum Dijs pugnaturi, si fuisset opus. Nō sibi d.] hoc est, nō sua sponte, & auctoritate mori Cæsaris petūt, ut hostis, sed stipendio cōiuncti, quo ad nulla nō flagitia impellantur, id sunt facturi. Prohibet.] Exclamatio in sceleratā pugnam ingruentē ciuium Rom. & militum Ro. in Cæsarem Ducē Romanū, quasi id quoque Ciuile bellum dicendum sit: quo ciues in ciues rursus hic arma sumunt, id quod sequenti uersu expolitione reddit. Magnē.] Auerio ad Pompeiū: qui si reuiniueret, Aegyptij plus contra Cæsarem efficere potuissent, quā eo mortuo iam fecerunt. Scindere cor Ro.] Ad istū maximē modum ciuitatem Romanā in duas partes, & factiones diuellere, ut partim Pompeij, partim Cæsaris castra sequerentur. In partem Ro.] In factionē, quasi ipse quoque Romanus fuisset. Nisi fata.] Quasi dicat, Profectō Achilles uincere potuisset hic Cæsarem, nisi in fatis fuisset, eū Romæ mori

a al. Romani.

b al. distinet.

c al. permittit.

d al. Illam maet.

e al. innotos.

f al. sparsuri

g al. Nec.

h al. obrueret.

i al. causam

perantem.

Lucifer à Casia.] Dilata cæde in lucē à tempore matutini descriptione orditur narrationem proximā Lucifer, qui mane ante Sole oritur, & anteambulāt, id supra Casiū montē se erexit, & prænuiciat diem aduentū, quo tempore cū suis copijs appropinquabat Alexandriæ Achilles. Forib clausæ.] Achilles oppidi partē, quam Cæsar cū militib. tenebat, occupabat. Primo impetu domū eius irumpere conatus fuit. Sic fremit.] à cōparatione, indignationē Cæsaris amplificat. Carcere.] Clathris cauea, in qua clausus iacet leo. Nō secus.] Alia collatio, sumpta à natura flammæ Aetnæ, si superimposita materia opprimere quis eā contēdit. Audax Thessalia.] à maiori ad minus. Qui nuper aduersus tot, tamque innumerabiles Senatorū copias in Pharsalica

Fas est Romano, Latium sic scindere corpus Dijs placitum est: non in soceri generique fauorem Discendunt populi. Ciuilia bella satelles Mouit, & in partem a Romanam uenit Achilles. Et nisi fata manus a sanguine Cæsaris arcent, Hæ uincunt partes, aderat maturus uterque, b Et districta epulis ad cunctas aula patebat Insidias, poteratque cruor per regia fundi Pocula Cæsareus, mensaque incumbere ceruix. Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus, Ne cædes confusa manu, e permittatque fatis Te Ptolemæe trahat, tanta est fiducia ferri. Non rapuere nefas, summi contempta facultas Est operis, uisum famulis reparabile damnum, d Aptam maetandi dimittere Cæsaris horam. Seruatur, pœnas in aperta luce daturus. Donata est nox una Duci, uixitque Photini Munere Phœbeos Cæsar delatus in ortus.

Potuissent cōiuiantib. superuuisse nocte, & Cæsare concludasse, nisi nox ipsum regem aliqua ui in presentem mortē tractata fuisset, id quod procliuē erat. Te Ptolemæe.] auersio. Non rapuerunt.] Non ergo aggressi fuerunt facinus, sed occasionem oblatam uictoria ē manibus labi permiserunt. Facultatem summi operis dicit, occasionem bonam cædis patrādæ. Dimittere.] Sinerē in præsentī abire, & in aliud tempus differre. Phœbeos in or.] in lucem sequentis diei: uel, in clarā lucem Diei, ut sine regis periculo res geri posset, eadem differre placuit.

Lucifer à Casia prospexit rupe, diemque Misit in Aegyptum primo quoque Sole calentem, Cum procul à muris acies non sparsa maniplis Nec uaga cōspicitur, sed iustos qualis ad hostes Recta fronte uenit, f passuri cominus arma, Laturique ruunt at Cæsar mœnibus urbis Diffusus, foribus clausæ se protegīt aulæ, Degeneres passus latebras. nec tota uacabat Regia compresso, minima collegerat arma Parte domus, tangunt animos iraque, metusque, Et timet incurfus, indignaturque timere. Sic fremit in paruis fera nobilis abdita claustris, Et frangit rabidos præmorso carere dentes: g Non secus in Siculo fureret tua flāma cauernis, h Obstrueret summā si quis tibi Mulciber Aetnā. Audax Thessalici, nuper qui rupe sub Aemī, Hesperiae cunctos proceres, aciemque Senatus, Pompeiumque Ducem, caussa sperare iuerante, Non timuit, fatumque sibi promisit iniquum. Expauit seruire nefas, intraque penates Obruatur telis, quem non uiolasset Alanus.

acie intrepidus steterat, quod hic sub aduētum satellitis regij, cum exercitu appropinquantis trepidarit. Aemī.] Mōtis Thessalici: uel inter Thraciā, et Thessaliā, ab Aemo Boreæ, & Orithyia filio. Sunt qui primā syllabā aspirēt: Hæmus. C In huius radicibus ea loca amœna sunt, quæ Græci Tempe uocant. Ab hoc monte Aemonia dicta regio ipsa Thessalia, & urbs Arcadiæ, uel ab Aemone filia Deucalionis. Expauit ser. ne.] scelus Achille serui, & satellitis regij. Alania

Alania Scythiæ Europæ regio est, excurrens ad Paludē usque Mæotidē, incolæ Alanī dicuntur. Sūt qui Alanos esse credant, quos ueteres Massagetæ dixerūt. uiuunt carnibus absque pane, populi laborum patientes. Alij eos in parte Daciæ collocant. Est & fluuius Scythiæ Alanus.

Nō Scythia.] Sed ne in uniuersum Scythiarū quisquā, quāuis bar

Nō Scythia, nō fixo, qui iudit in hospite Maurus. Hic cui Romani spatium non sufficit orbis, Paruaque regna putat Tyrijs cum Gadibus Indos,

bari sint, & immanes eū uiolare ausus fuisset. Alibi monuimus, duplicem

A duplicē esse Scythiā:
Europæam, & Asiati-
cam. Scythæ ferē om-
nes in unum Sagæ ap-
pellati, ut Mela tradit
& Herodot. lib. 7. qui
Persæ, inquit, Sacas
uocant omnes Scy-
thas. Testatur hoc ip-
sum etiā Plin. lib. 17.
Incolunt cōfiniā Asiæ,
sed nisi ubi perpetuæ
hyemes sunt, & intole-
rabilis rigor, quam re-
gionem Plinius à nau-
ra damnatam scribit,
sub ipso cardine mun-
di, ubi Sol non quoti-
die, ut nobis, sed pri-
mum uerno Aequino-
tialio exortus, autūnali
demū occidit. Et ideo
sex mensibus dies, &

totidem alijs nox usq; continua est. Maurus Iud. in fix.
hoc.] per lulum sagittis hospitiē configit. Mauri occiden-
talem partem ultimam Africa uersus fretum Gaditanū
incolunt. Et Indos fuisse, & Hercule Duce cum innume-
ra multitudine in has terras penetrasse, multi persuasum
habuere. ut Strab. lib. ultimo. Salustius, Mauros, Numi-
das, & reliquos, qui Africam culiorē reddiderunt, Me-
dos, Armenios, Persas, & Phœnicēs fuisse credit. Ipsa re-
gio, Mauritania: populi Mauri & Mauritani, à Cracis
Maurisq; dicuntur. Ergo ne Scythia quidē Casarē uidi-
lassent, neq; Mauri, quāuis atroces in uiolandis hospitib.
Hic cui.] Trepidationē Casaris, & metum mirū in mo-
dum amplificat, cōparationibus à minorib. Hic uir tāuis,
ut cui Imperium Romanū non sufficiebat, cui omnia re-
gnanims parua dicebantur, ut puer, aut fœmina. cepta
urbe trepidat, sic ipse quoq; tutas latebras, & recessus do-
mus præ metu querit. Primo impetu domum eius irrum-
pere conatus fuit. Gadibus Tyrijs.] Gades, elara in-
sula 12. mil. pass. longitud. latitud. 3. mil. 700. pedibus à
C proximo continente abest. Gadir dicta, quod Gadirā lin-
gua punica septem, uel septum signet. Hermolaus Gadi-
ruta apud Plin. legit. Gadir, quasi γὰρ δῆλον, hoc est ter-
ra ceruix: insula à cōinenti Bethicæ ueluti flumine ab-
scissa. Qua Oceanum spectat, duobus promontorijs in al-
tum euahitur, & medium litus abducit. In altero cornu
opulentā urbem, in altero templū Aegyptij Herculis con-
diuoribus, religione, uetustate, & opibus illustre habet, au-
thore Pomponio Mela. Tyrijs.] Tyrij certē condidere,
non Aegyptio illi, sed Tyrio Herculi, filio Iouis, & Aste-
rie, uetustissimo, qui apud Tartessios in Hispania etiam
colebatur, à Columnæ etiam, qui Hercules dicūtur, nomē
sortitæ sunt. Et Tartessus à Tyrijs condita fuit. Philostrā-
tus lib. de uita Apollonij 5. prodidit, in templo Gaditano,
duos Hercules cultos fuisse, Aegyptiū, & Thebanum, ci-
tra simulachrum, sed Aegyptio duas aras æneas, unam
tantum Thebano erectam fuisse, iuxta quam 12. eius la-
bores ex lapide sculpti uisferentur. A Gadibus, fretum
Gaditanum dictum est. Non sine rege.] Iuuenem re-
gem apud se continuit. Barbara Colchis.] Sic Me-

a Ceu puer imbellis, uel captis fœmina muris,
Quærit tuta domus, spem uitæ in limine clauso
Ponit, & incerto lustrat uagus atria cursu.
Non sine rege tamen, quem ducit in omnia secū,
Sumpturus pœnas, & grata piacula b mortī
Missurusq; tuum, si non sint tela, neq; ignes,
In famulos Ptolemæe caput. Sic barbara Colchis
Creditur ultorem metuens regniq; fugæq;
Ense suo, fratrisq; simul ceruice parata
Expectasse patrem. cogunt tamen ultima rerum
Spem pacis tentare Ducem, missusq; satelles
Regius, ut fauos absentis uoce tyranni
Corriperet famulos, quo bellū authore mouerēt.
Sed neq; ius mundi ualuit, nec fœdera sancta
Gentibus, orator regis, pacisq; sequester
Aestimāt in numero scelerum ponenda tuorum
Tot monstris Aegypte nocēs. Nō Thessala tellus,
Vastaq; regna Iubæ, non Pontus, & impia signa
Pharnacis, & gelido circumflus orbis Ibero
Tantum ausus scelerū, nō Syrtis barbara, quantū
Deliciæ fecere tuæ. premit undiq; bellum,
Inq; domum iam tela cadunt, quassantq; penates.

sua uoluntatis, ostenderet. A quo missi Dioscorides, &
Serapion, qui ambo legati Romæ fuerant, magnamq; au-
thoritātē apud patrem Ptolemaum habuerant, ad Achil-
lam peruenerunt. Quos ille cum in conspectum eius ue-
nissent, priusquam audiret, aut cuius rei causa missi es-
sent, cognosceret, corripit, ac interfeci contra ius gentiū ius-
sit. Quorū alter accepto uulnere occupatus, per suos pro
occiso sublatus, alter interfectus est. Quo factō, Casar ef-
fecit, ut regē in sua potestate haberet. Quare dixit poeta.

Non sine rege tamen, quem ducit in omnia secum.
Satelles.] hoc est, duos legatos Dioscoridem, & Serapio-
nem. Famulos.] hoc est, Achillam, & alios. At Casar,
quod ad Photinum, Photinus, inquit, nutritius pueri, &
procurator regni in parte Casaris, cum ad Achillā nun-
tios mitteret, hortareturq; ne negotio desisteret, ne ue ani-
mo deficeret, iudicatis, deprehensiq; internuntijs, à Casā-
re est interfectus. Ius mandī.] Ut modō dixi, ius gen-
tium quod barbari uiolare ausi fuere. Tot monstris.]
Auersio ad Aegyptios, monstra erant, quæ pro Dijs cole-
bant, mōstrum erat, quod Pompeium tutorem Regis tam
atrociter interfecerant: monstri simile erat, ius gentium
uiolare, ad necandum Imperatorem P. Ro. Proinde milti-
tis sceleribus nocuerāt Aegyptij, qui regem ipsum sub cul-
tro Casaris relinquebant. Non Thessala tellus.] Alia
amplificatio scelerū, quæ monstra appellauit, ab exēplis.
Glareanus hunc locum enarrans, nisi poetam omnem bar-
bariem intelligat, inquit, non procedunt Sulpitij exposi-
tiones. Thessalia tellus, inquit, quæ Gigantes prodaxit.
Hæc Badius reprehendit: nihil enim in bello Giganteo
(inquit) in Casarem factum est. Itaq; ipse exponit, Thes-
salia tellus, in qua ferē mundus conflixit cum Casare hō-
sili animo. Deinde Sulpitius, Pontus, id est, Scythiæ. At
Badius, Pontus, id est, filius regis Ponti Pompeianas par-
tes contra patrem secutus. Et, pro, id est, Pharnacis, id
est filij Mithridatis impia, uidelicet in patrem. Potest tā-
men per Pontum etiam intelligi Thracia, unde Pompeio
auxilia missa. Ut patet non ita longē ab initio libri 5.

Tunc Sadalen, fontemq; Coryn.

Ex Casare, qui libro tertio ait, Ad eundem numerū Co-

dea, à Comparatione. a al. ceū.
Cum Absyrus Me-
deam sororem fugien-
tem nauibus perseque-
reitur, Aecia patre in
pugna in littore à Me-
leagro interfecto, cir-
ca Dalmatiā periit, à
quo adiacentes insulæ
Absyrides nominatæ
fuerunt. Ultorem.]
uel patrem, uel fratrem.
Ceruice parata.] ad
omnem euentū, & ca-
sum mortis. Spem
pacis ten.] Nam Ca-
sar regem, quē in sua
potestate haberet, hor-
tabatur, ut ex suis ne-
cessarijs, quos haberet
maximæ authoritatē,
legatos ad Achillam
mitteret, ut quid esset

b al. motus.

44

44

ius ex Thracia dederat. Badij itaq; expositiones non sunt reiiciendæ. Quæ uerò præcesserunt uerba poëta. Sed neque ius mundi ualuit. Ad ea non rectè Badius. Quamuis legatos, inquit, miserit Cæsar ad Photinum, et Achillam. Hæc uerba ita ponit Badius, quasi qui crediderit Photinum fuisse in expeditione contra Cæsarem, cum Photinus intra oppidum eum rege Ptolemæo suo obses Cæsaris unâ cum Cæsare esset, qui ad Achillam literas miserat, quibus depræhensis Cæsar in eum animaduertit, ut ipse Cæsar ad calcem tertij commentariorum libri commemorat. Hæcenus Glareanus. Vastatq; regna Iubæ.] Regis Mauritanie ad cuius opes reliquiæ partium Pompeianarum confluerant, quarum Duces, alij alios casu postea interiere. Iubæ.] Inter reges Mauritanie celebres memorantur, Bogus, & Boechus, cum Pop. Rom. amici, & socij haberentur: quibus deficientibus Augusti munere successit Iuba, huius Iubæ filius, qui Scipioni iumentus, qui statim contra Cæsare arma induit. Solinus Iubam Ptolemæi filium facit. At Strabo lib. ultimo aliter,

qui Ptolemæum ex Antonij, & Cleopatra filia ortum, Iuba in regnum successisse scribit. Cæterum Iubæ hostis Cæsaris filius Iuba, captiuus Romam ab eo in triumpho postea abductus fuit, habuitq; fortunatissimam captiuitatem, in qua effectum fuit, ut ex barbaro posteaquam in uirum euasit, inter clarissimos scriptores numeraretur.

PONTUS.] Pharnacem per expegeta subiicit, qui bello Mithridatico, à patre ad Pompeium defecit: nisi per Pontum, ut ostendit Glareanus, Thraciâ intelligere quis uelit, ex qua Pöpeio quoq; auxilia profecta fuerant. Orbis circumf.] Ibero gelido, fluuio Hispaniæ. Hispaniâ dicit, in qua periculosissime postea pugnavit cum Sex. & Cn. Pompeij liberis. Syrtis barbara.] De Syrtibus in mari Libyco aliâs dictû est. Itaq; horû omnium mala superarunt delicia Cæsaris, quæ illi plus nocuerunt, quam omnes hi memorati hostes. Inq; domû iâ t.] Præno enim impetudomû eius irrûpere conatus est Achillis: sed Cæsar dispositis per uias cohortib. impetû eius sustinuit. Appianus plurib. plij: circa regiâ, inqt, et in maris litore certatû est

Non aries.] Oppugnatione domus, quæ Cæsar tenebat, describit. Non aries.] Nô machina illa muralis, non testudo, nec ulla alia est machina, quæ ostium domus deiectione fuit. Nec flammis.] nec ignis subicitur, quo incendatur. Et nusquam to. uiribus.] Nam Cæsar dispositis per uias cohortibus impetum Achille sustinuit. Fata uentant.] In fatis non erat, ut Cæsar illic periret, sed præterquam quod ad res maiores seruabatur, in fatis erat, ut Romæ in Senatu multis uulneribus acceptis eaderet. Muriq; uicè.] Fortuna, quæ hæcenus semper Cæsare in multis perplexis reb. tutata fuerat, ei erat pro muro, ne hic periret. Nec

Non aries uno mortuus limina pulsu,
Facturusq; domum, non ulla est machina belli,
Nec flammis mandatur opus, sed cæca iuuentus
Consilijs uastos ambit a diuisa penates.
Et nusquam totis incurfat uiribus agmen,
Fata uentant, muriq; b uicem fortuna tuetur.
Nec non & ratibus tentatur regia, qua se
Protulit in medos audaci margine fluctus
Luxuriosa domus, sed adest defensor ubiq;
Cæsar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arcet,
Obsessusq; gerit (tanta est constantia mentis)
Expugnantis opus: piceo iubet unguine tinctus
Lampadas immitti, iunctis in uela carinis.
Nec piger ignis erat per stupea uincula, perq;
Manantes cera tabulas, & tempore eodem
Transtrâq; nautarum, summiq; arsere ceruchi.
Iam propè semustæ merguntur in æquore classes.
Iamq; hostes, & tela natant, nec puppibus ignis
Incubuit solis, sed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem:
Et cladem fouere Noti, percussaq; flamma
Turbinè non alio motu per tecta cucurrit,
Quam solet æthereo lampas decurrere sulco,
Materiaq; carens, atq; ardens aëre solo.
Illa lues paulum clausa reuocauit ab aula
Vrbis in auxilium populos, nec tempora cladis
Perdidit fœmnis, sed cæca nocte carinis
Insiluit Cæsar semper cœcè feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.

rem prohiberet. Itaq; tanta est contentione actum, quâta agi debuit, cum ille celerè in ea re uictoriam, hi solutè suam consistere uiderent. Sed rem obtinuit Cæsar, omnesq; eas naues, & reliquas, quæ erant in naualibus, incendit, quod tam late ueri, iâ parua manu nō poterat, confestimq; ad Pharum nauibus milites exposuit. Hucusq; Cæsar. In huius laboris, & pugne tumultuariæ descriptione mirè laborat poëta. Luxuriosa do.] Vel propter commensationem nocturnam ita à Lucano descriptam, uel propter magnificentiam regiâ, & eximio splendore structam domum regiam monstrat locû, ubi redintegrata fuit pugna ad portum cir

a al. diuersa.

b al. ducè

c al. nō iam
fœlici.

non & ratibus.] Cæsar circa finem libro 3. Eodem tempore, inquit, pugnatum est ad portum (aliâs ad portam) ac longè maximam attulit ea res dimicationem. Simul enim deductis copijs, pluribus uijs pugnabatur, & magna multitudine naues longas occupare hostes conabantur, quarum erât auxilio quinquaginta missæ ad Pompeium, præliq; in Thessalia facto, domum redierant. Ille triremas omnes, & quinqueremes aptæ, instructaq; omnibus reb. ad nauigandû præter has XXI. erant, quæ præsidij causa Alexandria esse cōsueuerât, constratæ omnes, quas si occupassent, classe Cæsaris erepta, portû, ac mare totum in sua potestate haberent, cōmeatu auxilijs Cæsa-

ea naualia. Appianus ob hanc rem, inquit, tumultu inter Alexandrinos orio, cum regium exercitum in illum (Cæsarem) concitassent, pluribus prælijs circa regiâ. & in maris litore certatum est. Itaq; per audacem marginem, & medios fluctus ipsum mare proximum indicat. Hos ignibus.] nam naues, quæ in naualibus erant, incendit, quod tam late ueri, ait, iam parua manu non poterat. Gerit opus expug.] hoc est, munus, ac uices expugnantis uel urbem uel arcem gerit, cum se, & suos ueri contendit. Etenim antequam eas naues, quæ erant in naualibus, incendit, in proxima ædificia primum ignem, & faces iniecit, eoq; incedio hostium tela submouit, ac mox in peninsulam

A insulam Pharon subitus euasit. Sic L. Florus. Iunctus in uela.] hoc est, quod Caesar ait, omnes eas naues, et reliquas, quae erant in naualibus incendit. Caetera sunt descriptiones periphraisticae incendiij quolibet poeta maxime delectatur, ut tali hypotyposi rem oculis subijciant. Iunctus in uela ca.] pro eo, quod est, in naues, in quibus iam uela passa erant. Per stuppea uinc.] per ruderes, & reliquos funes nauticos, et tabulatam, & transtra pice, bitumine, & cera uncta, quae facillime coeipiebant ignem. Ceruchi arserunt.] Ceruchi. *περὶ χυοι*, perinde quasi latine dicat cornuti, & usurpatur pro extremis autemnarum cornibus, *νεφας*, *αζ* & cornu, *εχω*, habeo. Nam cornua illa in utrumque uel latus diffunduntur. Sunt, qui ceruchos etiam accipiunt pro caua illa, quae in fastigio nauigij sustollitur effigie corniculata Valer. Flac. 1. Argo. Teperet ut tremulos Zetes, fraterque ceruchos. Nec pupp. ig.] Atque hoc est, quod paulo ante ostendi, quod in proxima aedificia primum ignem, & faces micuit, quo incendio hostium tela submouit. Noti] Species pro genere, hoc est, uenit excitarent uehementer incendium quo hostis retrorsum a se reiecit, & illud latius paulatim in proxima tella scripsit. Et cum hic ignis ex naualibus late proferperet, ingentem illam bibliothecam sumpsit. Quam lampas.] a simili procurrentis incendiij pestem amplificat. Non aliter, inquit, ignis paulatim magna celeritate proximas quasque aedes corripuit, quam solet Lampas per aera decurrere, Lampas est facis genus in aere. Plin. lib. 2. cap. 26. Emitant & faces, inquit, non nisi cum decidunt, uisae, qualis Germanico Caesare gladiatorum spectaculum edente, praeter ora populi meridiano transcurrit. Duo genera earum. Lampades uocant planae faces: alterum. Bolidas, quale Mutinensibus malis

uisum est. Dissidat, quod faces uestigia longa faciunt priore ardente parte. Bolis uero perpetua ardens, longior est trahtu limitem. Haec Plin. Est alioqui lampas ignis, aut Solis splendor. *παρα το λαμπω*, splendo. Frequenter tamen accipitur pro instrumento, quo ignis in oleo lucet, quod lichnum pensilem nominant: ut apud Iuuenalem, aenea lampas. Lampada cursu trado. prouerbialis metaphora, pro eo quod est, partes tradere, quasi successione in alium, & in alium transferre.

Lucretius. Et quasi cursores Vitae lampada tradunt. M. Varro lib de re rust. 3. nunc cursu lampada tibi trado. Persi. Qui prior es, cur me in decursu lampada possis? Aristophanes in Ranis. *λαμπαδα δ' εστις οδοσ φεραυ* hoc est, interpret. Eras. Iam nemo queat gestare facem, Quod non curant exerceri.

De origine prouerbij consule Chil. Erasmi Illa lues.] Incendium, quod modo luem, modo pestem appellat. Incendium, inquit, reuocauit multitudine ad tuendam urbem, cuius regiae aedificia propinqua iam flagrare coeperant, ut naualia Carinis insuloit Caesar.] Et confestim, inquit ipse, ad Pharon nauibus milites exposuit. Et Florus.] Mox in peninsulam Pharon subitus euasit. Itaque, horum omnium uersuum hic sensus est. Interea dum naualia, & aedificia proxima horrendo incendio absumuntur, ne tota urbs flammis corripere, ad restringendum omnes eo confluxerunt. Ac dum hoc occupantur, Caesar consueta fortuna felici utens, qua omnibus bellis usus fuerat, nocte militibus in naues impoitus in Pharon proximam insulam exposuit.

Tunc claustrum pelagi cepit Pharon. insula quodam In medio stetit illa mari, sub tempore aetatis Proteos, at nunc est Pellæis proxima muris. Illa Duci geminis bellorum praestitit usus, Abstulit bincursus, & fauces aequoris hosti. Caesar & auxilijs ut uidit libera Ponti Ostia, non fatum meriti, poenasque Phorini Distulit ulterius, sed qua non debuit eira, Nec cruce, nec flammis rapuit, non dente ferarum. Heu facinus ceruix gladio male caesa pependit. Magni morte perit. nec non subrepta paratis A famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes Caesaris Arfinoe, quae castra carentia rege Ut proles Lagæa tenet, famulumque tyranni Terribilem iusto transegit Achillea ferro. Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris. Nec satis hoc fortuna putat, procul absit, ut ista Vindictae sit summa tuæ. non ipse tyrannus Sufficit in poenas, non omnis regia Largi. Dum patrij ueniant in uiscera Caesaris enses, Magnus inultus erit sed non auctore furoris Sublato cecidit rabies: nam rursus in arma Auspicijs Ganymedis eunt, ac multa secundo Prælia Marte gerunt. potuit discrimine summo Caesaris gilla dies in famam, & sæcula mitti.

Tunc claustrum pelagi cepit Pharon. insula quodam In medio stetit illa mari, sub tempore aetatis Proteos, at nunc est Pellæis proxima muris. Illa Duci geminis bellorum praestitit usus, Abstulit bincursus, & fauces aequoris hosti. Caesar & auxilijs ut uidit libera Ponti Ostia, non fatum meriti, poenasque Phorini Distulit ulterius, sed qua non debuit eira, Nec cruce, nec flammis rapuit, non dente ferarum. Heu facinus ceruix gladio male caesa pependit. Magni morte perit. nec non subrepta paratis A famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes Caesaris Arfinoe, quae castra carentia rege Ut proles Lagæa tenet, famulumque tyranni Terribilem iusto transegit Achillea ferro. Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris. Nec satis hoc fortuna putat, procul absit, ut ista Vindictae sit summa tuæ. non ipse tyrannus Sufficit in poenas, non omnis regia Largi. Dum patrij ueniant in uiscera Caesaris enses, Magnus inultus erit sed non auctore furoris Sublato cecidit rabies: nam rursus in arma Auspicijs Ganymedis eunt, ac multa secundo Prælia Marte gerunt. potuit discrimine summo Caesaris gilla dies in famam, & sæcula mitti.

nun diripere consueverunt. His autem inuitis, a quibus Pharus eueniret, non potest esse propter angustias nauibus introitus in portum. Hoc uero ueritus Caesar, hostibus in pugna occupatis militibusque exposuit, Pharon apprehendit, atque ibi praesidium posuit. Quibus est rebus effectum, uti uero frumentum auxiliisque nauibus ad eum supportari possent. Melanthe de suo orbis Pharon Alexandria, inquit, non potest iugiter, olim ut Homerus carmine proditum est, ab ipsa oris cursu totius diei abducta: & si ita res fuit, uideri potest coniectantibus in tantum mutatae causas Nilum praebuisse, dum litem

iacetis molibus, angusto itinere, et ponte cum oppido coniungitur. In hac sunt insula domicilia Aegyptiorum, & uicis oppidi magnitudine, quae ubique naues imprudentia, aut temeritate paululum suo cursu decesserint, has more praed-

num subinde, & praecipue cum exundaret, littori annectens, auget terras. spatiumque augetcentium in uicina uada promouet. Haec Melanthe uerba retuli. Sosthenus Crudius in ea insula, regnante Ptolemaeo Philadelpho,

currim magna' altitudine, & mirificis operibus extruxerat. Sob tempore.] Proteus, Oceani, & Tethyos filius fuisse & uates memoratur, & Deus maris, qui nisi coactus responsa dabat. Vergil. lib. 4. Georg.

— Nouit nanq; omnia uates,

” Quæ sunt, quæ fuerint, & quæ uentura trahantur:

” Quippe ita Neptuno uisum est, immania cuius

” Armenta, & turpes pasci sub gurgite Phocas.

Diodorus tradit, eum Aegyptus rege careret, ex dignioribus regem creatum, quem Aegyptij Cetea, Græci Proteum appellarent, qui temporibus belli Troiani floruerit. Hunc multarum artium peritum, & in uarias formas se uertere solitum. Ista uertendi consuetudo Aegyptij causam huiusmodi transmutationes fingendi præbuit. Nam regibus eorum postea mos fuit, aut Leonis, aut Tauri, aut Draconis, tanquam insignia principatus in capite ferre: interdum arborem, nonnunquam ignem, aut redolentia unguenta. Sunt, qui scribunt eum, Pallene relicta, in Carpatho regnasse, ad quam tamen postea reuersus fuerit. A Latinis Vertumnus dicitur, quod aliquando forma Deæ captus in uarias se formas mutasset, à uerso mutatorq; cursu fluminis Tyberini. Hinc in prouerbium cecidit. Proteo mutabilior, & proteus uocandus est, in uasru, & uersipellem. Horatius retulit ad eum, qui facile uertit sententiam.

” Quo teneam uultus mutantè Protea nodo. Et alibi.

” Effugiet tamen hæc sceleratus uincula Proteus.

De hoc prouerbio, copiosius uideat studiosus lector, in adagio, Proteo mutabilior. Non aliter Empusa sese in formas innumerabiles se uertit. Herodotus libro 2. hunc apud Aegyptios regnasse, & Memphisam fuisse genere. Illa Duci.] Ab utilitate duplici, quam præstabat tum Cæsari. Abstulit hostibus impetum, & portum. Non dista fa. Photini.] Cæsar non distulu longius suppliciu, quod Photinus meritus fuerat. Hæc dum apud hostes geruntur, ait, Photinus nutritus pueri, & procurator regni in parte Cæsaris, eum ad Achillam nuntios mitteret, hortareturq; ne negotio desisteret, ne ue animo deficeret, indicatis, deprehensusq; internuntijs, à Cæsare est interfectus. Appianus scribit Achillam, & Photinum à Cæsare morte multos fuisse, ob ea, quæ in Pompeium perpetra-

rant. At L. Florus, Theodotus, inquit, magister, autor totius belli, & ne uiriliter quidem portenta, Photinus, atque Ganymedes, diuersi per mare, & transfugio, et morte consumpti. Regis ipsius corpus obrutum in limo reperitum est in aureæ lorice honore. Sed qua non dete.] Quasi dicat, horrendiori humanorum supplicio eum debuisse perire. Mortuus fuit eo genere mortis, quo Pompeius interijt, hoc est gladio, sed nimis clementi. Arsinoe sub, à fa. Cany.] Fuit Arsinoe minor filia Ptolemæi, ut ipse Cæsar etiam testatur, quæ uacuum regni possessionem sperans, ad Achillam se ex regia traiecit, unaq; bellum administrare cepit: sed celeriter fuit inter eos de principatu controuersia orta, quæ res apud milites largiiones auxit. Magnis enim iacturis sibi quisque eorum animos conciliabat. Ad hunc modum Cæsar. Hirtius libro 4. Achillam ab Arsinoe per Ganymedem interfectum prodidit. Interim, inquit, dissensione orta inter Achillam, qui ueterano exercitui præerat, & Arsinoe Regis Ptolemæi minorem filiam, ut sæpe demonstratum est, cum uterq; utrique insidiaretur, & summam Imperij ipse obtinere uellet, præoccupat Arsinoe per Ganymedem eunuchum nutricium suum atque Achillam interfecit. Sic Hirtius. Appianus uero Achillam, & Photinum à Cæsare morte multatos scribit, ob ea, quæ in Pompeium perpetrauerant. Transiit Achillea.] Ab Achilleus. à χηλεύς & Prolis Lagæa.] filia Ptolemæi minor, quæ per Ganymedem eum cædi iussit. Altera uictima.] Photinus à Cæsare interfectus fuit, ut ipse, & Plutarchus testatur, ab Arsinoe per Ganymedem Achillas, quasi duo illi, ut uictima animales, & expiatoria Pompeij umbris fuerint casti. Procul absit.] Requirit potèta maiorem uictimam, tum autem præstantiorem Pompeio: caput nempe ipsius regis Ptolemæi, quod uictimam Pompeij umbris dignam suo more arbiatur. Ipse tyrannus.] Rex Ptolemæus puer, quem diximus in limo obrutum inuentum. Dum patrij ue.] Tantisper, donec & ipse Cæsar uictima à Senatoribus in curia ceditur. Autore furo. sub.] Achilla, qui autor belli susceptus fuerat, instigante Photino, in medio sublato à Ganymede iussu Arsinoes, nondum posuim fuit bellum, sed arsit multo magis.

a al. exiguo Molis in exig. spa.]

Pluribus in locis, circa regiã, & in maris litore certatū fuit. Pugna

b al. exultat acerrima hæc incidit circa pontē, & molem ad pontē. Cæsariani, qui in nauibus longis remanserant, & naues

c al. ne. à terra repellere proderant, ne hostes nauibus potirentur, acriter depugnabāt. Tota

forma formidine ciūg.]

Hæc fuit circa Alexandriam tertia pugna ad Pharum, ubi ex aggere in scapham quandam insiliit, ut decertantibus ferret auxilium. Iam aduolantibus undiq; in eum Aegyptiorum nauibus, se in mare deiecit, & summo cum labore uix enatauit. Tunc quosdam tenens libellos, ait Plutarchus, quãquam undiq; premeretur, mergeretur'ue,

Molis in a exiguæ spatio stipantibus armis
Dum parat in uacuas Martem transferre carinas
Dux Latus, tota subito formidine belli
Cingitur, hinc densæ prætexunt littora classes:
Hinc tergo binsultant pedites, uia nulla salutis,
Non fuga, nõ uirtus, uix spes quoq; mortis honè.
Non acie fusa, nec magnæ stragis aceruo (stæ
Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo
Captus, sorte loci pendet, dubius ne timeret
Optaret eue mori, respexerat agmine denso
Scæuam perpetuæ meritum iam nomina famæ
Ad campos Epidamne tuos, ubi solus a pertis
Obfedit muris calcaitem mœnia Magnum.

ne omisisse quidem dicitur, at eis è mari sublatis in altum, altera nataste manu, contra nuosq; scapha in fundum est deiecta. Cæsar demum ad hostes secedente rege præliū committens, uictoria potius est, comparante nusquam rege, & cæsis utrinque plurimis. Hæc ille. Huc pertinet tota ista natalis

pugna descriptio. Spes mortis honestæ.] ut sibi mortem conscisceret, cum nusquam ad fugam uiam uideret, nec spes ulla salutis esset.

Sed sang. null.] sine cæde, cum ita undiq; nauib. premeretur. Pendet.] incertus est, ac dubius, trepidaretne timore, an inferret sibi manum. Respexerat ag.]

Alid.

A Aliàs respexit in agmine denso Hoc est ò Epidamn. sive Dyrrhachium, animo reputabat, ac respiciebat uirtutem Scæuæ Centurionis sui, qui in portis castrorum, & munitionum omnibus Pompeianis unus restiit qua uirtute im mortale nomen, & famam cōsecutus fuit. Suetonius rem ita refert paulò illustrius. Alexandria circa oppugnationem pontis, eruptione subita hostium compulsi, in scapham, pluribus eodem præcipitantibus cum desilisset in mare, nando per ducentos passus euasit ad proximam nauem, elata manu, ne libelli, quos tenebat, madeferent, paludamentum mordicus trahens, ne spolio potiretur hostis. At L. Florus, depulsus in maria, inquit, mira felicitate ad proximam classem enatauit, relicto quidem in fluctibus paludamento, seu fato seu cōsilio, ut illud ingruentibus hostium telis, saxisq; peteretur. Tamen receptus à clasificis suis, undique simul hostes adorans, de imbelli, ac perfida gente, iusta generi manibus dedit. Porro Appianus, quo in loco inquit, cum in mare desilisset, & in profundo aliquamdiu enataisset, Alexandrini uestem ab eo adeptam, in trophæi modum erexere. Quanta in hac re quod ad paludamentum scriptorū est uarietas. Scæuam meri nomi.] Sed antequam ad Scæuam transeamus, explicemus obiter, quid fuerit paludamentum, quod Cæsar ita mordicus ore trahebat, ne eo potirentur hostes Paludamentum, Græcè, *χλαμύς, ἢ ἐναγώνι* & ἢ *σπατι*

γινώσκω, ornamentum militare, maximè Imperatoris. Eo uestiti Imperatores non solum, sed & licet oves ad bellum proficiscebantur. Chlamys Imperatoria proprie: hinc paludatus, qui chlamydem imperatoriam, aut alia militaria ornamenta gestat. Hinc paludamentum dictum putant, quod prospiciatur, qui illud gestat, ut fiat palam. Legitur & pro muliebri ueste. Scæuam.] Cæsar lib. 3. Scuto ad eum relato Scæuæ centurionis, inquit, inuenta sunt in eo foramina CCXXX. Quem Cæsar, ut erat de se meritis, & de repub. donauit millibus ducentis æris: atq; ab octauis ordinibus ad Primipilū se traducere pronunciauit. Eius enim opera castellum conseruatum esse magna ex parte constabat, cohortemq; postea duplici stipendio, frumētō ue, & speciaris, militaribusq; donis amplissimè donauit. Suetonius illustrius, Scæua, inquit, ex cussu oculo, transfusus sœmore & humero. CXX. ictibus scuto perforato, custodiam portæ commissi castelli retinuit. Hic C.X. ictus sustulit. L. Florus, quo tempore, inquit, egregia uirtus Scæuæ centurionis emisit, cuius in scuto C atq; XX. tela sedere. Valer. Max. autor est, cum corruisse pugnantem super ingentem stragem, quam ipse fecerat, cuius corpus, inquit, capite, humero, femore saucio, oculo eruto, C. & XX. ictibus perfossum apparuit. Sic uariant autores in re præclara.

FINIS COMMENTARIORVM LAMBERTI HORTENSII, IN PHARSALIAM LVCANI.

SUPPLEMENTVM DECIMI LIBRI,
PER SVLPITIVM.

ERexit mentem trepidi tam fortis imago,
Et facturus erat memorandi nobile leti
Exemplum, sed fara uetant, & fida salutis
Ostendit fortuna uiam, nam læuus amicas
Prospexit puppes, nando quas aufus adire,
Ecquid stamus, ait? uel iam per tela, frerumq;
Eripiar, iuguli, uel non erit ulla potestas
Eunucho concessa mei. tunc puppe relicta
Profilit in pontum. siccos fert læua libellos,
Dextra secat fluctus, tandemq; illæsus amico
Excipitur plausu clamantis ad æthera turbæ,

Faint, illegible text in the left column, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text in the right column, likely bleed-through from the reverse side of the page.

LIBRARIUM MUSEI HISTORICO-NATURALIS BEROLINENSIS

APPENDICULUM PRIMUM LIBRI

Primus... secundus... tertius... Quartus... Quintus... Sextus... Septimus... Octavus... Nonus... Decimus... Undecimus... Duodecimus... Tredecimus... Quartaedecimus... Quindecimus... Sexdecimus... Septendecimus... Octodecimus... Novecimus... Centesimus...

IOANNIS SVLPITII VERVLANI, IN M. ANNEI LV- CANI POETAE PHARSAL. LIB. I. commendationes.

Bella per Emathios.] Propo-
nens breui periphrasi quid sit
scripturus Poëta, suo quodam
instituto antequam inuocet, bel-
la ciuilia detestatur atq; deplora-
rat, & Neroni assentatur. Inde
ubi odiorum causas inter Cæ-
sarem Pompeiumq; aperuit, historiam narrare incipiet.
Indicare autem uidetur hoc primo uersu etiam ciuile bel-
lum quod confecit Augustus se scribere constituisse: nam
bella, non bellum dixit, & utrunque in Emathia gestum
est. Et infra postquam Pharsalia meminit, qua utrunque
designauit, exequitur reliqua loca his bellis ciuilibus no-
bilitata. Et in fine primi libri: ut tanquam spatia quæ sit
peruagaturus ostendat, uatem sic dicentem inducit. Im-
pudicæ in medio peraguntur bella senatu. Consurgunt par-
tes iterum totumq; per orbem rursus eo. Canimus.]
metricè eloquimur ad Græcorū imitationē, qui ἀείδω
pro γράφω ponebāt, ut indicat Strabo. Bella plusquā
ciuilia.] id est, intestina & communia. Omne enim bellū
aut est externum, aut sociale, aut ciuile, aut intestinū, aut
commune. Sed hoc (ui inquit Florus) non rectè ciuile, nec
sociale, nec externum dicitur, sed potius commune ex om-
nibus & plusquā bellum. Per campos Emathios.] à
loco quæ est tanquam area sui decursus hæc bella ab alijs
segregat, uelut ipse per Emathia præcipue sit uagaturus:
ac si diceret nos canimus Emathia prælia. Emathia au-
tem (auctore Plinio) Macedonia est, quæ & Pyrrhia &
Hæmonia & Thessalia dicta est, nec habet in principio
aspirationem, nec diphthongum: quia non αἰματός
id est, à sanguine, sed à rege Emathione dicitur. Græciq;
eam per ε & θ scribunt. Iusq; datum sceleri.] id est,
bonum & æquum uiolatum, & iusticiam subiectam iniu-
ria. nam ut paulò post ait, mensuraq; iuris uis erat. Fue-
runt enim humana diuināq; iura à Cæsare oppressa pro-
miscuè. Populum potentem.] Romanos rerum domi-
minos. In sua uiscera.] in seipfos, hoc est ciues inti-
mos, propinquos, fratres, parentes & filios. Dextra ui-
ctrici.] innumeras enim gentes domuerat. Cognata-
stq; acies.] multitudines armatorum consanguineas.
Cognati enim dicuntur qui commune nascendi initium
habent, quasi una & communiter nati: ut Modestinus &
Labeo tradunt. Rupto fœdere regni.] rupta con-
cordia dominandi, quam Pompeius Cæsar & Crassus
inierant, ut unus Hispanias, alter Gallias, tertius Asiam
obtineret. Nec legas regnum, ut quidam huius loci or-
dinandi ignari. Et nefas in commune.] canimus
etiam inquit scelus in uniuersos & contra bonum com-
mune, quo omnia diuina & humana perturbata sunt.
Certatum,] pugnatum. Conuulsi.] perteriti & com-
moti ad bellum. Nam oriens Pompeio, occidentis maiore
parte Cæsari fauit, & in omnibus mundi partibus hoc
bellum exarsit: primùm in Europa, in Italia, Hispania
& Dirrhachio. Inde in Asia & Aegypto. Postremò in

Libya, & iterum in Europa. Obuia.] contrauentia
& similia, nam liuui uexilla & arma diuersa non erant.
Infectis.] aduersis & in perniciem uenientibus. Si-
gna.] tubas, tympana, lituos. Fabius libro 9. Nec idem
signorum concentus est. Signorum tria esse genera docet
Vegetius. Vocalia, ut uoce humana pronunciata, ut pal-
ma. Semiuocalia, ut quæ cornibus aut tuba dantur. Mu-
ta, ut aquila, dracones. Pares aquilas.] Aquilam ar-
genteam similem cum inscriptione. S. P. Q. R. partes u-
traq; gerebant. Sed ut tradit Appianus, Cæsar uictricem
Venerem: Pompeius inuictum Herculem inuocabat.

Pila minantia.] tela contrauentia, & per hæc om-
nia exercitus accipit. Sunt autem Pila Romanorum pe-
ditum misilia trium pedum utrinque præfixa ferro tri-
gono unciarum nouem, ut Halicarnassæus & Veget. tra-
dunt. Cæsa gallorum haste. Sarisse Macedonum sunt.
Quis furor Romanos ab imprudentia & seuitia arguens
uitur licentia, cuius acrimoniam per deplorationem mi-
tigat. Est autem sensus, quæ ista uestra dementia quis fer-
ri abusus, quæ uis crudelitas offerre uos uestroq; barbaris
occidèdos, & malle uobiscū cum dedecore seuire quam
cum ulciscendo hoste iuste & cum honore pugnare.

Furor.] impetus animi sine ratione. Licentia fer-
ri.] abusus & certandi permissio. Præbere cruorem
latij.] exponere uos & Italos occidendos. Gentibus
inuisis.] barbaris quos odistis quia barbari in utroque
exercitu stabant contra Romanos. Cumq;] quæ fieri
oportebat demonstrat Babylon. Urbis Chaldaea à Se-
miramide condita, à qua Chaldaea omnis & Mesopota-
mia Chaldaea est appellata. Murus eius & lateribus & bi-
tumine constat: latus pedes quinquagenos, altus duenos
LX. millia passuum amplectitur, ut Plin. ait. Super-
ba.] uel nobilitatis, uel elata recentis uictoria. Trophei
Antonij.] spolijs Italij quæ parti Crasso cū cæde exers-
citus eripuerant. Sed hæc demum Tyberius auctore Au-
gusto recepit: ut Sueton. docet. Sunt autem trophea ho-
stium spolia in arborum truncis aut saxis affixa. in ui-
ctoria signum Ausonia autè dicta est ab Ausone Ply-
xis Calipsusq; filio. Crassus. M. Crassus Parthico bello
relicto post terga Euphrate in camporum uastitatem ad
Carras adductus à silice & Sorena ducibus cū undecim
legionum strage captus est, & ne quid uiuus pateretur re-
pugnans est interemptus. Caput uerò eius ludibrio hosti
fuit, aurum enim liquidum in rictum oris infusum est, tan-
quam ad avaritiam eius explendam. Erraret.] quia
insepultus & implacatus. Insepultus enim (ut ait Maro) cen-
tum errant annos, uolitantq; hæc littora circum. Umbra
manibus eius. Nullos triumphos.] de bellis namque
ciuilibus auctore Valerio non triumphatur. Triumphus
autem erat summus honor, qui uictoribus ducibus publi-
ca cum hilaritate dabatur. Coronati enim & quadrigis
inuesti magna cum pompa capitolium conscendebant: &
illic tauros immolabant. Hæc quantum.] cum deplora-
tione amplificat. Parari.] acquiri & imperium pro-
AA pagari.

pagari. Hoc. san.] tot hominum caede, quot in bellis ciuilibus ceciderunt. Hauserunt.] emiserunt & sparserunt. Ciuiles dex.] ciues ipsi. Vnde ue.] totum mundum potuisse subiugari cōtendit: quē sub cardinibus quaetor complectitur. Titan.] id est oriens. Titan teste Laetantio sonat uitionem. Fuit is celi & Vestae filius, cuius nepos sol eodem nomine appellatur. Et nox ubi syde. con.] id est occidens ubi sydera occidunt ex celi reuolutione, hoc est cosmice & etiam chronice, nā noctu uidentur sydera quae illic occidunt. Quae dies.] plaga meridiana extrema ad torridam zonam in qua sunt maximum aestus. Horis fia.] uel ardentibus solibus. Horus enim autore Macro. sol ab Aegyptijs appellatur. uel per horas intelligit quae hinc & ministrate Phœbi esse finguntur: dies qui consistat ex horis. Aestuat.] feruet. nam extrema Libyae intolerantes propter aestum diurnum, quae n pati non possunt in antris se continent. & noctu progrediuntur.

Et qua.] Septentrionem ostendit, usque est uerbo bruma non tam ut frigus quam ut breuitatem dierum, quae illic est continua incidere. Rigens.] glaciata. Ne scia uere.] quae uerno tempore non resoluitur & mitescit in alijs locis, ad eum enim illic uiget frigus, ut flumina & mare gelu congelescant. Poatum scythi.] non Oceanum septentrionalem qui non congelatur. Subito iam. serres.] subiuigata fuissent remotissima ignotaque nationes. Seres in Scythia Asiatica populi inier Tabum & Taurum motem ad orientem: meridianum lanis syluarum inelyi caeterum ferarum similes. Araxes.] Armeniae fluius qui ex Hemocorum montibus oriens, nunc lenis, nunc uehemens in mare Caspiū exit. Et gens.] & si quis ad Nili ortum qui ignoratur habitat, Nilus fluius omnium maximus, cuius fontes ignoratur ut lib 10. Non licuit populis paruum te Nile uidere, ubi tamē esse existimentur uide apud Virruuium & Plin. Conscia.] quae sciat & noscat ortū eius & ab eo noscatur. Est enim reciproca significatione rariu utantur auctores. Sic & ignarus: ut Gellius tradit Vir. Haud ignara mali. M feris sub la le.] subiugaueris. In te. uer. ma.] contra te pugna, gere ciuile bellum. At nunc.] Inrepat quod eo maxime tempore secum discedit, quod Italia erat semidiruta, afflicta cladibus & semiliteria, tum propter bella Punica, tum propter bella superiora ciuilia Syllae & Marij, ad eum ut penē sit interiturum nomen Romanum. Mœcia.] adificia. Pendent.] mittant & ruinam minantur. Semirutis.] quae dimidia per te ceciderunt. Lapsis muris.] uersis publicis parietibus qui muniunt oppida. Nullo custode te.] a nullo domino habitaturi. Errat.] uagatur. Antiquis.] nobilibus. Horrida.] aspera inculta. In domis.] in spinis, Hinc fit dumerū. Desuunt.] manus poscentibus aruis. Sic & Virgilius. Squalent abductis arua colonis. Manus.] agricolae. Poscentibus.] requirentibus, optantibus, tum quia scit horrida: tum quia est frugum penuria, hoc loco assumendum est illud. Alta sedent ciuilibus uulnera dextrae. Nam hos duos uersus adiungendam rei atrocitatem duriuscula interiecit. Non tu Pyr.] Pyrrhus rex Epirotarum a Tarentinis quos Romani ulcisebantur accitus, magnam cladem Italiam intulit. Venit enim cum totius Epiri, Thessaliae & Macedoniae uiribus, incognitisque in id tempus Elephantis, mari, terra, uiris, equis armisque munitus, sed demum a Curio Fabricioque est eiectus. Ferox.]

fortis. Pœnus.] Carthaginensis populus qui ter rebel lauit, uel Hannibalem dicit: qui quater in acie Romanos affixit primum inter Ticinum & Padum, ubi ferē perijt Scipio. Inde apud Trebiam Sempronio Consule. Tertio apud Transumenū lacum Flaminiū imperatore Quarto apud Cannas Apuliae uicem, ubi ferē quadraginta milia Romanorum occubere. Erit.] inuemetur ratione deducta. Huiusmodi expositione utimur in his futuris in quibus praeteritum latet. Sed Priscianus erit pro dicitur, uel cognoscere exponit. Pomponius iureconsultus erit pro praeterito ponit, ideo huiusmodi sermone docet. Cum codicilli confirmati testamento fuerint, quod codicillis scriptum erit. Tantis cladibus.] tam magnis cadibus.

Clades diæ.] quod ea audita quisque clamei, esiq; tam unius quam plurium. Nulli.] nec his, nec alicui hosti.

Pœnus discindere.] in totum dissipare, & quali delere Romanum imperium: ut uos ipsi ciuili bello fecistis.

Ciuilis uul. de.] Calamitas bello ciuili accepta profunda est & leuifera. Translatio est, uulnus autem tunc dicitur alitē sedere, quū profundum est & ad utilia peruenit. Quod si.] Aperta ad principem assentatione, in qua est suspitio aliqua ironiae: approbat cladem belli ciuilis, ex qua magnum premium & solatium est exoritur uidelicet Neronis felix imperium: cui ad id aditus non patuissent, nisi prius tanta caede resp. fuisset oppressa, & a Caesaribus occupata. Argumentaturque a Iouis exemplo. Quod.] sed. Fata.] siue Parca quae humana omnia ordiant, siue ordines seriesque causarum.

Neroni.] Claudus Nero Caesar Domitij uiri scelestissimi filius, uitiorum omnium praesertim crudelitatis fuit officina. Aeterna.] nunquam defutura. Parantur magnoque.] acquiruntur magno precio. suo tonan.] Ioui qui solus suo arbitrio tonat. Sæuorum gigantum.] impiorum terrigenarum qui Caelus superis regnis congestis montibus derudere tentauerunt. Nihil querimur.] iam probauimus. Scelera nefasque.] illa ad homines retulit, hoc ad deos. Hac merce.] hoc premio & compensatione quod imperat Nero, Pharsalia.] ora Macedonia, a Pharsalo oppido dicta de causa cuius campis non modo inter Caesarem & Pompeium, sed uicem inter Augustum & Brutum & Cassium. Hinc Virg. Ergo inter sese paribus concurrere telis, Romanas acies iterum uidere Philippi. Impleat.] cadaueribus Romanorum.] & pro impleuerit praeterito ponitur ut uerba sequentia. Diros.] innoxios & ira deorum factos.

Pœni manes.] Afrorum animae quae semper Romanorum sanguinem sitiuerunt, Alludijque ad praetium in Aphrica inter Curionem & Varum & Iubam & rursus contra Pharsalias reliquias quae se ibi receperat. Catone, Scipione & Cn. Pompe filio qui ad Iubam confugerat Ducibus. Fuit autem praetium ad Tapsum non immo-ri quam in Pharsalia caede, Ceciditque illic Scipio, sed multo ante ceciderat Curio. Iuba uero ex luxu regio epulatus Petreio fugae comiti se praeiuit occidendum, inde semet Petreius occidit. Ultima.] illic enim debellatum est, & huic ciuili bello finis impositus. Concurrent.] simul certent. Funesta munda.] apud Mundam Hispaniae oppidum multis funeribus & cladibus insignitum & mortiferum. Nam cum se illic Pompeij filij recepissent, tanta hostium strages est facta, ut Caesar obsidens uictos ex congestis cadaueribus aggerem circum urbem fecerit, quae pilis iaculisque confixa continebantur. His Caesar.] ad Cas.

A ad *Cæs.* quem est inuocaturus se uerit. Perusina fama. labores.] *M. Anto. Consu.* secundus *Cæsar*, heres *Octavianum* sibi prelatum inuidens, eumq; probris laesens armis palam opprimere statuit, paratq; exercitu *Deiuium Brutum* suis motibus resistentem obsedit *Mutina*. *Octavianus* ueteranis *Cæs.* reuocatis *Consulem* fugat, castrisq; exiit: una cum *Hircio* & *Pansa* *Consu.* qui illic caeciderunt. Inde uerò cum agros ueteranis diuisisset. *L. An. Antonij* frater: tum consulatus quem gerebat, tum fratris qui in Orientem accesserat, confidentia res nouas moliens, coactus est *Perusiam* fugere, ubi ab *Augusto* obsessus penuria cibiorum, turpiq; & nonnihil experta fame ad deditiorem compulsus est, & quanquam sine sanguine res acta sit, tamen innumeri inedia consumpti sunt. *Perusia* in *Hetruria* oppidum conditum ab *Acheis*. *Mutina* uerò in *Gallia Cisalpina* est. Accedant.] addantur. Et quas aspera classes.] & naues, quæ submersæ sunt apud *Leucadè* in pugna nauali *Athica*, in qua *Augustus* *Anto.* *Cleoparam*q; superauit. Per *Methonymiam* classes milites qui perierunt accipimus. *Leucas* oppidum est in *Leucadia* peninsula quondam *Neritum* appellatum, sicut & illa *Neritus*, ut *Plinius* docet. Significatq; auctore *Strabone* *Albam* petram, ibiq; est salus a matoribus salutaris. Ipsa aut è peninsula uix *Ambracia* est: ubi & *Leuceates* promontorium. Aspera.] *Saxosa*, *Leucas* oppidum ipsum pro mari posuit *Leucadio*.

Premittit.] grauat, & locus est, ac si adhuc præmantur. *Seruilia* bella.] non indicat bellum illud quod *Eunus* *Syrus* phanatico furore simulato, dum *Syria* dea comas iactat ad libertatem & arma seruos quasi numinum imperio concitauit. Idq; ut diuinitus fieri probaret in ore abdita nuce quam sulphure & igne stipauerat leniter, inspirans flammam inter uerba fundebat. Hoc miraculo *LX.* amplius militum hominum coegit exercitum, oppida uastauit, *Romanorum* pratorum castra diripuit. Sed hi à *Perpenna* Imperatore uicti, & apud *Aethnam* obsessi, partim fame, partim crucibus consumpti sunt, multi & in ergastula missi. Sed illud bellum nauale ciuile demonstrat, quo *Sextus Pompeius* *Siciliam* & *Sardiniam* obtinens, cum seruos etiam armasset in freto *Siculo* ab *Augusti* classe est superatus. Ipse autem cum in *Asiam* profugisset, catenas tandem illic sensit & percussores. *Ardenti* *Aethna*.] hic mons in *Sicilia* fumum flammisque è summo cacumine euomit.

C set in freto *Siculo* ab *Augusti* classe est superatus. Ipse autem cum in *Asiam* profugisset, catenas tandem illic sensit & percussores. *Ardenti* *Aethna*.] hic mons in *Sicilia* fumum flammisque è summo cacumine euomit. Debet.] obligata est. Quod tibi res acta est.] quod tu imperium obtines. Tecum.] super *Neronem* post mortem non modò in deorum numerum recipiendum uaticinatur, sed etiam summum Deum & sydus futurum. Eumq; ut in medio cæli consistere uelit suadet, & ad pacem colendam genus humanum hortatur.

Peracta.] sed finito uitæ cursu & statu. Est enim statio ipse standi actus ad tempus, & locus ipse ubi stant ad tempus siue naues, siue milites. *Serus*.] tardus, & longam uitam è ominatur. Petes a.] ibis in cælum. Regia cæli.] *Periphrasis* & *methonymia*, magno cælites gaudio te suscipient. *Prelati*.] quod tu prætulisti terris: & illic maluisti quam in terris regnare.

Polo.] cælitibus. *Tenerè* f.] summum imperiū & *Iouis* officio fungi. *Scepterū* uirga est regni insigne.

Currus i.] *currus* solares, quo in 2. *Metam.* describit *Ouid.* *Lustrare* i.] ut circuire solet. *Nihil* ti.] ut timuit *Phaëthontis* incendiū cum *currus* solares impe-

rasset à patre. Mutato sole.] *auriga*, est solaris motonymia. *Cedetur* i.] ab omni enim nullus *Deus* tibi obstabit, omnes tibi obtemperabunt. *Iuri* t.] arbitrio tuo, *Quanquam* *Pris.* in 18. legit iurisq; tui, quod placet, ut sit nam iuris tui id est quæ tibi parebit relinquet tibi. *Quis* *Deus* esse uelis.] hoc est, quæ potestate uelis habere, nam certum est de *Ioui* & *Phæbo* nil detracturum. Vbi regnum ponere mundi.] In qua cæli parte uelis mundum regere. *Sedem*.] *solum*. In *Arctoo* orbe.] in parte *Septentrionali* in qua est utraq; *arctos*, hoc est *ursa* maior & minor. *Nec* qua.] nec iuxta eam partem. *Polus* i.] uertex *Antarcticus* *Meridianus*, qui polo *Arctico* est oppositus. *Eos* polos dicimus (ut ait *Apu.*) à quibus uelut à cardinibus directio quadam profecta axis est ductus diuisor & discriminator mundi, orbem terræ in medietate constituens. Siue ut ut apertius teneas, poli sunt extrema cacumina axis, id est, lineæ rectæ per *Sphæram* mediam transeuntis. *Austri* diuersi plagæ *meridiana* oppositæ, ponitq; uentum pro regione. *Vnde*.] à quibus locis. *Sidere* obliquo.] obliqua stella tua & non recto intuitu aspiciente, nam si ad occidentem conuersum os habueris ut sidera pene omnia *Romam* obliqua respicies, sic etiam si ad *Arcticum* aut *Antarcticum*. *Vnam*.] siue *Orientelem* siue *Occidentalem*. *Sentiet* axis on.] impediatur cæli cursus, & inclinabitur hac uel illac, ipsum enim purum est & uersatile. *Librati* pond cæli o. r. m.] consistit in medio cæli, nam nec cernes *Romam* obliquo sidere, nec eris axis oneri. *Librati*.] suspensi æquali pondere. *Pars* æ. i. f.] prospectus illius regionis in qua consistes perpetuo pateat nec nubes admitat, ut à terris semper conspiciare.

Aetheris.] cæli. *Vacet*.] libera sit, nec inter illam & terras aliquid interponatur. *Obstent* à cæ.] opponatur nobis, ne te sidusq; tuum prospiciamus, multi sed profectò incassum uolunt totum hoc intelligi allegoricè, tanquam corporis eius deformitatem ostendat, fuit enim auctore *Tranquillo* oculis cæcis, & hebetioribus ceruice obesa & uentre proiecto, & ideo poetam dixisse sidere obliquo, & sentiet axis onus. *Tum*.] tunc *Nerone* in *Deum* conuerso, poeta humano generi pacem & concordiam auspicatur. *Consulant* sibi.] prouideat suæ utilitati. *In* q; uicem.] *imicis* est. *Missa*.] emissæ è templo *Iani*. *Ouid.* *Quum* libuit pacem placidis emittere tectis. *Libera* per tutas ambulat illa uias.

Compescat limina.] *ferrea* claudat portam *aneam*, & uectibus *ferreis* munitam. *Iani* bel.] *Iano* pacis belliq; arbitro *Numa Pompilius* templum erexit, quod belli tempore aperiebatur, ea ratione. *Ut* pateant populo reditus ad bella profectio, ut inquit *Ouid.* *Pace* claudabatur, ne qua posset discedere. *Fuerat* autem usq; ad *Lucani* tempora clausum ter, sub *Numa Pompilio*. *Post* secundum *Bellum Punicum*, & sub *Augusto* post *Attica* bella. *Sed* mihi iam nomen.] *Sed* mihi etiam uiuens pro *Deo* es, nec opus est *Bacchum* aut *Apollinem* inuocem si tu mihi faueris. *Accipiam* *Priscianus* legit accipio. *Sollicitare* *Deum*.] inuocando uexare *Phœbum*. *Secreta* cyr. mouen.] reddentem oracula apud *Cyrrheum*. *Cyrrha* oppidum est iuxta *Parnasium* in *Phocide* à quo incipit ad *Delphos* ascensio. *Ibi* est antrum *Cyrrheum* *Phæbi* oraculo celeberrimum de quo lege *Iustinum* lib. 24. *Auertere*.] remouere ut me adeat. *Nysa*.] *Nysa* ut auctore est *Strab.* *Vicus* est *Hæliconis*

leonis in Phocide, & Vrbs in felici Arabia: & aliam India, Baccho sacra. Qui dicunt Nysam uerticem alterum esse Parnasi in quo Bacchus colatur, & Cytheron etiam appellatur & per Cyrham alterum uerticem ipsum helyrona accipiunt, ridiculi sunt, nam hi duo montes diuisi sunt, & à Parnaso bicipiti longè distant. Poëta ergo urbem Arabicam, uel Indicam intellexit. Nam Helyron Phæbo & Cytheron Baccho sit sacer. Nysam quæ uicus est in Helycone, non designauit.

Tu satis,] tu sufficis ad inspirandam mihi facultatem canendi Romanam Historiam. Fert animus.] Ut facilius intelligatur, quam est scripturus Historiam, explicat causam belli civilis, reddiditq; auditorem attentum & docilem. Vultq; præcipuas causas fuisse fatum, namque rerum instabilem & nimiam potestatem Romanorum. Ad dit ijs regnandi discordem concordiam, quam inierunt Crassus, Pompeius & Cæsar, cum regnum nõ capiat duos. Postea subiungit mortem Crassi & Iulie. Ipsorum Ducum superbiam & æmulationem, postremo publicam urbis corruptionem & uitia. Causas huius belli Cæsar in Commentarijs, Florus in Historia, & Tranquillus in Cæsare diffusè aperiuunt. Fert.] cupit. Expromere.] aperire, & uelut è condito emittere. Causas.] Causa est id propter quod aliquid fit. Immensum o.] in gens campus & moles. Furentem.] uehementer commodum. Excussit.] repulerit. Excuti propriè dicitur qui sedes ex equo concussus eijcitur. Series fato.] ordo & conexio causarum. Iquida.] inimica, nam nihil quidem sub Luna uult esse æternum. Quippe omnia orta occidere, & aucta senescere necesse est, ut inquit Salust. Summisq; ne. ita. d.] omne quod ad summam incrementum peruenit, aut imminui, aut dissolui natura cõstituit. Nimioq; gra. sub pon. la.] & casus grauior ex magno & alto statu. Claudianus inquit. Tolluntur in altum ut lapsu grauiore cadant. Nam quod nimis eminet diuturnum esse non potest, & quod maius est pondus eo maior ruina. Verè igitur Horatius. Sa pius uentis agitur ingens, pinus & celsæ grauiore casu decidunt turres, feriuntq; summos fulgura montes?

Sic cum com. f.] Similitudo à mundi machina per discordiam in se aliquando reditura. Soluta com.] rupta elementorum coniunctione & amicitia.

Hora. f.] ultimum mundi tempus. Coegerit.] tot secula coadunauerit & concluderit, hoc est, finierit omne æuum. Antiquum r. i. c.] id est, in pristinam confusio nem reuertens, nam omne compositum soluitur in suas partes, & siue ex quatuor elementis constet, ut placet Empedocli, siue ex atomis, ut Epicuro dissoluendus est mundus. Quanquam multi uolunt fore æternum, sed certum est omnia concordia firma esse, lite uerò & discordia dissipari, quæ duo elementis adiecit Empedoc. ut forma propria. Amicitia est cum contrariæ qualitates elementorum & diuersæ discedunt. Lis autem cum illæ redeunt, Chaos.] Chaos est confusa quondam elementorum unitas hians patensq; in profundum dictum à χαίρω quod est hio. Concurrent.] concertabunt.

Ignæ p. a. p.] Vis astrorum ignea in æquore sicca, di ipsam causam descendet. Tellus e. l. n.] tellus repugnabit ne mare litora dilatet, & se magis extendat.

Excutiet.] rejiciet. Fratri c. p.] Luna sole oppugabit, nec ipsum respiciet, sed ibit auersa. Indignata. a. b.] irata quod bigis inuehatur quadrigas solis sibi de-

poscet. Viitur autem Luna bigis, hoc est duobus equis, A siue equo & mulo, quorum alter albus, alter niger est.

Poscet.] uolet die lucere. Per orbem. ob.] per Zodiacum est obliquus circulus, nam ab imo unius Zone temperatæ ad summum alterius transuersus extenditur.

Machina] compositio & strues, est autem machina, ut in 10. Vitruius scribit, cõmens ex materia coniunctio. Turbabit f.] dissoluet concordiam. Diuisi discordantis & in diuersa distracti. In ser.] translatio ab ædificijs quæ ingentia & altissima suo mole se opprimunt. Poscere h. m. c.] constituerant hanc mensuram & finem, ut quum ad summum perueniret incrementum imminantur & ruant. Lætis.] fœlicibus. Nec g. u.] nec fortuna inquit, permisit facultatem auerendi Romanum imperiũ gentibus exteris, sed ut semet euertere uoluit. Commodat in p.] concedit proprium odium in res prosperas. Odit enim nimis lata, & summa imis, & ima summis mutare gaudet ut ait Seuerinus. In p.] Romanum. Tu c.] per Apostrophen huius belli civilis originẽ fuisse inquit reip. occupationem à Pompeio Crasso & Cæsare factam. Feralia f.] mortifera regnandi concordia. Regni reip.] & impij Romani, quod hi regnum occupauerant. Nunquam mi. in tur.] nunquam tradidi pluribus. Nam Roma ante hæc, aut sua libertate usa erat, aut sub singulis regibus fuerat.

O malè con.] Cum exclamatione arguit os cupiditatis qua uimere concordiam infidam, & ex qua summa essent discordia oritura. Cæ. i.] improuidi & excordes auiditate habendi. Quid iuuat.] quod prodest, cum uestra societas durare non possit, quia est nature contraria. Miscere uires.] coniungere, & firmare potentias uestras, & hæc ideò dicit, quia ut meminit Florus. Cũ res Romana toto orbe polleret, & in theatris Pompeij triumphum decantarentur, & Pompeij potentia apud ociosos moueret inuidiam. Catoq; Pompeium detrectaret, actiũq; eius obstreperet. Ille ad præsidia dignitati parandæ se uertit. Itaq; cum Crassus genere diuitijs & dignitate floreret, uelletq; opes altiores, & C. Cæsar eloquentia & Cõsulatu præstaret. Pompeius tamen super utrumq; emerit, & Cæsar dignitatem comparare, Crassus augere, Pompeius retinere cuperet. De inuadenda repu. facile conuenere, Cæsar quò firmiter sibi Pompeium annecteret Iuliam filiam Scipioni desponsatam ei coniugem dedit. Tenere in medio.] communiter possidere. Dum ter. fte.] quoad erit mundus, socij regni erunt infidi, hoc enim per periphra sim, & interpretationem dicit. Terra autem est elementorum grauisima & æquo undiq; spatio distat à celo estq; ima, & ab aère sustentata, cum aqua sustinet aquam, Pli ait, Aera uitalem, ac per cuncta rerum mirabilem. totoq; confertum, cuius ui suspensam, cum quarto aquarum elemento librari medio spacio tellurem. Leuabit.] sustinebit. Et lon. uol. ti. la.] & Sol uertet se magno labore. Voluitur enim contra motum mundi, & laborat nitens contra ueniens Sphæra uolubilitatem, hic Ouid. Adde quod assidua rapitur uertigine cælum. Sydera q; alta trahit, celeriq; uolumine torquet. Nitor in aduersum, nec me qui cætera uicit. Impetus, & rapido contrarius euehor orbi. Luna sic nititur, & auctore Plin. Reliqui quinque planetæ, qui erratici appellantur, nam cum mundo feruntur, & contra mundum quando retrogradi sunt. Longi.] quia annui sunt, & indeficientes.

Noxq; diem.] metonymia, hoc est, Luna noctis præses se-

ses se-

A ses sequitur Solem per 12. Zodiaci signa quæ discurrit intra mensem, multi minori quam Sol ambitu. Nulla fides regni socijs.] sententia exemplo confirmata: nullus socius erit fidus in regno. Regnum enim non capit duos, ut Tragicus ait. Et statim inquit, Socijsq; comes discordia regnis. Potestas.] potentia. Erit impatiens. con.] non tolerabit socium, sed illi insidiabitur.

Nec gentibus ullis cre.] nec alijs nationibus fidem adhibeatis, sed sumite à uobis ipsis exempla, quid enim est opus, aut Etheoclem, & Policem Thebanos, aut Atreum, & Thyesten Mycenæos commemorare, nōne Romulus Remulum occidit? Primi muri, cum in ludibrium fratris Remus nouos muros transfilisset ab irato Romulo, sine eius scelere ad muros custodiendum præfecto est interfecit. Alij malunt Romulum, ut solus regnaret, sub hoc prætextu ea usum impietate. Est & alia fama, quod cum de urbis conditæ imperio, nominèq; imponendo captarent aurguria, & Remus prior ex Auentino sex Vultures, Romulus. 12. ex Palatino uidiisset, & hic numero, ille tempore præstaret. & uterq; à sua multitudine rex saluaretur, orto certamine ibi in turba ictus Remus cecidit

Primi muri.] noua urbs] Frateruo.] Emphasum habet: ac si diceret. Vos tamen non estis fratres.

Nec precium.] A' minori ad maius argumentatio.

B Si enim illi pro exiguo regno insidi fuerunt, quid uos facietis pro toto Romano imperio consequendo Tanti furoris.] tanti sceleris, quantum est socium fallere & ei insidiari. Exiguum Asylum.] synecdoche, exigua urbs, in qua erat Asylum, hoc est templum sanctissimum, quod constituerant inter Palatium & Capitolium inter duos lucos, quod uocatum est Intermodium duorumq; rectorum, ad quod omnis turba sine discrimine, liber an seruus esset, iure confugiebat, nec inde euelli ui poterat, quocumq; scelere maculati. Dicitum est autem ab α quod est sine, & traho, quod neminem inde licebat abstrahere. Asylum à nepotibus Hercules primum conditum Athenis fuisse. Statius in 12. docet. De quo hæc. Auditi quicumq; rogant noctesq; diesq; iræ datum, & Solis numen placare querelis. Et paulò post, Sic sacrasse loco commune animantibus agris Confugium, unde procul starent, iræq; minæq; Regnatq; & à iustis fortuna recedere aris. Commisit dominos.] ad pugnam opposuit, & incitauit Romulum & Remum. Temporis angusti.] breui quidem tempore Pompeius & Caesar mansere concordēs, sed inuitti. Concordia discors.] cum enim concordēs erant in obtinenda repub. suspecti inuicem erant, & similitates gerebant. Mansit.] hæsit, substitit, Non sponte dum.] non ipsis uolentibus. Erat mora.] remorabatur & impediēbat bellum. Medius.] interpositus quippe molienti nouas res obstetisset, ut lingua terræ inter duos maria obstat contrarijs fluctibus, qua sublata statim colluctabuntur. Isthmos.] Isthmi terræ inter duo maria dicuntur, ex quibus duo sunt celebres. Achaicus.] ubi olim Corinthus, qui diuidit Crisseum Ionij sinum, à Saronico Aegei, & Thracius in quo Cardia. Gracilis.] tenuis, & uix sex millium passuum. Secat geminum mare.] diuidit Ionium & Aegeum. Conferre.] concertare. Si terra recedat.] si tollatur Isthmos.

Ionium.] Ionium dictum, siue ab Ionia urbe regione in Asia: siue (ut ait Solinus) ab Ionia regiuncula in extrema Italia. Aegeo.] Aegeum (auctore Plinio) dictum est à scopulo inter Tenedum & Chium insulas surgente in

effigiem capræ, quam Græci æga uocāt. Franget. f. se.] Sic ubi scæua alteram partem comparationis accommodat.

Vbi.] postquam. Dirimens.] separans. Miserando.] quia feris & aliibus expositus iacuit insepultus.

Assyrias Carras.] Carræ urbs in Assyria, quæ & Parthia est appellata, nam cū Parthia olim in Orientali Scythia esset. Parthi qui exules interpretantur in Assyriâ uenientes id nomen, quam inhabitauerunt provincia inde runt. Latio san.] quia 12. legiones ad interuersionem usq; sunt cæse. Parthica dam.] mors Crassi. Soluturunt fu. ro.] excitauerunt insaniā & bellū ciuile, & metaphorice dixit, tanquam Crasso uiuente ligati essent.

Ille acie.] confictu. Quam cre.] non solum enim Crasso cū legionibus occiso quiete uobis parastis, sed causam belli ciuilibus hosti dedistis. Arsacidæ.] Arsaces Persarum rex fuit, à quo reliqui omnes Arsacidæ dicti, ut Cæsares Romani. Murani Latini, Ptolomei Aegypti & Beli Phœnicū reges. Regnum.] imperium Romanū, quod tribus occupatorib. pro regno erat. Populiq; po.] hoc est felicitas, & magnitudo Romani imperij, quæ tanta erat, ut duobus satis non fuit. Quare inquit Flor. Sic de principatu laborant, tanquam duos tanti imperij fortuna nō caperet. Est & alius sensus: Fortuna pop Ro.] quæ omnia possidebat, duos sub imperio continere nō potuit, nam uinculum quo cōtineri ualebat, sublātū ē medio est.

Nam iuncti.] Cæsaris filia, Pōpēij uxor, soceri cōcordiā matrimonij fœdere tenebat. Hæc (ut Valerius tradit) cū comitijs adulterij Pompeij ueste cruore respersam è cāpō domū relatā uidisset, Pompeij uitæ metuēs præ dolore exanimis cōcidit, & partū coactā eijcere exspirauit, fuerat autē in comitijs casus Domitij Aenobarbi seruus, ut ait Appian. Plut. in partu eā perijsse dicit, & filiū matre superuixisse, sed breui excessisse è uita. Intercepta ma. par.] damnosa morte erepta. Parca tres decæ sunt, quæ uita & mortis boni & mali potestatem habere dicuntur. Earum nomina Cloto, Lachesis, Atropos, siue ut Gellius ex Varro tradit. Parca nona et decima. Abstulit ad ma.] ad inferos tulit. Pignora san. i.] affinitatem & sociū, quæ cōceperat ex Pomp. Ait enim in quinto. Post pignora tanta sanguinis infausti sobolem mortemq; nepotis. Teda fera.] affinitatem mortiferam, metonymia Est autē theda arbor picea, ex qua facies nubentibus præferbantur. Diro omni.] pestimo augurio & luctu, quasi prænūcio belli ciuilibus & mortis Pōpēij. Quod si.] sed si diutius uiuisset, & est Apostrophe, Lucc.] uita Virum furen.] iratum in Casarem patrem & contra. Amatasq; manus.] etiam pugnantēs ferro abiecto recōciliare, ut olim fecerunt Sabina, quas cum Romulus ob spreto à uicinis cōnubia in ludis Neptunū equestris, quos appellauit Cōsualia rapuisset; Sabiniq; aduersus Romanos acerrimè dimicarent, in medias acies matronæ erimibus passis flētes porrectisq; infantibus, hinc patres, hinc generos placauerūt. Discussa si.] sublata concordia. Aemula.] laudis similis studiosa. Stimulos.] incitamenta. Tuno.] distributio cum apostrophe. Metuebat Pompeius ne claritas triumphorū Cas. qui Galliam, Germaniam, Britanniamq; pacauerat, obscuraret eius præclara in Hispania, & Africa gesta, & triumphos Ponticum, Armenicum, Iudaicum, Cilicumq; Laureæ pyratice.] triumphus de pyratibus, id est, maritimis prædonibus, Cilicibus, quos Pomp. intra diem quadragesimum, quum uitam petijissent, in deditionem accepit incrementa uictoria.

AA 3 Magnæ.]

Magne.] Magnus est Pompeius appellatus, & saluta-
tus à Sylla cum reuertereur ab Africa, iussique sunt om-
nes ut eodem nomine appellarent. Ferunt tamen prius
ipsum ad uniuersum exercitum inditum nomen, postea à Syl-
la probatum. Plutarchus est auctor. Te.] ô Caesar

Scies.] continuus ordo. Impatiensq; loci fortu-
na secundi.] Caesar enim in omni re se esse primum uo-
lebat, itaq; sæpe ex eo auditum ferunt, (auctore Tranquilo)
difficilius se principem ciuitatis, à primo ordine in se-
cundum, quam ex secundo in nouissimum detrudi. Et cū
in Hispaniam se cõferret, præteriens oppidulum quod nõ
erat uacuum factione rusticorum. Mallem inquit, inter
hos primus esse, quam inter Romanos secundus. Quis
iustius.] Ambiguum profecto est uter iustiorum pugnan-
di causam habuerit. Caesar enim deos adiutores habuit,
qui suam causam ipsa uictoria probauere. Pompeio ue-
rò Cato, uir integerrimus, fauit & magna cum clade deis
Cato confertur. Viatrix.] Cesariana.] Vicia.] Pom-
peiana. Catoni.] Vicensi, qui secutus est eius partes, &
deniq; mortem sibi conscuit. Nec colere pa.] qua dif-
ferentia Duces concurrerent aperit, & Pompeium quer-
tūi anno sã, sacratãq; comparat, Cæsarem fulmini, mira
quidem si prospexeris subtilitate & artificio. Coiere.]
certauere. Alter.] Pompeius. Vergentibus.] incli-
natis. Visu togã.] consuetudine pacis & ocij. Dedi-
citiq; ducem.] oblitus est artem & solertiam imperato-
ris. Famãq; pe.i.] popularis & studiosus gloriã com-
parandã conciliandiq; populi M. Multa dare in uul.i.]
edebat spectacula, & munera ad populum oblectandum.

Auris po.] fauoribus populi. Impelli.] impelleba-
tur & inferuiebat. Aura quinq; fauor est, unde Aurari di-
cti, qui fauoribus splendoros, id est claros faciunt.

Theatri.] loci semicircularis ad spectacula accommo-
dati, in quo etiam sua laudes, & uictoriã decantabantur.
Mâsurũ Theatrum ex quadrato marmore primus Pomp.
magno sumptu edificauit, consulens parsimoniam cum an-
tea subitarijs gradibus scæna immenso sumptu singulis
annis erigebatur, ut Tacitus ait. Credere prio. for.]
cõmittat se & inhærebat felicitati, qua diu fuerat usus.

Vmbra.] uestigium famã, & effigies non ipsa solida
gloriã. Quercus sũ.] arbor truncata & ornata spo-
lyis hostium, qualem Vir. Stadiusq; describunt.

Exuias.] spolia. Gestans.] sustinens. Dona.]
quã illic pro monumento in Deorum honorem suspende-
bantur. Necharens.] non habens firmamenta.

Sub pri. eu.] quã cõparat aduersitati Pompeij. Nu-
ter.] tremat, & ruinam mineatur. Sola coli.] ob uetustita-
tem & religionem ueneratur, & per syluas accipimus ali-
os ciues egregios. Tantũ no.] tanta rerum gesta-
rum gloria, qua Pom. superiorib. omnibus excellebat æ-
quato non modo Alexandri Magni rerum fulgore, sed eti-
am Herculis propẽ, ac Liberi Patris. Caf. uerò tũc erat il-
lo inferior, postea uerò tantus, tanquam illo maior euasit,
ut si quis res eius uoluerit percensere totũ orbem terrarũ
enumeret, quod infinitum esse conueniet. Nec fa. du.]
quod esset tam circumspectus fortisq; imperator. Sed ne
uir.] sed inerat Cafari uirtus irrequieta, & ut in iuene
feruens & concitata. Solusq; pu.] nullo pudore Caf.
impudens tangebatur, nisi dolere & pacificẽ uictor eua-
deret, cum mallet ui esse superior. Acer.] fortis, & uehe-
mẽs, indomitus & inuincibilis. Ferre ma.] inuadebat in-
iecta manu quicquid ita aut cupiditas suasisset. Nun-

quam per.] nunquam abstinebat temerariam uim infer-
re. Temerando.] temere & euertendo. Successus ur-
su.] prosperos euentus, quos sibi fortuna subministrabat
impellebat, nec contentius alios appetebat. Instare fa.]
non prosequeretur fauentem fortunam. Impel-
lens.] uexans & frangens. Petenti sum.] maxima &
altissima appetenti ut magnanimus solet. Viam ru. i.]
uicisse cum aduersantium calamitate. Qualiter ex.]
Pœia hac similitudine, nõ modo Cafaris uolentiam, sed
etiam naturam fulminis aperit. Nescitur id enim ex nu-
bium collisione, quas uentus impellit, nam si in nube luete-
tur flatus aut uapor tonitrua eduntur. Si erumpat ardens
flamma longiore nitatur tractu fulguris, hinc findi nu-
bem, illis perrumpi uolunt, & esse tonitrua impactorum
ignium plagas, ideoq; proinus corruseat ignea nubium
rimas. Fulminum genera tria, quod afflat, quod scindit,
quod urit. Horum tria numina potestatem habere, Serui.
tradit. Plin. uerò 11. fulminum genera Hetruscos seruare,
& nouem Deos arbitrium illorum habere docet.

Expressum uen.] uentorum conflictum emissum è B
nubibus. Aetheris i.] cœli commoti. Fragore.] stre-
pitu. Translatio est arboribus quã franguntur. Eni-
cuit.] extra profiliuit & apparuit. Idq; dixit propter
fulgurum, quod prius cernitur, quam tonitru audiatur.

Rupitq; di. i.] id est erupit & emisit igneã lucẽ, ut re-
pitq; hoc pectore uoces. Perstringens l.] obtenebrans o-
culos. Plau. in milite glorioso. Præstringit oculorũ aciem
in acie hostibus Hinc præstigiũ acies ipse, & præstigia-
tores, qui quadam agendi celeritate sic aciem præstira-
gunt, ut aliud, quam quod agunt agere uideantur.

Flamma obliqua i.] transuersa corruscatione, quã
semper obliquẽ fit. In sua tem f.] in sui aeris regionem
uel in Deorum Iouisq; aedem. Est enim fulmen præcipitũ
Ioui sacrum. Nulla ma. ãe.] nihil est quod fulmini resi-
stere possit, & omnia dissipat. Cadens.] in terrã se u-
brãt. Reuertens.] in cœlum. Dat sira. mai.] multa stersit
& uastat. Latẽ sparsosq; re ig.] contrahit fulgore
corruscationis, quã multiplex propter celeritatem esse u-
dentur. Hæ du c.] Transit ad alias bellicosas & publica
uitia Romanorũ. Semina.] origines. Populos po.] C
ut Lacædæmones, Athenienses, & ipsos Romanos, apud
quos ut inquit Salust. postquã diuitia honori esse cepẽ-
re, & eas gloria imperiũ potius sequebatur, hebescere uir-
tus cœpit, paupertas probro haberi, innocẽtia pro beneuo-
lentia duci cœpit. Igitur ex diuitijs iuuentuẽ luxuria atq;
auaritia cũ superbia inuasere, rapere, cõsumere, sua parũ
pẽdere, aliena cupere, pudorẽ, pudicitia diuina atq; huma-
na promiscua nihil pensi neq; moderati habere. Subzã
cto.] subiugato alibi molliũ & attenuatum significat, ut
aruũ subactũ. Intulit.] inuexit in urbe. Nimias. o.]
quã non ad usum uitæ necessariũ, sed ad delicias essent, ue-
fuerũt Attalica, Pontica, Cypria, Corinthiaca. Mo-
res.] boni. Cessãre re. sec.] corrupti sunt à copia rerũ
& uitij q; secũdã res afferũt. Præda.] id de bonis ciuitũ,
& sociorũ spoliatorũ, quã illicita est, quã de honestis ho-
stiuq; honesta. Luxũ.] nimia & impudentẽ profusione.

Non au. te. mo.] nullã in anulis uasis adificijs, & uillis
habuere modestiã, cũ apud Priscos illos, ut inquit Ouid.
Leuis argẽi lamina esset crimẽ. Hi uerò parietes pingẽ-
bãt, laquaria inaurabãt, & uillas, & domos, in urbũ mo-
dum adificabãt, ut Plinius Salustiusq; testantur. Men-
sas pri.] ueterũ frugalitatem, apud quos frequẽtius pul-
uis usus

A iis usus quam panis erat: ut Vale. tradit. Et gula condimenta cibosque ganeatos non norat. Postea uero ut inquit Salustius, uescendi causa terra marisque omnia exquirere.

Mares ra. ux. ide. ge. nu.] iuri usurpauere ornamento & habitus uix conuenientes, geripuellis & sponsis Oui. Fœminea uestri potiuntur lege mariti: Et uix ad cultus nupta quod addat habet, Fœcunda,] quæ producit multos egregios uiros, ut Fabricios, Curios, Quintios & Atilios. Accersitur, expetiitur, aduocatur. Quæ gēs quæ pe] id est, opes quæ ingenij obsunt, nam ea mollia delicataque reddunt. Auri uero & argenti, usus Licurgus, Lacedæmonum rex, uelut omnium scelerum materiam sustulit. Tum iun.] iungebant præterea agros agris distantibus, aut emptis, aut occupatis, qui medijs essent. Extendere sub igno. co.] dilatabant usque ad distantes, & ignotos agricolas eos agellos, in quibus Camillus arauerat, & Curius foderat, qui fuerant illis contenti, censentes permissioſum ciuem esse, cui septem iugera non satis esset. Furius Camil. & Marius Curius, & si Consulares triumphalesque iuri cum repub. uacarent, rem Rusticam

B industriam exercebant. Nec legas Carionum, uersus enim non staret, & sententia exegit Curiorum. Non erat is po.] alia à bellandi consuetudine Ro. Sua.] propria nam nulli parebat, & omnibus imperabat. Inde.] quia bellis & armis affuetus. Et quod su. ege. ui. ne.] & omne scelus per cupiditatem audacter committebant, & uile censebant. Egestas.] concupiscentia, quæ animos facit egenos. Maguumque de.] honorem ingens, & pro quo ferro dimicandum esset existimabant, posse plus reliquis ciuibus, & suo arbitrio Rempub. gerere, leges ferre, Senatium & Pop. irritare & flectere. Mœturaque iuris uis.] qui plus iurium habebat iure potior erat. Vt enim & fauore non iure & legibus omnia agebantur. Hinc.] ex cupiditate, luxu, & ut. Leges & ple. co.] Syllepsis est personarum. Coactæ dicuntur leges, & cum non exercetur, ut infra. At postquam bello Leges siluere coactæ, & cum uiolenter promulgantur, ut egit Cæsar, cui Pompeius & Crassus, cum armatorum præsidio assistere. Est autem Plebiscitum, ut ait Capito. Lex quam plebs, non populus accipit, sunt & plebiscita plebis, Decreta à Tribunis facta. Lex uero est summa ratio insita in natura, quæ iubet, quæ faciendæ sint prohibetque contraria. Torbantes iu.

C eam. con.] A. Cōsulibus discordantes. Fasces r.] Cōsulatus empti, sunt enim fasces secures uimibus, in uoluntate cōsulum insignia, Sector fa.] hoc est, emptior & uenditor suffragiorum. Sectors enim, & qui secant dicuntur, & qui empti sua persequuntur. Author est Fest. Lucan. sectatorem ideo populum appellat, quia fauorem & suffragia emebat, & empti persequens uendebat. Pedalia. dicit sectorem esse estimationem, redemptoremque bonorum damnati, atque proscripi, qui spem lucri sui secutus bona illa semel auctionabatur, proque ijs pecunas pensitabat, singula uenditurus. Ambitus.] assentatio & corruptio ad honorem consequendum. Ambitus est in actu. Ambitio uero in animo honoris concupiscentia. Ambitus etiam locus duorum pedum & semis inter uicina ædificia ad circuncundum relictus. Latatis.] mortifer. Anna cer.] contentiones comitiorum, quæ mense Ianuario Martioque fiebant. Campo, hoc est Martio, ubi septa erant, & suffragia uendebantur. Usura uo.] credita pecuniæ, fructus ex usu. Fœnus proprie naturalis terræ fructus est. inde ad usuram trāslatū, sed hoc differunt, quod usura est primū illud lucrū ex pecunia redita, ut fœnus si statuto die

non reddatur duplū aut quadruplū soluatur, estque usura usura. Auidum] cupidum & auarū. In tempore.] quia in certum tempus debetur. Concussa] quosata fracta. Vtile multis.] multi enim bellis ciuilibus ditabantur, ut Pompeio Crassoque euenit bello Syllano.

Iam gelidas] Cæsar. Narrationē poëta aggreditur non à remoto initia sumptā, sed à loco necessario inchoatam.

Alpes.] mōtes, quia togata Gallia diuiditur à Comota, dictos ab Alphe, quod Sabina lingua est candidū, Festo autore. Nā albēt sunt niuibus. Superauerat cur.] acceleratē trāsierat. Cœperat.] Aphæresis pro cœperat, Cōstiterat enim uirtutis præmia, quæ negabatur Romanorum uirtute cōsequi, p̄sertim cū ad nullā equā cōditionē admitteretur, nec pacisci posset, ut quoad cōsul fieret reliquis legionibus dimissis, Trāalpinaque Gallia satis una legio cū Illyrico sibi cōcederetur. Vt idemque ideo dimitti iuberi exercitus, ut aduersus se debiliore aduersus esset futurus instructior. Eo præcipue argumento, quod duæ legiones ad bellum Parthicum destinate, quarum unā Pōpeio ipse acceperat, sibi substractæ erant, & in Italia retentæ. Ad huius Tribunorum qui sibi fauebant intercessionem esse sublatam, & ipsos urbe cecidisse acceperat. Sunt tamen qui tradant bellum ciuile multo, ipsum antea cœcepisse, & ex quo quæstor in Hispania uisa ad Gades Magni Alexandri imagine ingemuerat, quod ipse ea iam ætate, quæ Alexander orbem terrarū subegisset, memorabile nihil egisset, et cū nocte proxima uisus esset, per quietē matris stuprū intulisset, coniectores artium terrarum orbis sibi portendī responderant, quādo mater sibi subiecta, nil aliud esset, quā parēs omnium terrarū cōpius dicebat eū desperatiōe adductū, quod quæ cōstiterat, cōsumere nō posset, nec priuatis opibus populū expletionē explere, turbare omnia, ac præscire uoluisse. Alij timuisse dicunt, ne eorū qui primo consulari aduersus aspiciat legesque & intercessionē gessisset ratio reddere cogeretur. Quidā purat captū Imperij cōsuetudine, pensitatisque suis inimicorū uiribus, usum occasione rapiendæ dominationis, quæ ætate prima cōcupisset, Talia Sueto memorat. Ingentes mo.] maximas curas. Futurū.] nunc à hio est, non à sum. Ut uen.] hoc tēpore Cæsar è Trāsalpina Gallia reuersus, Rauēnæ agebat, bello uindicaturus siquid de Tribun. pl. intercedentibus, pro se grauius in Senatu cōstitutum esset, itaque clā p̄missis cohortibus, eū spectatulo interfuisset, post Solis occasum iter ingressus, nocte extinctis luminibus, errās ad Rubiconē cohortes est cōsecutus, cōsticiensque paululū, & reputans quantum moliretur, conuersus ad proximios. Et nūc, ingi. regredi possimus, quod si Pōticulū transierimus, omnia arma agenda erūt. Conclāti ostentū tale factū est, quidā, eximia magnitudine & forma, in proximo sedens, repetē apparuit arūdine canēs, ad quē audiendū, cum p̄ter pastores plurimi etiā è stationibus, milites occurrissent, interque eos & anatores rapta ab uno ruba profiliuit ad flumen, & ingenij spiritus elasi eū exorsus, pertēdit ad alterā ripā. Tū Cæsar eatur, ingi, quo deorū ostēta et inimicorū iniquitas uocār. Iacta est alea, inquit, & ita traiecit exercitū. Rubicō.] fluij inter Ariminum & Rauennam, qui Italiam antiquā à Gallia separat, & in Adria confluit. Ingēs uisā.] aut est poëtica fictio, aut hoc Cæsari per quietem occurrit, dum anceps esset ad Rubiconem, ubi marmor his uerbis ex Senatus decreto inscriptum aduerterat. Imperator siue miles, siue Tyro armatus quisquis sistito, uexillū armaque deponito, nec citra hūc amnem arma signaue traducito.

Quisquis contrafecerit hostis dijudicare Pop. Rom. ac si arma contra patriam, penates uel deos abstuleris, Trepidantis.] timentis. Canos crines.] qui urbis indicant uetustatem, Turrigero.] coronato turribus, quia Roma turrita est. Lacera Casarie.] Laceris comis ob bellum imminens & luctum. Nudis lacertis.] more deflentium funera, quæ brachia pectus, & faciem plangunt permixta uerba. Signa mea.] Aquilas & iugas.

Iure.] iuste, & ut iniuriam inferre nolitis. Si ciues.] Nam qui fert in patriam, arma ciuis non dicitur: nisi forte idem hostis esse, & ciuis potest, ut in paradoxo Cicero inquit, Perculit.] commouit. Horror.] tremor ex metu. Riguere comæ.] erecti sunt capillî. Virgil.

Obstupi steteruntq; comæ. O magne.] Iouem & reliquos deos Quiritium, & ipsam Romam, ut ceptis faueant inuocat, seq; excusat, non impia arma sumpsisse in patriam, sed in nocentes, & sibi iniurias ulciscentes.

O tonans.] ô Iuppiter Optime Maxime, qui in Capitolio coleris. Ratio temporis non patitur, ut de Ioue tonante, Capitolino intelligas. Eum enim dedicauit Augustus, cum in expeditione Cantabrica, eius lecti causa fulmen præstrinxisset. Tarpeia.] Capitolina. Capitolinus enim mons dictus est Tarpeius, à Tarpeia uirgine, quæ portæ custos armillis, Sabinis capta hostem dimisit, à quo & illic est armis obruta. Penates.] Dii sunt qui Patrij, Genethlij, Etesij, Michij, Ereij, Genij & Penetrales dicuntur. Erant ut Dionysius ait, duo Iuuenes habitum militari pila tenentes. Per eos alij intelligunt Apollinem & Neptunum. Alij Iouem, Iunonem, Vestam & Minervam. Phrygij quos Aeneas è Phrygia in Latium tulit, & Lauinij consecrauit, & bis Albam translatis, eodem ostet: reuersi sunt. Gentis Iuliae ab Iulio Aescanij filio orta, ex qua ipso Caesar erat. Secreto Quirini rapti, mysteria Romuli in cælum sublatis. Romulus urbe iam muris & legibus constituta, cum apud Capreae paludem concionem haberet, & lustraret exercitum è conspectu ablatus est. Sunt qui à Senatu cæsum, & in frustra clam subtractum existiment, sed subita tempestate Solisq; deflectione oborta, cum in cælum raptum, & consecratum diuulgauerunt, ne populus in Patres sauiret. Huius rei Iulius Proculus fidem fecit, iurans à se Romulū in urbem ex Alba rediret, uisum à se Romulū in colle Quirina, forma augustiore, mandaretq; urbi, ut se sub Quirini nomine colerent, seditionibus abstinerent, uirginitatemq; colerent, quippe forent omnium imperio gentium potituri. Iuppiter Latialis.] Latialem Iouem in monte Albo dedicauit Aescanius, ad cuius sacra quæ Latina dicebantur, totum Latium conueniebat, & rex sacrificulus Romanus. Huic olim Romano sanguine, teste Lactantio sacrificabant. Celsa.] tum propter aedificia, tum quia in alto colle erat. Vestalesq; fo.] uestam hoc est in extinctam flammam, Aeneas è Troia in Latium aduectam Lauinij dedicauit. Aescanius inde Albam transtulit. Postea Numa Pom. Romæ constituit. Instar som. nu.] quæ es mihi pro summo Deo. Instar nomen indeclinabile est, à quo fit instaurum, ad pristinam similitudinem reparo, nam restauro barbarum est. Furialibus.] impijs & furore sumptis. Victor in terr.] propter Gallias & Germaniæ partem pacatam dixit. Mari] propter Britanniam quam primus Romanorum cum uictoria inuasit, Tullus f.] miles ac si diceret defensor tuus, tuoq; parens impe-

rio. Nuncq; etiam, nunc quum uideam arma contra te ferre, si liceat ex imperatore miles euadam. Ille ille.] Epinalapsis, hoc est, cum maiore significato repetitio facta, ut Diomedes ait. Nocens.] impius & rebellis. Qui me. ti. fe. ho.] qui causam mihi dabit in te pugnandi.

Soluit mo. bel.] properauit ad bellum et dissoluit causas, reuincens bellū. Propere si.] raptim intulit aquilas, uexillaq; & lituos. Tumidum am.] Rubiconem imbribus & solutis niuibus auctum. Sicuti.] Comparat Casarem leoni, qui sine respectu salutis suæ irruit in uenatorem. Squalentibus] horridis & desertis. Aestiferæ.] patientis æstus feruoresq; solis. Hoste.] uenatore. Cominus.] prope. Subedit.] firmat se. Verberese, ca.] percussioe ictu magnæ caudæ, uel quia ipse senus. Plinius lib. 8. ait, Leonum animi index cauda, sicut & equorum aures, namq; & has notas generosissimo, cuiq; natura tribuit. Immo ergo placito, clemens blandienti, quod ratum est, crebrior enim iracundia eius in principio terra libratur, incremento terga, ceu quodam incitamento flagellantur. Iuba.] Setas & cyrrhos coli.

Infremuit.] cum fremitu emisit. Vasto hia.] magna omnis aperitione. Mauri.] in Mauritania Africæ regione Leones nascuntur. Torta.] immissa. Hæreat.] uulnerat & sit fixa. Subeat.] ingrediantur. Securus tan. uul.] negligens uulnus. Exit per. fer.] per ipsam hastam ruit in uenatorem. Puniceus.] flauus, rubicundus. Puniceus autem Africanum significat, Cedit mo. fon.] defluit è paruo lacu. Canduit.] exarsit. Unde cadens ferrum dicimus quod ingentum est. Serpit.] labitur. Certus li.] uerus terminus, nam togatam Galliam ab Italia antiqua separat. Disternat.] diuidit.

Aufonij co.] habitatoribus Italis, nam ultima Italiae urbs Ariminum erat. Prima Galliae Rauenna. Postea Cisalpina ipsa Gallia Italiae est annexa. Hyems præui.] erat auctus imbribus hyemalibus, propinquabat enim Ianuarij finis. Cynthia ter plu.] tertius Lunæ dies, quo sunt maiores imbres. Luna, ut Virgilius & Plinius tradunt tertio quarto die futurae tempestatis dat signū. Nam si splendens exorta puro nitore fulserit serenitate. Si rubicunda uentos. Si nigra pluuio portendere creditur. Cynthia dea est à Cynitho mote. Deli, ubi cū Apolline colitur. Grauid.] obstuso & obscuro. Alpes.] Cœnues Alpij metonymia. Resolutæ ma. fla. en.] dissoluta pluuia, quæ Eurum induxerat qui sua tepiditate uires uere dissoluit. Primus fo.] ualidior, quisq; equus, aut qui primū ingressi sunt, uel lege per hypallagen. Sonipes obliquus opponitur in primū amnē. Erāt enim equi obliqui in alueo fluminis, aut impetū aquæ exciperēt, facilioresq; transitū reliquis darēt. Excepturus.] aquarū uiolentiæ obstaturus. Moli ua.] per locū nō profundū, nec uio lentū. Rūpit.] rūpendo perit. Faciles.] sine uehementia. Fracti.] debilis. Cef. ut ad.] Caesar postquā Rauennā discessit, cōcionatus apud 13. legionē, quā solā secum habebat omnes inimicorū in se iniurias cōmemorauit, illi clamore sublato, eū respōderent paratos se esse ad Imperatoris sui Tribunorūq; iniurias defendendas, Ariminū cū ea legione profectus est, ibiq; Tribunos pleb. qui ad eum confugerant, cōuenit. Reliquas legiones ex Hybernis euocat, & subsequi iubet. Gurgite.] flumine. Vetitis.] tum S. decreto, tum quia illic erat suæ provinciae terminus. Temerata.] uiolata à Pompeio, & à Senatu, quā nullam æquam cōditionē nec dare, nec accipere uoluit.

Procul

A Procal sunt fœdera.] paciones inter me & Pœpium & Senatum. Crediturus fati.] cõmissus fœdera ipsa deorũ voluntati, ut de bello sint pro æqua causa iudicaturi. Bello iudice.] non amplius Senatu, qui malè iudicat de causa mea. Legitur etiam a quibusdam bello iudice, sed minus probat. Verbero torto.] id est, ictu & lapide rotundo emisso. Fua de balcaris.] Funda instrumentum est ex funibus, aut loris, ex quo lapide glâdesq; emituntur. Sic Terentius in Eunuchis. Nimis uellem fundã tibi dari quo illos ex oculo hinc cædes ut faceret fugã. Funda est etiã reus genus, quod in orbem spargitur, diciturq; alio nomine reitculũ. Vel est lapilli in anulo recepta culum quoddam. Baleares duæ insulæ sunt in mari Hispano contra littora Terraconensia, quæ à Græcis Gymnasia dicuntur, eo quod funda bellicosa sunt, & apud eas usus fundæ primo inuentus est, & adeo celebratus, ut matres paruorũq; filios, alias aues esse non sinerent, nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait, quod cibum puer à matre non accepit, nisi quod ipse monstrante percussisset.

Missa post ter.] Pariti inter fugiendum in sequentem hostẽ post terga sagittas emittunt, Ariminũ.] colonia in Umbria cũ amnib. Arimino & Aprusa, Fugiebãt.] obserebantur sole aduentate: indicatq; aurora tempus, in quo Lucifer Solis fulgore postremus extinguitur.

Lucifero.] Bosphoro, est aut Veneris stella, quæ Orientem solẽ præcedit, eodẽ ipso Occidente Hesperus, Vesperus Vesperugoq; dicitur. Tumulutus.] cõcitantiones & insulutus. Seu spõ. de.] seu prodigioso & deorũ permissu. Auster tu.] nothus nebulosus. Nubila te mælu.] nubilus dies fuit & mæstitiã præ se tulit. Miles.] Sinecdoche p̄miserat enim Caesar CCC. equites & militũ V. milia. Lituus.] lituus est tuba ærea flexa, quæ & cornu dicitur, baculus augurũ in summo recuruus. Tubarum.] Tubæ rectæ sunt. Clastica nõ pia.] horredos et bellicos cõcentus. Cornu.] Buccinã recuruam intelligit, diuersam à lituo. Exeisa. f.] cõmota à lectis. Diripuit.] raptim rãpuit. Affixa.] suspensa Penatib. f.] item plorum tholis & postibus, in quib. pacis tẽpore suspēduntur Inuadunt.] accipiunt. Clypeos f.] uetustate se dissoluentes, & cariosos exsiccq; corij. Clypeus ut in 35.

C Plin. docet, dictus est nõ à cluedo, id est, pugnãdo, ut peruersa Grammaticorũ subtilitas uoluit, sed à clypho quod est sculpo, illic enim affigebãtur imagines. Crates.] con-textura uimineã aut lignea. Virgil. Flectuntq; salignas Umborum Crates. Nuda.] absq; corio. Curuata c.] curuato ferro ex uetustate. Scabros mor rub.] asperos situ rubiginoso q; ferrũ exedit. Note.] cognita. Romanãq; signa, siue interpretatio est: siue intelligit tubas & lituos, à quibus dependent illa minora militũ ut lupi, apri, uinotauri, & equi pictæ, quibus centuriones utebantur. Diriguere.] inhorruere. Gelidus p.] nunquã enim timor sine frigiditate exoritur. Et t. m.] hypallage, ut sit quæstus tacitus in muto pectore, id est, sine uoce, uel quæstus motus, id est, submissos. O' male] locus cõmiserationis mouentis affectũ à loco, & quod soli sint in miseria, & quod alias fuerint etiam in maiori uersati. Malè con.] infauste edificata cõtra Galliã. Vicinis gal] cum Galli uicini sint. Damuata.] a satis deputata. Tristi.] infelici. Alta.] profunda, summa. Furentũ] cõcitantũ bella. Primaq; ca.] hic enim exercitus Italiã inuadentes, primũ se collocauit. Sub or. eoo.] in extremo Oriente, ubi habitant, qui Solem execrantur,

quia eius feruore uexantur. Arcto.] Septentrione ubi tam uehementis frigus, ut illic pellici Geitha licet totũ corpus præter os oculosq; indui uix degere possunt, Errantes do.] Scythas intelligit, qui in curribus habitant, neq; oppida munita habent neq; certa tuguria, certiorũ agras possident. Floratius. Campestris melius Scythæ, quorum plausira ritè uagos trahunt domos. Viuunt.] potes & de Numidis in Africa intelligere, qui olim uagi, palantes, quò nox coegerat, sedes habebant, ut Sallust. ait. Tueri clau.] id est, feruare fines & terminos Italia, Galliaq;. Nos pri.] iniqui fati deploratio est cũ simul infelicitatis expressione, Senonũ mo.] Galli Senones ex ultimo Oceano, frugũ uimq; fama cõmoti in Italia uenientes inter Alpes, Padumq; confederunt. Inde per Italiam uagantes, Clusũ obsederunt, Romã uenientibus, Fabius cũ exercitu occurrit ad Aliã flumen, sed ipsi allata ingenti clade, Romã cõperũt. Cimbrũs fu.] Cymbri Teutoni & Tugurini, cũ eorũ terra inundasset Oceanus. Et pulsĩ Gallia, Hispaniaq; fuissent, terras, quas coleret à Romanis per legatos petiuerũt. Repulsĩ arma intulerẽ. Et cũ Syllanũ, Mallũ & Scipionẽ fugassent, castrisq; exiissent, à Mallio deniq; deleti sunt. Martemq; ly.] secundum bellũ Punicũ, quo Hannibal ex Hispania in Italiam traiecit exercitum, quanquã reuera nõ recta per Ariminũ uia se cõtulit. Laccffit bel.] uexat armis. Quisq;.] Ariminensis. Latentii.] submissis & secreto. Credita cõmissa, nullus enim audebat aperta uoce deplorare dolorem. Et est hypallage, nam nullius dolor est crediũs, hoc est cõmissus uoci. Sed quantũ.] Silentũ Ariminẽsum turris & maris tranquillũ silentio cõparat. Cũ bry. co. er.] Quũ propter hyemale frigus aues nõ canunt. Medius pon.] mare à terris lõge remotũ, in quo, ut maiores fluctus, sic & maior quies esse solet. Noctis geli. lux.] dies orta noctẽ fugerat. Facies belli.] incitamenta intelligitq; Tribunos, qui Casarẽ irritarũt & inflamarũt. Ur gentes.] impellentes. Menti du.] Casaris adhuc dubitantis, an esset profecturus. Moras pu.] pudebat enim Casarem in patriam arma inferre, sed Tribunorum aduẽu pudor omnis est dissolutus, quia uidebatur iustã bel-lãdi causam adeptus, hoc est ut sacrosanctæ potestatis iniurias ulcisceretur. Laborat.] conatur efficere, ut iusti uideantur. Expulit an.] Cũ res Casaris nullo pacto per Tribunos in urbe cõponi posset, dataq; esset Pompeio cura, ut Casari exercitus opponeret, & Curio suis pollicitationibus, & intercessionibus nihil proficeret. Lentulus Marcellusq; Cõsules. M. Antonium & Q. Cassiũ, Tribunos Senatu excepere imperare, ne in Tribunatu assidentes quicquã acerbius ab ullo paterentur, eã rem Antonius iratus quæstusq; de magistratu, quo ad sacrosanctã dignitatem contumelia affectisset, execrationes impias in Cõsules extulit & conducto curru feruiliq; ueste amictus, undã cum Cassio & Curione ad Casarem cõfugit, ex Appiano. Curia mi.] Senatus iratus & minitans. Vi-cto iu.] uiolata & oppressa iustitia, non enim licebat Tribunos è Senatu & Vrbe expellere. Iactatis gra.] obiectis & cõmemoratis Græchorũ seditionibus & cede. Tyber. enim Græchus Aphricani ex filia nepos, & C. Græchus frater eius seditionis fuerunt, & in ipsis oppressi seditionibus. Ancipiti.] dubia. Nam pars Casaris, pars Pompeio fauebat. Discordes.] resistentes Senatu, hoc est, Pompeianis. Curio au.] Curio antea Casari inimicissimus populo acceptus, & ad dicendum paratissimus à Casare

à Cæsare ingenti mercede corruptus est, ut eius defensor esset, plurimòq; àre alieno quo erat, oppressus est, ab eo liberatus, ut Tranquil. Appianusq; tradunt. Et ideo, inquit uenali lingua, suam enim operam uédiderat Cæsari, audacem uerò appellat, quia contra Senatuum Cæsarem tuebatur. Vox quon. po.] olim Tribunus qui pro populo loquebatur. Ausus.] aduersus potentiores. Et armatos plebi mi.] magna ab eloquio laus quod sedatis seditionib; plebi potentiores conciliariit. Varias cu.] de rebus agendis. Dum uoce.] A sui commemoratio ne offisi; beneuolentiam captat, & quid sit inde consecutus, exponés perit, suadetq; ab utili tuto, & ut maturet cõsulit. Argumentaturq; à minori ad maius, & à minus utili & difficili ad uilius & facilius. Postea irritat ipsum ab ingratitude inuidiaq; Senatus, qui pro premio quod ei deberetur, quasi supplicium parat. Item à Pompei odio qui decreuit ipsum omnino prosternere. Voce.] eloquio meo, Traximas im.] produximus potestatem suam. Nam cū quinquenniū Gallias Cæsar obtinisset, & L. Domitius minaretur in consulatu se ei exercitus adempturum, fauente Curione effecit, ut Pompeius & Crassus aduersus illum peterent consulatum, & sibi in quinquenniū imperium prorogaretur. Tenere Ro.] è suggesto in foro populum alioqui. Transferre,] traducere & inclinare ad tibi fauendū. Quirites du.] incertos cui faueret.

Coactæ bel] sui inimicorum oppressæ. Iam enim exercitus quidā Pompeij Senatui assidebat, & ensis fuerat Pompeio à Cl. Marcello traditus, ut in Cæsarem iret, & tota Italia delectus habebantur. Siluere.] non audita obseruataq; sunt. E] latibus.] è domibus & patria. Volentes.] non inuiti exulamur. Faci ci.] in ciuitatē restituit. Partes fir. nul. ro.] aduersarij debiles. Tolle morae.] accelera. Semper no. dif. pa.] Sententia est illis qui parati sunt, nocet mora. Per laboratq; me.] hoc est, non maiori labore atq; periculo contra Romam pugnabis, quàm dudum contra Galliam, sed maiori certè cū premio. Geminis lu.] Nouē solos annos Gallijs præfuerat Cæsar, tamen duo lustra poëta fuisse dicit. Est autem lustrum quinq; annorum spatium. Quota.] minima Euentu.] successu. Tibi Roma subeg. orbē.] Roma uicta orbis te dominum faciet. Pompa.] comitatus & multitudo officiosa. Remeantem.] à domitis hostibus. Haud fa.] ornabatur enim Capitolium corollis & laureis, quum quis erat triūphaturus. Sacras.] uel quia Phæbo sunt consecratæ; uel quia ad Iouis Maximi templum erant. Lituor edax.] Inuidia seipsum absumens. Floratius Inuidia Siculi non inuenere tyranni maius tormentum. Vix f. res impune.] uix impunitus præteribis quod hostes subegeris. Genero.] Pompeio. Partiri non potes orbem.] cum aduersarijs nihil potes habere commune, quoniam Pompeius parem non patitur, sed certè poteris solus regnare. Et ipsi pro no in bel.] præsertim ipsi qui inclinatus erat ad bellum.

Sonipes Eleus.] æquus pifeus. Elis enim oppidum est in Acarnania in cãpis Eleis, quos etiã Eleidem Ptolemæus appellat, ubi est & ipsa amnis Alpheus, fiunt illic Ioui Olympio ludi Olympiaci quinquennales uarijs certaminibus, sed equorū cursu per celebres, Iuuatur cla.] Plinius ait, Certantes equos ad hortationem & gloriã intelligere. Carcere clauso.] carceribus & fumbus ipsis obstantibus & impediētib; Imminet for.] sit obijces egressurus. Laxet repa.] lētet & impellat funes.

Repagula inquit Festus, sunt quæ patefaciendi gratia ita figuntur, ut è contrariò peragantur hæc, & repages dicuntur. Conuocat Cæsar ut suprã ex eius Commentarijs diximus, postquam Rauennam discessit, de suis iniurijs, est apud milites concionatus. Inde Ariminum, post Tribunorum aduentum, quos, ut scribit Appianus, in seruorum uestibus ostenderat, milites irritasset, quod uiri clarissimi sic essent eiecti, iudicauitq; hostes, rursus concionem conuocasse credibile est. Extemplo su.] uerbum est ab augurum templo deductum. Manipulos.] manus & ordines militū sic olim appellato signo à manipulo scem quod sequebatur. Quid. Pertica suspensos portabat lōga manipulos. Vnde manipularis, nomina miles habet. Compositus uultu.] sedauit graui aspectu. Tumultum.] murmur & fremium. Turba cocun.] cum conueniret multitudo. Bellorum.] Qui uolunt hanc orationē in iudiciali genere, & in iudiciali esse constitutione, ridiculi, profecto sunt, totaq; errant uia, est enim in genere deliberatiuo, eoq; tendit hæc actio, ut milites ad imperatoris & suas iniurias fortiter uindicandas, & Pompeij tyrannidem extinguendam, & ad denegata præmia rapiendã inceandat: Videtur autem in consultatione poni, an sint inferendã in aduersarios arma liberandãq; patria, an non, & affirmatiua pacta suadet. Habetq; demonstratiuū genus immixtum, quod hic Pompeius à superbis factis uiuiperatur. In primis igitur quatuor uersibus, qui pro exordio sunt, captat Cæsar beneuolentiam, quòd socios magnanimos & uictores appellat, et attētos reddit auditores quum dicit hoc meruit. Martis.] militia & præliorum metonymia. Decimo iam uiu. an.] Iam decennio continuo uictores estis. Hoc me.] ac si dicat audite Senatus in gratitudinem. In ar.] id est, in Gallia, Germania & Britannia, quæ sunt ad Septentrionem expositæ.

Mortes.] charissimorū. Hyemes aët. sub al.] frigora hyemalia, q̄ tolerastis in Hybernis ad Alpes. Aët.] ductæ. Non se.] Narratio est, quã ut lucidiorem faciat breui uitur collatione. Non se.] non aliter. Concutitur tu.] terretur perturbatione & metu maiore.

Quam si pœ.] Quod si iterum ex Hispania in Italiam reuenteretur cum infesso exercitu. Cohortes.] multitudine equitū, & hoc dicit, tum quia Domitius ei designatus successor, cum quatuor milibus armatorum fuerat urbe egressus, tum etiam quia Senatus iusserat Pompeium centum & triginta militum ex Thessalis congregare, & ex finitimis nationibus, fortissimos quosque deligere, ut ait Appianus. Tyrone ua.] nouis militib; & robustioribus. In class ca. om. ne.] multæ naues sunt ad me persequendū. Agi.] uexari. Quid.] Jeclypsis uerbi ageretur, si à maiore argumentū sumptum ex cõiectura. Si signa iacent. Marte sub.] si uictus & fugatus fuisset p̄io infelici feroces.] Fortes. Nuerent in ter.] persequeretur me. Nunc cum for.] Nunc cū simus uictores, & Dij uideantur nobis maxima polliceri uexamur. Veniat lō.] Tacite obiectionis cum irrisione consutatio, ac si dixisset quispiam. Magno & forti cū exercitu te Pompeius inuadet. Dux solu.] Pompeius debilitatus longo ocio.

Cum sub. mi.] cum euocato uel tumultuario, sic enim auctore Seruio tria militum genera euocati qui ad subitum bellum pro milite sunt. Tumultuarij qui in uno militant bello & iurati, qui uiginti quinque annos militaturos se iurant. Idq; latenter uideatur obijcere, quod Pompeius aliàs dixerat. Exercitus sibi non desueros & cum tel-

A cum tellurem pede concuterent, inde se educturum. Partes to.] iuri à militia alieni pacisq; assueti. Marcellusq; loquax] C. Marcellum intelligit qui Consul cum Lentulo erat. Claudius enim qui cum Paulo Aemilio fuerat Consul, quànquã de successore ei mittendo egisset: minus tamen uidebatur infensus. Et nomina uana Ca.] hoc est, Cato uani nominis insipiens & imperitus qui gerit cõrarium effectibus nomẽ. Catonẽ enim autore Plutarcho ueteres appellabant: cui plurimarum rerum usus & experientia inerat, & Catum sapientem & prudẽm dicebãt, ut Dionysius ait. Scilicet.] Pompeium in inuidiam odiumq; adducit eius clientelas fœderatam & potentiam aperiendo: & ipsius tyrãnidem manifestam improbando.

Extremi.] elientes remotissimarum nationum sectatores, quos suã dignitati causa tuetur. Empti.] quos sua largitione sibi fecit obnoxios. Per tot tempora] à sua adolescentia in hunc usque diem. Regno.] non enim ciuem, sed regem agere uidebatur. Ille re.] cur ille triumphabit ante legitimos annos nam ante trigessimum annum consulatũ triumphũ gerere non licebat. Pompe.] uerò post Perpernam è Sicilia fugatum damnatũq; Carbonẽ & interemptũ et post Syllã hostes supplicij illic affectos. In Africa contra Cn. Domitiũ, & qui Mario fauerat, missus, illic Imperator est appellatus & caso Domitio & comprehenso Hiarba Numidiam intra diem quadragesimum subiugauit, annum quartum & uigesimum agẽs Reuocatus Sylla magnũq; salutatus, triumphum petijt, illo dissuadente cum propter etatem, tum quòd rem non gesserat auspicijs proprijs, & quòd nondũ fuisset in senatum admissus, cum eum non sine Syllã si mutare obtinisset quo uideretur admirabilior curru à quatuor elephantis tracto triumphum ducere statuit, angustiori tamen porta prohibens, equis conspectus est, ut tradit Plutarchus. Honores ra.] Magistratus quos non legitime est affectus, & quibus nunquam uacauit. Constat autem ipsum, cum apud agrum Picenum diuertere tur, in agris suis quos illic amplissimos habuit, commouisse omnem Picenum ut Syllã faueret, cui post Cinnam occisum, cum Carbone contentio erat. Itaq; tertiuũ & uigesimum natus annũ prætor à nemine designatus, in Auximo oppido seipsum pro prætore in subsellio in medio foro constituit. Quid iam rura] lib. 9. ad Atticum Cic. tradit legem consules conscripsisse, quã Põpeio per quinquennium omnis potestas rei frumẽtariæ toto terrarum orbe daretur. Suppressa.] reseruatã, ut nihil inde eueheretur, uel coli uerita. Seruire ad famem. iul.] subiecta esse Pompeio, ut famem faciat, cum uelit. Ideoq; Clodius in Pompeium cauillans, dicebat, non propter famem scriptam esse legem, sed ut lex scriberetur factam esse famem. Quis castra] quod est laudi tribuendum magno uituperat. Nam cum Pompeius Consul solus à Seruio Sulpitio iterum rex creatus, statim duas leges promulgasset: unam de ambitu, & alterã de ui, in qua nominatim Clodij cædẽ in uia Appia factam expresserat, esseq; reus Milo, & dum causa à iudicibus cognosceretur immẽsum clamorem tollerent Clodiani, armatis militibus cõsul forum compleuit, ne quis populi tumultus concitaretur. Hac re territi Clodiani, silentio uerba testium per biduum audiri sunt passi: & astante præsidio accusatus defensuq; est, Ascanius author est. Castra.] Milites. Foro.] iudicibus. Gladij] milites ipsi. Triste.] uulnera & mortem. Ciuxere iudicium tre.] trepi-

pidos iudices circumdedere. Corona inso] multiudine armatorum, qui illuc ire non consueuerant Signa.] milites qui sub signis erant. Clauserunt reum.] circumdederunt cædis accusatum. Milite auso.] ablatiuus est absolutus. Perrumpere.] penetrare. Medias le.] forum in quo leges sine armis uigere debet. Nunc quoq;.] mala ante acta uitæ consuetudine quid nũc præparet colligit. Suetus.] nam post uentidios fratres Carbonis fautores Auximo pulsos, cum tribus legionibus hostes insequendo, & à Carbone homines auertendo ad Syllam contendit, & fugato Scipione ad eum peruenit, ab eoq; mutuo Imperator consulatus, quanquam nondum in Senatum admissus Celtiberiã profectus est, & cum Metello illum administrauit. Docilis.] qui facile doctus est. Magistrum sce.] qui docuit bellum civile. Priuata.] sine magistratu. Teneat lat.] lentũ in ocio & sine imperio, uel legatur lapsus, id est, iacentem.

Utrq; se.] apta sed inuidiosa cõparatio est. Tigres.] tigris uelocitate tremendæ animal & semper in irã pronum. Furorẽ.] iracundiã. Hircano. Scytharũ, Hircania regio in Asia est. Iustria.] eubilia. Altus cę] spõ deum in quinto loco habet sic uersus pro dactylo. Lãbere.] translatio in eum, qui ex bello Ciuili & sanguine Romanorum ali sit solius Sitis] eupidias. Nullus semel.] Sententia à feris tracta, quã ubi dulcedine sanguinis in rabiẽm uerse sunt, nunquam mansuescunt. Quæ tamẽ.] improbatio à mora in scelere, nam imponit sine sapiens & rebus honestis, ut Satyricus ait. Tuus Sylla, quem militaris, sub quo militasti, qui tibi erat affinitate diuinctus, nam cum Sylla pacata sibi Italia Dictaturã inijisset, & suos omnes diuitijs satiaret, Pompeiũ sibi affinitate deuinctũ, Iussu Antisteam Antistij sui patroni in causam ambitus repudiare: & Aemiliã priuignam suam à Metello & Scauro genitam ducere. Doccat discedere.] suo exemplo qui Dictaturam exposuit.

Regno.] tyrannide. Post Cilicas.] ab indignitate rei conquestio acris, quòd benemeritis de patria hostis eius acerrimus iniustissimẽ habeatur & Pompeio comitatur expugnandus, ut Cilices & Mithridates.

Cilicas.] uagos pyratas ex Cilicia, qui etiam per nostrum mare ad Ostiam usq; discurrebant. Pontica.] in Pontii regem gesta. Regis lasi.] Mithridatis defatigati, tum senio, tum belli diuurnitate, quia per 40. annos, & amplius gestum est. Vix consummata uen. bar.] uix finita Põrico ueneno. Est enim Pontus ueneni ferax, & hoc ideo dixit, quia cum de Mithridate Sylla triumphasset, & inde Lucullus postea eum attriuisset, Põpeius atque ipsum opprimendum ad petram castra mouisset, accepit nunciũ Mithridatẽ per Pharnacis filij seditionẽ mortem sibi cõsciuisse, ac malẽ tentatũ ueneno spirituum ferro expulisse. Plutarchus & Florus aiũt: Vltima prouincia, ultimus hostis debellandus tanquam prouincia.

Quod non uict.] Factũ quod improbant aduersarij iustissimũ sibi & necessariũ fuisse ostendit, quia & sibi & suis militibus merces denegabatur, quorũ magis causa, quã sua se moueri ostẽdit. Quod] q. Aquilas ui] signa sub quib Gallias uicimus. Nõ pa.] nõ obediuerim. Merces.] p̄mia ut cõsulatus, honores triumphus. His.] cõ: i liatio est. Premia.] stipediũ, missio, colonia & agri. Nõ me. du.] sine me alio quocũq;. Triumphet.] ex triumpho enim sua præmia miles cõsequabatur. Cõfer ex] cõmiserationis locus ad militũ animos incendendos, nam

si prœmia inuentus amiserint, necesse erat senibus mendicare. Exanguis.] debilis & frigida. Quo se con.] ad quem confugiet. Emeriti dicuntur quæ obierunt legitimæ militiæ munus. Quæ ru.] qui agri, dabantur enim singulis septena plurimæ iugera. Veteranus.] uetus miles & belli peritus. Quæ mæ.] colonia. An me.] contrario exemplo auget indignationē, nam pyratibus data est colonia & ciuibus denegatur. Magnæ.] d' Pompei.

Pyratæ.] quos Pōpe. à locis maritimis remouit & medi terranæ regionis fecit colonos. Tollite.] Orationis conclusio est qua quid agendum sit cōmotis militibus imperat. Tollite tollite.] epanalepsis. Iam pridem uictoria: iam diu per decennium uincere consueta. Quas fecimus.] quas execrando comparauimus. Arma tenenti.] Senectū est cuius hic sensus. Qui inertis abnegat iusta.] dat etiam iniusta uim inferētī. Omnia.] etiam quæ iuste negat. Nec numina.] dijs fauentibus rem bene geremus, nam militum animos graui ratione & acclamatione stimulis plena confirmat. Regnum.] tyrānis. Detrahimus domi. ser.] uolumus tyrānos ex urbe ad feruendum prompta, & inuidiosē, dominos quum unū intelligit dixit. At dubium.] post Cæsaris per orationem quid milites egerint explicat. Vulgus da.] multitudine incerta an inferret in patriam arma. Non cla.] submissa uoce. Fremit.] loquitur. Pietas.] quanquā pietate reprimerentur tamen acrius impellebantur: tum pugnādi desiderio, tum Cæsaris maiestate quæ ipsis metum incutebat. Penates.] domus metonymia. Quamquam fecer.] inhumanas & cædibus assuetas. Frangunt.] debilitant. Tamentes.] superbos. Diro.] magno uel crudeli. Summi tunc.] tunc consurgens Lelius primipilus legionis nomine in hæc uerba respondit.

Gerens munera primipili.] gerēs officium primi centurionis. Primipilus enim & centurio primus (autore Lilio) idem sunt, quindecim enim ordinū qui locabantur sub signis, & erant singuli in tres partes diuisi, una quæq; pars primipilus appellabatur, & eius partis dux primipilus.

Insignia doni eme.] ornamentum domi quod sua uirtute erat emeritus, uidelicet quænam coronam quæ dabatur illi qui ciuē seruasset in prælio hostemq; occidisset. fiebat etiam ex ilice. De generibus Coronarum lege Gellii lib. quinto. Silicet.] non modo milites dicto obtemperaturos promittit, sed ipsum Imperatorem inflammat.

Si licet.] Præfatio est cum attentione, uirturq; licentia.

Romani ma.] beneuolentiam captat. Expromerene. uo.] libere eloqui uera. Quod tam len.] narratio est. Tenuit tuas ui.] à bello & ultione repressit.

Deerat.] tacitā obiectionē reprehendēdo diluit. Deerat.] quasi dicat deesse nō debebat. Dum mo.] dū uiuimus.

Spirantia.] uirtutia. Sanguis.] qui est animæ sedes: & in quo uita consistit. Et dum pi. ua.] & dū ualemus uiribus certareq; possimus. Degenerem pa. to.] tolerabis togatos inertes & qui maiorem fortitudinem nō imitantur. Regnum.] tyrannidem. Vsq; adeo mi.] tā miserabile uidetur, est enim miserius hæc pati quàm exercere bellum Ciuile. Duc age.] longa per amplificationē conclusio. Per Syrtis.] Syrtis duæ, maior & minor sunt in mari, quod Aphricanum Aegyptum uersus alluit. Dicte à σπείρ quod est trahere, nam naues ad se trahūt. Sunt autem maria nunc arenosa, nunc profundissima & improuisissima ob uadorū frequentiam breuius magis magisque ob alternos motus pelagi affluētis ac refluxis infesta, ut

ait Mela. In hospita.] non suscipientia hospitem, nam ut mergunt naues aut arenis circumdant. Per caliar.] per deserta Libyæ in quibus est aquæ penuria & serpentes abundant. Hæc manus.] aut suam dextram ostendit, aut militum multitudinem, & à tuto argumentatur, ne Italiam inuasuri quicquā à tergo uideantur posse metuere. Vistum orbem.] iustitiam Galliæ extremam mūdi partem, ex qua Cæsar primus Romanorū cū infesto exercitu in Britanniam insulam quæ alius quidam orbis dicitur nauigauit superatq; obsides, & pecuniam imperauit. Compescuit.] repressit & superauit. Vndas tumidas, fluctus maximos & quam in nostro sit mari maiores. Oceani.] Oceanus mare est quod circuit terrā, dictus à fluendi uelocitate. Nam uetus Græcè citus dicitur. Fregit Rhenum.] remigauit per Rhenum fluium, qui Galliam à Germania diuidit, quā ut facilius Cæsar inuaderet super eum inuitandum pontem construxit.

Vertice ar.] in Septentrione. Virgi.] hic uertex nobis semper sublimis, uel legas uertice, id est, aqua uolubilitate quæ seipsam absorbet. Iussa sequi.] sensus est, necesse est mihi parere tibi, quia uolo & uelle cogor. Cogi autē eū melius intelligimus ab amore, quā quod sit hostis iudicatus quippe Cæsar habuit milites amantissimos sui: & ad omnia facinora peragenda paratos, ut hunc ipsum se uam & aciliū. Nec ciuis.] nec existimabo ciuem sed hostem. Classica.] tubas metonymia. Per signa decem aquilas.] quas tuæ totidem legiones feliciter sequuntur, Cæsar enim principio habuit quinque legiones, inde tres addidit, postea Pompeij diligentia tres alias, in quibus primam confectam ex delictu prouinciæ tanquam ex suo numero Cæsari dedit, eamq; demū reperiit et abduxit. Castris.] exercitibus tuis, nec dicas decem castris. Peccore si fr.] omnia immania facinora facturum se pollicetur. Iugulo.] in imo gutture. Condere.] immutare et uulnerare.

Plenæ partu.] grauidæ, ut in uxore pariter factūq; se uiam. Inuita.] ego inuitus hypallage. Peragam.] ut patriam tibi. Si spoliare deos.] si deorum templa & simulachra diripere sacraq; omnia uiolare atq; incendere. Flamma castris.] ignis militum & castrorum tuorum. Miscabit.] turbabit, confundet. Nomina monē.] Iunonis mœta templum metonymia est, Moneta à monendo dicta, quoniam (ut in primo de diuinatione Cicero inquit) cum terræ motus factus esset, ut sue plena procuratio fieret uocem ab æde Iunonis ex arce extitisse, quocirca Iunonem illam appellatā monetam. Castra super.] id est, si patriam obsidere & super Tyberino ponte castrametari. Tusci.] oriuntur enim in Tuscia.

Metator.] metari, parare est, mensurare & eligere.

Virgi.] Si pinguis agros metabere campi. Metator ergo est qui eligit & determinat loca. Hinc fit castrametator & castrametari. Hesperios.] Romanos. In planum effund.] solo aquare. Aries.] trabs quæ habet in summo ferrum instar capitis Arietini, quo muri concussif dirimuntur. Saxa.] murorum. Illa.] urbis. His.] uerbis Lelij. Cohortes.] militū ordines qui erant in quaque regione decem numero pro gradu dissimili: ita ut prima maxima & decima minima essent. Manus cl.] dextras sublatis quibus fortitudinē & fidem pollicebantur. Ad æthera.] hyperbole. Quætuor so.] similitudo à somnis sylvarum Siluæ presse, impulsarum arborū. Curuato Ro.] plicatis ramis. Aut rursus red. in æthe.] aut quū cessante uento in usum statū reuertitur. Boreas ibi.]

A uentus fids à Thracia, quæ est regio ad Septentrionē, à quo finem habet Histrum ab Oriente Pótum, à Meridie Aegæum, dicta est à *Θρακυ*, quod est serum, seu temerarium. Incubuit. Superuenit & inuasit. Offa. Offa Magnus Thessalia, mons Pimibus plenus. Cæsar ut acceptum. percepta militum, optima uoluntate Cæsar, ut supra ex eius Commentarijs diximus, reliquas legiones ex Hybernīs euocauit, & subsequi iussit, Romam uersus arrepto itinere in opportunis locis, et ciuitatibus, quas sibi cõciliabat præsidia collocabat. Acceptum. Susceptum & grauium. Tam prono. Tam cupido. Ferre. Impellere & urgere, Languore. Desidia. Moretur for. in mora tenet prosperitatem. Euocat. extra ad se uocat. Vadit. ex omni parte ubi erat. Deseruerit. Loca unde discesere milites, per catalogum memorantur. Deseruerit ten. discesere à Tentorijs. Tentoria linea sunt, quæ pro teſto tenduntur. Lemano. iuxta Lemannū Gallia Trāsalpinæ lacum, per quem Rhodanus Ararum deferens rapiur. Is Heluetios à Gallia separat, suisq; accolis Lemannorum indidit nomen.

B Cavo. concauo propter ripas eminentes. Castraq; quæ Vogesi. Vogesius mons, à quo profluit flumē Mopſa, qui est in finibus Ligonum, ut ait Cæsar, & ideo inquit curuam ripam. Lingones populos in Belgica sæderatos, & in Occasum uergentes, qui super Heluetios & Sequanos habitāt. Piſtis. Dicturatis. Colludebāt. reprimebant, nam erant eis opposita. Hi. alij milites. Vada Isara Isaram non profundum, qui inter Aeriā durationēq; fluens, exit in Rhodanum & nomen amittit, apud hunc Fabius Maximus Pauli Nepos monumentū insignis uictoria Trophæū erexit ex marmore, & Marti & Herculi duo templa. Gurgite. fluuiio. Lapsus in am. Rhodanum ingressus. Soluuntur fla. discesere inquit, præsidia à Rutenis. Ruteni Narbonensi prouinciæ cõtermini sunt, eos idem Fabius qui Allobrox dictus est, separauit. Est enim ciuitas Rutenorum una ex Allobrogibus. Flauis. crimibus flauis. Soluuntur fla. liberantur à militibus, qui illic stabant. Mitis arx. ex Cemenno monte oriur, auctore Strabone auctus imbribus ripas egreditur, lenis tamen & per Rubresum lacum transiit. Cens. effluit in Tyrrhenum, Non fer. ca. non nauigari à militibus Romanis. Varus. hic ex Alpium monte Cemenno profusus Italiā à Narbonēsi, quæ & Brachata Gallia dicitur diuidit. Plin. Promoto. procul Amoto.

Qua sub Her. longum est Hyperbaton, qui tenet ea, quæ & cætera. Signa. mouet. Portus sub no. Her. In Liguria est Monæci, Herculis portus, quem solummodo uexat unus ex Ventis, dictus quidē Monæcus, uel quod pulsus omnibus illic solus noluit uenerari, uel quod in templo semper ferē colitur solus, uos enim solus est & in os domus, admittit tamen Musos, ut in sexto Fastorum canit Ouid. Urget. repellit. Caura. concauo & sinuoso mōte. Corus qui & cautus dicitur, & agrestis fiat ab ultimo Occidente Septentrionem uersus.

Non ha. ius. non obesse potest. Zephyrus. qui flat à medio Occidente. Circius Septentrionalis uentus iuxta eorum. De uentis lege Gellium libro secundo Plini & Vitruuium. Prohibet. terret & uetat nauas, quid perpetuo tutum portum non præstat, sed breuem nauibus stationem. Quæ ia. Littus intelligit Gallici Oceani, quod nunc terra, nūc mare est, ex fluxu refluxuq; eius, nec eam Aquitaniā partem indicat, quæ est à Garumna ad

Pyrenæos montes, sed quæ ad Hispaniam uergit. Dubium. incertum. Vendicat. attribuit sibi. Alternis. cõmutatis. Funditur. effunditur. Aufertur. retrahit se. Ventus ab ex. pende hic locus usq; ad. Quærite quos agitat mundi labor, Causam enim huius æstus, & fluxus, ac refluxus Oceani, relinquit Philosophis indagandam. Est enim sibi incertum, an ui uentorum, an ui Lunæ, an Solis id accidat. Cõperiumq; est certa Lunæ ratione moueri, nisi uentorum impetus obſit. De hoc motu quid Macrobius, quid Plinius sentiat, lege, ait hic enim. Sed æstus maris accedere & reciprocare maxime, mirum est, pluribus quidem modis accidit. Verū causa in Solei Lunæq; bis inter duos exitus Lunæ offluunt, bisq; remeant uicenis quaternisq; semper horis, & primū attollentes se, cum ea & mundo conuiescentes, mox à meridiano cæli fastigio, uergente in Occasum residetes. Rursusq; ab Occasu subter ad cæli ima & meridiano cõtraria accedente inundantes, hinc donec iterum exoriantur se sorbentes, nec unquam eodem tempore pridie refluit & reliqua. Ventus se. impellens mare. Voluit ab axe ex. uoluendo urget ab ultima regione, & suo termino. Desituit. derelinquit & eo cessante sit restitutus. Vnda u. te. uagu mare periphraſis. Thetys. Oceani uxore. Secundo fid. Luna quæ post Solē secūda est, uel secundo, id est, fauente & prospero. Est enim Luna humida frigidaq; naturæ cuius incrementū & immutationem humor imitatur, unde hi æstus. plena Luna maxime feruit. Horis lunarib; per certas horas obseruationesq; Lunæ, ut docet Macrobius, de Septenario numero loquens. Erigat. attollat, Hauriat. attrahat & bibat. Vndas. alentes, Docent Physiici sidera, id est, ignes cælestes, maris undis nutriri. hinc Virg. Cõnexa polus dum sidera pascet. Cic. in libris de Natura deor. inquit, Sunt autem Stellæ natura flāmæ, quocirca terræ maris aquarum uaporibus aluntur: his qui à Sole ex aquis excitatur. Quibus aliæ renouatæq; stellæ, atq; omnes æthere refundunt eadem, & rursum trahūt in idē. Quos agitat munus, hoc est, Philosophi, qui naturā mundi studio, & labore inuestigatis. Labor. motus. At mihi. Apostrophe. Meatus. fluxus & refluxus. Lates mihi incognita es. Monethis. Monethis, Germaniæ populis, Ariouisto duce militauit in Cæsarem. Legitur & Nemetes, est enim Nemes urbs Germaniæ Rheno uicina. Satyri. Aquitaniæ fluminis. Tarbelicus. Tarbelli populi littorales quatuor in Aquitania sunt. Signani, Cocosates, Sexsignani, Venani. Claudis cur. lit. concludit sinu. Molliter. ad mollior receptū. Signa mo. discedit. Santonis. in Aquitania populus. Amoto ho. Cæ. milite qui olim fuerat hostis. Biturix. Biturige populi liberi in Aquitania, qui dicūtur etiam Cabi auctor Plin. & Iosephus ut ait Strabo. Axones. Accolæ Axonis stuij in finibus Remorū, ut est apud Cæs. legitur & Sueuiones armis, nā hi inter Germanios Sueuos proximi Menapijs sunt usq; ad Sequanæ amnis exitū ut Strabo tradit. Plin. Sueuiones in Belgica ponte. Leues in lon. ar. agiles in hastis lōgioribus. Leucus. Leuci Belgicæ populi, liberi super Mediomatrices, & prope Treuiris & Lingones sunt. Rhemus. ex Treuiris & Neruijs, Senones & Rhemi sua in Occasum domicilia, ut ait Strabo. At Cæsar, inquit eos ex Belgis Gallia proximos esse. Excutio lacerto. ad iaculandum. Gens Sequana. Post Heluetios Sequani et Mediomatrices Rhenum

intolunt. Sequanaq; fluiuis à Belgicis Celtas separas, Pa-
risios diuidit. Flexis frenis.] in urum ad domandos, &
uertendum in circulo equos. Belga.] Belgica, ea pars
Galliae est, quae à Scalda ad Sequana iacet. Belgaeq; ipsi
per gentes quindecim diuisi sunt. Docilis rector mō.
co.] qui facile didici regere currū Cameratū, quē sua lin-
gua couinum Galli appellat. Monstrati.] à Britānis &
Germanis, qui plurimū illis utuntur & ualent, resum-
turq; illud, gaudent amoto hoste. Aruerni] in Aquita-
nia liberi populi sunt, ut Plin. tradit, hi ex Troianis or-
tos se praedicabant, à quibus & Romani duxere originē.
Lacifos.] Romanos. Illiaco.] Troiano. Fingere.] quia
non uerū erat. Neruius.] in Belgica feragens, Germa-
nica natio cōiuga Triusgris, Strabo & Caesar. Nimi-
um ue rebellis] saepe enim cōtra Caesarē rebellauit, &
cum is abesset in Britannia L. Cottā, & Titurium Sabinum,
legatos Caesaris, Nerui interfecerunt, & postea in
Q. Ciceronem se contulerunt, ut scribit Caesar Cōmenta-
rio quinto. Pollutus.] maculatus. Vangiones.] pro-
pē Incubos populi accola Rheni, Germaniae gentes. La-
xis brachis.] Vtuntur enim caligis clausis, ut Sarmatae
Scytharum gentes, quae à Meotide incipiunt, Boreāq; uer-
sus quindecim dierum, itinere se extendunt. Sunt brachae
uestes breues & strictae, quib. pudenda uelantur ab umbi-
lico ad genua, si uerō ad talos usq; procedant, laxae sunt,
quandoq; pro Rhenonibus accipiuntur, quae totū corpus
operiunt. Bataui.] Germaniae populi, in insula Rheni.
Truces.] Terribiles.] Tubē re. are.] litui inflexi. A-
cuere.] Incitauēre in bella. Qua.] & qui sunt ea qua.
Cinga.] ex Pyrenais montibus in Iberum fluit, intelligit
autē eos, qui contermini sunt Hispaniae. Pererrat.]
errando discurret. Rhodanus.] Galliae fluiuis, à Rho-
dano oppido, quod praeter fluit denominatus, ex Alpibus
oritur, & citato descendens cursu per Lemānum lacū fer-
tur, integer tendens in Occidentē, & Gallias diuidens fle-
ctitur in Meridiem, & Arari, Isari, Druentia, suscepiūq;
effluit in Tirrhenū. Arari.] Arar ex 10. Alpibus labi-
tur, Sequanos, Eleduos, & Lyncaios discernēs ut ait Stra-
bo. Gebennas.] Gebenna mōs inter Aruernos & Hel-
uetios medius, in quo est eiusdem nominis Gebenna ciui-
tas. Treuir.] Treuir in Belgica populi liberi, prope
Leucos & Lingones sunt. Conuerti] in Italiā. Ton-
se ligur.] Liguria à Ligisco Phaëtonis filio dicta, inter
Galliam, & Heiruriam, & Macrā, & Varum flumen ab
imis Alpium iugis extenditur, eius caput est Genua. Sed
ego censeo legendum Liger, qui fluiuis è Cenienis moni-
bus ortis, inter Pictones & Vamuitas excurrrens, Aquita-
nos à Celtis diuidit, & in Britānicum Oceanum exit, po-
nitur Liger pro Accolis. Prælate to. co.] Præposite] in
criniū laude Togata Galliae, Gallia enim omnis Comata
uno nomine appellata in tria populorum genera diuidit-
tur, annibus maximē distincta: E' Scalde ad Sequanā Bel-
gica est, ab eo ad Garumnā Celtae, eademq; Lug-
dunensis. Inde ad Pyrenaei montis excursus Aquitana
Aremonica antea dicta. Ad haec tribus distinguunt nomi-
nibus Gallias, Togatam, Liguriā, Comatam, Burgudiā,
& Franciam. Brachatom Teutonici uocāt. Immiti.]
quia non nisi humano sanguine placatur. Teutates.]
qui mortis deus interpretatur. Mercuriū hoc nomine Gal-
li appellant, quē Aegyptij, ut in 3. de Natura Deor. Cic.
docet, Their uocant. Hesus hor] asper & saeuus, quia
humanis uictimis, ut docet primo libro Lactan. placaba-

tur. Eum aliqui Martē esse existimant. Cic. uero Aristēū à
Apollinis filiū, oleae inuentorē. Taramis ara] qui Iup-
piter interpretatur. Non mi.] Atque crudelis, quia hu-
manis hostijs gaudet, ut Diana quae in Taurica colitur re-
giōe, ubi Persas Oeethae frater, id sacrificij genus primus
instituit. Sive ut malunt alij Thoas, cū illuc à caede Lem-
niaca peruenisset. Vosq;.] Strabo lib. 4. innuit. Apud
omnes tres passim nationes eximio in honore sunt Bardi,
Vates, Dryadae. Bardi quidē laudationibus, rebusq; poe-
ticis student. Vates autē sacrificiorum naturaliumq; cau-
sarum curā dediti Dryadae pier causarū naturalium stu-
dia, mortale disciplinā exercent. Iustissimi autē omnū opti-
mione cū sint, priuata & publica iudicia, eorū fidei man-
dantur. Addit pieraea, quod diuersis cruciatibus homines
afficiendo immolabāt. Bardi uā.] Bardi poetae, qui lin-
gua Gallica cantores significāt. Securi.] aut quia lau-
dationibus tantūmodo uacant, aut quia metū Romano-
rum, multum deposuerunt. Qui for.] quia gesta uirorū
fortium noscenda posteris traditis. Dryadae.] sic dicti
quod sub quercub. uiuāt & uaticinētur. Apus, enim quere-
cus est. De eis apud Plin. in fine 16. & in Caesaris Com. B
ment. s. leges multa. Barbaricos.] inhumanos, efferos.
Sinistrū mo.] peruersam cōuetudinē. Nam hominem
diuinationi destinātū, in tergo feriebant quosdā sagittis
efficiebant, quosdā in sacris, adibus patibulo affigebant.
Repetitis.] post discessum milium Romanorū, in quos
arma tenebatis. Solis nos. de.] ex moribus & opinione
ipsorum poetae censet, aut soles Dryadas Magos ueram
Dei cognitionem habere, aut solos ignorare. Incolitis
al ne.] habitatis alias arbores, quas in lucis sacris ar-
nitatis causa habetis. Vobis au.] Vobis offerentib. in-
quit, Anima non eunt ad inferos, sed ad aliū orbem, ubi
uita sempiterna fruuntur. Tacitas.] quia silentiū loca.
Virg. Loca nocte silentia late. Herebi.] inferni per
quem accipimus sedem eorum, qui bene uixerunt. Di-
tis.] Plutonis. Pallida.] ab effectu quae Palliorem indu-
cunt, & Tartarum damnatorum locum intelligit. Idē
spiritus.] eadem anima sustinet nouū corpus. Orbe
alio.] siue Antipodes, siue in insulis Fortunatis. Cautis
si co.] si uera & cōperta loquimini. Mors est me. lon.
vi.] id est, media monte peruenitur ad illā uitam aeternā.
Populi quos de ar.] Dryadae Septentrionales. Erro-
re.] opinione. Quos il.] ideo certē felices, quia mortē
maximū terribiliū, ut Aristot. inquit, nō timent, ipsaq; gau-
dent, ut quia ad immortalitatem perueniāt. Hi quoq; Vale-
rius scribit, pecuniā in alio orbe restituendā credere non
dubitant. Lechi.] mortis. Inde ex mortis securitate.
Rendi in ser.] pugnandi oppetendiq; mortem. Ca-
paces.] patietes, & quae nō terretur. Et ignauū est.] iur-
pe esse existimant mortē effugere. Et uos opt. ar.] uos
qui repellerebatis. Caicos] Caici Germaniae populi co-
mati accolae Rheni sunt, dicitur & Cauci. Feroces.] à
Caicis ferocibus habitatas. Apertum or.] Germaniā,
ad quā inuadendam prius Caesar alijs adiū patefecit.
Caesar ut immen.] Caesar legionib. euocatis frustatē ten-
tata cōcordia per L. Caesarē, & Rosciū Praetorē, quibus
dederat mādāta. Pōpeius M. Antonū, cū cohortib. quinq;
Aretū misit, ipse Arimimum cum duab. legionibus substi-
tit, delectū habere instituit, Pisaurū Sanum Anconā sin-
gulis cohortibus occupat, ut ait Caesar. Appianus uerō
inquit, Caesar ab Arimino ubi nō diu moratus ad ulterio-
ra cōsedit arcibus p̄sidia imponēs, & quacūq; in trāsitu
obstiterant,

A *obfiterant, uel ut, uel humanitate sibi uendicans. Imme* [ei col. ro.] *ut magna potentia ex coadunatis legionib.*
Maiores.] quā esset Arimini occupatio. Spargit.] Spar
git cohortes, Metonymia. Complet.] praesidijs firmat.
Vna quoq.] Terror urbis describitur, de quo ferē sic
Appianus. Fugā igitur & conuersiones omnibus in locis
summa trepidatione fieri ceptā, quā Caesarem cum uni
uersis copijs adesse crederent. Quae omnia intelligentes
Cōsules Pōpeiū urbe egredi, & per Italiā delectus agere,
uel uti rep. extremo in periculo posita iusserunt. Vana.]
inanis, Accessit.] Adita est. Irupit.] aggressa est.
Intulic.] Immisit in animos, uelut conspicuā. Velox
non] fama ipsa, quo nullū malum uelocius, ut ait Maro.
Properantis.] Festini. Nā Caesar erat praecipuus in om
nia. Innumeras lin.] uel hominum, uel ipsius famae, cui
quot sunt corpore plura, tot linguae, totidēq. ora so
nant. Preconia.] denunciationes. Est qui.] aliquis
Caesaris acies Meuania capos aliquis Ortinos uastare di
cebat Turmas.] equitum classes. Meuania.] oppidū
in Vmbria, ad uiaē Flaminiā pter quod labitur fluiuis
B *Theneas. Ibi & Clitumnum est candidorum armentorū*
gregumq. ferax. Explicat.] dilatat. Qua Nar.] Nar
Sabinorum fluiuis ē Piscello mōie defluēs, aquis sulphu
reis miscetur, & iuxta Narniā oppidū praeterit, & ad Or
tas in Tyberim influit. Alas bar.] turmas Caesaris, Gal
licas. Omnes aequi.] decē legiones, Metonymia. Col
lata.] in unum coadunata. Agmine non uno.] pluri
bus aciebus & exercitijs. Densis, ca.] hoc est, praecō
piarum multitudine densa castra facere. Nec uid.
qua.] nec cōsiderant, nec uide ur aspiciere tam mitē et pla
cabilem. Occurrit.] re praesentat. ur. Immanior ho
ste.] crudelior ipsis, quos superauit Germanis, qui imma
nes sunt, uel immemor improbius obuictos hostes. Po
pulosia.] omnes Gallos Transalpinos. Reuulsos.] e
uocatos. Pone] post, ut pone subit cōiunx. Urbem.]
Romam. Romano.] Romanis militibus, ne ipsi dire
ptione patriae se contaminare. Dat ui.] auget. Nam ut
inquit Maro, parua metu primo. Nullo au.] cum nullos
minarum nūcius esset. Finxere.] ipsemet. Periculū.]
perterritum. Percellere ad animum, Percutere ad cor
pus pertinet. Curia.] Senatores Reip. curam gerentes.
Indicat enim id uerbum personas et locū. Ipsi patres.]
C *Interpretatio. Ex hoc multi Pompeiū Capuā secuti sunt.*
multi alio obierunt. Mandat.] cōmittit decreta inui
sa cōstitutiones odio plenas, ut Caesarem persequeren
tur, & prouiderēt ne quid mali Resp. pateretur, quod in
tumultibus semper solebāt Cōsulis dicere. Consulib.
bus.] Lētulo & Marcello. Quae tu pe.] & quae ad quae
loca confugiant, & unde discedant. Incerti.] Synthe
sis. Quo tu impe. fu.] quo metus & fugiendi stimulus
abstulit. Virget praeci.] impellit festinū. Seriaq. her.
lon.] continuo & ordinatē, multitudines egrediuntur.
Credas.] credere possis, inquit, aut domos cōburi, aut
terrā motu uexari. Faces ne.] incendium. Corripu
isse.] occupauisse, Nutantes.] trementes & inclinātes.
Pendere.] minari casum. Ruina quati] Ruinoso im
petu agitante. Lymphata furiosa.] Lymphati dicuntur
mente commoti, qui ex aqua uitium contraxere, cuius est
huc atq. illuc discurrere. Lympha enim est aqua, quod fit
ā Nympha mutata litera. Lymphati ergo Lympharū fu
rore percussii dicuntur, sicut Ceriti Cereris. Vnica.] so
la fugiendi spes reliqua esset. Afflictis.] aduersis: flige

re enim percutere est. Inconsulta.] inconsiderata, sine
cōsilio. Qualis uelut naue Austrinis fluctibus periclitante
te, sed nondum dissoluta, nauae se in mare praecipitanti, sic
populus ruebat in fugam. Turbidis.] nubilis & uche
mens. Repulit a quorā Syr.] itea in Septentrionē flat, ut
Syrtis meridiana siccentur. Pondera ma. ue.] grauis
malus uela gerens, cum sonitu fractus est. Defilit.] de
orsum salit. Magister.] quē Pōpeio & Senatui com
paret, nauas uerō pōpulo. Nondum spar. con.] na
ui adhuc integra, & non dissoluta contextura. Facit
nau.] iacit se in mare, & enatat, uelut nauis fracta. est e
nim Naufragium fractio nauis, & Naufragus, qui nauim
fregit, & cum periculo natat. Nullus iā.] quanta tre
pidatio mentes inuasit ex obliuione charitatis ostēdit.
Languidus quo.] decrepidus. Nullū.] filium. Eua
luit re.] potuit reducere & retinere. Aut pa.] aut expē
tauit dum sacrificaretur, & pro salute ipsorum uota cō
ciperentur. Hoc etiam ideo dixit. Quomam ut habet
Plutarchus, Cōsules nec peractis de more sacrificijs se fu
gam surripuerunt. Patri la] siue dij. domestici domorū
& cuiuscūq. loci custodes laris Nymphae. & Mercurij fi
lij. Conciperēt.] concepit uerbis enuntiantes, paren
tes & coniuges. Dubie] quae in periculo erat. Hestit
lu.] quod ipsum cederet abire, ut est mos discedentium.
Ouid. Ter lumen tetigi, ter sum reuocatus & ipse.]
Indulgens animo, pes mihi tardus erat. Sape uale dicto rur
us sum multa locutus. Vsu exte.] aspectu ultimo;
quia nunquā reuersurus. Ru. t.] properat. Irreuocab
ile.] Reuocatoribus nō auscultans. O' faci.] Amplifi
cando rem poēta sententiosē exclamat. Dare.] ad dan
dum. Difficiles tue.] duri ad seruandū. Facilius est e
nim parare, quā parā seruare. ignauē ma.] merites cō
tus. Facilem pra.] quā facile praedari posset. Frequē
tam.] plenam ei multos continentē. Capacem ge hu.]
quae cunctos homines caperet, si in unū coadunarentur.
Cum pressus.] fugam improbus, & deplorans, ā cōtrā
rio argumentatur. Romani, inquit, in agris hostilibus uel
lo aggere, & fossa se muniunt ac cōtinent: Vos uerō urbē
munitam, sub primum rumorem relinquitis. Pressus.]
uexatus. Clauditur.] obsidetur, in agro hostili, ut ex
ercitus Sp. Posthumij ad furculas Caudinas, ubi ā Samnī
tibus obsessus castra muniuit, ut noctu securus esset.

Vallo.] Munimento ex uallis, hoc est, palis factio. Ag
gere fu.] congeries subitaria ad munitionem castrorum.
Securos.] sine motu. Tentoria.] multiū tecta. Mū
nimine cesp. ra.] Munimēto terrae euulsa. Cespes.]
propriē est terra cum uiridi herba euulsa uel excisa.

Nomine.] rumore. Nox una tu. non cre. ma] unius
noctis spatio tuis muris nō considerunt. Danda tamē.]
Ab accusatione Pompeij uictoris genitū, illos expurgat.

Tum ne qua.] Præterea ne metus minueretur omnia,
erant prodigijs plena, de quib. sic Appianus. Monstra pte
rea, ac signa cœlestia, mentē plerunq. territabant. Nā san
guinem pluisse, Deū sudasse simulachra. Plurima ē cœ
lo tacta fuisse templa. Mulam etiam peperisse memorāt,
maltāq. allia horrenda apperuisse, quae reipub. interitum
mutationem ue portenderent. Supplicationes igitur, ut in
cōmuni cōsternatione decretae sunt, Populus ad Marij
Syllaeq. recordationem, uehementē exercitus exclamare cœ
pit, Caesarem ac Pompeium magistratum deponere oport
tere, quasi in hoc solo finem bellum esset habiturū. Ad
dicta.] superiori cōsternationi. Fides pe. fa.] certitudo

peioris calamitatis, quam metuerent. Minaces.] terrifi-
ci. Prodigijs.] signis quæ prædicunt. Cic. qui enim ostē-
dunt, monstrāt, prædicunt, ostēta, portēta, mōstra, prodig-
gia dicuntur. Obscurę no.] homines per noctē obscurā.

Ignota.] non alias uisa & obseruata, Plinius tradit,
stellas repente in cælo, humore fortuito, et ignea ui nasci.
Sunt tamen qui eas esse perpetuas credāt, suoq; ambitu
ire, sed non nisi relictas à Sole eerni: Intelligit autem poē-
ta Pogonias, quæ Iubam demissam in speciem barbæ ha-
bent, & aconitias, quæ iaculis modo umbrantur, ocis-
simo significatu, & Xiphias pallidissimas, & doliorum fi-
gura, fumidæq; lucis Pyrhetes, & Ceratias in spem cor-
nu, & Typhones ignea specie, spira modo intorta. Ar-
dentemq; pol.] cum uentus ad altiora perlatus, partem
ignis ætherei secum rapit, hoc heri Aristoteles docet. Id
etiam esse obseruatum Posthumio Albo, & Sp. Fusio seu
Furio Consulibus libro ab Vrbe condita tertio Liu. ait.
Obliquas fa.] transuersas, quæ, ut inquit Plinius, emi-
cant, non nisi cum decidunt uisæ. Earum sunt genera
duo lampades, quæ sunt planæ faeces & bolides. Faces ue-
stigia longa, faciunt priore ardente parte. Bolis uerò per-
petua ardens, longiore trahit limitē. Cælo per ina.]
in aere per summā eius partem, quam inanem uocant phi-
losophi. Crinemq; si.] sidus crinitum Cometas Græci
uocant, horrentes crine sanguineo, & comarum modo in-
uertice Hispidas, ut Plinius ait. Timendū.] quia ter-
rificum, magna ex parte sidus, atq; non leuiter piatum,
ut ciuili metu Octauio Cōsule, iterumq; Pōpeij & Cæsari-
is bello. Aristoteles in Meteoris uult inflammatum æ-
rem, circa aliquem ex quinque Planetis, à quibus nascuntur
fulgura, & contractum cometæ præbere speciem, sed Sa-
turni & Martis esse peiores. Eos autem neq; Luna, neq;
Sol gignit. Mutantem re.] id enim portendit.

Fulgura.] fortuitorum fulgurum uaria generatio est.
Alia uerò fatidica, ex alto statimq; de causis, & ex suis ue-
nere sideribus, ut Plinius ait, & sic è stellis illis, tāquā scin-
tilla de carbone progrediuntur. Micterunt.] splendunt.
Fallaci.] Quia non nisi cælo nubilo naturaliter
apparere solent, non uerò prodigiōse. M. Herēnium De-
curionem in Catiliniæ prodigijs, sereno die ictum, Pli-
nius scribit. Denso aere.] Spisso & cōtracto Priscia-
nus in libro carminum legit tenso, id est extento. Nunc
iacu.] explicat ipsas uarietatem, & per iaculū Aconitias
accipit Lampas.] lampades ardenes inuātur faeces,
quanquam Plinius ait: Scintillam è stella cadere & au-
geri terræ appropinquantem, ac postquam in Lunæ ma-
gnitudinem facta sit illuxisse, ceu nubilo die, deinde quū
in cælum se reciperet lampadem factam semel proditum.

Tacitum.] sine tonitru. Sine nu.] nubes enim toni-
trua edere constat. De ar. par.] cum propriè ex Austra-
li nascantur, & notus ipse dicatur fulminis fabricator.
Itaq; Plinius ait, per plurimum referre, unde uenerint, ful-
mina & quo concesserint. Caput la.] Romam uel æ-
dem Iouis Latialis apud Alban. Stella mi.] ad diffe-
rentiam quinque planetarum errantium, quæ stellæ appel-
lantur minores dixit. Decurrere.] oriri & uerti. Va-
cuum.] non occupatū à Solis luce ut diei. Venere.] ap-
paruere. Cornu co.] Tempus & causam lunaris eclip-
sis paucis complectitur: Nam non fit nisi plena luna, &
per terræ interpositionem, ob quam Luna Solem neque
aspicere, ut obiectu ipsius Lunæ inter Solem, et terram fit
solaris defectus. Hinc Plinius manifestum est, inquit So-

lem interuentu Lunæ occultari, Lunamq; terræ obiectu, A
ac uices reddi eosdem radios Luna interposita suo aufe-
rente terræ, terræq; Lunæ. Coæto.] coniuncto quod
coierat. Reddere fra.] representaret Solem integra ro-
tunditate. Expalluit.] non luxit, eclipsem passa est.

Vmbra.] obscura interpositione. Ipse ca.] Sol quoq;
ait meridie ita defecit, ut omnis terra tenebris obduce-
retur. Caput.] quod est radijs coronatum, ut fabule
canunt. Ardentes.] flammigeros, Atra cali.] obscu-
ris tenebris. Diem.] diei lucem. Qualem no.] obscu-
ritatem, & tenebras. Duxere.] contraxere. Mycene
thy.] Mycenæ oppidū est in Argolide, apud quas Thy-
stes Pelopis Hippodamæq; filius Meropem Atrei fratris
uxorem stuprauit, susceptiq; ab ea filios. Inde eiectum re-
gno, cum ficta gratia reuocasset Atreus, treis ei liberos
epulandos apposuit quo scelere Sol iam altior indigna-
tus in suos ortus reuersus est, & terra tenebris inuoluta.

Per ortus.] per Orientem. Ora fe.] Aetneus ignis
qui tendebat in cælum Italiam uersus maiori, cum copia
se in Italiam inclinauit. Mulciber.] Vulcanus. Laxa-
uit ora.] aperuit, lentauit craterem. Etnæ.] Etna mōs
in Sicilia, ardens, à quo ad Lyparem est antrum & offi-
cina Vulcani, qui Ioui cum Cyclopius fulmina fabri-
cat. Quanquam & Tiphæum, siue Enceladum gigan-
tem Aetnæ suppositum flammam illam per os dicunt emit-
tere. In la. hel.] è regione uicina Italiæ. Atra caryb.]
Siculum fretum cruentum apparuit. Carybdis locus est,
qui aquas trahit & sorbet in uertendo, & rursus emittit.
Fuit autem Anus rapacissima, quam cum illuc Hercules
præcipitasset, loco nomen dedit. Torfit.] conuoluit.

Seui ca. de.] Scylla dicit, quæ puella pube tenus cerces
ueneficio in canes conuersa fingitur, cum sit locus cauer-
nis plenus qui percussus à fluctibus latrans uidetur emit-
tere. Flebile.] flebili. er. Vestalira.] Ignis Vestæ
perpetuus qui à Virginibus in Capitolio seruabatur, ex-
tinctus est. Raptus.] remotus. Ab ara,] quæ pro foco
est. Et ostendens.] flamma sacrificij, quod fiebat Ioui
Albano in duas partes est prodigiōse diuisa. Latinas.]
sacra Latialis Iouis à Latinis populis, qui ad Albam con-
ueniebant. Confectas.] finitas, nam peractio noctur-
no sacrificio Latina finita erant. Vnde alibi uidit flam-
miferas confectas nocte Latinas. In par.] quod indicat
populi diuisionem. Gemino cacu.] duorum discordiā
ducum portendit. Thebanos Ro.] Eitheolis & Poli-
nicis, qui filij Oedipi postquam mutuis se uulneribus con-
fecerunt in eodem rogo, ille ab Antigone sorore, hic ab
Argia uxore positi geminā flammā summumq; æterni te-
stimonium, odij emiserunt. Staius in 12. Exundant di-
uiso uertice flamma alternasq; apices abrupta luce cor-
ruscant. Subfedi car.] Concussa à firmamento suo est
facta depressior relicta fossa, & loquitur de hiatus, mox
uero de motu terræ. Sic Liuius, Terra uelut irium iu-
gerum cauerna ingenti desederat. Veteremq; quantus
fuerit terramotus, hoc uno indicat argumentum, quod Al-
pes sunt agitatae. Discussere.] iecere. Veterem.] mul-
torum annorum. Nutantibus iur.] tremantibus sum-
mitatibus. Tety.] Oceanus ipse. Calpen.] Calpe
mons est, cum eiusdem nominis ciuitate ab Hercule con-
dita, inultima Hispania, Europam terminans, una ex me-
tis Herculis. Nam altera quæ terminat Aphricā appella-
tur à Byla, ut author est Strabo. Hæ autem cum coniu-
nno iugo tenerentur, Hercules se sperauit, & in terras ad-
misit Ossa.

A misit Oceanum, ut etiam meminit Mela. Hesperiam.] Hispaniam. Atlanta.] Atlas mons altissimus in Occidente, per Africam producitur in Meridiem. Accipimus.] audiuimus. Indigetes.] simulachra deorum. Indigetes, authore Festo, hi dii sunt, quorum nomina uulgare non licet. Hoc nomine Aeneas est ab Ascanio appellatus, cum pugnant cum Mezentio, nusquam apparuisset. Erant autem indigetes dii minores, ex hostibus facti, sic dicti, quasi in diis degentes, uel quod rei nullius indigeant.

Testatos labo.] indicauisse calamitates futuras. Haec omnia & si accidere potuerunt, tamen existimamus, poetam ex ueteribus historicis collegisse, ut ex Liuuij lectio ne licet aduertere. Delapsa do.] sponte decidisse ornamenta, & coronas deorum. Diras.] horrendas & mali augurij ut striges, bubones, noctuas. Fecidisse.] maculasse, quia insolite apparere. Ferras.] siluestria animalia. Audaces.] contempto hominum metu. Posuisset cu.] cubitum uenisse, adinuensissetque lustra. Sub nocte.] per noctem, Pecudum.] animalium, quae sub imperio hominum ex pabulo terrae pascuntur, ut in secundo bel. Pun. bos in agro Romano, & in Priuernati, & bello Macedonico Cn. Domitio Cons. dixit Roma, caue tibi.

Monstrosum ho. par.] faetus foeminarum contra naturam, ut pro puero Serpens. Numero & modo mem.] ut plura aut pauciora, & diuersa, a naturalibus membra haberent. Puerum elephantino capite, Sinuessa natum, Liuuius scribit, & Arimini pueros ingenuos sine oculis, ac naso, & in Piceno non manus, non pedes habentem natum, & Arreuij Vnimanum. Constat & bicipites natos & Androginos, & gemina membra habentia. Dirasq; hor.] ex quibus unum tribus R.R.R. & totidem F.F.F. notatum fuisse dicunt, & sic interpretatum, Ferrum flamma, fames, Romula regna ruet. Tum quos se.] ad haec Bellona Cybelesq; sacerdotes sunt tristitia uaticinati. Bellona.] quae & Duellona dicitur, soror est Martis, uirtutisq; dea, cui, ut inquit Laetantius, sacerdotes non alieno, sed suo cruore sacrificant, seclis namq; humeris, & utraq; manu distinctos gladios exerentes currunt, offeruntur, insaniunt. Mouet.] concitat in furorem. Scetis la.] uulneratis brachijs, ut inde sanguinem Deae libarent. Cecinere de.] uaticinati sunt deorum iram & uoluntatem.

Galli.] sacerdotes Cybeles castrati, dicti a Gallo Phrygiae fluuio, ex quo, qui bibit, furit. Rotantes cri.] Rotando iactantes Ouid. Cedunt iactis Iulia membra comis. Idem, Logaq; in immundo puluere iacta coma est. Rotantes er. cri.] uerrentes, agitantessq; caput crinitum. Nam inter saltandum capita iactant, quod coriptim dicitur, & hinc Corybantes appellantur, ut ait Strabo, & qui numini correpti & furij agitati id faciunt, corybantiare dicuntur. Sanguineum.] cruentatum ex furore. Vularunt.] cum ululatu uaticinati sunt aduersa. Grandi enim uoce tympana & aera mouentes cantabant. Vnreple.] ex sepulchris, inquit, auditi gemitus, posuisset urnas cinerum, uasa pro umbris ipsis. Compositis.] bene placatis, nam implicati manes gemere & errare dicuntur.

Tum fra.] simile prodigium, secundo bello Punico accidit, & in Caesaris morte, hinc Virgilius. Armorum crepitus toto Germania caelo audiit. Itaq; bene Plinius inquit, Armorum crepitus & tubae sonitus auditus e caelo. Cimbri cis bellis accipimus, crebroq; & prius & postea. Tertio uero consulatione Marij, a Mamertinis & Tudertibus spectata arma caelestia ab Ortu in Occasum inter se concurrentia.

Magna uo.] Cic. de Diuinat. ait: Saep̄ etiam in praesens Fauni audiui, & in rebus turbidis ueridicae uoces ex occulto missae esse dicuntur. Per aua ue.] per siluas sine uia. Venientes co.] Apparantes cominus in loco propinquo. Quiq; co.] Qui iuxta murum urbis & pomerium habitant, terris monstris deserunt domos. Erynoidis.] furia. Excutiens pi.] pro agitantem faciem ex Pinnu intentam in obuios. Flagranti uer.] ardentem. Comas fri.] Colubras & Cerastas sibilantes quos gerit pro comis. Cingebat.] circueibat. Thebanam aga.] agae Cadmi & Hermiones filia, & uxor Echionis subito furore correpta Pentheum filium Bacchi contemptorem, quem aprum esse putabat, dilaniauit. Qualis cu.] Qualis furia sic a contrario appellata, nam Eumemi bona interpretatur. Impulit.] in furorem uertit. Contorsit.] conuertit in ipsum. Lycurgi.] Lycurgus trax Dryantis filius Bacchi numen exosus, dum uites uult amputare insania percitus sua sibi crura concidit. Megera.] quae una ex tribus furij, magna contentio interpretatur. Thysiphone uero irarum uox, Alekto inquieta. Iussu ini. lu.] Impulsu molesta deae, quae Euristum regem Athenarum urgebat, ut Herculem ad uaria monstra domanda mitteret cum itaq; ad inferos in Cerberum accessisset Plutonis aspectum non reformidauit, sed cum Megea angues erigentem uidisset uehementer, ut est apud Senecam, timuit. Viso iam di.] post uisum Plutonem. Tubae.] Furiarum uel umbrarum. Nox edi.] noctu emissus est.

Silentibus um.] per silentia tenebrosa. Et medio uisu.] Sylla etiam & Marij umbrarum qui bellis ciuilibus gauisi sunt, ad sua sepulchra apparere. Medio campo.] Sylla e Puteolis ubi pediculari morbo deceferat Romanus relatus, in foro est ustus, & in Martio campo sepultus. Tristia ora.] uaticinia, tristitia offerentia. Fraeto.] cum iam olim fractum esset a Sylla. Cic. sic ait, Caij Marij sitas reliquias apud Amienem dissipari iussit Sylla uictor, acerbior odio incitatus, quam si tam sapiens fuisset, quam fuit uehemens, quod aut scio, an timens suo corpori posse accidere, primus e patriijs, Cornelij, igni uoluit cremari. Tollentem ca.] resurgentem & apparentem. Ad undas ani.] iuxta Amienem fluuium, qui p Tybur se precipitans, exit in Tybrim. Olim aut Anio uetus, & Anio nouus influebant in urbem, ut docet Frontinus. Haec propter.] ad haec prodigia procuranda, placandosq; deos acciti sunt Hetrusci aruspices, inter quos Aruns, qui monstrum comburi, & urbem lustrari iussit. Incoluit.] inhabitauit, Prosthesis est: nam ciuem non nicolam indicat. Lucae desertae.] ad mores Lunae incumbentes, urbs est Luca, ubi pleriq; uicatum habitant Strabo ait, sunt qui Lunae legant quod oppidum quoq; Hetruriae est, cum Portu nobili, quem sicut & ciuitatem Selenes, id est, Lunae dicit. Fulminis edo. mo.] Pyromanticus, fluminum enim causam & naturam, & quid portenderent callebat. Venas ca. fi.] tenebat etiam Aruspicinam, & erat uerus Ariolus Fibrarum.] Fibrae sunt iecoris partes, & uelut diuise appendices, ab eo quod ueteres fibrarum extremum dicebant, ut ait Varro Diuiditur aut iecur in quatuor fibras, pulmo in duas, ut Celsus tradit. Cordis quoq; & herbarum, radices fibras dicimus. Monitus pe. uo.] id est, doctus augur, & duob. uerbis duplicem ex auius diuinationem expressit: nam aut mouent garritu, & uoce, & oscines dicuntur, aut uolatu & prapetes appellantur. Rapi.] rapitum capti & interimi. Nam etiam Aristoteles monstrosa educare nos ueluit.

Discors] natura discordante enim à seipsa, & uelut di-
 minuta, aut nimia monstra nascuntur. Nullo semine, nul-
 lo coitu, aut nullo à simili monstro principio. Ex utero
 steri.] hoc propter mulā quæ pepererat dixit. Infaustis.]
 infelicibus. Ambiri.] lustrari. Pontifices.] Pontifici-
 bus, inquit. pcedentibus in lustratione urbis, reliqui seque-
 bantur. Numa enim sacerdotum ordinē, & cultus diuini
 institutionē diuisit in curiones, qui pro curijs hostias imo-
 labant. In flammas, qui pileum assidue gestabant. In cele-
 rum duces, qui reges custodiebāt. In augures, qui futura
 colligebant. In Vestales uirgines, quæ deos pparentur. In
 feciales, qui belli & pacis auctores essent. & in Pontificē
 Maximum, cui omnia sacra exscripta tradidit, & tam pri-
 uata, quàm publica ex scitis eius subiecit ex Dionysio su-
 periora, sed postremum ex Liniō. Lustratio.] sancta cir-
 cuitione & purgatione est enim lustrū quinquennale tem-
 pus, nam quinto quoq; anno ciuitas lustrabatur peracto
 cēsu & tributis exactis auctor est Varro. Cinere.] Cir-
 eandare. Pomeria.] Iulius auctor est, Pomerium signi-
 ficare spatium tam extra quàm intra murum, quod neq;
 acari fas erat, diriq; non magis, quod post murum esset,
 quàm quod murus post id. Turba mi.] minoris auto-
 ritatis sacerdotes. Ritu gabi] hoc est toga, sic in sini-
 strum humerum reiecta, ut una eius lacinia à tergo re-
 uocato hominem cingat. Quo cultu utebatur & Consul
 bella indicturus. Originem habuit à Gabijs, qui dū sacri-
 ficarent audito hostiū aduentu sic accinctis togis in ho-
 stem profecti sunt: uictoresq; redierunt, quanquā & cin-
 ctus genus est uestis. Gabij oppidū est ad dexteram uicē
 Prænestinæ, ubi & Latonia sunt distantes Roma & Præ-
 neste, ex æquo stadijs centū Strabo docet. Sacerdos uit-
 rata.] maxima Vestaliū uelata. Erāt aut Vestales uigin-
 ti, & cauetur Pappia lege, de eis Plutarchū in uita Nu-
 mæ, & Gelliū lege. Minerua] Palladiū quod cum iace-
 ret in loco secreto, Helenus apud Arisbā captus indica-
 uit Eius exemplar in/aperto ad fallendos insidiatores su-
 isse posuū. Dionysius tradit. Diomedē et Vlyssēm in Tro-
 iano bello p cuniculos surripuisse uulgatū est. Diomedēq;
 apud se seruasse, & prætereunti ad Calabriā Aenææ ob-
 rullisse, Nautenq; id accepisse, & ideo Mineruæ sacra non
 penes Iuliam, sed penes nauæ eā familiam esse. Iū qui
 fa. de.] hoc est, quindecim uiri, quibus est facultas Sibyl-
 linos libros inspiciendi & interpretandi. Principiō duo
 fuere, postea X. inde XV. demū ad LX. aucto numero,
 quindecim uirum tamen nomen retinuerūt. Et lotā
 par.] hoc est Galli sacerdotes Cybeles, allusiq; ad ueterē
 ritū qui quotānis repetebatur. Nam cū Cybels è Phrygia
 adueheretur, & nauis in uado Tybridis inhāsisset, nec ul-
 lis uiribus posset euelli, & claudia castra faciliē sola tra-
 xisset, profectaq; dea esset usq; ad Almonis in Tyberim
 exitum Sacerdos eam aqua eius fluminis lauit. Hinc O-
 uid. Est locus in Tybrim, quo lubricus influit almo.
 Et Magno nomen perdit in amne minor. Illic purpu-
 re canus uim ueste sacerdos, &c.

Augur] Augurum collegium, Augures principio,
 tres fuere Patrij inde quatuor postea adiecti sunt quin-
 que Plebei. Erāt igitur nouē, in captādis augurijs à qua-
 tuor partibus auspiciatas aues obseruabant. Anticā, post
 eam, dextram, & sinistra. Sinistras prosperas.] sinistra
 enim auguria, ideo prospera dicuntur, quia à dijs missa p-
 tūtur, quibus quæ dextra sunt, nobis oppositis sinistra. A-
 lbas rationes apud Plutarchū uide. Septemuir.] Septē

uiri Epulones sacerdotes erant, qui in dicendorū facien-
 dorumq; Epulorū Loui, & dij reliquis facultatem habe-
 bant. Cic in Orat. Pōtificates ueteres, propter sacerdotū mul-
 titudinem, tris uiros Epulones esse uoluerunt, cum essent
 ipsi à Numa, ut etiā illud ludorū Epulare sacrificiū face-
 rei insitui. Ticij sodales.] Ticij sacerdotes Apollī-
 nis, à Titijs auibus, quas in augurijs certis obseruare sole-
 bant, sunt appellati, ut ait Varro Salius.] Numa Pōpi-
 lius 12. Salios Marti cōstituit. Tullus Hostilius numerū
 duplicauit, hi gestates scuta, & ad tibias tripudiantes, De-
 orum laudes cantabāt, hos Palatinos agonales, & colli-
 nos fuisse appellatos, Dionysius scribit. Ancilia] scuta
 cuneata speciē habentia latera arctiora, quæ Cal. Mar-
 tij per urbē ferebantur, Cœlestiaq; arma uocabatur, prin-
 cipio unum fuit, quod Numæ tempore è cœlo decidit. In
 quo cū esset fatū Romani Imperij, ne fortē subtrahi pos-
 set, 11. similia sunt fabricata, dictūq; ancile, quod sit cir-
 cuncisum. Ouid. Atq; ancile uocat, quod ab omni est
 parte recisum. Cumq; notes oculis angulus angulus ab-
 est. Flamen.] Flamen dictus, quod assiduo filo uelecur,
 quasi filamen, ut inquit Festus. Gestabat aut apicem, hoc
 est, insigne laneū in pileo, quod dictū est ab eo, quod com-
 prehendere uinculo, Antiqui apere dicebāt. Flaminū sin-
 gulicognomina habet ab eo Deo, cui sacra faciūt, ut Dia-
 lis, Martialis, Vulcanalis, Quirimalis. Numa tamē consi-
 uit Dialē unū, Martiales duos Quirinalē unū. Læto.]
 ipse Lætus. Anfractibus.] reuolutionibus & flexib. An-
 fractus enim est flexus ipse, aut uia, aut aqua. Via ut est
 apud Iureconsultos in rectum octo peder habere debet,
 anfractum 16. Varro ab ambitu & frangendo dictum
 existimat. Ignes ful.] Telum in quo fuit ignis, uel res
 dudū ignitas & fulminatas. Condit.] obruit. Datq;
 locis 20.] appellat bidental. Locus enim fulmine per-
 cussus, post peractum illic ex bidentibus sacrum bidental
 uocatur. Marem elec. cer] bidentem taurum non
 pressum iugo, quæ hostia in iugis dicebatur, ut Macro-
 bius docet. Eligebātur etiam bidentes, ne haberent cau-
 dam aculeatam, nec linguam nigram, nec aurem fissam.

Bacchum.] Vinum quo primūm hostia perfunde-
 bantur. ut frontiq; inuergit uina sacerdos. Induce-
 re mo.] spargere sacra re. quæ ex farre orno tosto, sale
 & aqua conficiebatur. Obliquo cul.] transverso, & d
 cauda ad caput, antequam iugularetur, uictima ducto.

Impatiens] refugiens & oblectans, quod est mali omi-
 nis. Sacri non gra.] Sacrificij nō placantis deos, & quo
 litare non poterat Succincti.] suffulti, expediti. Tur-
 ua terrentia.] taurus à toruo dicit uult Varro. Præbe-
 bat col. ni.] Inclimabat collū ui deflexū & iugulabatur.
 Poplite de.] hoc est flexo genu, quanquam poples pri-
 marum tibiarum est pars posterior, Plum. Poplites intus
 fleuit huiusmodi Fabius. Tunica prioribus oris infra ge-
 nua paulum posteriorib. ad medios Poplites. Emicuit.]
 eum saltu apparuit. Solitus.] ex alijs emanare. Lar-
 go.] lato. Virus] terra & uirulētia sanies, Rutulo]
 rubicūdo. Palluit.] perterritus inquit sacerdos uictimā
 aperuit, ut ex extis futura colligeret. Feralibus.] mor-
 tiferis. Irā superū.] mala futura. In ex. ra.] in inte-
 rioribus statim extractis. Extra, ut Festus ait dicta, quōd
 ea dijs præferentur, quæ maximē extant, eminentq;. Con-
 tinentur autem sub eis epar, pulmo, cor, præcordia,
 lien, renes & lingua. Terruit. ip. co. na.] Aruspiciam,
 quæ quidem apud diuersas gentes, uaria est inanem & sab-
 sam.

A fam. Cice. puat. Eius primam obseruatio erat in habitu, & colore extiorum, an mitida, & plena, an horrida, & exilia, essent, ea in partes duas diuidebant dexteram, quæ familiaris, & sinistram, quæ erat hostilis, inde fibras, & partes reliquas considerabant. Fissum familiare, & uitale trahebant. Caput iecoris, ex omni parte diligentissimè aduertebat, si id nõ inueniebant, nihil putabant tristius accidere potuisse. Viscera.] carnem, quæ exta cõinebat. Tincta no. te.] sparsa obscuris maculis. Insecta.] maculata. Gelido.] densato, cū mouere se deberet. Liuor.] nigredo plumbea. Variabat.] diuersi coloris faciebat. Iecur mad. tabe.] epar corruptum, & sparsum putredine. Venas minantes.] Venas plus sanguinis. Arterias plus spiritus continere, Gellius tradit. Anheli.] palpitantis, uel quia eius uispiramus, & respiramus.

Latet.] replicata est intrinsecus, quod Cæsari felicitate significat, nam hoc in sex uictimarum iocineribus accidit Augusto Spoletii sacrificantis responsum est, duplicaturum intra annũ imperium. Paruus lib.] parua præcordia, quæ auctore Plinio membranae sunt, quæ cordi prætenduntur, nã omnia principalia, uiscera membrans proprijs ac uelut uaginis, inclusit providens natura. Limitem aut, id est, terminum appellat, quia diuidit cor à iecore & pulmone. In quibus tribus, & in cerebro uita consistit, & ideo uitalia appellatur. Cor ia.] nõ mouetur. Cæsari dictatori, quo die, primũ ueste purpurea processit, at in sella aurea iniecit, sacrificandi bis in extis defuit. Viscera.] exta ipsa. Saniem.] corruptũ sanguinẽ. Hiantes ri.] fissuras sese aperientes. Prodrũtq.] & intestina ruptis omentis aparuerunt. Omentum.] membrana est, quæ cõtinuet intestina. Pli. uentriculi, atq. intestina pingui, ac tenui omẽto integuntur, præter quã oua gignẽtib. Prodrũt.] ostendunt, manifestat. Quodq. ne.] uisa sunt, etiam inquit magni mali argumentũ duo iocineris capita, quorũ unum ab altero opprimebatur. impuẽ.] sine graui significatione & incommodo. Capiti.] quod erat à parte Pompeij familiaris. Increfcere.] insurgere, & hoc uictoria indicat. Molem alt. ca.] alterum caput magnũ, & graue, quod erat à parte hostili. Pars] familiaris. Aegra & mar.] debilis & putris. Pendet.] non mouetur.

Pars.] hostijs. Micat.] salit & palpitat. Improba.] audax. Nouet se.] agit. Pulsu ce.] iclu ueloci, quo **C**audacia & celeritas Cæsaris significatur. Conceptit.] animo cõprehẽdit. Fata.] cõstitutiones & series. Proderc.] manifestare. Neq. li. ti. hoc fa.] neq. te hoc irito sacro placui, nã litare est, ipso sacrificio Deos placare, nõ enim omnis, qui sacrificat, litat, dicimusq. lito Deis sacru. & lito sacro. Cic. in diuinatione. Quũ pluribus Deis imolatur, qui tandem euenit, ut litetur alijs, alijs nõ litetur. Sueto. plurimis uictimis cæsis, cum litare non posset. In prætoria.] in exta mactati tauri. Inferni Dei.] nam dea forma dira, & minantia apparuerunt uelut si ipsis litassent.

Nõ fanda.] quia nimia animorum consternatio fieret.

Maiora.] detestabiliora. Vifa se.] quæ uidimus in bonũ uertat. Et sib. sit nul. fi.] & ars aruspicina, ipsaq. ex extis diuinatione falsa sit. Tages cond. ar.] Cum in agro Tarquimensi, ut in diuinatione Cic. inquit, terra alius avaretur, repente exiit femi prudẽtia puer, cuius aspectu bubulcus attonitus clamorẽ edidit, breuĩq. tota Etruria nõ conuenit, & uerba de disciplina aruspicinae differentis pueri excepit, literisq. mandauit, hæc scripta conseruant. hinc fontis habet disciplinæ. Fluxerit ista.] mēitus fue-

rit, & nos deluserit, Inuoluens.] cõfundens, & occultans. Omnia.] signa futurorũ. Ambage fle. & nul] longa & implicita uerborũ circuitione. Canebat.] uaticinabatur. At figulus.] Nigidij figuli Pythagoræi summi astrologi uaticiniũ poëta dicturus eũ commendat. Huius Euseb. meminit. Deos.] Deorum mentẽ, quæ ex astris percipitur. Secreta cœ] motus & uires siderum.

Quem nõ stel.] qui erat Aegyptijs inueteribus doctior, & diligentior in astris seruandus. Memphis] oppidũ in Aegypto, in ea parte Nili, quæ dicitur Delta ab Ogdoo rege cõditũ. Visu.] inspectione, & obseruatione. Numeris.] canoris spatijs tẽporũ, quibus se astra per gradus mouent, quadam cum harmonia, ut Cic. docet. Aut hac errat.] propositis duobus cõtrarijs, quorum alterũ alicui inesse uidetur, si subtrahas, alterũ necesse est, id quod superest esse uerum: ut hoc loco. Aut mūdus inquit, per se errat, & uertitur, aut prouidentia Dei gubernatur, per se, & temerè uerti stultum est dicere, igitur à Deo gubernatur, qui per astra futura mala humano generi indicatur. Mundus.] cælum. Errat.] mouetur & uertitur.

Sine lege.] sine ordine & magistro. Per æuum.] per eius aternitatem. Incerto.] temerario & foruito.

Fata.] Deorũ cõstitutiones. Matura lu.] subita pestis & pernicijs ex quatuor Elemẽtis. Dehiscent.] aperient se. Subident.] pessum ibunt, submergentur & obruentur. Feruidus.] estuans. Tollat tem.] fiet intemperatus. Infida.] quæ fructũ non reddet ex semine credito, & indicat famem futuram. Negabat se.] non producet fruges. Omnis an. infu.] an aqua corrumperetur, & magnam pestilentiam pariet. Ouid. ait. Constat, & in fontes uirium manasse locusq.

Qua pe.] quo genere mortis, seuire in homines uultis. Multorum tẽporis in unum.] multi sunt eodem tempore perituri. Multorum.] hominum.

Conuenere.] in unum uenere. Summo sifri, cœ.] Planetæ, quando in suis domibus, hoc est, sub proprijs feruntur, multo plus potentia habent, quã cum in diuersis. Sunt aut signa 12. sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libraq. Scorpius, Arcitenes, Caper, Amphora, Pisces, ex his Solis domibus, & propria sedes est Leo, Luna Cancer. Reliquorum planetarum, cuiuslibet duo signa ascribuntur. Mercurio, Virgo, & Gemini. Veneri, Libra & Taurus. Marti, Scorpius & Aries, Ioui, Sagittarius & Pisces. Saturno, Capricornus & Aquarius. Si Saturnus igitur inquit, qui est frigidus, sub Aquario ferretur & esset, diluuium fieret. Si Sol in Leone, incendium. Quia Mars in Scorpio est, bella, cædesq. hent. Nam salubres stellæ, ut Iuppiter, qui Saturnum temperare posset occidit, & Venus, quæ rabiem Martis, debilis est, Mercurius uerò, interceptus in arcu epicycli inferioris, inter duas stationes retrogradus est, solus ergo Mars, in sua est sublimitate. Frigida.] quia à Sole, in quo totus est calor, remotissima. Accenderet ig. ni.] fulgeret liuido, plũbeoq. splendore, quẽ cū ipse sua natura cãdidus sit, tamen mutat, ut alij planetæ à propinquis circulis, sed à postrema orbita à terra irahũt obscuritatẽ, ut Plin. tradit. Summo cœ.] planetarum altitudines tres sunt, ut Plin. docet. Vna qua cœli nõ circuli mēsurã cõsideratur, de qua modò diximus, quum in suis domicilijs planetæ esse dicuntur. Altera est cū à cẽtro suo in alijs signis sunt eleuati. Terriõ quando à centro terræ absides, id est, circulos, altissimas habet. Aquarius signum in quod fixerunt Ganymedem fuisse

cōuersum, & ex urna aquā emittere, Manilius. Ille quo inflexa fontē, qui proyicitur urna. Deucalionēos.] quales fuēre Deucalionis Promethei filij tempore, quo tota terra aquis est mersa. Leonem ne.] Nemæa sylua in Arcadia est, in qua Hercules Leonem Maximam, qui Molorchi hospitis, sui filium interemerat suffocauit, qui postea inter signa relatus est. Fluent incen.] diluuiā, & incendia ex contrariorum elementorum abundantia, fieri necesse est; philosophi docent. De incendijs etiam Plato in Timæo sic ait, fit enim longo interuallo temporis, mundi circumactionis exorbitatio, quam inflammationis uasitas consequatur necesse est.

Hignes.] hæc incendia, siue hæc syderum ascensiones.

Tu qui.] ô Mars, qui es in Scorpio, in quod signum uersus fuit, is Scorpius, terra genitus, qui peremit Orionem. Flagrante.] ardente. Chelæ.] Chelæ Scorpij brachia sunt, quæ Libra signum faciunt, & ex hoc quidem uehementia, & diurnitas belli colligitur, quia etiam uicinum ueneris signum incenditur. Quamquam uoluere Chaldæi Libram, & Scorpium unicum esse signum. Quid tantum.] quod tam magnum malum.

Mitis.] benignus. Premitur in oc. al.] occidit, & in signo opposito domicilio suo. Salubre.] Venus, & Iuppiter terris sunt salutare, Martisq; & Saturni malivolentiam temperant. Hebet.] debile est. Cillenius. ce. mo.] Mercurius, qui trecentis & octo & triginta diebus Zodiacum lustrat, Luna uerò diebus uiginti septē & horis octo. Venus trecentis & octo & quadraginta diebus. Iuppiter annis duodecim. Mars duobus. Saturnus annis triginta. Sol diebus trecentis & quinque & sexaginta & horis sex. Cyllenius dictus à Cyllene monte Arcadia, in quo eum peperit Maia. Heret.] retrogradus est. Habet cursum.] est in suo domicilio, & plurimum potest. Curfi.] per signa nunc planetas intelligit, qui diuerso mundo, per cælum uagantur, nam signa ipsa Zodiaci fixa sunt, & semper in eodem tenore uertuntur. Meatus.] cursus & aberrant. Mundo.] per cælum. Obscura.] & propter eclipses hoc dixit, & quia à malis futuris, & à terra contraxere nigredinem.

Latus Ori.] Orion sydus est, quod in suo ortu, & Occasu tempestates acerrimas concitat, bellaq; & cædes sæpe portendit. Effingitur in formam iuuenis ense accincti. Is precibus Hyrei Deum hospitii Iouis, Mercurij, Neptunijq; urina genitus fertur, & cum uenerator euasisset egregius, iactaretq; se quodcumq; monstrum, uel irata terra produceret confecturum. Scorpium illa emisit, cuius iclu hic peremptus, in sydus conuersus est, ut canit Ouidius. Diuersas de eo opinionēs lege apud Fligynium.

Nimum ful.] quasi dicat, seu bella suo splendore, & coruitate prædicat. Imminet.] instat. Ferrisq; po.] i, uis iustitiam opprimit, & ius fasq; omne. Scelerisq;.] audacia & scelus pro uirtute habebuntur, utriusq; nomine appellabuntur. Hic f.] hæc bellorum insania. Exibit in mul. an.] progreditur, & durabit penè quinquenniū, quoad apud Mundā uicerit Cæsar. Quid pro.] nempè nihil, quia finitis, his bellis amittetur libertas, & Roma seruiet, melius itaq; erit, ut diu bella ciuilia durent.

Cum do.] Tyranno, & libertatis occupatore, per quē intelligit Cæsarem dictatorem, qui aduersarijs superatis finem bellis imposuit, & breui duratura pax fuit. Quippe antè quinquenniū elapsum ex eius cæde, alia ciuilia bella sunt excitata, quæ cum cõfecisset Augustus, imperij habenas sibi à patribus delatas arripuit. Itaq; hæc poëta

deplorans, inquit. Duc conti, sc. malorum.] trabe & A patere continua bella ciuilia. Extrahē clā.] produc, & protrahē cædes. Terruerunt.] Esti rumores, prodigia Aruspicum, Astrologorumq; responsa, satis terroris incusserant, tamen magis sunt cõsternati eius, ubi audire Matronam Deo plenam uaticinia implexa enunciantem. Præfagia.] prædiuinationes, & præsentiones rerum futurarum. Prænunt.] uexant. Aedonis.] Menas sacerdos Bacchi, Aedon mons in Thracia Baccho sacer. Plena lyco. ogi.] correpta furore Bacchi, Lyco dictus à λύω uerbo Græco, quod est soluo, eo quod uinū mentem, & membra dissoluat. Ogigio.] Thebano ab Ogige rege. Vertice pindi.] per iuga montis Thessali.

Matronæ.] quæ nomine Oricia fuisse dicitur. Matrona ea proprie auctore Gellio est, quæ in matrimonio cum uiro conuenit, etiam si ibi liberi nondum nati sint. Prodens Phœbum.] manifestans Phœbi numen. Quo fecor.] hæc sibi in aerē rapi, & in diuersas terras, ubi conflatus futuri erāt, discutere uidebatur. O Pēan.] ô Apollo, qui sic est dictus, à sagittarū emissionē, πᾶσι enim Græcè ferire significat, auctor est Festus. Constituis.] sistis Pangæa.] Pangæus Thraciæ mons, Thessalia iunctus, ad quē Cæsar à Pompeianis ferē ad deditionem coactus est. Hami.] montis in Thessalia Pihilippi.] oppidum est in Thessalia, cum campis eiusdem nominis, apud quos pugnatum est inter Cæsarem & Pompeium, rursumq; inter Augustum & Brutum.

Quis feror.] quæ ira & insania. Quo.] ad quem finem, quid profuturi. Sine hoste.] hostis enim is proprie dicitur, qui ob æquā causam pugnat, & hi quibus nos, uel qui nobis bellum publicè constituerunt hostes dicuntur, uel ait Pompeius. Diuersa.] alio conuersa. Primos ortus.] in Orientem, & per hoc indicat Pompeium fugientem in Aegyptū, in Pelusio litore, à Septimio, & Achilla iussu Ptolemæi obruncatum esse, & insidias suscitatas in Cæsare à Ptolemæo. Qua mare Lagei.] ubi Nilus mare ingreditur iuxta Alexandriā; unde in octauo. Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili. Inuada discurret Pelusia septimus annis. Lagei.] Lagus pater fuit Ptolemæi eius, qui Alexadro in ea regni parte successit, ut Strabo ait. Ab hoc reliqui omnes Ptolemæi sunt appellati. Mutatur, augetur, & uariatur diuerso calore, tum propter Nilum, tum, quia ad Pelusiacū Arabia est rubrū mare pertingens, auctor est Plin. Hunc ergo.] Pompeij corpus, absq; capite indicat, quem suafu Phoimi Ptolemæus puer in nauē, quā ornata præmiserat, iussit occidi. Acquore.] per æquor. Dubiam Syrtim.] reliquias Pompeianū exercitus, post Pharsalicū præliū ad Iubā regem in Aphricam confugituras indicat, ubi Cæsar eos superabit, dubiā autē dicit, quia Syrtis nunc mare est, nunc terra. Quo.] ad quæ loca. Aemathias aci.] exercitus, qui in Thessalia supersuere. Nunc defu. al.] expeditionem Cæsaris in Hispaniam designat, qua ad Massiliā, Petreū & Afranium expugnabit, item aliam, qua Pompeij filios apud Mundam, quo ex Africa pulsī confugerant. Nabiferæ.] altæ & nebulosæ. Pyrenen.] Pyrene, & Pyreneus mons est, qui Hispaniam à Gallia diuidit, dictus à πῦρ, quod est ignis, crebrò enim fulminatur. Patriæ sc.] reditum Cæsaris à Munda demonstrat, cædemq; eius, qui in senatulo à Bruto, & Cassio, tribus & uiginti uulneribus est affectus. Confurgunt par.] eas indicat discursiones, quæ ortæ sunt post Cæsaris mortem. Nam primum cum Antonio, inde cum Bruto & Cassio pugnatum est, ab Augu.

A postea cum Sexto Pompeio: ultimo uerò, iterum cū Antonio & Cleopatra. Per to. or.] per Asiam, Africā & Europam. Da cer. no. lit.] concede, ut uideam pugnas navales, alibi, quam ubi conspexi, intelligimus autem ipsam uidisse, ea quæ in mari Hadriaco, & ad Massiliam Cæsaris tempore gesta sunt, & nunc uidere alias apud Sicili-

am, quæ ab Augusto contra Sextū Pompeiū gerentur, & in Antonium & Cleopatram in mari Aëliaco. Vidi phili.] prælia, quæ ibi conseret Augustus cum Bruto & Casio indicat. Defecta.] desituta. Laxo su.] lentata ui diuinandi, siue lasso, defesso, nam descendente numine, solent penè exanimis esse. Iacuit.] ex animis remansit.

IOANNIS SVLPITII

VERVLANI, IN M. ANNEI LV-

CANI POETAE PHARSAL. LIB. II.

commendationes.

Ambr. iræ.] Consternatis populis prodigiorum uarietate Aruspicum. Vatumq; responsis, & furētis scemina, uaticinio uiuitur poetā, ad Iouem Apostrophe, orans ut uelut mortales latere futuros euentus, ut possint etiam in malis sperare aliquid, siue mundus di-

uina prouidentia regatur, siue temerè casibusquæ ageretur. Loquiturq; secundūm Ciceronis sententiam, qui inquit, præscientiam malorum, cui prouideri non potest inuilem esse, præterea, quid potest futura cognoscere, nam si futura sunt, uitari non possunt, si possunt, futura non erant, & bona non præuisa plus gaudijs, mala uerò præuisa, plus doloris solent afferre. Iræ Deum.] qui hominibus ob peccata irati bella, pestem, famem, & alia mala minari & inferre putantur. Patuere ob prodigia, & uaticinia ipsa. Leges, & fœdera.] rationem & consuetudinem. Tumultu.] monstrifera turbatione præter naturam, monstra enim, nō nisi ex discordia oriuntur.

Indixit nefas.] denunciaui bellum ciuile & cædes futuras. Hanc curam.] sollicitudinem noscendi futura de qua Statius in Thebaidos tertio pluribus agit.

Per. di. om.] per auguria, extipitia, astra, & uaticinia. Siue pa. re.] locus ex abdito sumptus philosophia. Siue Deus inquit, à principio fata ordinauit, & se ipsum fais, legēq; regit, siue nihil fixum constituit. Sed omnia casu quodam accidunt, fac ut lateant nos futura.

Regna in for.] Chaos ipsum quod erat materia absq; forma. Stoici duo esse dicunt in rerum natura, Causam & Materiam. Causam accipiunt id quid facit. Materiam, id ex quo quid fit. Aristoteles, quatuor dicit Materiam opificem, formam, quæ unicuiq; operi componitur, tanquam statua. Ea dat esse rei, & confirmat rem inesse, & discernitur rem à re. Quarto loco propositum ponit, id est finem ad quem aliquid fit. Flamma cc.] igne in sublimiorem locum abeunte. Finxit, causas.] firmavit seriem causarum implexam id est, fata ipsa.

Se.] ipsum Deum. Qua cuncta coerccet.] loquitur secundūm Stoicorū sententiam, qui uolūt mundū diuina prouidentia regi, & fata à mundi principio stare, quod & Chrysippus sensit, & Manilius his uersibus explicat. Soluite mortales animos, curasq; leuate. Totq; superuacuis curam deslere querelis. Fata regunt orbem, certa stant omnia lege. Longaq; per certos signantur tempora curus. Mundum se.] mundi motum seculā afferentem, ex eo enim constant, conficiunturq; tempora.

Infla.] ordinata, & certa negocia mortalibus afferentia. Immoto limite fatorum.] firmo termino, & eorum sequitur opinionem, qui dicunt, fata tolli non posse, sed produci, aut contrahi. Virgilius in septimo, Attrahere, atque moras tantis licet addere rebus, & in 10. Tolle fuga Turnum, atq; instantibus eripe fati.

Siue nihil pos. est.] sententia est Epicureorum Deos quietos esse, & eorū prouidentia mundum non regi, sed, casu, & fortuna accidere omnia. Positum.] constitutū, firmum. Casum.] euentum præter propositum. Est enim casus inopinatus ex fluentibus causis, in his, quæ ob aliquid geruntur euentus. Sors.] fortuna. Fertq; re. vi.] mutat prospera aduersis & contra. Sit su.] ignorent homines. Cæca.] ignara. Timent.] passuro incommoda. Ergo.] postquam inquit, aduerte mala futura. Indictio iudicio templa frequentare.

Concipiunt.] animo comprehendunt.

Constatura.] firma, & immobilis futura. Fides.] quam per monstra ostenderant. Iustitium.] si. pple fuit. Iustitium est iuris dicendi intermissio, ob publicam calamitatem, aut luctum, dictum, quasi iuris statio, solebat autem, id in publico luctu indicii. Ferale.] luctuosum. Latuit.] non discernebatur ab alijs ipsa ueste.

Testus plebeio amictu, uulgares & pullas togas indutus. Omnis ho.] omnes magistratus. Purpura.] uestis purpurea consularis. Nullos fas.] nullum Consulem. Fasces enim eorum sunt insignia. Tunc quæ.] Tunc tacitè, sine clamore dolebat, ut solent, qui astant morientibus, nam quoad uident eos animas exhalasse nō plorant. Primo fa.] in principio mortis alicuius. Domus.] familia. Conclamata.] deplorata, tunc enim mortuis conclamabatur, quum nullum amplius uitæ uestigium esse reliquum uidebatur. Estq; conclamare, & deslere, in qua re, nulla dilatio est & luctus.

Exigit.] requirit. Brachia famular,] ueterum mos erat, in funere plangere, hoc est, percutere faciem, pectora, brachia. Præmit.] complexando ipsa mater. Regentia.] frigentia. Exanimis.] semimortuos. Minaees oculos.] In instanti morte oculos moueri, & caligare, auctor est Plinius. Nec est dō, sed me.] Dolor enim est, de præsentī malo, metus de futuro.

Amanis.] præ dolore insaniens. Incubat.] superinstat filio. Cultus matrona.] Matronæ pullatæ Deorum templa frequentabant. Deos.] Deorum statuas & templa. Affixere pectora solo.] in templis se prostrauere. Fudere.] sparsere. Feiunt au.] obtundunt Deorū aures clamoribus, quæ solent nobis ad uota paters,

patere. Diuisere de.] diuisum in diuersa tēpla se cōtulē
resita ut nullū templū præcetricibus uacūū esset. Fa&u-
ra intui.] concitatura odium erga Deos, si nō exaudirent,
uel excitatura Deos, ad odium in supplices, & ad inuiden-
dum inter se de ueneratione. Lixentes plan.] nigros
percussione. Scyfia ge.] synechoche. O' mife.] In cō-
citandis, & sedandis affectibus, supra quā dici potest no-
ster est poeta mirificus, nullūq; locū prætermittit. Elicitq;
pathos ab etatibus, à fortuna, à loco, à tēpore, à causa, à
qua, & indignatio est. A' modo, numero, forma, quantita-
te, Materia circa rem, à parabola, ab imagine. A' minore
ad maius, à maiore ad minus, à Similitudine, Dubitatione,
Attestatione, Nimietate, Exclamatione, Taciturnitate,
Repetitione, obiurgatione, modisq; ceteris. Nūc.] dum
licet. Cōtundite.] percussit. Pendet.] in dubio est.
Gaudendum.] quia bella cessarint, & tyranni metu.

Lacesit.] stimulat & uexat. Nec non.] Viri quoq;
in castra uel Cæsaris, uel Pompeij euntes conquereban-
tur. Miseræ sor.] miserandæ conditionis. Cannarū.]
Cannæ Apuliæ uicus est, apud quem ultra quadraginta
millia Romanorum ab exercitu Hannibalis cæsa sunt.

Trebia.] Trebia fluuius est, prope Placentiam in Gal-
lia Cisalpina, & Apennino in Padum fluens. L. Semprom-
nij Consul is clade nobilitatus. Non pa. pc.] non quæ-
rimus ab armis cessare, sed gentes omnes, sed nos concia-
tate, dummodo bella ciuilia deponantur. Exite. c.] com-
mouete. Achemenijs su.] Susia, quasi pars est Persiæ
inter eam & Babiloniā posita, habetq; Susa urbem cla-
rissimam, quā Titonus Memnonis pater teste Strabone cō-
didit. Achemenios autem Persas dicimus, siue ab Acheme-
none Bacchenionis filio rege Persarum, siue ab Acheme-
nide tribu, ex qua Persarum reges traxere originem, ut
Herodotus inquit. Medica.] Media in Asia regio, con-
termina Assyriæ & Persiæ, & mari Hyrano, à Medo Me-
deæ filio cognominata. Totumq; hoc poeta dicit, propter
bellum Parthicum, quod gerebatur. Massagetes.] no-
biles populi in Scythia Asiatica Solem colunt, & quum
per deserta uagantur equorum, quibus inuehuntur san-
guinem potant. Iter.] fluuius, qui & Danubius dicitur
in iugis Germaniæ oritur, & sexaginta fluminibus au-
ctus per septem ora effluit in Euxinum. Sueni.] Ger-
maniæ populi. Non alliget.] non retineat. Albis.]
Germaniæ fluuius, qui Sueuos à Cerueijs diuidens mergi-
tur in Oceanum. Rheus.] Rhenus ex Alpibus
oritur Heluetios, Sequanosq; alluens, Bathauorum insu-
lam efficit, & mergitur in Oceanum Dacus.] Daci &
Gethæ in Scythia uicini sunt. Sed Gethæ appellat eos,
qui ad Pontum in Orientem uergunt. Dacos autem, qui
oppositum Germaniam uersus, ad Istri fontes, quos olim
Dauos uocatos esse putat Strabo & ideo apud Atheniē-
ses, Dauorum & Getharum nomina seruilia abundare.

Occurrat Iberis alter.] Cæsar inquit, in Hispanos se
conferat, Pompeius uerò, conuertat se ad Parthicum bel-
lum. Ad Aeoas Phæretas.] allusit ad mortē Partho-
rum Orientalium populorum, qui pugnando, & fugien-
do sagittas emittunt. Nulla uacert tibi Roma manus.]
nullus abstinet ab armis, in te inferendis. Plurimus
æther.] magna copia cælestis. Collapsus in ignem.]
descendens in speciem ignis nostri, qui ab illo diuersus est.

Per fulminia.] legiuntur & flumina. Sæue parcus.]
Magne Iuppiter. Virasq; partes.] Cæsaris & Pompeij.
Dum nondum meruere.] antequam manus ciuili

sanguinem maculent, nam ubi conseruerint prælia, digni
sunt fulminari. Tanto ne.] Acris ab iniustitia cru-
delitateq; reprehensio, quod per tot cædes quærant pa-
triam occupare, quæ pro eadem à Tyrannide liberanda
facienda uix essent. Prouentu.] fertilitate, copia.

Vtex.] an Cæsar an Pōpeius. Vix tanti.] argumen-
tantur contraria causa. Tanti.] satis honestum & di-
gnum. Vt neuter.] nec Cæsar, nec Pompeius. Pie-
tas peritura uiri.] ne quicquā pijs, & qui mox pietatis obli-
ti in ciues, & propinquos pugnabunt. Egerit.] effudit.

At miferos.] patres uerò inquit afflictabantur, & o-
derant, quod tam diu uixissent, essentq; ad tanta mala re-
seruati. Angit.] uexat. Fata niuacia.] foriem lon-
gæuam. Grauis.] molestæ. Atq; aliquis.] Hac lon-
ga senis oratione, hæc bella ciuilia Marianis, Syllanisq;
conferuntur, in quibus quanquam crudelia omnia facta
sunt, tamen nunc multo crudeliora instare homines arbi-
trabantur. Primumq; ita Marij fors, & crudelitas. Inde
Syllæ commemoratur, & Marius Pompeio, Sylla uerò
Cæsari, tacite conferri uidetur. Theoniconos.] de B

ijs, & Cymbris à Mario superatis satis diximus libro pri-
mo. Libycos.] Africanos, nam primo consulatu suo,
cum Iugurtha rege Numidarum bellum gessit. Secundo
eum captum ante currum triumphans duxit. Continu-
auit autem sex Consulatus, in quorum quarto Teutones
fudit. In quinto Cymbros & seditionibus remp. pertura-
batam sedauit. In Sexto uetus est Syllæ iniurias. In Sea-
pimo periit. Exul.] Cum Sulpitiana rogatione, Syllæ
Prouinciam Marius uellet eripere, & legatus ad Syllam
missus, ut traderet exercitum esset occisus. Sylla statim
dilato bello Myhridatico legiones in urbē infudit, fugatiq;
Mario omnia ex sua senectia gessit. Marius uerò cum
desperasset, se posse resistere Syllæ, & opijs clam urbe pro-
fugit, & apud Minturnenses percussorum meiu, nudus in
paludibus latuit. Inuentusq; & in carcerem coniectus, im-
missum percussorem, Gallam uultus auctoritate deterru-
it, acceptaq; nauicula traiecit in Aphricam, ubi diu exu-
lauit, mox Cinnana dominatione reuocatus, ruptis Er-
gastulis cœgit exercitum, cæsisq; inimicis iniuriam ul-
tus, septimo consulatu, ut quidam ferunt, uoluntaria mor-
te decessit. Vlna limosa.] herba in limo palustris na-
scenti. Auidi.] bibuli. Laxæ.] lentæ, quæ non flu-
unt, uel lapsæ, quæ fluxerunt. Depositum tuum.]
Illic enim ipsum seruasti. Est autē Depositum res, quæ
tempus custodienda, seruandaq; traditur, ea conditione
ut restituatur. Exedere.] attriuere. Scnem.] Ma-
rium sexagenarium. Pædor.] fetor, & putredo di-
ctum à pedibus uermiculis, quorum diminutiuum pedicu-
li. Consul.] uidelicet septimum Moriturus
fælix.] quia ultro & sponte decessit, atq; ut ait Valerius
si eū inter miseros posueris miserimus, si inter fœlices fœ-
licissimus reperietur. Euerfa.] deleta cædibus, quas
fecit in rediū. Pœnas ante dabat.] ante pœnas
patiebatur quæ scelera commisisset. Mors ipsa refu-
git.] refugere uisa est, quia nec ab inimicis, nec ab incom-
modo paludis, & carceris confici potuit,

Frustraq; hosti.] Cimber quidam publicus Mintur-
nensium Carnifex Galata nomine, ad Marium percuti-
endum immisus, cum primum carcerem est ingressus,
Marij oculis igneo splendore micantibus trepidare cœ-
pit, mox Marius, cum è lecto surrexisset, inelamassetq; C.
Marius occidere aude: ille insamenti similis egressus
est, et dicitur

A estelamans. Ego. C. Mariū occidere nequeo. Hac de causa superstitione quadā ducti Minturnenses eum carcere liberauerunt. Cumq; aduerteret Marius a sellum pabulum obiectum negligere, & ad aquā percurrere, augurium capiens, orauit amicos, ut ad mare adduceretur, ubi piscatoriam nauiculam naclūs, nauigauit in Aphricam, ex Appiano & Valerio Maximo. Dirigit.] cū stupore contractus est. Torpente.] rigente. Torpedo piscis est cuius tactu membra hebetatur & rigēt. inde fit Torpor, pigritia, & torpore uerbum pigreo. Terribilis deos.] furias ususq; est genere masculino, secundū Orphei & aliorū sententiam, qui dicunt urunq; dijs sextum inesse, sic Vir. de Venere intelligens, Descendo ac ducente Deo, & alibi de Iunone, aut Lecto loquēs, ait. Nec dextra errāti Deus absuit, & Tibullus. Qui Veneris magni uiolauī numina uerbo, & Caluus Pollentemq; Deum Venerem. Mariū.] emphasim habet, id est crudelem & sceleratum.

Audierat.] audire uisus fuerat, nam existimabāt Galatam occursum cuiusdā demonis territū. Legibus xvi.] mortis quæ lex eui est. Furorē.] cupiditatem interimendī Mariū, Funera gentis.] uestrorum exercitiū eadem. Seruate hunc.] nam non minus scēuit in Romanos, quā in uos olim. Non ille.] Mariū inquit, non conseruauit deorum benignitas, sed ira ipsorum in Romanos, quos quia decreuerant perdere, hunc efferum elegerūt, qui esset eorum uolūtati satisfactorius. Protectus.] nam quum per deuia iter ad mare arripuit, sub folijs latitans, persequeūtes euasit. Ferus.] supple fuit. Iniquo pelago.] non Tranquillo. Nam insurgente tēpstate, perfecta gubernaculo, uela uentis quo fors eū duceret permittit. Hostilem in terram.] prohibitus enim Lybiæ ingressu ueluti hostis a Sextio prætorē in mari hyemen perferre coactus est paulo supra Libyem inter Numidarum mōtes, nō longē à quibusdā annis superioribus in Iugurtham Numidasq; ipse pugnauerat. Actus Mapalibus uacuis.] agitatus per domos pastorū desertas. Mapalia & magnalia pastorum casæ lingua Pūnica appellantur, in hocq; solo differunt, quod mapalia primā corripit magnalia producit. Iacuit.] quia inhonoratus, spretus, & infrequens. Nada.] hominibus uacua propter cædes illic ab ipso factas, & agros latē uastatos. Triumphati.] de quo triūphauerat. Iugurthæ.] filij Manastabilis, cuius bellū Sallustius scribit. Et Pænos prescit cineres.] fertur Marius deletæ Carthaginis speluncam quandā habitasse, ut Plutarchus & Seneca meminēre, & ideo ait, eū ruinas Carthaginis calcasse, Nam Carthago cernens, Mariū ex tanta felicitate in tantam miseriam cecidisse se solabatur, & Marius potentissimæ urbis ruinas aspiciens, æquiore animo aduersam fortunam ferebat, minusq; deos incusabat, & ipsis irascebatur. Libycas.] Barbaras, & efferas, quales habent Afri. Redit fortuna.] prospera, quippe Cornelius Cinna Consul de Mario, & ijs, quos Senatus hostes iudicauerat. Gn. Octauio Collega aduersante referret ad populū, inctā est sanguine cōcio & Cinna patria profugus ad patres fugit, Martiumq; eū suis ab Aphrica reuocauit. Qui etiam seruis ad libertatē uocatis, & solutis, Ergastulis consecit exercitum. Ergastula sunt loca clausa & officinæ ubi serui, uel damnati operari coguntur. Ergastuli uerō personæ ipsæ, dicunturq; ab ἐργαστήριον, quod est operor. Conflato ferro.] dissolutis cathenis & uersis in arma. Exeruerē.] liberauere. Nulla gestanda dabantur.] Nemo inquit, Marij signifer esse

poterat, aut alicuius apud eum potestatis, nisi scelere aliquo insigni se maculasset. Proh fata] Exclamatio. Pro rei immanitate. Quo mœnia uictor.] Quum Romam ingressus est. Nam ut Florus habet, Ostiam primum diripuit, & ut Appianus Lauinium, Arician & Antium cepit. Mox in urbem triplici agmine intrauit. Sed Florus, Quadruplici, inquit, diuisere copias, Cinna, Marius, Carbo, Sertorius. Hic postquam omnis manus Octauij depulsa ianiculo est, statim ad Principū eadem signo dato aliquanto scēuius, quā in Punica, aut in Cymbrica urbe scēuitur. C. Octauij Consulis caput pro rostris exponitur. Antonij consulares in Marij ipsius mensis, caesi à Symbria, in pœnatibus domorum suarum trucidantur, Casij pater, & filijs in mutuo alter alterius aspectu.

Quanto gradu.] quanta celeritate, crudelitatisq; magnitudine. Nobilitas.] nobiles. A' nullo reuocatum est pectore ferrum.] nulli peperere, ne ijs quidem, qui ad templa Deum statuasq; confugerant.

Lubrica saxa.] pauimenta & strata marmorea, in quibus propter sanguinem nullus consistere poterat.

Vergentibus.] ad mortem se inclinantibus. Præcipisse.] abrupisse. Primo limite.] ipso ortu & principio. Fata.] sortem uitæ. Crimine.] ab innocentia, & atate commiseratio. Possē mori.] quia partium aduersarum. Trahit ipse furoris.] audacitate occidendi tracti milites Mariāni, non quærebant nocentes & inimicos, sed quencunq; obuium trucidabant.

Visum lenti.] uidebatur esse insignis, inertisq; militis. In numerum.] per ordinem ut occurrerant, uel in numerum, hoc est, ut ingens numerus conficere ur.

Cruentus.] crudelis. Ab ignota ceruice.] Ignotis etiam capita amputabāt. ut haberent quod ostenderent Mario, & quo se foriter egisse testarentur.

Spes una salutis.] Constituerat, & indixerat Marius, ut quos ipse salutaret, quibusq; salutantibus non responderet, milites interimēt, dederat & aliud signum, ut quibus ipse manum osculandam præberet, parceret. Hinc. Qui Ancharius ipso Mario uidente confossus est, quia fatalem illam manum non porregerat salutanti. Hic Ancharius in Capitolio sacra facturum Mariū adiit, ut facilius ueniam impetraret. Ille tamen quanquam inchoato sacrificio appellentem, ab astantibus iussit interfici. Appianus & Florus auctores sum. Pollutæ.] maculate crudelitate. Mille licet.] Eos arguit, qui tam turpi osculo uitam breui duraturam redimebant: nam statim ut Sylla rediret, esset ipsos interempturus.

Noau signa mortis.] Mariū dantem signa cædis quæ diximus. Vix decorum.] honestum. Melius est enim honestè mori, quam turpiter uiuere. Breue decus.] ignominiosam breuemet̃ uitam. Cui uacet.] flere. Quis sit uacuis ad deflendum cædes innumeras, quæ factæ sunt. Vix.] Ordo est. O' Bæbi uix uacat mihi deflere, hoc manus innumeras coronæ intercarpentis membra discerpisse, te sparsum per uiscera.

Bæbi.] Bæbius & Numitor in uia depræhensi trucidati sunt, et per medium forum uncis carnificum tracti. Fuit & alius quidā Bæbius, quem sine ferro inter manus Syllani milites discerperunt, ut meminit Florus. Intercarpentis.] discerpētis, & lamantis. Coronæ.] multitudinis in coronam expositæ. Antonij.] Marij. Antonij oratoris abscissum caput, manibus latis interepulas per summā animi, ac uerborū insolentiam, aliquandiu tenuit Ma-

nuit Marius, & suæ mensa sacra eius sanguine contami-
nari est passus, Publiumq; Anniū, quid attulerat in sinum
accepit. Fuit autem prodius Antonius à Caupone ex quo
seruus eius unum emerat, dum in uilla amici lateret, &
per Tribunum militum est occisus, cum eius præmissi sa-
tellites, dulcedine ipsius oratione detenti manus in homi-
nem non audent inferre. Præfage.] præscia: nuncia-
uerat enim Metelio quod nisi maturè adduceret exercitū,
populum Romanum, qualia Senonum tempore esse passū
rum. Cuius la.] Caput huius Antonij, in rostris po-
stea positum fuisse. Cicero in tertio de oratione tradit.

Pendentia canis, suspensa à capillis.

Facta.] Solenni cum gaudio ducta. Fimbria.] mi-
les Marianus. Crassos] patrem & filium, quos cum
hostes persequerentur, pater prius filium occidi passus, &
ipse ab insequentibus est occisus, ut ait Appianus. Lilius
in Epitome filium à milicibus interemptum dicit, patrem
uero seipsum confodisse, sic tradit & Cic.

Robora ma.] sanguine Tribunorum rostra tincta sunt,
nam interempti Tribum fuere, & è saxo præcipitati, ut
Licynius. Tabo sanie.] Te quoque Mutius Scaeuola
Pontifex Maximus, nō Marij senis tempore, sed post eius
mortem filij iussu apud aras Vestæ, ad quas cofugerat est
interemptus. Dextræ uiolatæ.] manus multum cruen-
tata. Te neglectum.] te spretum, cum ob pontifica-
tum uenerari te debuisset. Penetrabile Dec] aditum Ve-
stæ. Semper calentes.] inextinctus enim illuc ignis
seruatur. Pepercit.] abstinuit maculare cruore.

Septimus hæc se.] Marius post occupatam urbem,
cum Cinna Consul factus, primo sui Consulatus mense,
duo de 70. annis natus decessit. Cui successus Valerius
Flaccus, cum in Asia perisset, Carbonem habuit successore-
rem. Cinna postea à suis occiso Carbo solus Consul resti-
tit. Hunc secuti sunt, C. Norbanus & L. Scipio, quan-
quam & ipse Carbo Consulatum gerebat. Interim
uero Sylla intra triennium Mithridaticis rebus composi-
tis, ad quadraginta militum hominum secum agens exer-
citiū, & mille sexcentasq; naues in Italiam rediens, Bru-
dium primum appulit, circa Canusiam sub Annei uul-
turno hostes ei occurrerunt, ibi Norba fugatus est, & Sci-
pio post datos obsides, ab exercitu desertus, & captus est.
Carbo ratione hostes iudicauit, qui ad Syllam confuge-
rāt, & Metellum in primis, inde Papyrius. Carbo iterum,
& Marius Marij filius Consules creati sunt, pugnatūq; ad
Sacriportus, ubi Marius à Sylla uictus Præneste fugit,
& cum clausas urbis portas adinueniret, per funem demis-
sum, quo se cinxit in murum susceptus est. Carbo à Me-
tello est superatus, Sylla Marium Præneste fossa & muro
conclusit. Marius desperatis rebus suos hostes occidere sta-
tuit, per Brutum prætorem, ut ait Appianus, sive ut alij
per Damasciū, qui inuocatos senatores præsertim in Sca-
uolam seuit. Sylla interea Romam exercitum diuersis iti-
neribus misit, & ut portas urbis occuparet, imperauit, mox
ipse ante portam in Campo Martio exercitum statuit Ma-
rius obsessus, quanquam frustra tentasset, erumpere à Lu-
cretio Offella Syllanarum partium, uiro cum per eunicu-
lum tentaret euadere orcum sceptus, mortem in ipso cuni-
culo sibi consciiuit. Septimus annus, septimus Consulatus,
ad quæ omnium primus ipse peruenit, de qua re post fu-
gam illam ex urbe ostentum dicitur habuisse, septem aqui-
larum pullos, ut ait Appianus. Omnia passio.] nam
ex humilimo potentissimus euasit: & infelicissimo feli-

cissimus. Mensoq; homini quid fata pararent.] qui A
mensurauerat, experiusq; fuerat aduersa, & prospera quæ
fortuna solet offerre. Iam quot cadauera.] repeta-
tur illud cui flere uacet. Sacriportus.] inest est,
Sacriportus locus est propè Præneste, ubi Marius iunior
Marij filius, Consul uicesimo atatis anno factus, contra
Syllam pugnans, fugatus est antequam Sylla urbem occu-
paret. Sic enim ex Plutarcho alijsq; colligitur, sic indi-
cat & Appianus. Est etiam Sacriportus locus intra urbē
iuxta Palladium, eius meminit Varro. Collina por.]
Thelesinus Sannitum, Dux cum Marium obsidione libe-
rare non posset ad decimum à porta Collina stadium ca-
stra posuit. Ibiq; à Sylla magna cum suorum strage super-
ratus, perijt. Est autem porta Collina, quæ ducit ad Qui-
rinalem, eadem ferunt Salariam appellatam. Caput
mundi.] imperium Romanum, quod Marius ad Samni-
tes transferre promiserat, fauebant enim partibus suis.

Sannis] Samnites inter Picenum, Campaniā & Apu-
liam populi sunt. Ultra surca.] supra eam calaniam
tem, quæ ad Caudinas Surculas accipere: sunt autē Sur-
cula Caudina, Lilio auctore, saltus duo alij, syluosiq; mō B
tibus circa se perpetuis inter se iuncti. Tacet inter eos satis
patens clausus in medio campus herbidos, aquosusq; per
quem medium iter est, sed antequam uenias ad eum in-
trandæ primæ angustiae, & aut eadē, qua te insinuaueris
uia retro repetendo, aut si ire potro pergas, per alium sal-
tum arctiorem impeditioremq; euadendum. Hunc in locū
T. Vetrurius & Sp. Posthumius Conf. exercitiū dedu-
cto, cum nulla spes euadendi esset Samnites obsidentes
focdere, cum eis factio & sexcentis equitibus Romanis da-
tis obsidibus, ita exercitiū abduxerunt omnes sub iugum
mitterentur. Caudina.] à Caudio uicino oppido dicta.
Cladibus quas Mario fecerat. Exiguum san.] reliqui-
as superstitis populi. Hausit.] atraxit & quasi bibit,
quod dixit ad eius improbandam crudelitatem. Dumq;
ni.] translatio à Chirurgis, qui cum purida loca secant
interdum sinceram carnem abscidunt. Putrida men.]
per quæ nocentes & inimicos intelligit. Medicina.] ul-
tioni hæc comparatur. Nimum te est.] altius secuit,
quam oporteret. Sed cum iam f.] sed cum nulli alij ui-
uerent. Tunc da li. odij.] tunc licuit unicuiq; quem C
uellet occidere, nulla lege seruata, nec Sylla pones se ar-
bitrium nec andorum reseruauerat, sicut Marius. Itaq; diu
seuitum est, donec clamauit Furfidius, uiuere aliquos de-
bere essent, quibus imperarent & nunc proposita est tabu-
la, quæ duo millia nobiliorum mori uidebantur, auctor
est Florus. Fecit ne assumpsi licentiam scelerum.

Infandū do.] uaria mortis crudelitatisq; genera me-
morat. Domini enim ultra occidendos famulis se præ-
bebāt, & multi suæ per odiū, sive per pietatē dominos ob-
truncabant, & filij patres. Certatim est.] à filijs inter
se. Ceruix ca.] caput amputatum. Cederet.] in for-
tem ueniret. In præ. fra.] in salutem quam fratris caput
gerens assequeretur. Fuga.] ex fuga, hoc est fugienti-
bus. Latebra.] lustra & syluæ. Percussus.] repercus-
sus. Hic.] aliquis. Elita] strangulata. Iaculatus]
demittens sese. Desiluit.] deorsum soluit & præcipita-
uit. Rapere mortes.] præoccupauerunt mortem ne
inimici eius inferenda potestatem haberent. Robora
pa.] ligna rogi quem ipse parauit, & antequam se uulne-
rare incendit. Colla ducum pilo.] Valerius, inquit,
abscisa miserorum capita, non modò uultum ac spiritum
retinentia,

A retinentia in conspectū suum afferri uoluit, ut illa oculis quia ore nefas erat māderet. Ducum.] Marij Thelesmi & Lamponij. Cōgesta.] coadunata. Quicquid.] iacet.] etiā cades, quæ ignorabantur. Non Thracia.] Diomedes Thraciæ rex, hospites mactare solitus est, & suis apponere, capitaq; eorū affigere postibus. Tantū scelerum.] tot capita. Bistonij.] Thracis à Bistonia palude in Thracia, quæ eū ipsa regione à rege Bistone nomen accepit. Anthei.] Antheus Libycus terræ filius, hostiū corporū capita postibus affigebat. Nec Græcia.] Oenomaū indicat, qui rex Pisarum, & Helydis Hyppodamiæq; pater, eū generi manu se periturum ex oraculo accepisset, Prociæ filiæ equorum, cū ea currentiū certamen constituit ea lege, ut uictores illa potirentur, uicti trucidarentur, quorū quidē capita, nā innumeri illuc cōfluebant, ante ianuā affigebat. Pisea aula.] regia Oenomai. Pisa enim oppidum in Achaia ad Alpheū fluiū. Quum iam tabe flouit.] postquā corrupta erāt parētes furtim subtrahēbant, ut sepelirent Confusa.] Marcida, ut discerni non possent. Notas.] liniamēta & signa. Dextra pa.] periphrasis. Vecitis.] uetuerat enim Sylla, sicut & Marius cōburi cadauera, ut feris aliūbus præda essent. Lastrase.] circūspexisse. Pacis.] Itonia, patē enim intelligit eadē finem, quæ parta iā uictoria facta sunt. Cū qua ceruice.] cum quo trūco, ut ipsum pariter eū suo capite sepe līret. Manes Catuli.] Catulus Luclatius Cymbrico bello Marij collega, ne in Marianorū manus incidere ignis hausu se interemt, ut inquit Flor., Appianus uerò, tradit ipsum uocari in iudicio, in cubiculo recēter illinito, & humido carbonibus accensis, spē suffocari fuisse. In eius ulationem Catulus frater petij Syllā ut Marius prætor maioris Marij frater sibi cōcederet, cuius rei etiā Valerius meminit, & Florus his uerbis: Mariū ipsius ducis fratrem apud Catuli sepulchrū oculis, erubus, manibusq; defossis, seruatiū aliquādiu, ut per singula mēbra moreretur, positis singulorū hominū penē pœnis. Victimā.] hostia sacrificata Catulo. Pendit.] inferias persoluit sacra, quæ mortuis sunt. Nolentibus umbris.] inuitis manibus Catuli. Nō fanda piacula.] crudelia sacra & purgamina. In ex. bu.] infaciato sepulchro, uel in expleto nō facia.

Cto, per quod ulciscētis Catuli rabiem taxat. Aequata membris.] nam non prius priuauit, quā oculos infelices eruerit, et singulas partes corporis cōfregit, ut inquit Valerius. Cæso. amputato. Nil animæ lethale datū.] nil mortiferū illatum est uitæ, sic enim ipsum scindebāt, ut uita cōseruaretur. Morē.] crudelitatē accusat, quod eius uitam seruabāt, quæ studebāt interficere. Parce morti.] seruare uitā. Palpirat.] mouetur. Muto.] non uocali nā non emittebat uocem. Spiramina na. adun.] id est unū nasum. Euoluit orbes.] uersando eduxit oculos, nā præsi uoluūt & exeunt. Ultimaq;.] ultimo loco ei oculos eruerūt, ut uis mēbris amputatis maiori eū dolore decederet. Vanū.] caput Marij corpus. Criminis.] crudelitatis. Sic molæ.] nō aliter dissipatur eorū membra, qui ruinis obruuntur, nec sunt magis lacri, qui mersē in mare ad littus deferuntur. Informes.] quia agitati fluitibus, & exasi à piscibus. Mole ruina.] ædificiorū rueniū pōdere. Trunci.] cadauera truncata. Quid perdere fructum.] improbat Catuli consiliū, quod Syllā nō ea uoluptate affecerūt, quā ipsi putauerant, quippe multū eius fœdatū nequit agnoscere. Ut uilem.] ut uulgarem. Confundere.] deformare. Fortuna Prænest.] habebat Prænestæ Fortunæ templū illustre: unde certa ede-

bantur oracula, ut ait Strab. Simul recit.] quinque milia enim Prænestinorū spe salutis per P. Cethegum data, extra mœnia municipij euocata, cum abiectis armis humi corpora prostrauissent interficienda, protinusq; per agros spargenda Sylla curauit. Quippe Lucretius Ofella prænestæ recepta, senatores omnes, qui cum Mario bellū gessissent, partim interfecit, partim in uincula coniecit, quos Sylla adueniens inermes, in campū exire iussit, & paucis sibi utilibus electis, reliquos in tres partes distinxit, in Romanos, Samnites, & Prænestinos, Romanis quāquam morte digna, perpetrasset per preconem salutē denunciata, reliquos cōfodi imperauit. Mulierib. eorūq; liberis, liberè abire permisit, ac ciuitatem diripuit hostiliter, ex Maximo & Appiano. Colonos.] habitatores. Tempore mortis unius.] intra tantū spacium, quantum unus homo possit interfici. Flos hesp. iuua.] ex bellis superioribus reliqua. Ouilia.] Capum Martiū, in quo Tarquinij superbi septa fuere. Dicit hoc autē poëta, propter quatuor legiones contrariæ pratis fidem Syllæ secutas, quas in publica uilla, quæ erat in Cāpo Martio, ne quicquā fallacis, dextræ implorantes misericordiam obruncari iussit, & corpora ferro lacerata in Tyberim abijci, ut meminit Valerius. At Plutar. ait. Sylla accepto nuncio, Crassum strauisse hostē, sub auroram profectus est Antennā, promissiq; tribus millibus salutem, quibus pollicitationibus, cum credidissent factō, in reliquos impetu mutuis uulneribus cecidissent, hos tamē & alios, qui superāt ad sex millia in circo congregat, Senatum in adē Bellonæ uocans eodem tempore, & ipse orationē in Senatu exorsus est, & quibus negociū datum erat, sex illa millia truncabāt, eūq; fremitu cōmoueretur Senatus, ipse nihilominus constanti uultu orationē continuans Senatu dicitis suis animaduertere iussit, nec q̄ foris gererentur, ut superuacua perscrutaretur, suo nāq; iussu puniri quosdā flagitiosos, meminit & huius rei in libro de Clementia Seneca. Tot simul.] tant multi inquit, aut fame, aut fluctib. aut ruina, aut pestilentia, aut pralio periēre, sed nunquam tyranni iussu. Occumbere.] ut occumberent. In festo letho.] uolentā morte. Subitæ ruina.] ex terræ motu aut pondere nimio ut Theatrū Terracīnē cuius meminit Sueton. Lues.] pestilentia ex terra, aqua cælo ue orta. Clades bel.] conflūs pugnantium. Densū uix agmi. uul.] adeo spissī frequentesq; erāt, ut occisores ferrū exercere uix possent, & uulnere lethali accepto uix cadere poterant. Labāt.] nutant hacq; illac. Dubia.] uacillātī & semiuua. Illos.] semiuuos. Premit strages.] impellit & enecat aliorū casus. Peraguntq; cadauera.] hoc est, mortui suo pōdere uiuos necabant. Trunci.] eorum quibus capita erāt abscissa. Elidunt.] cōprimūt, suffocant. Intrepidus.] amplificatio crudelitatis. Recepti.] iussu Syllæ. In fluium.] in aquam ipsam. In corpora.] quib. fluiuius repletus erat. Præcipites.] pronō alueo discurrentes. Hæferē.] in cadauera. Strage cru.] agere cadauerū. Prior amnis.] quæ erat ante cadauera, nam posterior subsiuit cadauerū cumulo. Iam san. al.] Cruor Cæforū hominū è Cāpo Martio tāta ui fluxit in Tyberim ut aquā adiuuerit ad molē cadauerū impellendam. Hærentes.] stagnantes, non fluentes. Nec iam al.] sic inquit, Tyberis inundauit, ut corpora in suū alueum paulō antē proiecta in Campū retulerit Martiū. Alueus.] cōcauitas inter ripas qua fluius labitur. Ripæ.] quæ latiores sunt. Obluatus.] contra corporū molem, & eam partem quæ est à Thuscia. Sanguine torrenti.] cruore eū

abundantia, uehementiaq; curreti. Cæruleum.] uiride
 cū nigrore. His ne fa.] Valerius ait, en quibus actis fe-
 licitatis nomē afferendū putauit, estq; probrosa insultatio,
 nam cōseruator patriæ & fœlix, & uenustus appellatus in
 medio Cæpo Martio sibi sepulchrū erexit. Tradit Appia.
 erectā fuisse Syllæ equestrem imaginē, ante rostra inscri-
 ptam, Cornelio Syllæ imperatori Fortunato, & Plut. ait,
 cum Metella uxor eius Gemellos esset enixa, fœmellā fau-
 stā, marē faustū appellauit. Hæc rur.] pergit senex bel-
 la cōquerēs. Agitat gra. mc.] metuimus maiora. Coi-
 tur.] conuenitur, & fit coadunatio. Damno.] cæde.
 Exulibus ma.] Marij exules, inquit, cōtenti fuerūt in urbē
 reuereti. Sylla nil aliud bello civili assequi uoluit, nisi ut
 reueret inimicos. Cæsar uerò, & Pompeius, his terminis
 nō acquiescēt, sed tentabūt sibi Romanū imperiū subiuga-
 re. Præstitit.] tribuit. Partes inuis.] aduersarios quos
 oderat. Hos.] Cæsarem & Pompeiū. Alio.] ad aliū
 finem. Olim] nunc & in præterito. Neuter.] nec Cæ-
 sar, nec Pompeius. At non ma.] Solus, Brutus, in publi-
 ca Romanorū consternatione non territus. Catonē inquit
 adijt, ut cum ipso deliberaret, an quiete uiueret, an Pom-
 peiū sequeretur. Fuit autē hic Brutus, Iunij Bruti, ex Ser-
 uilia Catonis sorore filius. Portiāq; huius Catonis uxore,
 uir quidem omni doctrina & uirtute præclarus, cuius lau-
 des, & Plu. rehus, et Cicero præsertim in libro de perfectio-
 oratore cōmemorat. Puidi mo.] timidæ consternati-
 onis & fugæ. Erat pars.] reputatur illud non. Sed no-
 Æe so.] chronographia est, indicatq; auroræ tēpus, quo
 urse plaustrum in Orientē conuertitur. Elice.] ura ma-
 ior q;, & arctos dicitur, appellatq; est Elice ab eo, quod
 in gyrum uertitur, nam & circūuolutio est. Sunt qui ab
 Elice oppido in Thessalia: sunt qui ab eo, quod est in Pe-
 lopōneso dici putent. Nam Calistionem Lychaonis Arca
 dis filiam Dianæ Nympham à Ioue stupratā, & à Iunone
 in ur̄sam cōuersam, cū Arcas filius sagittis cōficere uellet,
 cum illa in sydos cōuersus est, & is Cynosura illa Elice di-
 citur. Parrhasis.] Arcadica à Parrhasis oppido. Axes
 obliquos.] rotas transfuersas. Iuuenalis. Frigida circun-
 agunt pigri sarraca Boetæ. Septem enim stelle sic positæ
 sunt, ut formam plaustrī cōficiant. Atria non ampla.]
 paruum domum. Atrium unde dicatur, Festus docet
 Cognati.] consanguinei. Voluentem fata.] cogitā-
 tē sorte reipublicæ. Cura in omni] uigili cogitatione.
 Cunctisq; timen.] Cato enim tum natura, tum Stoica
 doctrina & usu sic erat institutus, ut ciuū patriæq; salutē
 suæ præferret, nihilq; sibi sed alijs meueret. Omnibus
 expul.] Oratio hæc in deliberatiuo genere est, quanquā
 ut inquit Cic. Genus hoc causarum, ex suasionē dissuasio-
 nēq; constet, & suasori utrūq; dicendū sit honestū & uil-
 le esse, & fieri posse. Dissuasori si alterum inhrmauerit sa-
 tis sit. Dissuasione utitur Brutus, tanquā si uideat Catonē
 in bella iam inclinatū. Exorditur autē à beneuolentia cō-
 mendando eius in uirtute cōstantiam. Sola fides uir.]
 in quo solo reperitur uirtus perfecta, quā reliqui homi-
 nes pellunt & fugāt, Quam turb. nullo.] à qua nulla
 rerū perturbatiōe discedes, quippe ut inquit Hora. Iu-
 stum ac tenacem propositi uirum. Non ardor ciuū pra-
 ua iubentium, non uultus instantis tyranni. Mente quatit
 solida neque Auster Dux inquieti turbidus, Hadriæ si
 fractus illabatur orbis. Impavidū ferient ruinæ. Dirige
 laban.] consule uacillanti & incerto. Robore.] ratio-
 ne & stabilitate. Namq; alij.] breuissima narratio est.
 Pacem ne tueris.] diuidit quod suadere posset ab eo

quod dissuadet. Tueris ne pacē.] uis ne inquiete te ser-
 uare. Tenens inconcussa neptigia.] præstans in stabili-
 tate & cōstantia, tua etiam, si nutet ruatq; mūdus, quip-
 pe turpissimum est uirtute prædito uiro de gradu deici,
 ut in officijs Cic. inquit, hoc est, non seruare constantiam.

An placuit.] dissuadet à turpitudine fugienda: diuersis
 argumētis sumptis, & à recto, & à laudabili ne eat in bel-
 la. Ducibus scelerum.] consulibus & Pompeio belli
 auctoribus. Absoluerē.] perficere. Videbatur enim in-
 iustum bellum esse, nisi Cato in eo militaret. Quemq;
 suæ.] quisq; priuatis actus causis in bella festinat. Tu so-
 lus amore pugnandi accedes, quod est contra uirtutē tuā.

Hos.] distributio est. Polluta domus.] supra quæ in
 familias exercuere. Leges tim. in pā.] metus iudiciorū:
 nam leges, quæ improbis inferunt pœnas inter arma silēt,
 & exerceri non possunt. Hos ferro fugi. fa.] alij inquit,
 paupertate ducuntur in bella, alij ut seruent fidem coniu-
 ratis, etiam cū totius mundi ruina, nemo tamē est, qui pro
 patria pugnandi amore proficiscatur. Furor.] cupido
 pugnandi. Victi mercede.] præmio ducti, aut spe uitam
 di in cōmodi, aut cōmodi cōsequendi. Per se.] nulla alia
 causa nisi pugnādi. Quid tot durauit per annos] ar-
 gumentatur quid faciat tam cōtra rectū, quā contra lau-
 dabile, quia à pristina uirtute deficiens in dedecus ruat.

Immune.] in expertem uiciorum. Durasse] in
 uirtute perseverasse. Hoc solum.] nil aliud consequeris
 ex tua uirtute, nisi quod cum cæteri iam olim sint mali,
 tu nunc primum peccare incipias. Ne tamen o supe-
 ri.] Implorat Deos, ne quæquam Cato sit occisurus, aut si
 quem duces ipsius belli. Feralibus.] mortiferis. Has
 manus.] Emphasis, quasi dicat, quæ sanctæ immacula-
 tæq; sunt. Pila.] tela. Ferantur in cæca nube te-
 lorum.] hoc est cum alijs confundantur, & in uanum pe-
 reat uirtus tua, & te macules cæde sine magna reip. uili-
 tate. In cæca nube.] in ignota multitudinē. Om-
 nis fortuna.] qualiscunq; euentus. Ingerit] immittit
 se, suadetq; tibi clam, & dependet à te, nam iusta eius par-
 tis causa uidebitur, pro qua sequeris, & illa uictoriā as-
 sequetur. Placet tamen, ut magis legatur ingerat, ut sit sen-
 sus omnis belli euentus submitat se tibi, & tu bellū confi-
 cias. Quis nollet.] certē quisq; inimicorum tum lau-
 dis suæ causa, tum dedecoris tui, in quem etiā ab alio cæ-
 sus, culpam transferret. Melius.] Immunitatem bello-
 rum, & quietem ab ipsius uirtutis natura suadet, nam cū
 diuina & altissima sit, in pæ: sine perturbatione uersari
 debet. Estq; superiorum argumētiorum complexio, quam
 similitudine firmat. Ages ocia.] eris quietus. In-
 concussa.] fixa, & sine turbatione, quoniam ut ait Lu-
 cretius Omnis enim diuum per se natura necesse est.

Immortali æuo.] summa cum pace fruatur. Fal-
 minib. propior.] Imus aëer, fulminibus infestatur, latē-
 terq; innuit uilibus, & insipientibus animis idem accidere.
 Propior.] uicinior. Succenditur fulminibus.]
 fulminatur. Sed huic loco illud Horatianum uideatur esse
 contrarium. Feruntq; summos fulgura montes.

Ima tellus.] ipsa terra, quæ ima est. Tractus flamm-
 marum.] discursus coruscorum ignium. Nubes ex-
 cedit Olympus.] in cælum nubes non ueniunt, nec ab
 eis perturbantur, potes & de Olympo monte Thessaliæ
 intelligere qui quidem tanta est altitudine, ut eius cacu-
 men uenti non afflent, nec imbres attingant. Constatq;
 etiam, Solino auctore, Characteres in cinere sacrorū ig-
 nium, quos illic, quotannis facere solent integros repe-
 riri.

A riri. Lege Deum.] Celsa omnia quicta esse, minima uero & humilia turbari constituit Deus. Quam læta.] acer ad permouendum Catonem stimulus. Si iueris, inquit, in castra, gratis sumum Casar feceris, qui nõ agrè feret, quod Pompeium sequaris. sed gaudebit, quod bellum probes, in eoq; milites. Diuersa.] contraria. Pars magna.] à seruitutis turpidine fugienda argumētatur, nam cum Consules obediant Pompeio, quia belli dux est, & Pompeius consulibus quia priuatus, hoc est, absq; magistratu est. Solus Casar relinquetur liber, reliqui seruient.

Cōsul.] supple uterq; uidelicet Lenuulus & Marcellus. Solicitudat.] uexant me, ut militē sub Pompeio. Proceres.] primarij ciues. Quibus ad Ca.] quibus si Catonē adiunxeris solus, Casar erit liber. Quod si.] Sed si sumus pro patria, libertateq; pugnaturi. Cerē nec Casaris, nec Pompei nunc sum inimicus. Sed perfecto bello in uictorem insurgam, ut patriam Tyrānide liberem. Quod propositum est, executus Casarem occidendo. Sacras.] pientissima & gratissima uerba. Arcano pectore.] deprompt enim secreta animi sui. Summum Brute.]

B Cum suasoria partes sint honestum & tutum. Alij; tertio loco possibilitatem, alij necessitatem ponant. & Brutus dissuasit ab honesto. Cato honestum illud fieri non posse ostendit quippe necessitate urgente, ne consilio quidem est locus, ut Fabius ait, præterea à militia cessare est contra aliud honestum, quia impium est ruenti patriæ nõ subuenire. Primum igitur necesse esse sic facere, & non posse aliter fieri ostendit, inde si aliter fecerit impium, furiosumq; fore demonstrat. Quoq; sit ipse in patriam animo, & ut solus pro eius salute perire cupit, & libertatem tueri, cum lachrimis explicans: hostes patriæ in se prouocat, & cum Pompeio statuit militare, ne ille solus uicisse uideatur, & in suam uilitatem uictoriam uertat.

Summum nefas.] nefas, captatio beneuolentiæ, Sen susq; est. Scelus est maculari bello ciuili, sed uirtus mea nil sibi metuens sequetur necessitatem. Culpa autem sceleris referetur in Deos, qui me cogunt tantis malis, nequeo metu non commoueri. Crimen.] culpa. Et me.] etiam me inuitum. Sydera quis.] exemplum ab impossibili.

Expers me.] securus, & quamuis Cato sapientissimus Stoicus sit, tamen metuere se fatetur, est enim magnanimitas proprium timere, quod tantum, & quando timendum. Terror autem, ipse si supra facultatem hominis est, quisquis eo non commouetur, inter furiosos reijcitur.

Labet.] nutet. Coeuntis.] confundentis se. Tenuisse manus compressas.] non extendere manus in uenientem ruinam, & se tueri. Gentes ne.] argumentatur à minori ad maius pro pietate. Furorem hesperium.] bellum ciuile Romanum. Diducti.] separati. Furorem.] ex insania impietatem. Motura.] ad commiserationem & auxilia ferenda. Securo.] non id curante. Ceu morte.] similitudo, qua inferi se Romano funeri nolle deesse. Orbatum.] priuatum.

Producere fanus.] comitari longam Pompam exequiarum. Inseruisse manus ignibus.] rogam incendere, & ignem fouere. Constructo agere.] composito rogo. Busti.] loci in quo cadauer comburiur. Tenuisse faces.] Virgilius. Et subiectam more parentum. Aueri tenuere facem. Aris.] nigri coloris. Reuellar.] relinquam te. Exanimem.] dirutam & deletam. Nomen.] quod mihi dulcissimum est. Sic eat.] sic procedat res. Immites.] duri & inexorabiles, & hoc

ex pietate in patriam dixit. Ferant piacula.] accipiant peccatorum expiationem. Plena.] etiam ut ego non desim. Nullo frau san. bel.] nullū ei subtrahamus, & nullius mortis damno officiamus. Orituram.] exclamatio. Hoc caput.] me ipsum. Damnatū in con. pæ.] ut omnium penas mea morte persoluerem. Deuotum Decium.] Decius pater bello Latino cū Mamilio Torquato, consul dijs manibus, pro patria salute, per Valerium pontificem se deuoluit in mediis prælio, & factū in hostes impetu uictoriam reliquit. Decius uerò filius, quarto consulatu suo, per M. Licinium pontificem se quoq; pari successu deuoluit. Deuotum.] addictum, deputatū stygijs dijs. Geminae.] Pompeij & Casaris. Figant.] uulnerent. Barbara.] Germani & Galli, qui cum Casare militant. Peruis.] penetrabilis. Excipiam.] recipiam. Hic.] meus. Hac.] mea. Luatur.] purgetur.

Quicquid me pe.] penas quas pati meruerunt. Mores.] uitia. Ad iug. cur. fa.] cur qui seruire uolunt pugnāt & interimuntur. Me.] libertatis propugnatorē occidite. Me me, congeminiatio. Tucentem iu. ina.] defendētem uanū ius hoc tempore. Hic iugulus.] mors mea, est enim iugulus locus læthalis in uno collo. Quin.] cur non, de huius particule significatione Donatum lege.

Nec.] non bene comperium est, bene etiam pro explorato habemus, quod si uictor erit Pompeius uolet imperiū occupare. Sibi.] ad suam utilitatem. Acres stimulos.] uehementia incitamenta ad militandum. Calorem.] furorem, cupiditatem. Interea.] Sole oriente Martiam domum Catonis uenisse, impetrasseq; ab eo, ut ierū reciperetur in coniugem poëta iam narrat. Interea dum Brutus & Cato deliberant. Fores.] hostia. Martia.] hæc Martij Philippi filia Catoni nupsit: sed post tres liberos ab ea susceptos, concessa est Qu. Hortensio oratori, qui in causis orādis secundū post Ciceronem locum obinuit, de ea sic in Fastis Oui. Clari monumenta Philippi Aspiciis, unde trahit Martia casta genus. Martia sacrifico deductū nomen ab anco, in qua par facies nobilitate fuit.

Sancta.] casta, integra. Mærens.] dolens. Busto relicto.] quæ à sepulchro antè discesserat. Irrupit.] ingressa est. Melioris mariti.] nupsit enim primū Catoni, qui melior quā Hortensius erat. Vbi connub. prec. mercesq; soluta est.] ubi est matrimonij officio satisfactū & proles suscepta, quæ est matrimonij premiū, nam ad eā suscipiendā inuentū fuit. Tertia soboles.] tres enim filios Catoni pepererat, & cū concessa fuit Hortensio grauida erat. Fœcunda.] parata ad procreandū. Alios penates.] Hortensij domū. Impletura.] filijs. Geminas do.] Hortensij & Catonis familias. Permistura.] cognatione iunctura. Nam Catonis & Hortensij filij erāt.

Condidit cin.] sepeliuit Hortensium. Concita.] commota. Vultu.] qui lacer erat. Effusas.] solutas.

Ingesta cine.] ingestos, sparsosq; cineres habēs in doloris, & luctus argumentum. Non ali. pla. uiro.] si enim culta ad Catonē uenisset, eum ostendisset Viro.] Catoni qui fuit, futurusq; est maritus. Dum sanguis inerat.] Cōstat hæc oratiuncula ex exordio petitione, cōfirmatione & cōsutatione. Sanguis inerat.] erā iuuenis, & per cētāsim dactilū cōficit, nam tribrachū heroicis uersus nõ recipit ut nec Iambum. Dum uis materna.] dum mater esse poterā. Peregi iussa Cato.] obtemperavi tibi, qui me Hortensio tradidisti, & est captatio beneuolentiæ à persona sua. Fœta.] prægnans, nam cū concessa Hor-

tenio est. grauida erat, auctore Plut. Lasis uiscerib.]
 defesso & iā sterili utero, sum enim anus. Exhausta par-
 tuq̄ reuertor.] euacuata filijs, quæ amplius non concipiam
 & pariam. Da fœdera prisca illibata.] concede con-
 iugium pudicum, & absq̄ Venere, estq̄ honesta petitio.

Thori.] coniugij. Inane nomen connubij.] sine
 ullo effectu, & usu titulum. Tumulo liceat scripsisse
 Catonis martia.] meo. Nec dubium.] nec dubitare
 homines possint, an mea culpa tu me expuleris, & repudi-
 aueris, an sponte sua Hortensio me concesseris.

In æuo longo quærat.] apud posteros. Primas
 tædas.] primum marium, metonymia. Non me.]
 non uenio inquit, ut fruam, delitijs tuis, sed ut solitudinis
 & laborum sum particeps. Lætorum.] rerum felici-
 um. Da mihi castra sequi.] periculorum etiam comi-
 tem ad Cornelie imitationem se offert. Cornelia.] hæc
 eius Scipionis filia fuit, qui bello ciuili in Africa periit.
 Eam Pompeius post Iulie mortem coniugem duxerat.

Flexere tirum uoces.] exorauere. Aliena thoris.]
 non apta nuptijs, quia uterq̄ erat in luctu, & quia dies non
 erat festus, in quo uiduæ solebant nubere. Fato.] ne-
 cessitate. Sola fœdera.] sola coniugij fides. Iura ca-
 rentia pompa.] nuptiæ absq̄ apparatu. Sacristæ De-
 os admit. testes] Deos in sancto connubio inuocare.
 Solebant autem hos s. Iouem aduultum, Iunonem adu-
 lta, Venerē, Suadelam & Dianā, Græci uerò, Hymenæa,
 ad quorū ferè imitationem Latini etiam Thalassium si-
 ue Thalassionem in nuptijs repetebant, non quidem, quod
 is Deus esset, sed omnis causa. Fuit omnium uir præclarus
 optimus & facetus, cui in Sabinarum raptu, cum egregia
 specie uirgo à clientibus amicisq̄ adduceretur, nec illi il-
 lam eriperent Thalassio se ducere clamabant, frequenter
 nomine repetito, & quia res successit in rei memoriam, &
 omne Thalassij nomen in nuptijs celebratur, siue quod
 Thalassionem, qua sillum, id est callatum appellabāt, quæ
 nupta cum lanificio secum ferebat. Festa coronato.]
 non eo more, quo alia solent, fuere hæc coniugia celebra-
 ta, nihil enim ornati, nihil tumulus, nihil tiliarum, nihil
 frequentie adhibitum est, nulla pompa, nulli propinqui,
 ne filij quidem interfuerunt, sed solo Bruto medio fœdera
 inierunt. Serta.] coronæ & frondentes rami portas nõ
 ornant. Infula in ge.] stolam intelligit, quæ à summa por-
 ta in formam infulæ, à qua fasciæ dependent in postes ex-
 tendebatur. Est autem infula mitræ species, uel indicat
 eum morem, cuius meminit Plutarchus. Sponsam enim
 introducentes pellem substernebant, ipsa uerò secum col-
 legebat & fustum: uiriq̄ ianuam lana coronabat, ac
 cingebat per infulam, ergo filamenta illa lanea ex infula,
 siue mitella dependentia potes accipere, & repetere illud nõ.

Legitimæ faces.] supple non stant. Nouæ nuptiæ
 ignem & aquam uidebantur attingere. Patrimiq̄ & ma-
 trimi pueri tres ipsas comitabatur, unus præferebat faces
 ex spino alba, quia noctu nubebant, duo nubentem tene-
 bant, præferebatur aut singulis quinque faces, siue ob quinque
 Deos quos inuocabant, siue quod non plures, quinque uno
 partu eduntur, siue quia impar numerus uisus est nuptijs
 conuenientior, par enim interuallum suscipit, & eius pari-
 tas aduersatur ac repugnat, impar uerò scindi non potest,
 sed si diuidatur semper cõmune aliquid relinquit, quina-
 rius igitur, proprius nuptialis, quia impar numerus mas ef-
 fe dicitur, par fœmina, hæc ex Plutarcho. Docet autem
 Diuus Aurelius ex Varrone, quod cum mas & fœmina cõ-

iungebatur, adhibebatur Deus Iugatinus, cum nuptia do-
 mū ducebatur Domiducus, ut in Domo esset, Domitius, ut
 maneret cum uiro addebatur dea Manturna, in cubiculū
 inferebatur simulachra Deorum, ut ope illorum sine ulla
 difficultate uirginitas auferetur. Hi erāt uirginensis Dea,
 ut uirgini zona solueretur, Subiugus Deus, ut uiro subijce-
 retur, Dea Prema, ut subacta ne se cõmoueret, & cõprime-
 retur, & Dea Pertunda, quæ concuteret & penetraret: Itē
 Venus & Priapus. Iubebatur autem noua nupta super in-
 gentem fascinum, id est, membrum Priapi sedere, qui erat
 in loco altiori, quem indicat poeta inquiring.

Torus auro.] stratum pendulum & erectum, in quod
 ascendebatur gradibus ebore ornatis. Vestis.] stra-
 gulum. Discriminat.] diuidit, & uariat lymbis, & li-
 neis aureis. Marrona, quæ nuptiam suscipiens coronaret,
 prohibereq̄ limen calcare. Turrida] turriculis insus-
 gens & ornata. Vetur.] nuptiam, legitur etiam uitate
 nam exemplo quodam sponsam uitare docebat. Plutar-
 chus. Pede ultra exporrecto, quod quidem ea ratione Plu-
 tarchus fieri tradit, quia qui primas mulieres rapuerunt,
 sic eas domibus intulerunt, non ingressæ sunt, an quia eo
 inuitæ ingredi uideri uolunt, ubi pudicitia sunt amissuræ,
 an id argumento est ipsa, non sponte, sed coactas domo
 egressas fuisse Seruius ex Varrone dicit, ideo nuptas li-
 me non tangere, ne à sacrilegio inchoarent, si deposituræ
 uirginitatem calcant rem Vesta, id est, numini castissimo
 consecratam, solebat præterea noua nupta lupino adipe
 postes mariti ungere, ne quid mali medicamenti inferretur,
 ut Plin. ait. Solebat & Mariti coma hasta discrimina-
 ri, solebat & nuces spargere, tanquam puerilibus rebus re-
 nunciatis. Cingulumq̄ nouæ nuptiæ ex lana ouis Hercula-
 laneo nodo ligatū, uxori dissoluebat: omnis gratia, quod
 Herculanus 70. liberos reliquisset, ut auctor est Festus,
 iungebantur autem in tenebris, uerecundiæ præsertim
 causa seruandæ. auctore Plutarcho.

Non timidum.] non uelauit se flammeo. Flammeo
 enim amicitur nubens omnis boni causa, quod ed assidue
 utebatur flammica, id est flammis uxor, cui non lice-
 bat facere diuortium. Erat autem flammeum uelum co-
 loris flammæ. Lutea.] Luteus color est rufus dilu-
 tior, ut inquit Gellius. Pudorem timidum,] rubo-
 rem quem trahit ex uerecundia mista timiditate.

Demissos.] inclinatos & uerecundos. Baltens.]
 zona bullis & gemmis ornata, quæ prætiosam uestem in-
 cingunt. Mobile.] colli ornamentum. Suppara.]
 Supparus ut ait Festus, est uestimentum puellare lineum
 quod est subuncula, id est camisia dicitur. Affranus dixit,
 puella non sum supparos si induta sum. Nonius tra-
 dit supparum esse linteum femorale, usq̄ ad talos pen-
 dens dictum, quod subius appareat. Poeta tamen per sup-
 para indicat maniculas, quæ à summo humero ad imum
 brachium angustè producantur. Hærentia humeris.]
 quæ inhaerent, & apparent in humerorum summitate.

Angusta.] stricta. Cingunt.] circundant.
 Nudatos.] seminudos quia angusta. Lugubria
 mæsti cultus.] luctum & squalorem, erat enim sordida
 & pullata. Quoq̄ modo.] eadem pietate & inte-
 gritate. Purpura.] uestis purpurea. Obfita.] cir-
 cundata. Ter.] annis pannisq̄ obfuit.

Sales soliti.] ridicula dicitur, quam dici in nuptijs
 solent. More Sabino.] more Fescennino. Fescennia
 ni enim uersus canebantur in nuptijs ex urbe Fescennina
 allati,

A allati, quæ à Sabinis traherentur originem, siue ita dicti, quia fascinatione putabantur arcere. Catullus in epithalamio. *Ite, concinite in modum, nec diu taceat proceræ Fescennina locutio, Coniugia festa.*] maledicta festiua. Excepit.] audiuit. Nulla pignora.] nulli filij Catonis & Mariæ. Colere.] cõuenerunt. Auspice.] auspex est, qui præest nuptijs celebrandis, idem dicitur & Paranympus, fœmina uerò pronuba appellatur. Quandoq; uero auspex est militiæ dux. Ille nec horrificam.] Eodem horrore & squalore, quo erat Cato nuptias fecit. Horrificam.] horridam & uenerabilem. Cæsariem.] quam nuerat. Duroq; admiste gaudia.] non tulit præ se lætitiã. Ut primum tempus] indicat ex quo fuit in luctu Cato. Tolli arma feralia.] geri bellũ ciuile sumptis armis. Rigidam.] seueram. In crescere.] Valde crescere. Vni quippe.] Ratio, quæ hunc habitum sibi assumpsit. Vacat.] uacuum est & decens.

Studijs odijq; carenti.] qui neq; gratia, cupiditate, aut ambitione, neq; odio mouebatur, sed ipso honesto.

Nec fœdera prisca.] nec cum uxore rem habuit: tan- B tãq; fuit abstinentia, ut etiam ab honesta sibi Venere temperauerit. Robur.] constantia & continentia. Hi mores.] De uita & moribus Catonis, Cæciliam Salustij lege. Sœtas.] institutũ & habitus animi dicta à seco, quod est sequor & teneo, Græcè hæresis dicitur. Immota.] constans. Modum.] modestiam. Tenere.] intelligere & prospicere. Naturamq; sequi.] qua duce, ut inquit Cic. errare non possumus. Patriæq; impendere uitam.] id est mori pro patria, pro qua ut Cic. ait, uir bonus non dubitet mortem occumbere, modo sit ei profuuerus. Nec genitum sibi.] nec natum ad suam utilitatẽ.

Huic epulæ.] laus à temperantia Nam ut ad Erennium Cicero ait. *Esse decet, ut uiuas nõ uiuere ut edas. Estq; uetus Socratis dictum, ut Seneca ait. Ede citra crapulam, & bibe citra ebrietatem. Vicisse famẽ.] pellere famẽ non oblectare se. Magniq; penates.] domum habebat parua non ad luxum & delicias, sed ad usum uitæ necessarios. & ut esset ab imbribus uiuus. Hyrtam.] asperam & pilosam. More Quiritis Romani] more illorũ Sabinorum qui facti fuere ciues Romani. Quirites enim à*

C Curibus Sabinorũ oppido dicti sum, qui Romuli tempore, in urbem habitatum se cõtulerunt. Venerisq;.] hinc solum coibat, ut filios procrearet. Pater urbi.] fouebat enim & pienuissimè utebatur eã. Maritus.] fidus custos & socius. Rigidi honesti.] seueræ uiruitis. Quippe ut ait Sallustius. *Huic seueritas dignitatẽ addiderat: & paulò post. At Catoni studiũ modestiæ & decoris: sed maxime seueritatis erat. In commune] erga remp. & omnes homines. Subrepsit.] subintrauit, nunquam enim in sua uita, & in actibus suis uoluptates admisit. Nata sibi.] nam inficere eum non potuit. Interea.] perterritus Pompeius falso nuntio, breuĩ Cæsarem esse Romã uenturum, fugam ex urbe arripuit Capuam, ubi cum senatu se confirmauit, atq; collegit, confluens legiones, quas antea acceperat à Cæsare, in Apulia hybernantes cõtra Cæsarem mittere, qui Aretiu, Pisaurum, Fauum, & Anconã singulis cohortibus iam occupauerat. Trepido agmine.] timido impetu, & motu, uel multitudinẽ. Mœnia Campana.] Capuam, quã Capys Troianus fertur ædificasse, ut indicat Suetonius & Vir. in 10. & Capys hinc nomẽ Campanæ ducitur urbi. Alij Capuam dictam uolunt à Caporũ latitudine, alijs à Capi, id est falconis augurio.*

Extendere par.] mittere, & diuidere cohortes & copias. In occur ho.] contra Cæsarem mouentem bella.

Apœnius] mons qui per mediã & uniuersam Italiã in longũ extenditur. Qua erigit.] Liguriam, Galliam, Hetruriã, Umbrã, Picenos, Brutios & Marfos intelligit.

Nulla uerrice] nullo monte & altitudine. Intumuit propius Olym.] erexit se uicinus cœlo. Mons.] inter Apœnini mira descriptio, cuius dextrã partẽ esse dicit ad Tyrrenũ mare, meridiemq; conuersam sinistrã uero ad Hadriaticũ. Inferni.] Tyrrheni quod est ab inferiori Italiæ parte. Nam orbis terræ in meridiem pendet Superi.] Hadriatici. Hinc à dextra. Frangentes æquora.] apud quas frãgitur mare Tyrrhenũ in locis uadosis & nõ profundis. Pisa.] dicta à Pisa oppido in Achaia unde sunt oriundæ. Nestoris enim milites ab illo renauigantes illuc delati eas cõdidere. Cohercent col.] stringunt ipsam Italiã, quæ ut ait Mela tota angusta est & alicubi quã unde cepit angustior. Plinius eam frõdi querens comparat. Ancon.] oppidũ in Piceno ad Hadriaticum mare Cunero promontorio oppositũ, dictũq; ab Ancon quod est cubius, est enim in ipso littoris flexu. Obnoxia.] repercussa & qua fugere fluctus non potest.

Dalmatios] à Dalmatia uenientes quæ Macedonia regiã est cõtra Hadriaticũ mare spectãs. Hic.] mons. Concipit amnes.] gignit fluuios. In diuertoria.] in diuerticula, & in diuersa maria, quæ quasi diuertio, id est, discordia & diuisione quadam sunt separata. Gemioi.] p̄tũ Hadriatici & Tyrrheni. Methaurus,] Umbriæ fluuius. Crustumiu.] haud longè ab Arimino. Rápax.] uelox. Sapis.] Cisalpinæ Gallia fluuius Senogalliam urbẽ subterlabens, iuxta quem & Isaurus est. Senna.] Gallia flumen. Ausidus.] Apulia amnis ex Hirpinis oriens montib. Canusium præterfluit. Verbera] quia uiolentus exit. Quosq; magis.] Padus etiam quo nullus est maior in terris cecidit in lauu lauis. Eridanus.] fluuius, qui & Padus, ab Eridano rege, siue à Phaëonte, qui dicebatur Eridanus dictus est. Desoluit fil.] eius uolentia indicat, nam cum aggeres riparũ egrediuur. Cũ stãbulis armenta trahit, ut ait Maro. Exhaurit Hesperiam.

Quicquid enim aquarũ est in Italia secũ uidetur arripere nõ multa in eũ influũ flumina. Fabula.] fama sup. est, uidelicet huic fluuiũ primũ in ripis suis habuisse populos arbores, allusiq; ad Phaëontiãdas Phaëontis sorores, quæ cũ lugerent fratrẽ à Ioue præcipitatũ, in arbores uersæ fuerunt. Phaëon enim Phœbi, ex Clomene filius in petrato, à patre curru solari, cũ regere eum ignoraret, & mundũ fluminib. desiccatis solo Pado relicto cõbureret à Ioue fulminatus est. Diem pronum.] solẽ præcipitẽ. Transuerso limite.] non recta uia euntem. Flagrantib.] habentib. & curru ardentibus. Succendit.] cõbussit. Raptis.] desiccatis. Pares.] undas ignibus: quia tanto æstui resistere potuerũt. Nilo.] Aegypti fluuius. Stagnaret.] inundaret & in fortunam stagni redderet. Libycas.] quas secũ ex Libya trahit. Extenditur enim Nilus per Aegypti planitiem in maris similitudinem, non tamen quod habeat plus aquarũ quàm ipse Padus. Iacentis.] accusandi casus est. Istro.] Ister qui & Danubius dicitur ex iugis Arnobæ Germania montis oritur, sexaginta fluminibus augetur, & mergitur in Euxinu sex hostijs siue septem, ut alij tradunt. Permeat.] circuit. Fontes.] flumina. Quælibet.] circa quæ uigatur. In undas Scythicas.] in mare Ponticum. Dex-

teriora petens.] *Aquæ, quæ ab Apennini dextera cadût, hæc cõficiunt flumina.* Tybrim.] qui Tusciam ab Vmbria, Sabinis & Latinis determinans in Tyrrhenum exit.

Rutubam.] ex Apennino in Tybrim fluenti nõ desunt, qui dicũt promõtorio Monæco in finibus Ligurũ esse propinquum. Cauum.] propter riparũ alitudinẽ. Volturnus.] qui in Samnio oriens, per Campaniã saxa rapiens labitur, & apuam alluit. Sarnus] Campaniæ fluius ad oppidũ Samnum, qui quicquid in eo cadit, cũ mora ducat in saxum, & propẽ Stabiam mare Tyrrhenũ ingreditur. Nocturnæq; editor au.] obscuri aëris emissor, est enim ea natura, ut & ipse paludes, quas in planitie facit supra Pompeianum nebulas gignant. Liris.] non longè à Sora nascens, & Fibrenũ accipiens, & Terum flagellas præterit, Myturnasq; diuidit, & effluit in Tyrrhenũ. Impulsis aquis Vest.] in quẽ influunt flumina Vestinorũ. Sunt autẽ Vestini Marsis Campanis Samnitibusq; contermini, & ad Sinuessam usq; & Phalerum exporriguntur, ut docet Lilius lib. 10. alteri in saltu Vestino Phalerum contingente agrũ. Sunt & aliĩ Picentibus & Marsis coniuncti. Maricæ.] Maricæ Nympha Latini mater in Myturnensiu litore templũ celeberrimum, à qua & oppidum nomen accepit. Hora. Et innantem Maricæ littoribus tenuisse Lirim. Vmbrosæ.] syluosæ. Siler.] Lucaniæ fluuius, Salernũ præterit, dicitur & Silarus. Silius lib. 8. nunc Silarus, quos nutrit aquis. quo gurgite tradit, Duriciem lapidum mersis molefcere ramis. Cultra.] arua. Macra.] hic per Ligurum montes, iuxta Lunã effluit in Tyrrhenum, & est in nauigabilis, quia uadofus & præceps. Moratus al. nul.] nullam retinens nauum, Luna uerõ est Heururiæ oppidum nobilissimũ portu celeberrimo, & metallis abundans. Longior.] ea qua magis longius erigitur. Dorsio.] longa summitate. Gallica rura uidet] despicit Galliam Transalpinã. Alpes de uexas.] montes inclinos & pendulos. Vmbria.] Umbria dicta, quod umbribus superfuerit, contermina est Heururiæ & Piceno, hancq; Rauennam usq; protendi consentiunt omnes. Marsi populi montani, Sabinos, Vmbros, Hernicos attingentes. Ferax.] abundans. Domitus.] aratus. Sabellos.] Sabelli populi sunt, qui & Samnites dicuntur, auctore Strabone & Plin. Rupibus.] Pimiferis monte ferente pinus. Indigenas.] natiuos ab eo. Indigenæ enim sunt, qui eo in loco geniti sunt, & non uenerunt aliunde, igitur per indigenas habitatores antiquos accipimus. Non deserit.] non prius terminatur, quam peruenerit in Siculũ mare ad Rhegium, ubi Italia in duo cornua scissa est, respiciũq; altero Siculum pelagus, altero Ionieũ. Tempia Laci.] Iuno Lacinia in Calabria colebatur in templo ditissimo atq; sanctissimo, quod ei constituit Hercules, Lacinio latrone illic occiso. Lacinie etia promõtorie est ibidẽ prope Petiliã & Eronẽ. Pontus.] mare Ionieũ & Siculũ. Solueret con.] dissolueret uicinitatẽ.

Tellus.] Italia cõiuncta Siciliæ. Elifa.] exclusa, siue submersa: nõ ut in tertio inquit. Quo mare tellurẽ subitus, aut obruit undis, aut scidit. Et Strab. ait, uĩ terræ motuum auulsam fuisse. Gemino.] profundo, Tyrrhenio & Adriatico. Extremi col.] ultima pars Apennini. Celsẽre] in sortem uenere, quoniã annexi sunt Peloro Siciliæ promontorio, qui denominatus est à Peloro nauis Hannibalidis gubernatore illic sepulto. Virg. lib. 4. de hoc loco sic ait. Venit medio uĩ Pontus & undis Hesperium Siculo

latus abscedit, aruaq; et urbes littore diductas angusto interluit aestu. Cæsar in ar. fu.] qua uĩ & impetu Cæsar ir

rueret narrans poeta, meũ ciuitatũ explicat, ut & Põpeia na præsidia sunt ex diuersis locis ciuita, Furens.] fureũ similis & sæuiens. Vias.] aditũ. Quod nõ.] ordo est nõ gaudet quod. Terat.] uastet. Vacates ho.] in quibus præsidia Pompeiana nõ erant. Vacuos.] sine hoste. Non perd. ipf. it.] non uastet agros, quacumq; iuinerat. Conferta.] cõnexa ut uno nondũ finito inciperet aliud. Parentes.] amicẽ apertas. Nec tã pa. co. ar. pra.] nec iã quod trãseat per agros oppidorum permisso mallet enim illos uastare. Populatur.] destruat. Puder.] ardebat enim omnia uiolenter potius agere. Ciuem] amicum Romanũ. Tunc ur.] urbes inquit breui defecturæ & Cæsare sese muniebãt ut in hoste. Ancipites.] in certatã cui faueãt, & instabiles. Cessuræ.] defecturæ, destiturræ. Primo ter.] primo metu. Denso ag.] spissis monumentis se præparat & munuit. Abrupto.] eminenti, erecto. Saxorũq; orbis.] rotũda saxa, quæ tormẽtis emisterent. Super.] desuper & loco eminentiori. Petant eminus.] feriat à longẽ. Tela.] sagittas, hastas, saxa, & quicquid longius iaci potest. Apraot.] cõponunt. Pronior.] inclinatio populis: populi synechdoche. Pugnatis minaci cũ ter. fid.] nõ Fidus quidem erat, sed metuebatur Cæsare, rixabantur ergo metus & fides. Ut cũ mare.] Auster Põpeio, mare populo. Aeurus Cæsari. Cõparatur, cursusq; maris fidei populorũ. Possidet.] perflat. Horrifonis.] cũ horrore sonãtib. Rursus] eõtra. Telos.] Strõgile in qua regnauit Aeolus, & in qua est uentorũ antrũ. Laxata.] aperta. Pula tridentis.] iactu sceptri, quo Aeolus uentos emittit, Vir. Cõuersa cuspide motẽ impulsit in latus. Viitur autẽ Eolus tridente sicut Neptunus. Fluctibus.] in mare. Nouo.] Euro. Tenere.] secute sunt. Nubiferoq; pol.] quãuis Euris pulso noto aere possideat, tamẽ mare secundũ notũ se mouet, & tenore pristinũ seruat. Polus.] aer nũc. Vendicat.] acquirit & retinet. Terror.] metus Cæsaris. Dubia.] nuantẽ & ancipitẽ. Gẽs He.] Cæsar ab Arimino, M. Antonieũ cũ quinque cohortib. ut misit Aretiu Libo Scribonius, quã præerat Heururiæ in fugã se dedit. Nudata.] spoliata militib. & præsidio. Ins sci.] potestati de se. Pulso Thermo.] Cæsar sic habet in Cõmentarijs. Interea certior factus, Tignũ Thermũ prætorẽ cohortib. quinque tenere, oppidũ munire, omnib;q; Tigniorũ esse optimã erga se uoluntatẽ. Curionẽ cũ tribus cohortibus, quas Pisauri & Arimani habebat mitit, cuius aduẽtu cognito diffusus municiũ uoluntate: Thermus cohortes ex urbe producit et profugit, milites in itinere ab eo discedunt, ac domũ reuertuntur. Curio omnium summa uoluntate Tignũ recipit. Sylla.] Faustus Sylla, Syllæ felicis filius, audita Cæsaris fama statim fugã arripuit. Auspicij paternis.] qui fugare & uincere solitus est. Varrus.] Accius Varrus Auximũ oppidũ cohortibus introductis tenebat, deletõq; toto Piceno circumuisis senatoribus habebat. Aduentu Cæsaris cognito, decuriones Auximij ad Acciũ Varrũ frequẽter conueniunt, docet sui iudicij nõ esse, neq; se, neq; reliquos municipes pati posse. C. Cæsare imperatorẽ bene de rep. meritũ, tantũ rebus gestis oppido manibusq; prohiberi: proinde habeat rationẽ posteritatis et periculi sui. Quorũ oratione promotus, M. Varrus præsidium, quod introduxerat, ex oppido educit, & profugit. Flũc ex primo ordine pauci Cæsaris cõsecuti milites, cõsistere coegerunt, cõmissõq; prælio desertur à suis Varrus, nõnulla pars militũ discedit, reliqui ad Cæsare perueniunt. Alæ adm.] cohortes propinque. Pulforũ Auximon.] pedibus calcariũ agrũ Auximi oppidi.

A Neglecto tergo non habito respectu sequentiū. Lentulus.] *Lentulus Spinter decem cohortibus tenebat Asculum oppidum in Piceno, qui Caesaris aduentu cognito profugit, cohortesque secū adducere conatus a magna militū parte deseritur. Dicimus autem Asculū & Esculū. Victor] Caesar. Instat cedentib.] persequitur fugientes. Diuertitq; acies.] abducit illius cohortes. Dux.] *Lentulus. Et signa.] hoc est signiferi. Tu quoque.] Scipio quoque Pompei focer praefectus Luceria oppido in Venetia propē Hadriam fugam arripuit, quanquam haberet secum milites, & cohortes eius primae legionis, quā Caesar Pompeio restituerat, ut in bellū Particū mitteretur. Pompeius enim rogatus Caesaris, qui maiorem Galliae motum expectabat, duas ei legiones misit, primamque cōfectam ex dilectū prouinciā, tanquam ex suo numero dedit, inde ex Senatu consul. constitutū est, ut ad bellū Particū legio una a Cn. Pompeio, altera a Caesare mitteretur. Ita haec ambae a Caesare sunt abductae. Censeo autē Luceria legendum: tum quia ante captū Corphinū nihil in Apulia metuere potuisset, & postquā Caesar Domitiū cepit, constet**

B Pompeiū iuisse Luceriam, & inde Canusium & Brundisium petiuisse: ut Caesar in Comēnt. tradit. Cōmissē.] tradite tibi, cui tu praeras. Nudatā.] Spoliatā p̄sidio. Pubes.] iuuentus. Seducta.] substracta. Armis.] potētia exercitiis. Metu Parth.] ob bellū Particū. Damna Gal.] quoniā Titurius Sabinus, & L. Cotta, cum magna militū parte fuerāt a Gallis occisi. Suppleuit.] reparauit & in supplementū dedit. Dum.] quousque. Vsum rat. sang.] usum illi patriae legionis, quae in p̄lijs uulneraretur. Socero.] Caesaris. Ad te Cor.] L. Domitiū Aenobarbi filius, successor Imperij Caesaris, a Senatu destitutus, cū Corphini praefectus cum 20. cohortibus, tredecimque alias ad eum Iubilius adduxisset, quū primū Caesarem uenire uidit, cohortes quinq; ad pontem fluminis excedendum praemisit, quibus repulsis a Caesarianis, & cum alijs intra oppidum coactis, Caesar castra ad muros posuit, dumque munitiones ad obsidionem expugnationemque expediret, & Domitiū a Pompeio, ad quē scripserat, certior factus, ne rem in summum discrimen adduceret, & si posset cum omnibus copijs inde faceret, fugam clandestinam apparet a suis est comprehensus, & Caesari cum oppido traditus. Eum uerō cum omnibus pecunijs rebusque suis, quocumque libuisset Caesar abire cōcessit. Corphinū.] Corphinum oppidum Pelignorū septem millium passuū a Sidmone distat. Clastica,] tubas & concentum earum. Tyro oppositus,] hi erant milites illi, quos Pompeius locauerat in foro, ne quis tumultus populi coneretur dum ageretur causa Milonis, non quidem quod essent cōtra Milonē positi, sed in conspectu ipsius, inquit enim Cic. Quāquam praesidijs salutaribus & necessarijs septi sumus, tamen ne nō timere sine aliquo timore possumus, quae si opposita Miloni putarem, cederem tempori iudices. Polluto.] reo & caede maculato. Nubem.] puluerem quam cohortes excitabāt. Ardentes.] splendentes. Fulminis.] id est, Aeterni qui ab Adria p̄ Marsos labitur, trāsitque iuxta Corphinū ad teritiū ferē miliarium. Et tu Mōtanis.] Apostrophe ad fluiū, ut insurgat, pontēque aquarum impetu auferat. Exi totus.] egredere cū omnia aquarū copia. Alnos.] trabes ex Alno arbore, ex quibus pons constabat. Discussa compage.] dissolutis iūcturis. Hereat hoc limite.] firmetur & remoretur hoc termino. Tercat oicia.] amittat tēpus. Cohibete.] cohortes retinete. Dum precipitē.] Caesare festinantiē, Stans.] detentus.

Detuluit agmē.] emittit quinq; cohortes. Ne quicquā.] frustra, nihil enim proficerēt, quoniā Caesar, ut primū animaduertit, suos equites in Domitianos emisit, repulsiq; illis oppidū obedit. Prior.] ut erat in agmine. Soluto amne.] si pons deiceretur: nā ligatus dicitur fluius, qui pontē supra se habet. Non satis est.] insultatio in timido hostes. Quae sisse latebras.] abscondisse uos intra muros, & nō audere in cāpo & pro cōcurrere. Obstruistis.] clauditis, impeditis ruina pōris. Gāges.] Indiae flus, qui 19. alios suscipit. Eum Cyrus in quadringētos & sexaginta alueos diuidēs, penē in riuū attenuauit, in Alexandriā, ne Indos magis persequeretur, prohibuit, audiuerāt enim Macedones 32. stadia latū esse, profundū uerō cētum. Submoueat.] prohibeat. Stabit. firmabunt se, Ruiturū.] quē diruere parāt. Accepit.] totas habenas celeriter cucurrit. Lewis.] somipes equus celer, id est, equitatus ipse. Nymbo,] grandini & multitudinē militum indicat. Vacantē.] uacuum. Statione pulsa.] reiectis Domitianis. Ad tutas arces.] intra Corphinū. Moturas pōdera.] unde saxa ē tormētis mitterētur. Erigit.] Caesar. Vina.] machina quaedā lata pedibus 8. alta 7. lōga. 15. duplici tabulato trahibusque cōtextitur, et latera uim mune munitur, ne intra eū stātes milites laedantur. Eā lib. 4. scribit Vegetius, & nosier poeta 3. Tunc ad aperta leui procedit uinea terra. Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes, moliri nunc ima parāt. Subrepsit.] paulatim puenit. Nefas.] ingens, quia ducē prodiderūt cohortes ipsae. Agmina.] Domitiū milites. Reseratis por.] facta deditione. Ducē.] Domitiū. Cuius] Caesaris. Alta nobilitas.] laudat eū poeta, ut Neroni principi, qui ab hoc duxit genus assentetur. Alta.] antiqua, egregia. Minacci.] minarū pleno & interitio. Poposcit fer.] nō deprecatus est moriē, sed periit. Recta cer.] nulla capitis inclinatione, & supplicis signo. Pōnāq; pe.] moriē a Domitio optari, & metui uita donari. Licet uolis.] inuitus. Munere.] beneficio. Certe di.] fruere luce & uita. Bona spes.] quod eis etiā sim ignoturus. Partib. uist.] aduersarijs meis uncēdis: ut, Submersasque obrue puppes. Exemplūq; mei.] signū meae benignitatis, atque clementiae, cuius exemplū in te cōspiciāt. Recta ar.] resume & iterū in me pugna. Et nil hac ue.] nolo mihi quicquā debeat pro hoc beneficio, si me uiceris. Venia.] promissione pōnā sine beneficio. Terētius. Da ueniā pater. Heu quāto.] cōmiseratio a rei indignitate. Vel ce. per.] etiā occiso Domitio. Parcere Ro.] abstimere & nō efficere Romanos tāto dedecore. Turpe enim erat, quod ueniā ab hoste inuiti cogēretur accipere. Cui fit exr.] pōnarū, cui fit maxima & grauissima pōna. Ignosci.] quod ignoscatur, & nō sumatur de eo supplicium, quod fuerat Pompeium et Senatū secutus. Premit ir.] dissimulat irā Domitius, dimissus uel cōtemptus. Romā ne pe.] quasi dicat cogis in ocio uiuere, Recessus pa.] loca semota a bellis. Degener.] uilis & abiectē si id egeris. Iam dudū paulō pōst.] Vita enim nostra incerta est, et omnino breuis, uel iam dudum morituri, id est, quā paulō antē mori debueras. Paras nō ire.] stimulis se cōcitāt. Lucis rūpe mo.] nō amplius uita fungi beneficio Caesaris. Contulit autē se Domitiū ad Pompeiū, a quo Masiliā postea missus, cū obfessam confirmasset statim discessit. Inde in acie Pharsalica periit. Nescius interea.] cum Pompeius ex Capania in Apuliā se contulisset, & suas uellet copias Domitianis cōiungere, eas ad cōcionem uocauit, qua illi nihilo magis excitati, uehementer se timere Caesarem ostenderunt.

Ducis capti.] Domitij. Arma parabat.] cogebat exercitū. Vt immis, sic] Ro. par. ut se Domitio coniungendo fortior fieret. Iustus classica] concertum tubarum in expeditionem & iter. Ratus] putans. Tendendas iras.] irritandos animos. Moturi.] iter arrepturi. O scelera.] hęc oratio in genere deliberatiuo genus demonstratiuum habet admistum. Suadet enim Pompeius ab honesto & facili fortiter esse pugnandum in Casarem parricidam, quem pluribus uicuperat, inde se ipsum laudat Primum igitur captat beneuolentiam à rebus aduersariorum, quas dicendo scelerum deprimat. Tum ab auditoribus, quod sapiēter & fortiter fecerim, cum arma in ultionem patrię sumpserim, & sint parati pugnare.

Meliora.] à rebus suis quod commendat auditorem conciliat. Vere Romana] id est fortis seruitutis impatiens, libertatisq; & patrię studiosa: hęc enim sunt propria Romanorū. Manus.] multitudo. Nō priuata.] ut sunt Casaris. Votis deposite pugnans.] alacri sitis in hostes animo, & huc usq; exordium est. Ardeat Hesperii.] Narratio qua explicat factorum atrocitatem.

Populatis.] populationibus & prędis. Gallica rabies.] inuidiosē dicit Casarem acerrimos in patriam hostes immittere. Effunditur.] spargitur, immittitur.

Iam retigit.] iam imbutum est sanguine bellum, ut ait Maro: iam cepta fieri cades. Pollutos.] crudelis, maculatos. Dij melius.] causam quę erat honesta factam honestissimam docet, quod ille prior lacefferit, itaq; ab ultione, quę honesti pars est, argumentatur. Nam de malę meritis de patria est sumendum supplicium. Dij melius.] supple egerūt, quasi dicitur. gratia est eis habēda. Inde] à Casare. Me pręside.] me duce. Petat suppli.] ulciscantur sceleratos. Neq; enim.] Antipophora, non potest bellum uocari, quod est sine hoste. Vindicis.] ulciscētis se latronibus.

Nec magis.] similitudo siue exemplum quod crimen auget. Catilina.] L. Catilina, ex Corneliorum familia, cum Lentulo Cethego, Statio & Gabinio de patria, & Ciceroe Consule opprimendo conturauit. Exerci.] habentis humerum & brachium dextrum nudatū & inermē, sic enim solebat hęc familia in aciem iri. Silius de Cethego alio loquens, lib. 8. sic ait. Ipse humero exercitus, gentili more parentum, difficile gaudebat equo.

O rabies] acris cum ex lamatione accusatio, quod ductus cupiditate Casar contra pietatis officium faciat, nam pro seruanda augendaq; patria non pro euerienda laborare deberet. Camillis.] Camilli similibus. Furius enim Camillus, urbe à Gallis capta, dum Capioliū obsideretur, absens Dictator creatus, Gallos ad internecionem occidit, Romanosq; propter incensam patriam Verios migrare constituentes retinuit. Miscere.] equiparare. Metellis.] in Metellis tres fuere pręclari Macedonicus, Numidicus, & Pius: qui Numidici filius, cum prator esset Popedium Marforum ducem, bello sociali oppressit. Consul Herculeios fratres superauit, & Sertorium ex Hispania expulit. Ad Cinna.] Cinna similes. Cornelius Cinna Consul, Marium exulem ex Aphrica reuocauit, & in cum a eo gessit ciuile bellum.

Sternere] locus à facili cum exemplis. Catulo.] ipso auctore Lepidus enim Consul, rerum nouarum cupidus acta Sylla rescindere, proscriptosq; reuocare conatus, coniecta urbe in Hetruriā profectus est, & mox exercitum Vrbi admoit. At Lucretius Catulus colle-

ga eius, & Cn. Pompeius Syllani, qui Ianiculum, & Milauium pontem infederant. Primo statim impetu eum reuulerunt. Ille uerò in Hetruriam, postea in Sardiniam abiit, ibiq; morbo & penuria periit. Carbo] Sylla deuicta Italia Dictator factus, Pompeium sibi affinitate deuinctum in Perennam & Carbonem, qui Siciliam occupauerant, misit, is Perenna fugato Siciliam recepit, Carbonemq; dominauit, & securi percussit iussit.

Sertorius.] Hic] Sylla proscriptus omnem Hispaniam, & Mithridatem contra Romanos sollicitauit, eoq; Duce Lusitania, & Celtiberia bella agitabat. Metellus & Cn. Pompeius aduersus eum missi, ancipiti bello multis cum cladibus, diu pugnando, non prius bellum conficere potuerunt, quam Sertorius suorum scelere & insidijs est extinctus. Inde uicto deditoq; Perenna Hispaniam in Romanam fidem receperunt. Iberos.] Hispanos ab Ibero fluuio dictos. Si qua fides] si quid mihi credendum, & uultu argumento, à facili & à maiori ad minus per contemptum. Inuidco.] odio habeo & doleo. Iungere.] comparare, & annumerare. Manus] arma, ipsi enim fuerat demandatum bellum. B

Furenti.] Furioso & impio in patriam. Parthorū.] inuidiosē ipsum Sparthaco comparat, & dignum Crasso ultore dicit. Scythicis Parthicis.] Parthi enim è Scythia uenientes, Assyriam occupauerunt, eamq; Parthiā appellauerunt. Spartacus.] hic est de stipendiario Thracemiles, de milite defector inde latro, postea gladiator euasit. Effraçtoq; ergastulo Lentuli Capuę cum 30 eiusdē fortunę uiris, seruos ad uexilla uocauit, facteq; exercitu Ceruesium montem in Campania occupauit, ubi cum à Clodio Glabro obsideretur, eius castra diripuit, & Campaniam populatus, raptis Pratorum fascibus appellatus est Imperator. Inde Lentuli exercitum in Apennino dissipauit: apud Mutinam Cassij castra deleuit. Tandem cum de urbe inuadenda deliberaret à Licinio Crasso pulsus fugatusq; cum Bruttium, Angulum occupasset, nec in Siciliam prę nauium penuria traicere potuisset, cum suis omnibus fortissime dimicans, quasi Imperator occisus est. Simili causa.] Latrocinio. Te quoq;] à uiribus, & à constantia se commendat. Feruidus sanguis.] in sanguine calenti sunt uires, si frixerit debiles reddimur & pusilli animes & tardi.

Virgil. Frigidus obstiterit circum pręcordia sanguis.

Qui pacem potuere pati.] qui sciunt in pace uiuere. Solutum.] dissolutum uiribus. Defectum.] debilitatum & in quo defecerunt uires. Ne nos.] commendado se à rei militaris peritiis, & clam Casarem carpit. Senior.] qui peritior est & grauior. Miles.] quasi dicitur iuuenis, & imperitus rei militaris, & pręceptis ad omnia. Quo potuit.] locus est à modestia. Quo ad quasunque dignitates. Nisi regna.] nisi patrię occupationem & tyrannidem. Non priuata.] non uultu ciuis esse, sed tyrannus, qui uult me superare. Hinc Cōsul.] ab autoritate, & tuto, & facili cū irrisione argumentatur. Vterq;] Lentulus & Marcellus. Hinc.] à partibus nostris. Statura.] non fugitura. Ducum.] Senatorum & Pratorum.

Non trahis omnia, non cæco cursu.] non es adeo terneraria & cæca: Nam ut Cicero in Lælio ait: Nō enim solum ipsa fortuna cæca est, sed eos etiam plerunq; efficit cæcos, quos complexa est. Teq; nihil pudet.] ut certē pudet, nam nunquam hoc efficies.

Multis

A Multis nē.] gesta eius à mora extenuat & cōtemnit prae-
fuis. Multis inuidiosè dixit, duo enim fuere. Rebel-
lis.] quam pacare non potuit, & quin rebellaret efficere.

Acras.] decennium Dant animos.] addunt auda-
ciam Caesari. Rheni gelidis.] Insimulata est cum ironi-
a, Caesar post oppugnatos Germanos, & non amplius
decem & octo dies trans Rhenum consumptos satis, &
ad laudem, & utilitatem fecisse arbitratus se in Galli-
am recepit, & pontem quē fecerat rescindit. & ideo Pom-
peius eū fugisse dicit, & aestuaria maris Gallicae appella-
se Oceanum. Stagna.] aestuaria. Incerti profun-
di.] dubij maris. Britannis.] Britannia insula est in
Oceano ad eō à terra remota, ut alius quidem orbis exi-
stimeretur. Ad eam Caesar audita ipsius fama, ex Gallia tra-
iecit exercitum, & post eam iterum atq; iterum uictam il-
lico imperatis obsidibus in Galliam se recepit. Quēsi-
tis.] quia non plane norant nauae, ubi iaceret Britānia,
uel ideo quia cum iterum in Britanniam ad solis Occa-
sum, Caesar naues soluisset, laui Aphrico prouectus me-
dia circiter nocte, uento intermisso, cursum non tenuit &
longius delatus aestu orta luce, sub sinistra Britannia re-
lictam conspexit. Tum rursus aestus commutationem se-
cutus remis contēdit. An uanē.] cauillatio est, an ideo
superbis. quod ciues profugerunt, terras, inquit, nam me
secuti sunt, Furoris.] belli. Urbem.] Metonymia.

Armatam.] emphasim habet ad terrorem. Hec de
mens.] dissolutio falsa opinionis. Qui cum signa
ruli.] à praclarorum gestorum celeritate se commēdat,
suasq; laudes & gesta perstringit. Fulgentia.] glo-
riosa. Toto ponto.] alludit ad Cylicas, qui eū ma-
ris undiq; inuassissimè, prouidentiam diligentiaq; Pompeij,
intra quadragesimum diem certamine uix parato in de-
ditionem cum plausu uenerunt. Hos deinde Pompeius lo-
cis maritimis remouit, fecitq; mediterraneae regionis, co-
lonos. Ante bis.] Antequam Luna bis uerteretur,
& cursum perficeret. Pelagi.] tranquilli maris. Pyra-
ta.] praedo marinus, cylix. In angusta sede.] praefer-
rim ad urbem Soliorum, quae est in Cilicia, & Pompeiopo-
lis est appellata, ut Plutarchus & Plinius tradunt.

Profugum per diuortia.] fugientē per semitas trās-
Cuerfas & diuerticula. Virg. in 9. Obijciunt equites sese
ad diuortia nota. Regem.] Myrthridatem de quo tri-
umphauit Sylla, & postea Lucullus. Inde uerò à Pom-
peio attritus, cum in se seditionem uenisset cum Pharna-
ce filio mortem sibi consciiuit. Fata.] felicitatem & ui-
ctorias. Felocior.] ideo se feliciore appellat, quia bel-
lum confecit. Vacat mihi.] uacua est gloria mea.

Sub quocunq; sole.] Sub quacunq; regione, qua Sol a-
spicit. Trophæis.] uictorijs. Arctos.] Septētrio. Pha-
sidus.] Phasis Colchorū fluiuius, ultra ostia Tanais in
Pontum effluit. Medius axis.] Meridies. Calida,.]
Est enim sub Cancro iuxta torridam zonam. Syene.]
Macrobius hunc locum aperiens, inquit. Ciuitas Syene,
quae prouincia Thebaidos post superiorum montiū de-
serta principium est, sub ipso aestiuo Tropico constituta
est, & eo die qua Sol certam partem ingreditur Can-
cri hora diei sexta, quoniam Sol nunc super ipsum inue-
nitur, uerticem ciuitatis nulla illic potest in terris de quo-
libet corpore umbra iactari. Sed nec stilus hemispherij
monstrant horam, quem gnomona uocant: tunc de se
potest umbram creare, & hoc est. quod Lucanus dice-
re uoluit, nec tamen plenè ut habeatur absoluit, dicendo

enim atque umbras nunquam flecente Syene, rem qui-
dem attingit, sed turbauit. uerum non enim nunquam
fleuit, sed uno tempore. Sic ille qui iniuste Lucanum
arguit, qui inquit, nusquam, hoc est, nec ante, nec post,
nec ad dextram, neq; ad sinistram, nonnunquam ut ille
legit. Bethim.] fluiuium qui ex Terraconensi dimis-
sus mediam Hispaniam perfluit: mox mari propinquus
lacum efficit magnum, ex quo duobus alueis longè
priorè maioribus exiens, labitur in Oceanum.

Fert.] cum impetu ingreditur. Tethym fuga-
cem.] Oceanum uelocem, & qui fluit & refluit.

Post omnia.] est enim ultimus omnium. Arabs.]
Arabes populi in Asia inter Iudaeam & Aegyptum

Eniochi.] gens fera iuxta Pontum à Lacedaemonijs
oriundi. Colchini.] Iactabundi more nunc Col-
chos, mox Elices repetit. Colchos regio in Asia iuxta
Pontum, apud quam erat uellus aureum, quod à Iasoni
cum Argonautis eripuit.

Cappadoces.] Cappadocia regio est in Asia mino-
ri Armeniae contermina, sed diuisa est Euphrate.

Iudæa.] Regio Palaestina est. Plinius supra Idume-
am inquit, & Samariam. Iudæa longè lateq; funditur.

Incerti Dei.] ignoti & nomen non habentis, & de
quo uidetur posse dubitari. Sic & Iuuenal. Nil prae-
ter nubes & caeli numen adorant. Quamquam re ue-
ra optimè de Deo uetustissimi sensere Iudæi.

Sophene.] Oppidum in Armenia iuxta Masium
montem est à parte Septentrionali. Molles.] uel
ob caeli clementiam, uel quia Asiatici omnes molles lasci
uiq; sunt. Armenios.] Armenia duplex in Asia est,
inter Taurum & Caucasum, altera maior, altera uerò
minor & inferior dicitur.

Cilices.] Cilicia regio iuxta Taurum, & Syriae pro-
xima, dicta à Cilice Agenoris filio. Cilices duplices esse
Strabo docet libro duodecimo. Tauros.] populos Tau-
ri montis, qui ab Indico mari surgit, dein de in Aegyptum
& Pamphilicum pelagus obiectus, Septentrioni dex-
tro latere, lauo Mediterraneae plagae occurrit, denique se
Ryphæis iugis annectit, sed pro gentium uarietate diuer-
sa nomina accipit apud Indos Hiamos, apud Parthos
Præmiphates dicitur, inde Taurus. At ubi in excellen-
tissimam sublimitatem consurgit Caucasus.

Quod bellum reliqui.] ac si dicat nullum unde
possit gloriam reportare, nam hoc quod gerit, est latro-
cinium summi de decoris. Verba ducis factio dicitur
dicendi sine.] cum non clamarent prae Caesaris formidi-
ne milites: Pompeius à constituto iurare, signa reuoca-
uit, & Brundisium contulit.

Classica matura.] festinum concentum tubarum,
quo iter denunciaretur, supra enim dixit, iamq; secutu-
ro iussurus classica Phæbo.

Sensit & ipse.] aduertit se quoque timere. Di-
scrimina.] pericula. Signa.] Aquilas. Ag-
men.] exercitum suum. Pulsus.] uictus & eie-
ctus à fortiori ex armentis. Explorat.] tentat &
experitur. Aduertis.] occurrentibus. In pascua.]
in pascua. Recepta ceruice.] resumptis uiribus
ceruicis. Tori.] pulpa musculi & densitas quae-
dam carnis in collo & cruribus, & etiam in brachijs ho-
minum, in qua quidem esse dicuntur uires. Virgil.

Luxuriatq; toris animosum pectus.

Saltus.] pascua. Agmina reddita.] armenta quae re-
cepit,

cepti: nam uictorē sequitur. Apula.] Apulia regio Italia Adriatico mari, proxima inter Dauniā et Calabriam.

Brundisij.] Brundisium Mesapiorum lingua Strabo docet, sonat Cerui caput. Est autem Calabriae oppidum. Urbis est.] Brundisium Cretenses, qui ē Gnofo cum Theseo discesserunt habitasse, memoria proditum est, postea alios ē Sicilia cum Iapige digressos: nam utroque modo fama est, cum unā permanere nolent in Bœotia discessisse. Idem est auctor.

Diſtæis.] Cretensibus. Diſtæa enim in Creta mons est, qui Diſtæus dicitur. Strabo tradit. Cecropie, Athenienses. Theseus enim Athenas in Cretam ad Minotaurum, sorte delectus, uel sponte se contulit. Nota est fabula apud Plutarchum & Diodorum. Eam in principio Aeneidos Virgil. strinxit. Mœtibus iustum Thesea.] iusserat Aegeus discedenti filio, ut si uinceret Minotaurum, uela quæ nigra erant, mutaret in alba, sin minus, in nigra referrentur. Sed illis oblitis mutare: cum Aegeus nigra uela redeuntium conspexisset, se præcipitum in mare, quod postea Aegeum est appellatum.

Mentitis.] falsum de Theseo indicantibus. Hanc linguam.] terram tenuem exprobratam in linguæ formam. Cogentis in arcum.] constringentis se inflexum, in cuius uno extremo. Calabria in medio Tarentus: in altero magna Græcia & Brutij sunt, nec nos lateat portum, quem poeta describit, Virgil. in 1. Aeneid. effinxisse his uersibus: Est in successu longo locus insula portum, Efficit, &c. quanquā & Hispania Char taginis portus huic similis est.

Claudat.] complectitur. Cornibus.] rupibus exprobratis in formam cornuum ceruinorum, quibus simillime sunt, & urbs ipsa caput imitatur. Nec tamen.] flexus hic motuum portum non faciebat, nisi esset opposita insula. Coros.] Ventos ab Occasu solstitiiali flantes. Refunderet undas.] remitteret fluctus, quibus feritur. Loasas.] discurrentes. Flatus.] Ventos. Contentæ fune.] quæ non indigerent anchoræ & tute essent. Late patet.] aperta est in omnem partem nauigatio. Coreyra.] qui insula est in Ionio, Phæacum patria Alcynoi regnum, olim Schemera dicta. Illyris.] Europæ regio, quæ terminatur Italia, Germania, Macedonia, Thracia, Epyro, & mari Adriatico. Epidamnos.] oppidum in Epyro, quod propter inauspicatum nomen, ut Plinius inquit, Romani Dyrhachium appellauere. Quum totas Hadria uires.] Quando in Hadriaco tempestas exoriatur.

Huc.] in portū Brundisij. Ceraunia.] montes Epyri à crebris fulminibus dicti. νεφαινας enim fulmen interpretatur. Abiēre in nubes.] pleni sunt nubibus & non uidentur. Sason.] insula contra Calabriam, quæ, ut Strabo ait, ipsius interualli, quod inter Epyrum & Brundisium interiacet, media sita est, propterea qui rectum nauigando tenere cursum nequeunt: à Sasonē ad Hydruntem leuorsum iter faciunt. Rebus relictis.] Italiae. Ne licet.] Non enim habebat classem paratam, & Cæsar facile poterat Hispaniam occupare. Convertere Martem.] Metonymia.

Iberos.] Hispanos qui longo spatio distabant Alpibus interiectis. Tum sobole ex tanta.] ex nobilibus præstantibus filijs Cn. Pompeium maiorem natu est allocutus, ut undiq; conuocaret auxilia. Recessus.] remota loca. Euphraten.] accolat eius. Euphrates

in Armenia, iuxta fontem Tygridis oritur, Babylo-nemq; in duas diuidens partes Mesopotamiā irrigat moare Nili, & inde Euphrates nuncupatur, quoniam Euphrata fertilitas accolarum lingua dicitur, affluit autem in mare rubrum. Cylicas.] pyratas. Quas est uulgata per urbes.] Omnes populos ad quos peruenit nomen Romanum postquam ego fui Imperator. Pharios.] Aegyptios. Pharus insula est in Nilo coniuncta Alexandriae ponte, in qua turris altissima, unde nocturnum ignem nauatæ prospicere soliti, & pericula uitant: & in portus se dirigunt. Tygranemq;] regem maioris Armeniae, de quo sic Valerius, ubi de humanitate atq; Clementia regem Armeniae Tygranem, qui & per se magna cum populo Romano bella gesserat, & infestissimæ urbi nostræ Mythridatē Pōto pulsum uiribus suis protexerat in conspectu suo diutius iacere, supplicem passus non est, sed benignis uerbis recreatum. Diadema quod abiecerat, capiti reponere iussit, certisq; rebus imperatis in pristinum Fortunæ habitum restituit æquè pulchrum esse iudicans, & reges uincere & facere.

Meum.] de quo sum benemeritus. Pharnacis.] B Pharnax Mythridatis filius, cum à patre bello Mythridatico defecisset mortis illi causam præbuit. Utraque.] Maiori & minori. Ponti.] Maris Euxini, quod à Meotide palude incipit, terminaturq; Hellesponto: supra ipsum autem multæ & diuersæ habitant nationes. Ripheas manus.] Multitudines incolarum Riphaeorum montium. Sunt autem Riphei in Scythia à perpetuo uentorum flatu denominati: nam εὐρυσσο. idem est, quod Flo. hæc regio assiduis obfessa niuibus uices temporum non nouit, sed est in nubem æternæ caliginismersa, ut Solinus ait. Riphei in Arcadia sunt quibus ad differentiam subtrahitur aspiratio.

Palus Meotica.] Meotis palus in Scythia, non profunda, nam non est altior, * * * pedibus, habet in habitu septingenta milia passuum. Eam Tanais Ripheis montibus fluens ingreditur, & exit in Pontum: adeoq; duratur gelu, ut uehicula super eam accolæ ducant.

Triumpho.] Populi de quibus triumphauimus, militent nobiscum. Per ortus.] per Orientem. Et uos qui Latio.] Consules adhortatur, ut in Epirum se conferant ad Græcos & Macedones sollicitandos.

In Epyrum.] Epyrus in Europa regio, olim dicta Molossia. Sunt tamen qui Chaoniam & Holoſsiam Epyri partem esse dicant. Signatis Fastos.] id est, quorum nomina in Fastis notantur. Tempora enim & anni à Consulibus nominibus signabantur. Fasti sunt libræ qui totius anni continent descriptionem.

Boreas.] Ventus Septentrionalis sonorus. Macedonum.] Macedonia à Macedone Oſyridis filio dicta est, ut docet Diodorus: Eam ab Oriente Thracius limes præcingit. Meridiana Thessali & Epirotæ tenent, ab Occidente Dardani sunt & Illyrici, à Septentrione Pæonia & Paphlagonia.

Dat tempus paci.] Non est certandi commoditas. Gerunt iussa.] obtemperat. At nunquam.] Cæsar his quæ hætenus egerat non contentus, à Corphinio se Brundisium conuulit, Pompeiumq; illic frustra obfessum capere statuit.

Ne quid fati mutare liceret.] ne quid aduersi accideret, & hostes firmiora sibi auxilia compararent.

Assequitur.] ualde sequitur.

Præmit.

A Premit uestigia,]urget Pompeiū. Maxima merces.] nam qui Roma potitur, uidetur totius mundi imperiū obtinere. Oppressa.] occupata. Preceps.] subitus, expeditus & diligens. Quom quid superesset.] finem enim rerū prospiciebat & exoptabat. Instat atrox] cum atrocitate perseverat. Communem.] communiter possissam. Rursus.] nam paulò antè Consules liberè & securè Dirrhachium nauigauerant. Aperto.] Libero hostibus. Sed molibus undas.] Brundisium Caesar ueniens, cum accepisset Consules magna cum exercitus parte se Dirrhachium conuulisse, Pompeiūq; Brundisij cum decem cohortibus remansisse, ueritus ne Italiam dimittendam Pompeius non existimaret: exitus, administrationesq; Brundisij portu impedire instituit, quorum operum, ut scribit Caesar, hæc erat ratio. Quæ fauces erant angustissimæ portus molem atque aggerem ab utraq; parte litoris faciebat, quod his locis erat uaduosum. Longius progressus, cum aggere altiori aqua contineri, non posset rates duplices quoque uersis pedibus triginta, & regione molis collocabat, Has quaternis **B** anchoris ex quatuor, angulis distinebat, ne fluctibus mo uerentur. Iis perfectis collocatisq; alia deinceps parinauigatione rates iungebat: has terra atque aggere contegebat, ne aditus atque incurfus ad defendendum impediretur, à fronte atque ab utroq; latere, ac pluteis, protegebat in quaque earum turres binorum tabulorum excitabat, quo commodius ab impetu nauium ascendijq; defenderet. Molibus] ingentibus saxis & aggere. Obstruit.] claudere conatur. Deiectis.] excisis ex insula & rupibus portus. Cedit in immensum cassus labor.] Hypallage labor immensus cedit in cassum. Vorax.] irreprensibilis. Arenis.] arena nosa profunditati. Ut maris Aegæi] non aliter, inquit, quam si Erix mons Aegæum præcipitur, aut Gaurus in Auernum, & non appareant. Aegæi.] Aegæum mare, uel ab Aegæo patre Thesei, qui seipsum præcipitauit, uel à scopulo capræ simili denominatum, cæq; enim capra est. Erix.] mons in Sicilia, in quo templum est Veneris Erycinæ, & sepulchrum Erycis filij, quem Hercules cum eo certans, cestibus interemit. Gaurus.] mons in Campania, Masico & Surrento propinquus. Auerni.] qui lacus est in sinu Baiano dictus quasi ἀορτος, id est sine auid. Penitus stagnans.] profundissimus. Ergo ubi.] cum saxorum aggeribus nihil proficeret Caesar, rates exitus occupare constituit. Tenuit sua pondera.] firmavit se. Vado.] non profundo nimis, sed præcipiti. Innectere uinacula.] rates ex arboribus & trabibus facere. Tales fama canit.] sic & Xerxes, inquit, fecisse ferunt, quum ex Asia in Europam contra Græcos traduxit exercitum. Xerxes.] Xerxes, Darij regis Persarum ex Athossa filia Cyri genitus, patri successit in regno, bellumq; Græciæ inferens in mare Hellepontico, ab Abydo urbe Asia, usque in Sexton urbem Europæ, pontem connexis, & pedibus traiecit exercitum. Incessit.] ambulauit. Hellepontici rapidi.] id in mare strictum, uelut Hellepontus appellatur, quod à Tenedo in Propontidem usque uergit, sic dictus ab Helle Sorore Phrix, illic submersa, fertur autem esse stadiorum septem. Non Eurum Zephyrumq; non metuens uentorum tempestatem. Quum uela ratesq; in medium differret athon.] eum montem Athon, magna ex parte nauigabilem se-

cisset. Athos seu Athon mons est inter Macedoniam & Thraciam altitudinis admiranda à classibus Xerxis nauigatus, nam mille & quingentis passibus abscissus est, pons sub Strimone fluuio relictus adeò subcauus & flumen cursum super pontem conficeret, & sub ponte mare inundaret. Ora profundis.] hostia & exitus portus Brundisij. Arctantur casu nemorum.] stringuntur trabibus. Surgit] augetur. Tellure noua.] erant enim trabes terra constrata. Compressa.] occupata & colligata. Ut referet Pelagus.] ut aperiat mare, & obices soluat, nam contra munitiones Caesaris hæc Pompeius, naues magnas onerarias, quas in portu Brundisino depræhenderat, adornabat, ibi turres cum ternis tabulatis erigebat, easq; tormentis & omni genere tellorum completas ad opera Caesaris appellabat, ut rates perfrumperet, atque opera disturbaret, sic quotidie utrinque eminens fundis sagittis reliquisq; telis pugnabant, atque hæc ita Caesar administrabat, ut conditiones pacis dimittendas, non existimaret.

Spargat bellum.] dissipet bellicas machinas. Plenæ noto.] plenis uento uelis. Tensis rudentibus.] extensis funibus, ut maiori cum impetu irent. Rates.] naues onerariæ, quanquam propriè sunt trabes simul connexæ. Actæ.] impulsæ. Per claustra maris.] per mare elusum, id est, portum ipsum. Discussere solo.] remouerunt è suo firmamento. Est enim solum quicquid aliquid sustinet, ut terra, aqua, cælum. hinc illud. Astra tenent cæleste solum. fastigia molis] summitates aggeris & turrium. Carinis.] Pompeij exituris. Ballista.] tormenti genus quo hostes maiores emittuntur dictum à βαλλω quod est iaceo. quandoq; pro instrumento quassante muros saxo accipitur. Ouid. Quam graue balistæ mœnia pulset onus. & in hanc significationem. Victu.] accipit. Torta laertis.] non emissa, sed intenta & curuata. Iaculata falces.] fustes ardentes & seissas. Ut tempora tandem.] Interea nouem nauibus, & Consulibus Dirrhachio remisissis Pompeij, discessum parauit obstriculis tamen prius portis & uicis, plateisq; ciuitatis, factisq; fossis in uijs, in quibus stipites acutos præfixerat, & eas eratibus, & terra æquauerat, quò facilius Caesar impetum remoraretur. Idem cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtibus.] clandestinæ. Exagitet] repercutiat & audiatur. Neu buccina diuidat horas.] ne uigilum permutationes signo buccinæ fierent, ut moris est, nam è ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina.] litus. Neu tuba.] neu signum professionis tuba daretur. Iam cæperat ultima uirgo.] Duplicis descriptio temporis. Nam & tempus ante auroram designant, & æquinoctium autumnale, quod est circiter octauū Calendas Octobris, tunc enim Sol est in Libra, quam Virgo præcedit. Ultima uir.] ultima pars Virginis. Chelas.] brachia Scorpij, quæ Libram efficiunt. Laturas Phæbum.] in quibus erat Sol oriturus. Non mouit uoces.] solent enim nauitæ in anchorarum euulsione clamare.

Dum iuga curuantur mali.] dum antenæ, id est, trās uersa in malo ligna inclinantur ad uela aptanda. Pinus.] malus ex Pinu. Puidi.] ne Casarè audirent. Pendentes.] ascendentes & descendentes per funes. Deducunt Carbasa strida.] explicant inuoluta uela. Ne arua sibilent.] ne sonitus fiat. Dux.] Pompeius.

Hoe

Hoc.] hanc rem. Vix fa.] sinūt, uix licet fugere, quippe accipietes fontū Cæsariani, et à Brūdusiāns per lecta admoniti, statim in oppidum irruere, & ne in fossas incidere, moniti longo itinere, circumducti ad portum, perueniunt duasq; naues cum militibus, quæ ad Cæsare moles adhaeserant, scaphis lintribusq; depræhendunt, depræhensasq; excipiunt. Roftris.] frontibus nauium.

Sulcis.] fossis quas naues faciunt. Quas omnes soluerat.] Brūdusiāni enim Pompeiū militum iniurijs, & ipsius Pompeij contumelijs permoti Cæsaris rebus fauentibus, in oppidū milites admiserunt. Fato fortuna.] nam ut cepit ei superior Cæsar à Pompeio defecere. Cornua.] flexum. Ora.] hostia exitus. Pelagus.] apertū mare, per quod fugiebat Pompeius. Exigua est.] minima uidetur cum magna, nam semper fugare & uincere, alios solitus fuerat. Augustus.] limies strictus egrediēdi terminus. Euboica unda.] Euripo. Est autē Euripus mare exiguum inter Boetiam seu Phocidem Boetia partem, & Eubœam insulam, quod septies in die influit & refluit: Seneca in Hercule Oetho Euripus, undas fleuit instabilis uagas, septemq; cursus fert, & totidem refert. Dum lapsum Titan mergat Oceano iubar. Eubœa uero insula est Attica adiacens, exiguo freto à Bœotica separata. Chalcis.] Oppidum in Eubœa, olim Oethalia dictū. Manus uncos ferreos.] Cæsar in Commentarijs, ubi de Massilia oppugnatione, atq; iniecta manu ferrea retenta utraq; naue. Clasi.] contra naues, ut eas caperēt. Tractoq; ad littora bello.] perducta ad terrā utraq; nauis. Nereus.] Mare fuit is Oeni, & Tethios filius. Summis.] altissimis. Vt Pagæa ratis.] sic euasit, inquit, ut Argo cum præterijt inter Cyaneas, quæ in puppe laesa reliqua parte salua fuit. Pagæa Thessalica.] Pagæa enim oppidum est Thessalia, in quo regnabat Pelias Esonis frater, & Iasonis patruus. Ouid. Iamq; fretum Myniæ Pagæa puppe secabant. Phafidos undas.] id est, Colchon ad Phasidem fluuium pro aureo uellere. Tellus.] terra irata nouis nauis, cautes immisit, ut nauium transituram colliderent. Cyaneas.] Cyaneæ duæ sunt insulæ uicinæ & paruæ in Ponto, contra Thracium Bosphorū, quæ quia olim concurrere creditæ, dictæ sunt Symplegades, id est, concurrētes. Cau-

tes.] Insulas ipsas saxofas. Argo.] nauis Iasonis, sic ab artifice appellata, habet genitiuū Argus. Minor puppe.] diminuta ultima parte. Subducta montibus.] Liberata à conuulsu montium. Vana Symplegas.] Cyanea instabilis, uel nihil nocens concurrēdo. Repercutit portum.] collisit mare non nauim. Inanem.] restitit entem. Statura.] permansura, non enim se mouit amplius. Iam Phœbum,] iam oriētis color mutatus solem aduentare indicabat. Non idem,] clarior & diuersis ab nocturno. Nondum rubet.] primum enim albescit, cum rubet aurora, Eripit flamas.] obscurat splendorem. Propioribus.] quod enim uiciniora sunt soli, ed citius desinunt apparere. Pleias.] Synecdoche, id est, Pleiades, qui fuere septem Atlantis filia, Sterope, Alcione, Celeno, Maia, Electa, Taygetæ, Merope, ut in quarto Pastorum scribit Ouid. Hebet est debili notiore.

Plaustra Bootæ.] currus Arctophylaxis, id est, custodis ursæ. Cicero. Arctophylax uulgo qui dicitur esse Bootes. Felsi.] quia aratoris more, cum labore iam girum peregit, mane enim in Orientem conuersus est. Liro superiore, dixit Parrhasis obliquos Helyce cum uerte. ret axes. Languentia.] nimis conspicua. Redeunt.] redire incipiunt. Pari.] clari, sereni. Maiores.] Planetarum & signorum lucidiores. Lucifer.] stella Veneris, quæ ultima euanescit, Pelagus.] quærela est, quæ habet uarios effectus, à fortuna à qualitate rei, à Personis, à loco. Non ferens ea fata.] non ea cum felicitate nauigans, Prædonem.] Cylicas. Lassata.] defatigata & fastidiens. Destituit.] deseruit illa fata uel te. Coniuge.] Cornelia. Natis.] Cneo & Sexto.

Penates.] familiam. Ingens.] magnæ auctoritatis ob comites. Populis comitantibus.] Exercitu & oratoribus populorum. Queritur.] Reddit rationē cur fata Pompeium exulare uoluerint non quidem odio sed ne Italia tanti uiri sanguine inficeretur. Ruinæ indigenæ.] morti indecenti. Sed longinqua.] remotus locus. Patria.] Italo. Phariæ.] Aegyptiaca, à Pharo insula. Parcitur Hespericæ.] seruetur immunis Italia. Nefas.] cædem tuam. Sui.] quem tantopere amauit & coluit, à quo est uictorijs adificijs spectaculis & triumphis ornata.

FINIS LIBRI SECVNDI.

IOANNIS

IOANNIS SVLPITII

VERVLANI, IN M. ANNEI LV-

CANI POETAE PHARSAL. LIB. III.

commendationes.

Ropulit.] poeta in fictionibus rarus, concinnus tamē & modestus Pōpeiu nauigātem, ubi Italiam prae distantia amplius uidere non potuit, per quietem uidisse Iuliā Quærum fingit, quæ admonens ipsum affinitatis futuram populorum eadem, & ipsum in bello civili Cornelia coniugis fato feriturū denunciat. Ut Auster incubens.] postquam meridianus uentus superueniens. Cedentibus.] impulsu procedentibus Propulit.] procul pepulit.

Profundum.] mere. Ionius fluctus.] Ionium B mare Sicilia incipit, & in Ionium usq; protenditur, partes habet Hadriacum, Achaicum & Epyroticum. Felix.] remouit & declinauit. Patrios.] Italos. Nunquam reditura ad uisus.] poeta præsagium est. Cacumen.] montium summitates quæ nubibus solent obduci. Vanescere.] non amplius uideri, & tanquam uā nos fieri. Languida.] debilia & fessa uigilijs & curis superioribus. Horroris.] terroris. Per terras hiantes, uidebatur enim sese aperire terra & inde egredi. Iulia ap-positus est. Furialis.] irata & in furia similitudinem. Accenso.] uidebatur enim ardere, aut affixis facibus collucere. Elysis.] Elysijs loca sunt animorum beatorū. & nil aliud interpretatur quam hori, sunt autem in insulis fortunatis, siue ut alij uolunt in ima terra. Ad Stygias tenebras.] ad tartara, ubi cruciantur scelesti. Stix.] palus: inferni est & eiusdem in Arcadia nominis, quæ epota illic dicitur. Eumenides.] furias quæ sic à contrario appellantur, quod beniuolæ non sint. Lampades.] faeces quibus uos in bello civili uexarent. Innumeras puppes.] per has indicat innumeros mortuos. quoniam una cymba ad eorum animas uno tempore exportandas non satis est. Portitor.] Charon qui uehit animas. Portitor.] is dicitur, qui exigit uelaturā in flumine & uēctigal in portu, et qui portat. Vt languet hy per boreæ glacialis portitor urset & abusuē etiā qui porta aut ut Seruio placet Laxatur.] dilatatur ut sint capacia. uel lassantur, fatigatur, oēs enim manes ad puniēdas animas sese preparant, & per hoc accipiunt omnes qui bella civilia gerent, in tartara cruciandos. In multas pœnas.] in multorum supplicia. Acheron.] fluuius in inferno, qui sine gaudio interpretatur, hunc aliqui igneū, aliqui ex igneo Phlegetonte oriri uolunt. Est hoc nomine alter in Epyro, est & ad Elidem tertius, qui Penæū ingreditur. Sorores.] Tres Parca Clotho, Lachesis, Atropos, quæ sibi amputando hominibus uitam eripiunt, quam quam ut ille inquit, Clotho colum baiulat, Lachesis trahit, Atropos occat. Lassant.] defaigant. Coniugum.] Cornelia in odium eius adducit, diuersum utriusq; fatum commemorans. Toris.] cum uxore. Nam duxisti Corneliā. quæ est suis maritis perniciosa, fuerat autem P. Crazi filij uxor, qui cum patre & toto exercitu

bello Parthico cecidit apud Carras. Pellex.] pellex ut Flaccus ait, ea est quæ cum eo cui uxor est corpus miscet, diciturq; pellex non uiri. Massurius eam dicit, quæ pro uxore est cum non sit: & sic hoc loco accipitur, respectu enim amoris & pietatis suæ in Magnum Iulia Corneliam pellicem dicit, quod mariti amore ab ipsa ad se euerit. Busto.] tepido, me mortua recenter & adhuc, tepido loco in quo sum combusta, improbatq; Pomp. festinantiā ad nuptias nouas, non seruato luctus legitimo tempore mensū decem. Heræat.] licet tecum assidue sit, tamen non poteris mei noctu te uexantis cura dormire. Et nullum uestro.] & non sit uobis spaciū incumbendi quieto amori. Cum Cæsar.] die ego noctu te uexem. Oblitua ripæ lethæ.] animæ iam purgatæ Lethæum fluuium potare dicuntur, ut præterita obliuiscantur. Virgii. Lethæos latices & longa obliuia potant. Est autē Lethæ in inferno fluuius, est et eiusdē nominis in Aphrica apud extrema Syrtium. Per meas umbras.] quantum est in umbris & anima mea, semper eris Cæsari affinitate deuinctus Abscindis f.] necessitudinē nostrā frustra conaris bello extinguere. quia omnino breui te possidebo. Facit te meum.] his uerbis ei mortem denunciat. Per amplexus.] nam uisa erat mutuo maritum amplexi. Deis.] quicquid enim portenta & Iulia prædicere deorum permissu est actum. Maties.] uel anima Iuliæ, uel melius pœnas ut quisq; suos patimur manes, & supra dixit, in multas laxantur tartara pœnas. Certa cum meti te malorum.] cum certo proposito agendi belli civilis. Visus.] pro uisi posuit. Visum enim dicitur, quum inter uigiliam & adulteram quietem, dum adhuc uigilare nos credimus aspiceret uidemur formas irruentes, ut Epitalem, hoc est, incubum. Visus est uis oculorum, uisio uero quum id quis uidet, quod eodem modo quo apparuerat euenit. Aut nihil est sensus.] Dilemma est quo conficitur mortem non esse metuendam. Aut inquit animæ post mortem non sentiunt & cum corpore pereunt: ut uulgi Epycurus, ut sentiunt & uiuunt. ut asserunt Dryuda. Si uerò sentiunt nil mali est in morte: si sentiunt, mors ipsa uisæ nil officit. Titan iam pronus.] cæperat sol occidere cum Pomp. Dyrrhachium appulit. Orbis.] rotundi sui corporis. Hospita tellus.] Dyrrhachium suscipiens in hospitiū. Legete rudentes.] collegere funes, & arborem inclinare, & collectis, uel remigando portū ingressi sunt. Cæsar.] ut Cæsar. Cæsar etsi ad spē conficiendi negocij Pomp. sequi probabat, priusquam ullis transmarinis auxilijs se confirmaret, tamen morā mettebat quod naues essent à Picenis & Gallia expectandæ. Itaq; ne uictus Pomp. exercitus & duæ Hispaniæ confirmarentur, & ne Gallia & Italia absente se tentaretur Pomp. insequendi ratione omissa in Hispaniam proficisci constituit. Emissas.] portu egressas. Fretum abscondit classes.] ob distantiam uel ob maris altitudinem naues non uidebantur. Est enim curuum mare, & terra ipsa rotunda altius. Quæritur.] dolet non persequi Pompeiū.

Villa fortuna.] ulla felicitas, cui nō acquiescebat. Præcipiti.] impatiēti morā. Nec uiucere tanti] nec tanti existimabat uictoriā ut uellet bellū protrahere, malebat enim cū periculo statim cōficere. Pacisq; intentus.] depositis curis bellicis animū ciuilib. & pacis officijs applicauit, præsertim quomodo posset populorū sibi gratiam conciliare. Agebat.] mente uolebat. Conciret.] alliceret. Vanos.] instabiles. Gnarus.] sciis populos ex rei frumētariæ copia cōciliari, ex penuria à fide deficere. Momenta.] motus & impetus. Trahi.] contrahi & conciliari. Annona.] annonam nō modò appellamus, f uctus omnes, quos terra producit ad usum uitæ necessarios: sed annuū quarumeunq; rerū quæ in nostro sunt usu, prouentū. Afferit.] liberat facit & in se cōfirmat. Emitur metus] metuunt ne forte desit eis id quo indigent, & quòd dare principes cœperūt, qui Cererem dando illos metuere docent. Nescit plebes.] quū enim esurit à fide deficit, & insurgit in principes. Curio Sicāncas.] Casarem Curionē propatorē cum trib. legionib. in Siciliam, quæ est fertilissima, frumentandi gratia misit. At Cato qui illic naues reficiebat, & nouas imperabat, & delectus habebat, cognito Curionis aduentu, proiectum se à Pompeio, & proditum conquerens, quòd omnib. rebus imparatissimus non necessariū bellum suscepisset, ex prouincia profugit. Qua mare.] eam partem quæ est cōtra Regium indicat, locus hic autē circa finem secundi apertus est. Obruit.] terræ motu. Scidit.] impetu undarum. Medias terras] Italia & Sicilia partē. Vis] impetus. Laborant.] laborare uidentur quasi metuentes. Montes.] Apenninus, & Pelorus. Bellaq;.] Sardinea insula est in mari Tyrrheno à Sardo Herculis filio dicta, qui è Libya ueniens infulam occupauit. Est autē fertilis: sed pene pestilentis abundantq; præsertim frumento, ut Siciliam, quæ ut Cic. Straboq; aiunt appellata est horreū Rom. in Sardinia igitur Valerij legati cū una legione misit Casar, sub cuius aduentu Caralitanus Cottam qui eam obtinebat, statim eiecerūt, et ideo dicit bella sparsa. Nec plus.] nec unde plus frumētū in Italiā & Romā aduehitur. Mesibus longinquis.] frugibus externis. Horrea tecta.] in quibus fruges condūtur. Vbere uix glebæ.] Aphrica uix superat his infulas fertilitate, quū nō flantib. Austris irrigatur ab Aquilone. Austri enim q; in Aphrica ferentatē faciunt in Septentrionē pluuias offerunt. Aquilones cōtra, illuc enim nubes impellūt, & cōadunāt. Sub meridū axē.] Meridie uersus & ordo est. Libya uix superat. Vbere glebæ.] abundantia terræ. Gleba est terra cū uiridi herba auulsa. Annum magnum.] magnam messem. Virg.] Magnaq; cū magno ueniet tritura calore. Hæc ubi.] his Casar milites in proxima municipia deduxit. Ipse ad urbem.] cū non magna manu proficiscitur. Proh.] Casaris impietate & imprudentiā arguit, quod suo furore ductus præclarum triumphū amiserit. Remeasset.] rediisset. Arcta subacta.] uicta Germania & reliquis Septentrionalib. Quā seriem.] quem ordinem & apparatus. Quas fac.] quas præliorū imagines potuisset in sui triumphū Pompa ostētare: ut fieri solet. Daret.] dedisset. Vincula rheno.] quia pontem in eo construxerat. Oceano] quoniam primus Romanorū in Britanniam nauigarat, eamq; tributariā fecerat. Cellas.] ut solebant triumphantes imagines rerum gestarum ante currum ducere, postea captiuorum ordo subsequeretur. Flauis.] propter crines dixit. Vincendo plura.] dum

uoluit etiam Pompeiū, & Italiam superare. Non illum Aletis.] ciuitates ad quas præteribat non ei gratulabatur, sed metuēbat. Cœtib.] societatib. Non mallet amari] quanquā ad opes parandas & tuendas, nihil sit acōmodatius, quā amari & nihil alienius quā metuī. Anxuris arces.] agrū Tarracinensem. Anxur Volscorū oppidū quod Trachinna ab asperitate. Trachinnaq; postea dictū est. Anxur autē appellatū quia illic puer Iuppiter colebatur: qui quoniā nunquā barbam deposuisset, anxur, id est, sine nouacula dicebatur. Præcipites.] altas. Pontinas paludes.] hæc nō longè à Setia sunt. Martialis. Pendula Pontinos qua spectat Setia campos. Eum locū 24. urbiū fuisse Mutianum ter consulem tradidisse Plin. ait. Via.] Appia, quæ ut Strabo ait, strata est è Roma usq; Brundisium. Huda.] sparsa humore est enim palustris. Sublime nemus Dianæ.] seu Virbij nemus in montib. Latij est eis Velitris, & Albā. Regna Dianæ Scythicæ.] Horestes post Thoantē Tauricæ regem occisum Dianæ Scythicæ simulachrū, raptum propè Ariciam una cū Iphigenia collocauit, mutato tamen ritu sacrorū Lucus Atheniensium Templum ædificiū Tauricæ nominatur, pro quo obtinēdo singulis annis sacerdotes inter se dimicabāt. Qui enim uictima mactator primus exiterat sacerdos instituebatur, fugitiuus quidā uir gladium tenēs, & insultus semper circūspectans ad tutandū strenuē paratus. Templū autem sylua circūdat, cui lacus adiacens montano circūdatum supercilio. Is autem qui obtinebat rex appellabatur. Auctores sunt Strabo & Trāquillus in Claudio, qui inquit regi Nemorisi, & in tertio Fast. Oui.

Regna tenent fortes pedibus manibusq; fugaces. Et perit exemplo post modò quisq; suo. Quaq; iter est. Solebant consules in Latinis ferijs, id est, in festo Iouis Latialis in montem Albanū sacrificatum sese conferre. Facibus.] consulibus Summam in alio colle sitam. Toto tempore.] per decenniū & ultra. Arctoi.] Gallici. Tene.] à cōmiseratione in patriam, capta beneuolētia aduersarium in contemptum adducit. Sedes Deūm] sic & Ouid. Roma Deūm sedes, & alibi, Dignus Roma locus quo Deus omnis erat. Non ullo Marte coacta.] nulla compulsi pugna. Pro qua pugnabitur.] certē pro nulla, & arguit Pompeiū ut patriæ desertorem, pro qua uir bonus non dubitet mortem oppetere. Dij melius.] superi prouidere, habenda est eis gratia, quòd Parthi Orientales te nō uexant. Sarmata.] Sarmatæ qui & Sarmatæ dicuntur in Scythia sunt. Pannonio.] Pannonij Europæ populi sunt inter Noricos Danubium, & Dalmaticos. Daci.] populi ad Thraciam. Ducem] Pompeium intelligit. Pepercit.] nolit tibi nocere, quod maluit hoc esse bellum ciuile quā hesternū. Subit.] ingreditur. Rapturus mœnia.] direpturus domos.

Deos.] templa & simulachra. Fuit hæc mensura.] tantum timebant Romani, quantum uidebant Casarem posse, & quia omnia in eos poterat, omnia sibi ab eo metuēbant. Omnia festa.] festiua felicitatis precationes, salutationes, & gratulationes. Non simulare.] nō modo id ex animo nō faciebant: sed ne fingere quidem poterant. Vix uacat odisse.] adeo trepidi erant, ut uix mentem colligerent ad habendū odio Casarem, præ metu enim obliuiscerentur, potes etiam interpretari, uix statim ut Nonius docet, & sit sensus, ne simulatē quidem gratulabantur, sed statim oderāt. Phœbea Pallaria.] templū in Capitolio in quo Senatus habebatur, quod postea Augustus

A Augustus Phæbo consecrauit. Turba patrum.] conueniens Senatorum. Coacto enim Senatu Cæsar cum com memorasset inimicorum iniurias, et suam patientiam Senatusque insolentiam in tribunos postulauit ut repub. susciperent, & una secum administrarent. Sin timore defugerent illis se oneri non futurum, & per se repub. administraturum. Legatos ad Pompeium mittendos de compositione. Nam ut operibus sic iusticia, & æquitate uelle ipsum superare dicebat. Sed qui mitterentur non reperiebantur. Pompeius enim discedens ab urbe in Senatu dixerat eodem se habiturum loco, qui Romæ remansissent, & qui in castris Cæsaris fuissent. Nullo iure.] Cæsar enim qui priuatus erat nullum ius conuocandi Senatum habebat, erat enim id consulum & prætorum. Educta Ia.] euocata domibus in quibus latebant. Non ful.] non ornata erant. Prætor proxima potestate qui secundum locum post consules obtinet, quorum etiam collega dicitur: ut tradit Gellius, & Festus ait, Prætores tunc Romæ creati captem, cum consules belli causa euocarentur.

Curules.] sella eorum qui gesserant maiores magistratus, qui quoniam honoris gratia in curiam curru uehi solebant, in quo sella esset supra quam sederent, ipsi quoque curules appellabatur, auctor est Gellius. Cæsare.] loco remota sunt. Omnia Cæsar erat.] solus Cæsar aderat loco omnium magistratum. Curia testis.] Senatores conuenerant, non ut aliquid constituerent, sed ut essent testes eorum quæ Cæsar iuberet. Priuata.] Cæsaris qui sine magistratu erat. Censere.] decernere & constituere. Si regnum.] si uelit rex effici. Tempia.] ut pro Deo coleretur, siue templorum direptionem. Ingultum.] eadem Senatorum. Exilium.] proscriptio nem. Melius.] sup. fuit. Erubuit.] uerecundia ductus, Cæsar nihil superbum, aut crudele imperare est uisus sed magna spe, & pollicitationibus turbatum populum leniuit. Quam Roma pati.] sup. erubisset. Tamen exit.] L. Metellus tribunus Pleb. ab inimicis Cæsaris incitatus ut quæcumque ageret, institueret, impediret, sese ærarium frangenti opposuit. Sed eo deterrito Cæsar claustra perfregit, & Theaurus à nemine ad illam diem tactos militibus rapere concessit, hos enim olim execratione proposita publicè conditos legibus memorant, ut nisi Celthico insurgente bello à nullo promerentur. Verum Cæsar Celthas à se deuictos asserens urbem ab execratione liberam reddidisse ait. Appianus est auctor. Experta per unum.] tentans per Metellum. An iura.] an auctoritas Tribunitia posset reprimere uolentiam Cæsaris. Exit in iram.] palam irata est. Pugna.] Syllanis temporibus cum Celiberia præfesset Metellus, collegamque Pompeium suscepisset, euasit excitatio, & pugnatior, ut Plutarchus tradit. Saturnia templa.] Ærarium. Hoc templum à Tullo Hostilio cum tertio triumphasset fundatum in Capitolio fuisse Macrobius tradit. Id ideo Romani uoluerunt esse Ærarium, quod tempore quo incoluit Saturnus Italiam, nullum furtum commissum est siue quia is Deus agriculturam docuit, ex cuius perceptis fructibus cumulatam pecuniam, aut quia sub illo nihil erat cuiusquam priuatum. Macrobius & Plutarchus auctores. Reuelli.] ui impelli. Mole.] apparatus, uel propter areas portas. Rapit gressus.] accelerat. Agmina.] cateruas militum. Aedis.] ærarij. Usque adeo.] imprudentiæ homines arguit quod pro libertate minus pugnent quam pro pecunia.

Usque adeo.] uel in tantum: uel certe ut apud Iuuenal. Usque adeo nihil est quod nostra infantia cololum Hausit Auentini. Percunt leges.] non defenduntur leges alicuius periculo, sed pro diuitijs certatur.

Testatur.] damnat, detestatur: Aphæresis est.

Clara.] quæ ab omnibus audiretur. Tribunus.] Metellus. Non nisi.] conuictiosa & terrore plena oratio. Pernostrum.] latus nisi me prius confosso, & interempto. Feres.] auferes. Nostro.] legitur & sacro, quoniam Tribunitia potestas est sacrosancta. Certe uiolata potestas.] Tribuni quando uiolantur habent deos ultores. Idque Crassi exemplo confirmat quem in bellum Parthicum egredientem Atteius tribunus Plebeius primum uoce cohibuit, quod in homines nihil mali meritos, & Pop. Rom. confederatos irrueret. Inde torrem ignitum ianæ anteposuit, obuiantique. Crasso delibatis ante sacris diras execrationes immisit, siue quædem numina & immania inuocans. Has quidem execrationes Romani condi solitas & antiquas profitentur, talem quoque habere potestatem, ut nemini fas sit qui in eas inciderit effugere. Pessimè præterea operari his utentem si non à conuenientibus, ijs aut à multis excitentur. Appianus est auctor. Diræ tribunitiæ.] execrationes tribunorum, meminit huius rei Plutarchus, & Cicero in diuinatione his uerbis. M. Crasso quid acciderit uidemus dirarum obnunciatione neglecta. Vouerunt.] deputauerunt nam ex euntem ducem dijs hostilibus Metellus deuouerat; ut ait Florus. Detegere.] ferrum aperte in me esse stringe nec in uulgi conspectu te pudeat. Deserta.] ciuibus honestis qui te improbeant. E nostro.] de communi. Præmia.] quæ ipsi pollicitus es. Sunt quos prosternas.] potes aliunde sumere quod militibus eroges. Pacis ad exhaustæ spoliū.] id est, ad diripiendum nos qui sumus in pace & pauperes eum liceat tibi diripere hostes, uel non es ita pauper, inquit, ut cogaris ita nunc prædari ærarium ut olim in pace fecisti. Tranquillus enim scripsit Cæsarem in primo consulatu, tria millia pondo auri furatum fuisse Capitolio, & tantundem inaurati æris reposuisse. Exhaustæ.] direptæ, spoliatæ. Vnam spem.] frustra speras cum gloria mori pro defenso ærario: sed certe morte tua non maculabor, & quanquam tribunitus es non existimabo te dignum ferro & scæuitia mea. Te iudice.] ironia. Tu uis esse inquit assertor & ultor libertatis non dum in tantam rerum confusionem peruenimus, ut si leges possint à te seruari nolint potius à me deleri.

Longus dies.] uetustas. Immisit.] perfudit, & perturbauit. Subit.] inuasit. Circumspicit enses.] innuit armatis, ut ui repellerent. Simulare togam.] pacificum se ostendere, & est metonymia. Cotra.] collega Metelli. Nimium audaci.] quia frustra manifesto periculo sese exponebat.

Defistere.] cessare. Libertas.] sensus ist. Libertas populi seruiantis amittitur, illius libertate cui seruitur. Nam cum primum quis se parat liberare opprimitur à domino cui licent omnia; nam nil aliud est libertas, nisi potestas uiuendi ut uelis. Quem regna cohercent.] qui seruit tyranno. Umbram.] imaginem & similitudinem. Si quicquid iubeare uelis.] si iussus fueris. Tot rebus.] à consuetudine & à maiori tacite sic arguuntur. Si temporibus Syllanis &

Mariæ tam multa indigna pertulimus & modo Gal-
lie & Parthia inuitis omnibus fuere in quinquennium
distribuerent, & leges oppressæ sunt, possumus & hanc di-
reptionem pati. Venia est.] hac una ratione posse-
ri nobis ignoscant, quia negare nil possumus, & cogi-
mur necessitate parere. Auertat mala semina.] au-
ferat Thesauros causas bellorum. Aurum enim & ar-
gentum malorum omnium principia sunt: ut sensu Ly-
curgus: uel ideo semina appellat, quoniam existimatus
est Casar præda gratia mouisse bellum ciuile, cum quæ
suis pollicitus fuerat perfoluere aliunde non posset.

Damna mouent populos.] populi inquit qui li-
beri sunt iure dolent, quando ærarium eorum diripitur:
nos autem dolere non decet, quia illorum paupertas qui
seruiunt non sibi est molesta & periculosa, sed domino.

Aegeas.] ægeni metonymia. Abducto.] repul-
so. Rupes Tarpeia sonat.] id est, resonat mons Ca-
pitolinus ob fores æreas ingentes ita firmitas ut cum ma-
gno sonitu aperirentur. Ervitur.] exportatur.

Conditus.] seruatus. Multis ab annis.] à se-
cundo bello Punico. Census.] aurum & argentum,
& omnis facultas reipub. Plinius libro 33 inquit. Auri
in ærario populi Rom. fuere Sexto Iulio. L. Aurelio con-
sulib. septem annis ante bellum Punicum tertium. DCC.
XXVI. Argenti nonaginta duo millia, & extra nu-
merum, CCC LXXV. millia. Itē Sexto Iulio. L. Mar-
tio consulibus hoc est, belli socialis initio, octoginta. 45.
auri pondo. Casar primo introitu urbis in ciuili bello
suo ex ærario protulit laterum aureorum. 26. millia &
in numero pondo trecenta, nec fuit alijs temporibus
respub. locupletior. Quem Punicæ bella.] qui illa-
tus fuerat in ærarium ex tribuibus Charaginensium, &
Aphrorum & ex præda delatæ Charaginis.

Perfes.] Philippi filius apud Samothracas à L.
Aemilio Pauli filio captus est, & in triumpho ductus, de
eius præda: hæc Plinius. Intulit & Aemilius Paulus
Perseo rege Macedonico deuictio: prædam pondo trium
millium, à quo tempore populus Romanus tributum
pendere desiit. Philippi uicti.] hunc patrem Perse
primum. P. Sulpitius consul. Inde. T. Quintius Flami-
nius Attalo & Rhodijs auxiliantibus superauit.

Pyrrhus.] Hic cum in Tarentinorum uenisset auxi-
lium magnaq; iusticia cum Romanis dimicasset, uictus
à Curio & Fabritio Tarentum profugit, inde in Sici-
liam, unde cum Locrorum Proserpinam expilasset, in
Græciam rediit, dumq; Argos oppugnaret, iclu regule
periit: Reliquit autem in fuga multum diuitiarum præ-
sertim Tarenti. Quo te Fabritius.] is cum ad Pyr-
rhum legatus iuisset regia dona & pollicitationes qui-
bus de prodicione tentabatur neglexit. Illud ergo au-
rum quod Fabricius non accepit, Pyrrhus fugiens re-
liquit. Quicquid Pæcorum.] Quicquid auri ex
Parsimonia & frugalitate ueterum congestum est.

Quod dicit Afræ.] hoc propter Antiochum Sy-
riæ regem ditissimum dixit: quia à Scipione Asiati-
co fratre Africani est uictus, & propter Attali hæ-
reditatem & populos quos Tributarios Pompeius e-
tiam fecit. De bello Asiatico lege. L. Florum.

Creta.] insula in Aegeo dicta à Crete Curetum
rege in qua Minos regnauit. Metello.] Qu. Metel-
lum Macedonicum accepimus, qui Philippum supera-
uit & Achaos bis prælio fudit, & à uicta Crete Cre-

ticus dictus est. Cypro.] Cyprus insula in Carpa-
thio mari, quam ditissimam cum Ptolemæus Cyprius
posideret uisusq; à Populo Romano, Fisco esset ad-
dictus aduentante Portio Catone se uenenauit. Cato
opes eius lyburnis per Tyberinum ostium inuexit, quæ
res latius ærarium Populi Romani, quam ullus trium-
phus impleuit: ut ait Florus. Vexit super æquora.]
nam ut ait Plutarchus, ueritus longitudinem nauiga-
tionis uasa multa præparauit, singula duorum talent-
torum & quinquaginta drachmarum capacia, lon-
gum funem singulis alligauit, & in funis capite super bo-
næ magnitudinis erat: ut per ipsum si naufragium fie-
ret ubi esset argentum cerneretur.

Gaza.] sermo Persicus est, diuitiasq; significat. Vi-
tra.] ex remotissimis regibus. Prælata est trium-
phis.] quæ præcessit curris Pompeij, qualis fuit Ty-
grannis Mithridatis, Aristoboli & reliquorum. Tri-
sti Tristanti.] ciues. Pauperior.] minus diues ab-
usio comparatiui. Interea.] populos qui ad fauena-
dum Pompeio tam ab eius filio, quam à consulibus sunt
excitati; poeta commemorat, eo seruato ordine ut pri-
mum Europeos, idem Asiaticos, postea Aphros con-
numeret. Fortuna magni.] Pompeius à fortuna
uexatus. Vrbes casuras.] populos perituros.

Proxima.] uicina Dyrrhachio ubi Pompeius er-
rat. Amphisa.] oppidum est in Phocide ut Plinius
docet. Phocis uero regiuncula iuxta Parnasum O-
uidius in Meta. Separat Aonia Attæ Phocis ab Ar-
uis. Terra ferax. Manus.] multitudines.

Cyrrha.] oppidum in Phocide ad ipsum pel-
agus suum sub rupem Cyrphim: ideoque ait scopu-
losa, id est, saxosa. Vtroque iugo.] habet enim
duo cacumina Parnasus. Ouid.

Mons ibi uerticibus petit arduus astra duobus.
Boëtij.] Thebani. Bœotia dicta à boue quam indo-
mitam Cadmus adueniens immolauit. Est autem
uicina Attica, quidam & sub Attica comprehendunt. C
Cephyfos.] annis in Phocide perfluens Delphos or-
tus in Lilea urbe quondam. Fatidica.] quia Del-
phis est Apollinis oraculum. Dyrce.] fons ad The-
bas in quem Dyrce Lyci uxor conuersa est.

Cadmea.] Thebana. Thebas enim condidit Cad-
mus. Piseæq; manus.] Pisa in Achaia oppidum ad quod
est amnis Alpheus, qui Helidis fluius in Siciliam exit.
Virgil. Alpheum fama est huc Helydis amnem, Occul-
tas egisse uias subter mare, qui nunc ore Arethusa tuo,
Siculis confunditur undis. Arcas.] Arcadiæ populi
qui & in Attica est & præsertim mediterraneam tenet.

Mciana.] montes Arcadiæ. Trachinius.] Tra-
chin Bœotia ciuitas Techeæ nomine similis Phocensi, exi-
gua sanè, eius ciues Trachinij uocantur. Strabo ait,
Oetham Herculeam montem inter Theffaliam & Ma-
cedoniam, rogo sepulchroq; Herculis clarum.

Thesproti.] in Epyro populi sunt. Dryopes.]
etiam in Epyro, ut Plinius docet: sunt & qui dicant
iuxta Parnasum esse. Sellæ.] metonymia, oppidum
in Epyro. Quercus silentes.] Dodoneas quercus
intelligit, in quas due columbæ descendere solitæ da-
bant responsa petentibus. ibi Dodonei Iouis templum
illustre oraculo. Silentes.] ideo dicit quia colum-
barum altera Delphos, altera uero in Aphricam ad am-
monem se consultit, & hic amplius responsa non dabant.

Vertice.]